

Tema 1 (I)

Comerç internacional

Bibliografia

Jordan Galduf, J. M. i Tamarit Escalona, C. (2013). *Economía de la Unión Europea* (7a edició). Thomson-Civitas, Madrid. Capítol 1.

Baldwin, R. i Wyplosz, Ch. (2012 i 2015). *The Economics of European Integration* (4a i 5a edició). Mc Graw-Hill. Capítol 1.

Mercedes Beltrán

Introducció al comerç internacional

- ✓ **Per què els països comercien? → beneficis del comerç**
  - És veritat que exportar és bo i que importar és dolent?
  - Guanyem tots amb un comerç més lliure?
- ✓ Què proposa la **teoria del comerç internacional**?
  - Començarem per un model bàsic amb dos països, dos béns i un factor de producció, conegut com a model de Ricardo.
  - Després usarem models una mica més complexos (i realistes).

El model ricardià (bàsic)

- Dos països, dos béns i un factor de producció (2x2x1).
- Al **nostre país**:
  - Considerem que el **treball** (L) és l'únic recurs emprat per a produir els dos béns: disposem de 25 treballadors.
  - El **producte marginal del treball** és l'*output* o producte addicional obtingut si usem una unitat més de treball.
  - Un treballador pot produir cada any quatre unitats de **blat** (W) o dues de **confecció** (C).

$$MPL_W = 4 \quad \text{i} \quad MPL_C = 2$$

El model ricardià (bàsic): FPP

- La **frontera de possibilitats de producció** (FPP)
  - Mostra la màxima quantitat que es pot produir d'un bé donat: la quantitat produïda de l'altre bé, la dotació de treball de què disposa el país i la tecnologia.
  - La **tecnologia** està representada per les *productivitats marginals del treball*: $MPL_W = 4$ i $MPL_C = 2$
  - Amb 25 treballadors, el nostre país pot produir:
    - 100 unitats de blat si tots es dediquen a produir blat (no hi ha teixit).
    - 50 unitat de confecció si tots produeixen teixit.
    - L'FPP connecta aquests punts.
  - Suposem: MPL constant; no hi ha rendiments decreixents (només un factor); sobre l'FPP hi ha plena ocupació.

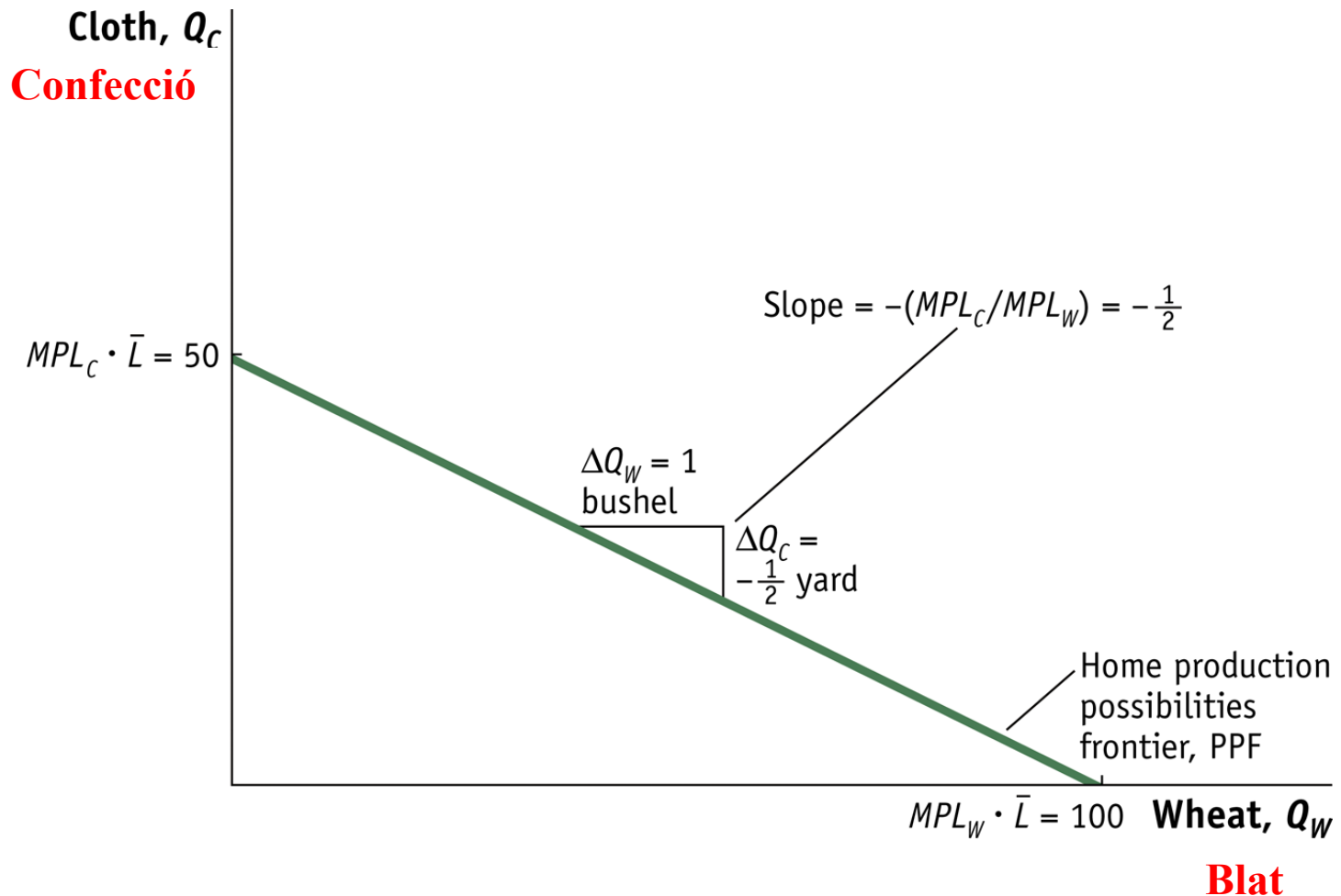

El model ricardià (bàsic): FPP i CO

- El **pendent de l'FPP** es pot calcular com el quocient de la PML d'ambdós béns
- i és *equivalent* al **cost d'oportunitat** (CO) d'un bé en termes de l'altre bé.
  - Si es pren com a referència el blat (W en l'eix d'abscisses –x)
  - El *cost d'oportunitat del blat en termes de confecció* ($CO_{W,T}$) és la quantitat de teixit a què s'ha de renunciar per a produir una unitat més de blat (0,5 en aquest cas)

$$\text{pendent FPP} = -\frac{PML_C}{PML_W} = -\frac{2}{4} = -0,5 = -CO_{W,C}$$

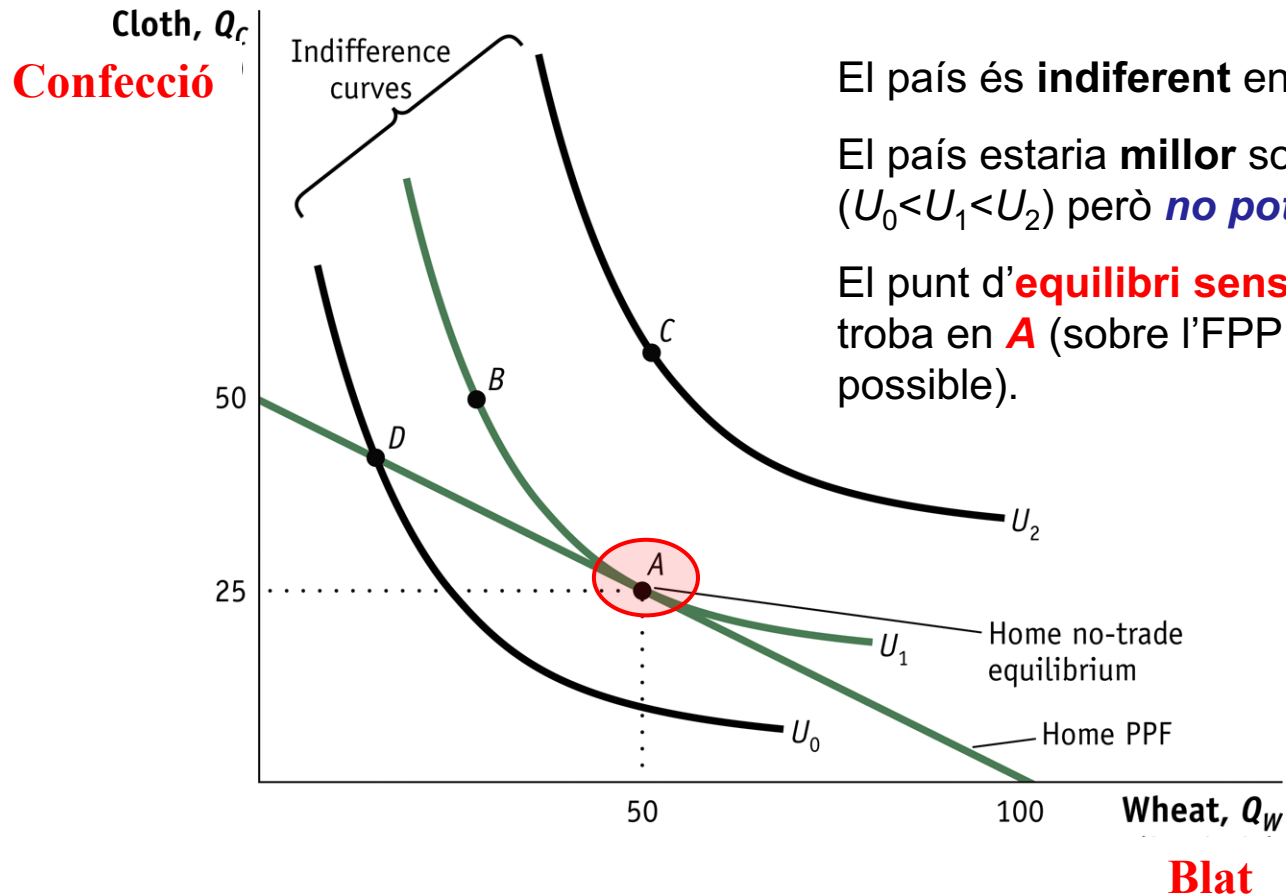
El model ricardià (bàsic): FPP i CO

El model ricardià (bàsic): CI

- Les **corbes d'indiferència del país**
  - Segons quina siga l'FPF (oferta potencial), la quantitat de blat i de confecció produïda depèn de la **demanda** (preferències de la població).
  - Les **preferències** poden representar-se mitjançant corbes d'indiferència.
  - Cada corba d'indiferència mostra les combinacions de béns que el país pot consumir experimentant el mateix nivell de satisfacció.
  - Els punts sobre corbes d'indiferència d'ordre superior (més lluny de l'origen) representen nivells superiors d'utilitat.

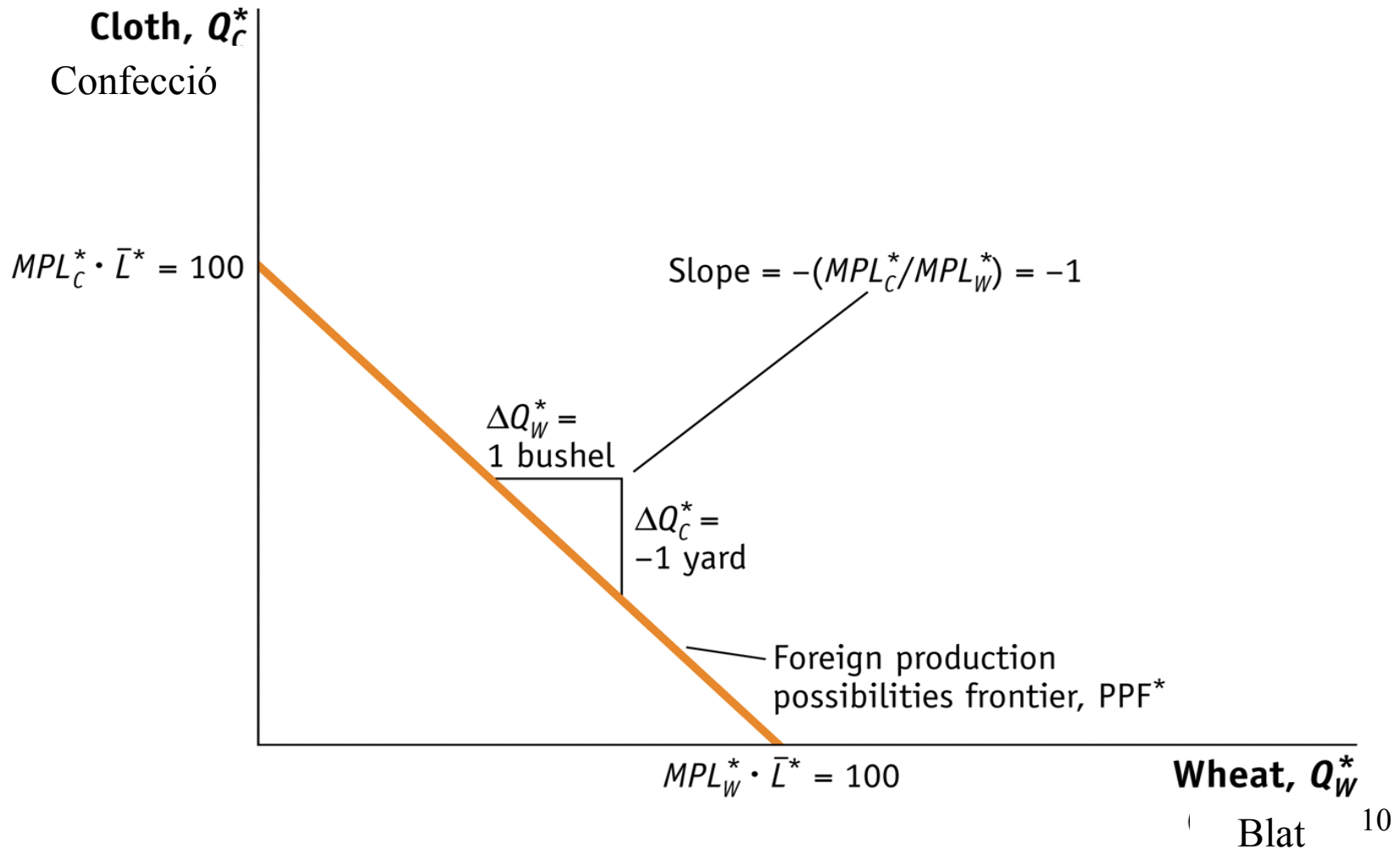
El model ricardià (bàsic)

El model ricardià (bàsic)

- L'FPP del país **estranger** (*foreign* *): **FPP***
  - Es considera que un treballador pot produir una unitat de blat o una unitat de confecció: $MPL^*_W = 1$ i $MPL^*_C = 1$
  - Disposa de 100 treballadors.
    - Si tots els treballadors s'ocupen en el sector del blat, podrien produir-ne 100 unitats.
    - Si ho feren en el de confecció, igualment podrien produir 100 unitats de teixit.

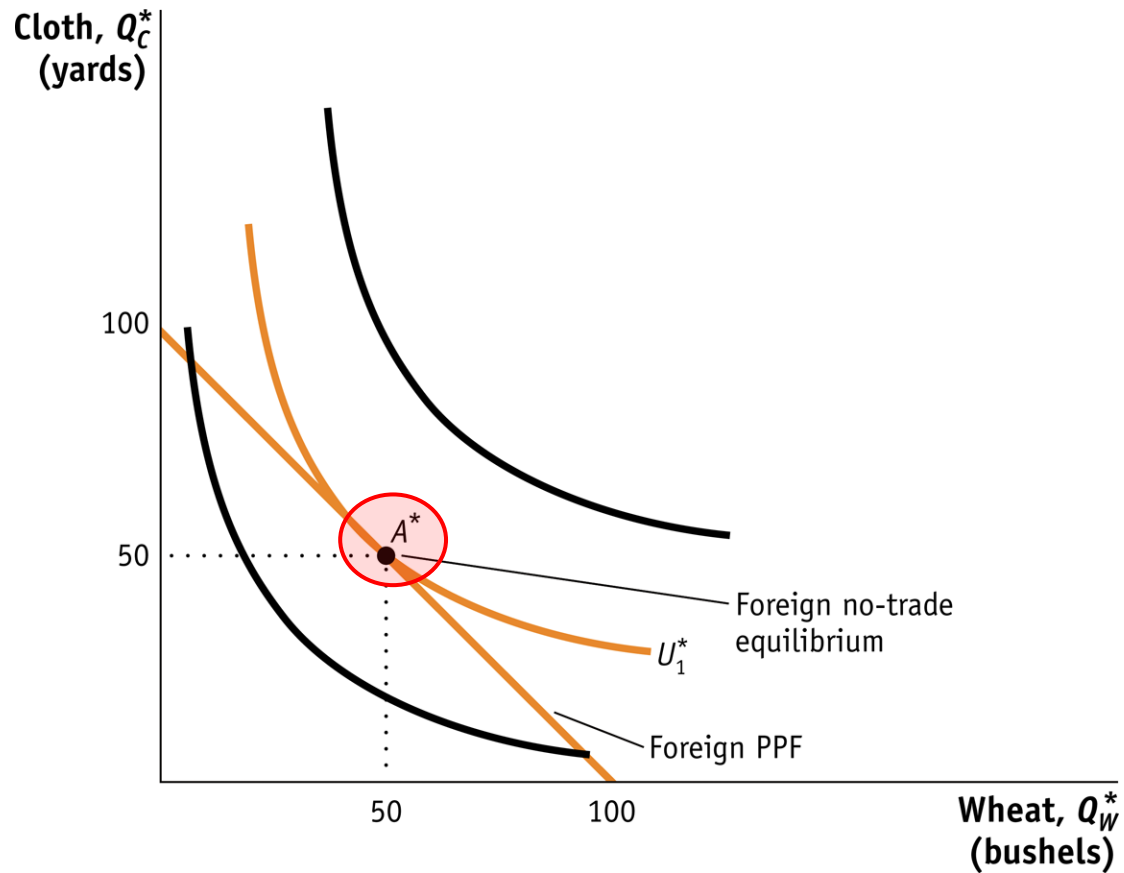
El model ricardià (bàsic)

El model ricardià (bàsic)

- **Equilibri** al país estranger si no hi ha comerç
  - Sols es pot **produir** en algun punt de la PPF*
  - Abans del comerç sols pot **consumir** qui produeix, i per tant sobre la PPF.
  - El país disposa de la seua pròpia família de **corbes d'indiferència** que representen les preferències de la seua població.
  - Es produeix en aquell punt que permet assolir la corba d'indiferència d'ordre més elevat (A^*).

El model ricardià (bàsic)

El model ricardià (bàsic):

CO i comerç

Costos d'oportunitat	$CO_{c,w}$ de la confecció en termes de blat	$CO_{w,c}$ del blat en termes de confecció
	Produir una unitat de confecció ($1Q_c$) requereix renunciar a...	Produir una unitat de blat ($1Q_w$) requereix renunciar a...
al nostre país	2 unitats de blat $CO_{c,w} = 2$	0,5 de confecció $CO_{w,c} = 0,5$
al país estranger	1 unitat de blat $CO^*_{c,w} = 1$	1 unitat de confecció $CO^*_{w,c} = 1$

El model ricardià (bàsic)

- **L'avantatge absolut**

- Quan un país disposa de la millor tecnologia (menys cost) en la producció d'un bé, posseeix un avantatge absolut en aquest bé.
- Però la base del comerç internacional és...

- **L'avantatge comparatiu (AC)**

- Un país té un AC en un bé quan té un **cost d'oportunitat inferior** al dels seus socis comercials en la producció d'aquest bé.
- D'acord amb la taula anterior, el país estranger té un avantatge comparatiu en la producció de confecció; i el nostre país (NP) en la producció de blat.
- L'avantatge comparatiu indica en quin sector productiu és **relativament més eficient** un país: “quins béns produeix millor el país en relació amb com produeix els altres béns”.

El model ricardià (bàsic)

• Equilibri quan hi ha comerç internacional

- Sense comerç, el preu relatiu de la confecció en termes de blat és:
  - $(P_C/P_W)^* = 1$ al PE i $(P_C/P_W) = 2$ a l'NP
  - ✓ El PE voldrà exportar confecció a l'NP, on és relativament més car.
- I el preu relatiu del blat en termes de confecció és:
  - $(P_W/P_C)^* = 1$ al PE i $(P_W/P_C) = 0,5$ a l'NP
  - ✓ Per tant, l'NP voldrà exportar blat al PE, on és relativament més car.
- Cada país exporta el bé en què posseeix un avantatge comparatiu, en canvi de l'altre bé.
- El **preu relatiu de lliure comerç** $(P_W/P_C)^M$, que es forma en el mercat internacional, se situa **entre els preus relatius** vigents abans del comerç en ambdós països (p. ex., $(P_W/P_C) = 0,5 < (P_W/P_C)^M = 2/3 < (P_W/P_C)^* = 1$).

El model ricardià (bàsic)

NP sense comerç

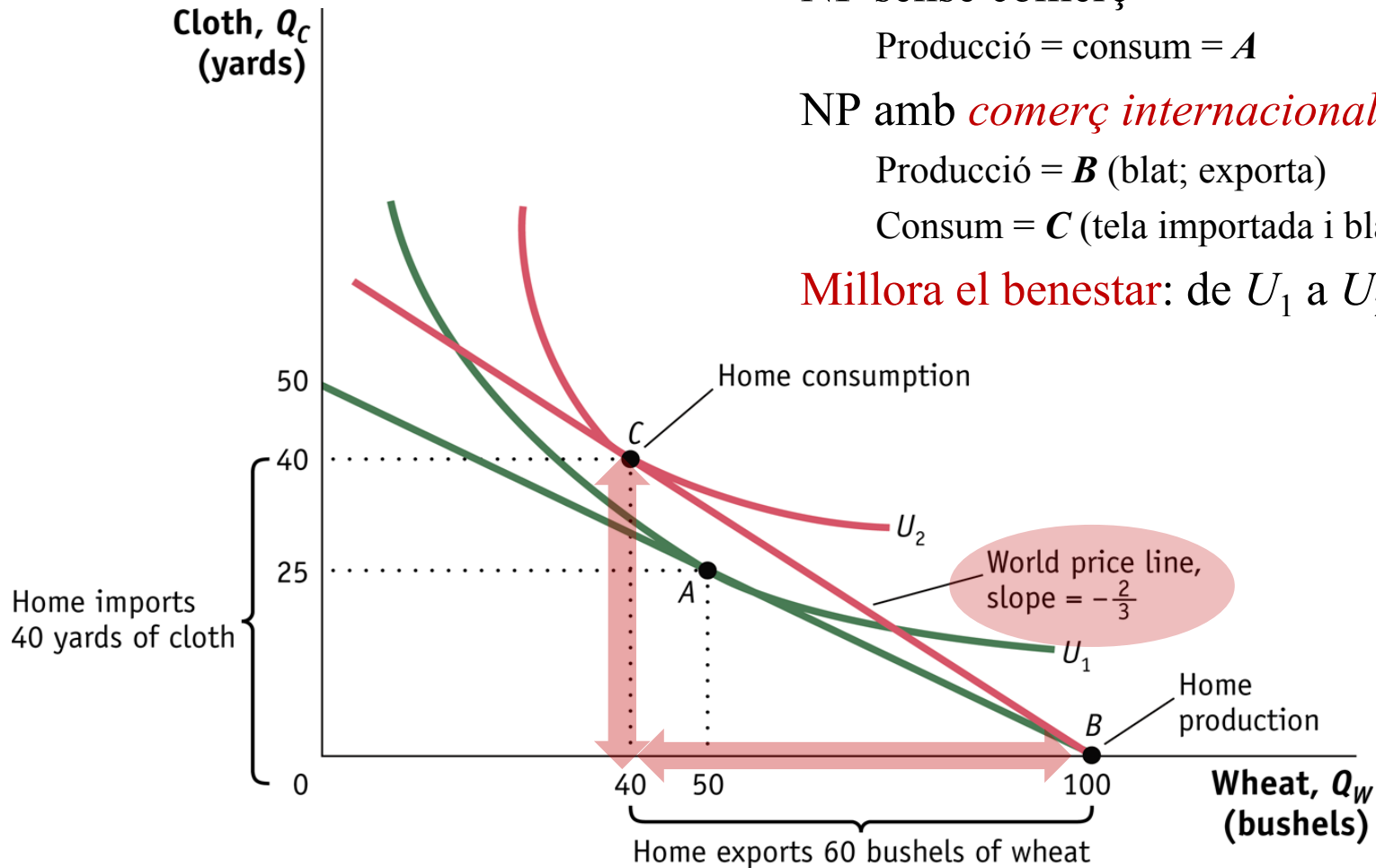
Producció = consum = A

NP amb *comerç internacional* $(P_w/P_c)^M = 2/3$

Producció = B (blat; exporta)

Consum = C (tela importada i blat)

Millora el benestar: de U_1 a U_2

El model ricardià (bàsic)

PE sense comerç

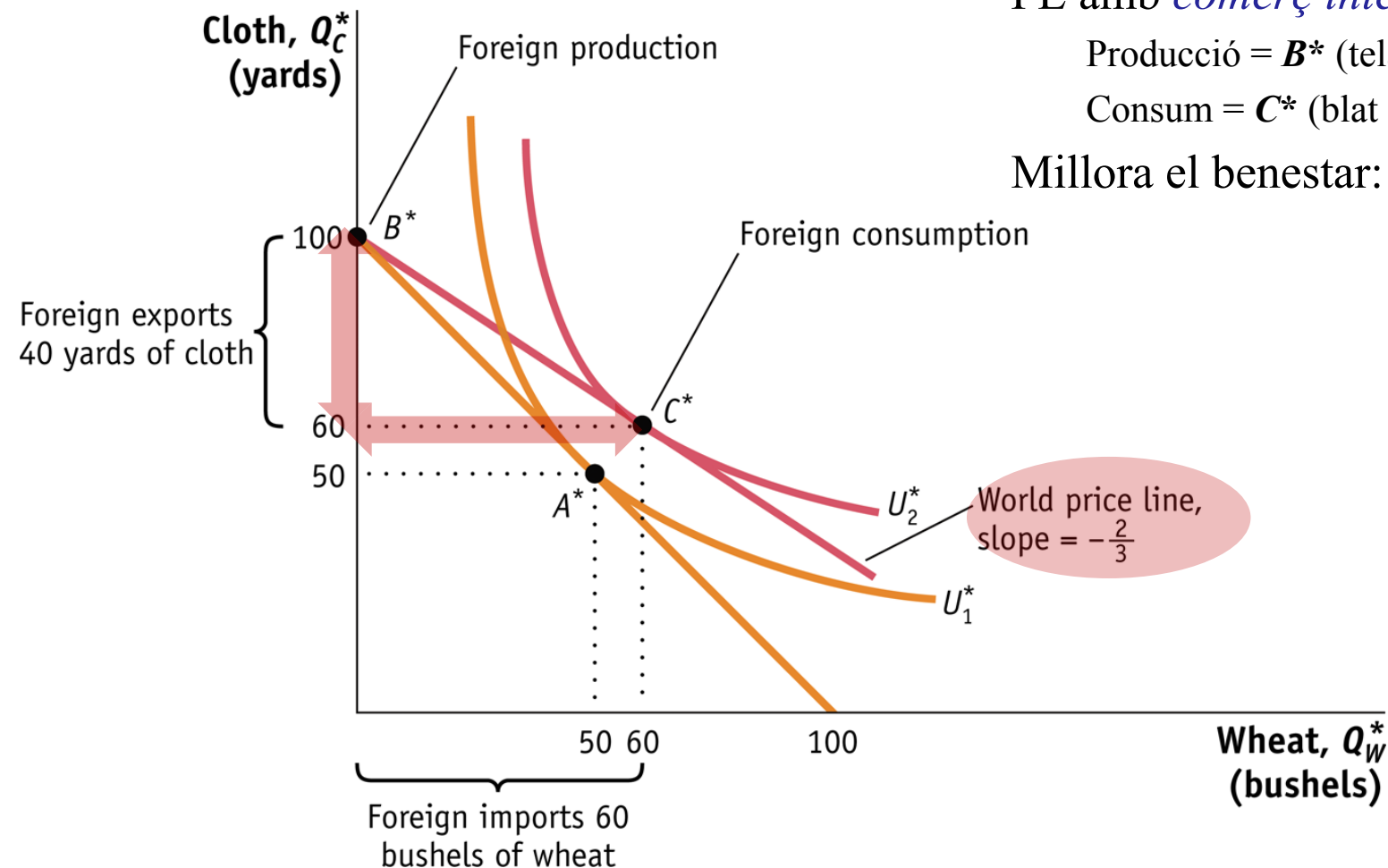
Producció = consum = A^*

PE amb *comerç internacional*

Producció = B^* (tela; exporta)

Consum = C^* (blat importat i tela)

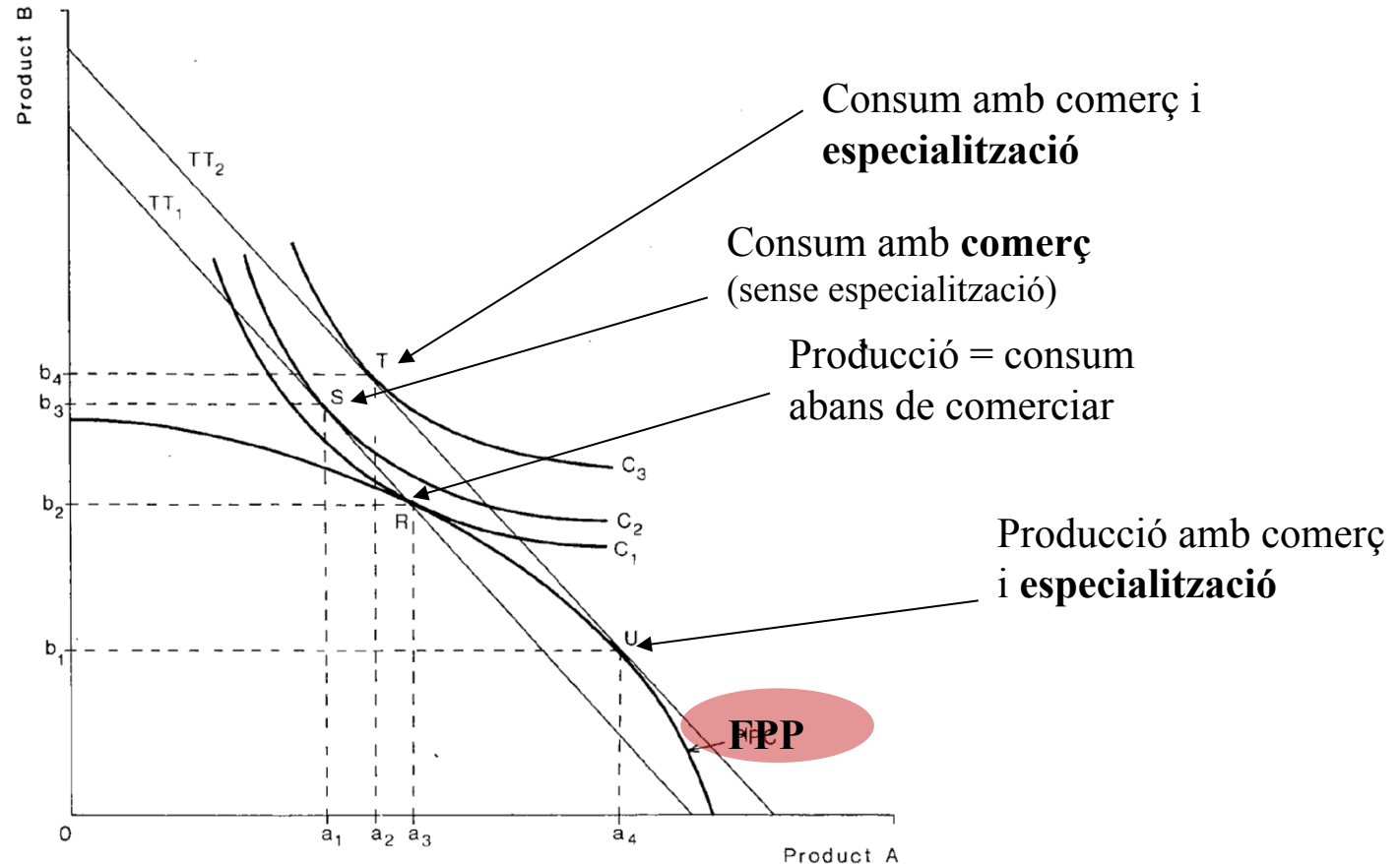
Millora el benestar: de U_1^* a U_2^*

El model ricardià enfront de models més complexos

- Model **ricardià**: un factor; FPP recta; CO constants.
  - Un sol factor de producció que és mòbil entre sectors però no entre països.
  - **Tecnologies distintes** entre països.
- Model amb **factors específics**: hi ha més d'un factor; l'FPP és corba; CO creixents.
  - Model de curt termini: factors específics (immòbils entre sectors) i factors d'ús general com el treball (mòbils entre sectors).
- Model de **Heckscher-Ohlin**: hi ha més d'un factor; l'FPP és corba; CO creixents.
  - Model de llarg termini: tots **els factors són mòbils entre sectors, no entre països**.
  - Cada sector empra una combinació diferent de factors de producció: **distintes intensitats de factors** segons el sector.
  - La producció d'un bé usa la **mateixa tecnologia** als diversos països.
  - El països disposen de **diferents dotacions relatives de factors productius**.
  - Els països **s'especialitzen** en els béns en la producció dels quals es fa servir intensivament el factor en què estan millor dotats (el factor més abundant en termes relatius).

Comerç i especialització: guanys de benestar

FPP corba,
CO creixents:

- Rendiments decreixents.
- Dificultat de transferir recursos entre sectors.
- Diferents intensitats de factor en ambdues indústries.

Guanys de benestar:

- Derivats del *intercanvi pur* (canvi de consum, S , sense canvi de producció, R): de C_1 a C_2 .
- Derivats de l'*especialització* sobre la base de l'*avantatge comparatiu* (producció i renda de R a U ; consum a T): de C_2 a C_3 .
- Guanys de caràcter *dinàmic* (economies d'escala; canvi tècnic): desplaçament de PPF (no al gràfic).

Recapitulem:

guanyys globals del comerç

- Guanyys derivats de l'**avantatge comparatiu** (**intercanvis interindustrials**). L'FPF no canvia. Per diferències entre països en:
  - Tecnologia (també en preferències).
  - Dotació de recursos naturals.
  - Dotacions relatives de factors.
- Guanyys derivats de l'accés a **varietats** distintes d'un mateix bé (**intercanvis intraindustrials**).
- Guanyys derivats de la **reassignació de recursos entre empreses** → increment del nivell de **productivitat** mitjà (p. ex., Δ pes relatiu empreses exportadores). L'FPF es desplaça a la dreta.
- Guanyys derivats de l'increment de la **productivitat** de les empreses individuals (p. ex., Δ rendiments produïts per la **innovació** empresarial perquè poden actuar en **mercats més amplis**).

Però... hi ha **efectes distributius** en la liberalització comercial

➤ Model **ricardià**

- Tots els ingressos van a parar als treballadors i tots hi guanyen. No hi ha conflicte distributiu (únic factor productiu).

➤ Model amb **factors específics**

- L'obertura al comerç implica canvis en els preus relatius.
- Un augment del preu relatiu de la producció d'un sector (**exportador**) **augmenta la renda real del factor específic** d'aquest sector i disminueix la renda real del factor específic d'altres sectors.
- L'efecte sobre la renda real del factor no específic (treball) és incert: pot pujar en termes d'un bé però no de l'altre.

➤ Model de **Heckscher-Ohlin**

- A llarg termini, un augment en el preu relatiu d'un bé augmentarà la renda real del factor emprat de manera intensiva en la producció d'aquest bé i disminuirà la renda real de l'altre factor.
- El comerç **beneficia el factor relativament abundant i perjudica el factor escàs.**

En síntesi, la integració econòmica...

- Afavoreix el creixement econòmic i impulsa el benestar de la societat en conjunt.
  - Però té efectes redistributius i, per tant, pot haver-hi perdedors.
  - S'esgrimeixen alguns **arguments erronis (fal·làcies)** en contra del lliure comerç.
    - **Pèrdua de llocs de treball**
      - ✧ El lliure comerç destrueix uns llocs de treball determinats, però en crea uns altres: afavoreix una assignació més eficient dels recursos.
    - **Seguretat nacional**
      - ✧ Cal dubtar d'aquests arguments, especialment quan provenen dels sectors afectats negativament pel comerç.
    - **Protecció de la indústria naixent**
      - ✧ Quan hi ha economies d'escala en la producció d'un cert sector, arribar-hi tard pot ser una dificultat insalvable tot i que potser *podria* produir el bé de manera més eficient: però quines indústries podrien ser més eficients en el futur si les protegirem ara?
    - **Competència deslleial**
      - ✧ Potser perjudica els productors, però els consumidors se'n beneficien: quin és el resultat net? (s'estima que és positiu).
- ✓ La qüestió és: com podem **compensar** els perdedors?

La nova realitat del comerç: cadenes internacionals de valor

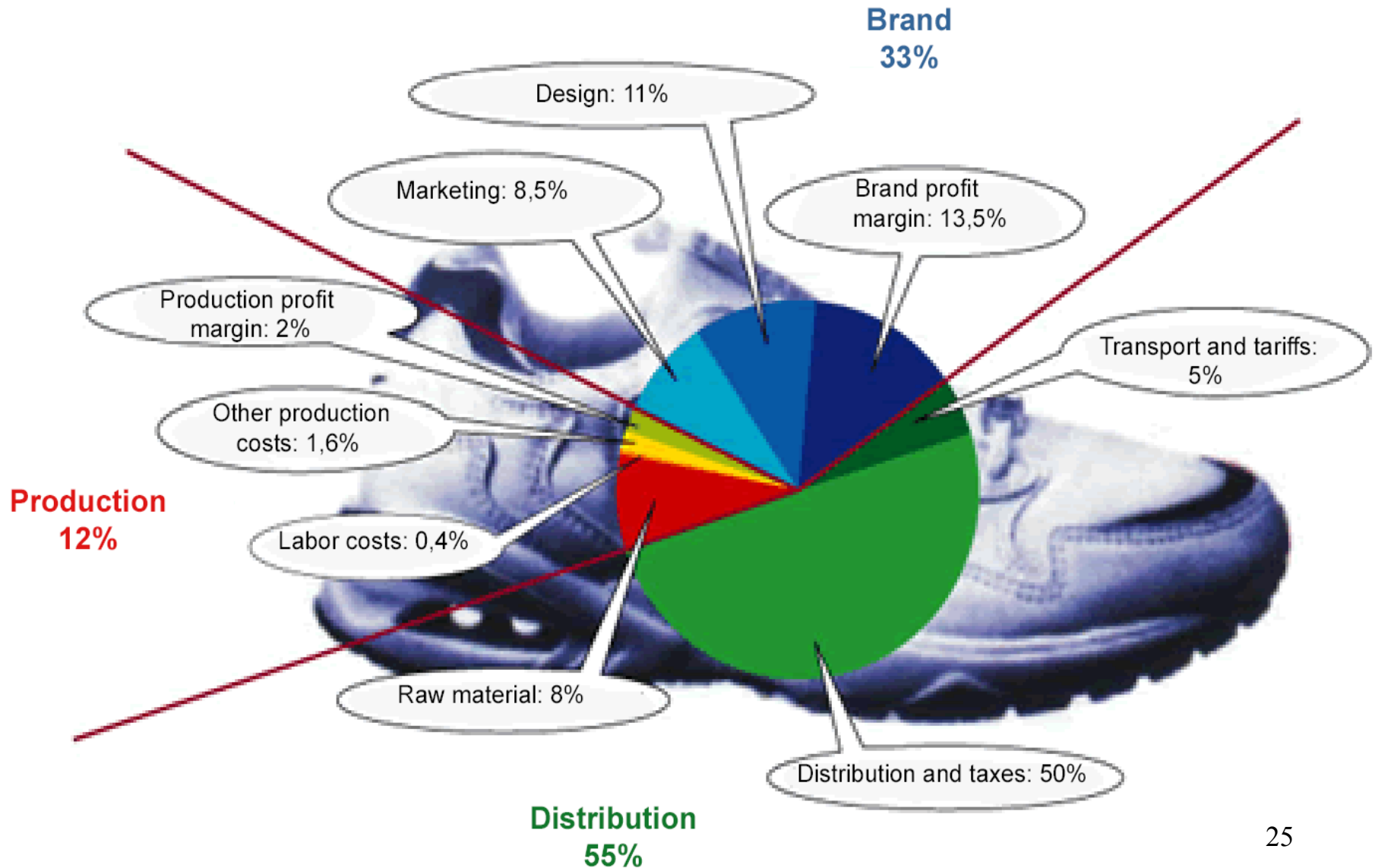
- ✓ No sols hi ha intercanvi de productes acabats, sinó també de **productes intermedis**. A més, el procés de globalització afecta els mercats de **capital i treball**.
- ✓ Les etapes del procés productiu tenen lloc en diversos països. Hi ha una **fragmentació internacional del procés de producció** (desintegració vertical). La qüestió és, on es crea el valor afegit?
  - El repte de cada país és **posicionar-se** en les parts més sofisticades i de més valor afegit dins de la cadena global de producció.
- ✧ ...assistim a un **retrocés** en la globalització?

Vivim un procés de **fragmentació** internacional de la producció

“Separació geogràfica de les activitats implicades en la producció d'un bé o servei entre dos o més països”

- Interessa saber **on es crea el valor afegit** al llarg de la cadena global de valor.
- Vora el **60% del comerç** global consisteix en comerç de **béns i serveis intermedis**.
  - Es produeix un fenomen de **doble comptabilització** del valor afegit en el comerç (**valor afegit** exportat?).
  - El procés va començar en l'electrònica i es va estendre després a calçat esportiu, automòbils, aviació, televisors i receptors de ràdio, màquines de cosir, maquinària elèctrica, equips d'oficina, càmeres i rellotges, edició, etc.

Els processos de producció estan fortament fragmentats

Barbie Doll

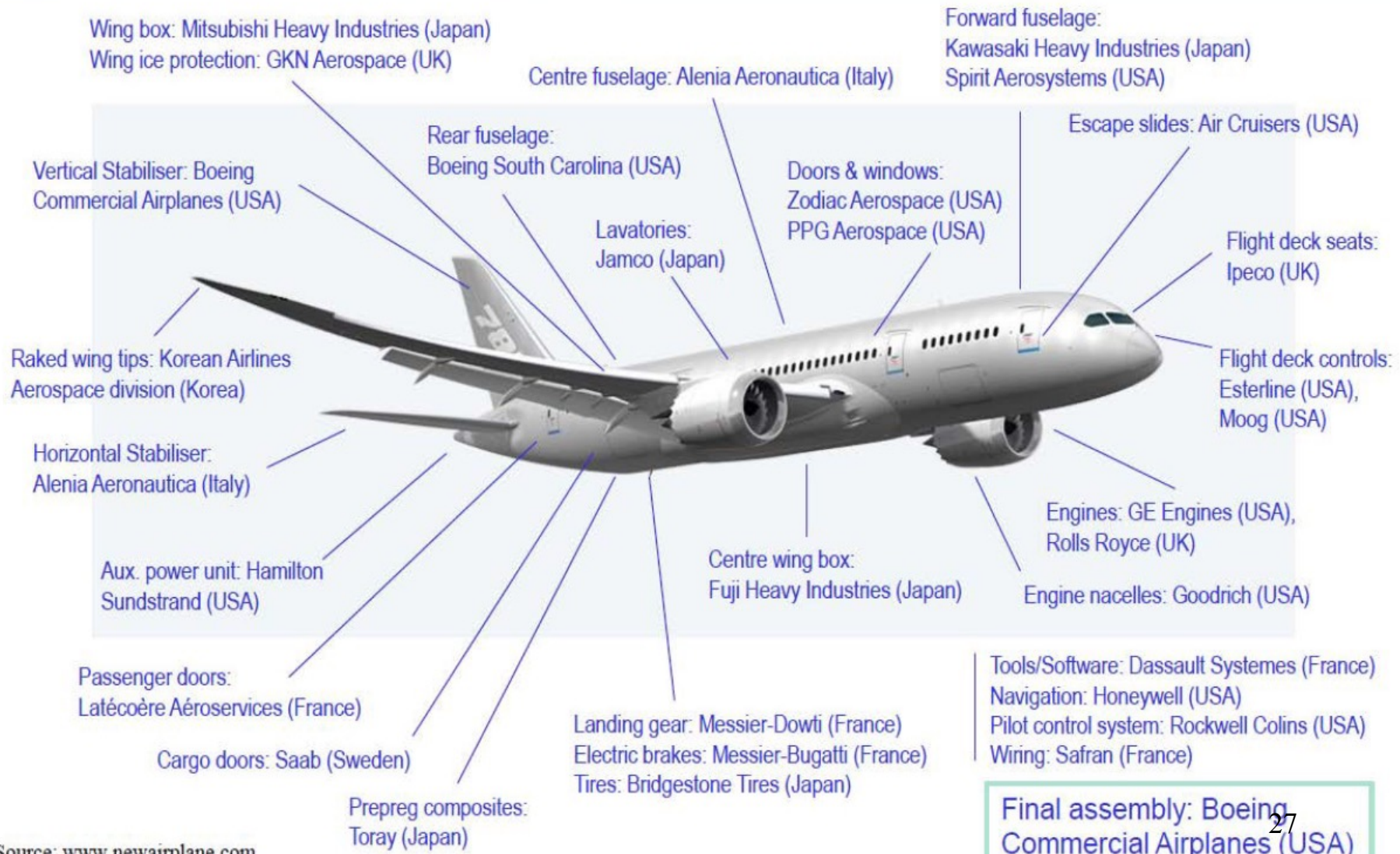
Un producte de
Mattels Inc, una multinacional de Califòrnia
(EUA).

En què

- Els cabells (niló): **Japó**
- La pintura i l'embalatge: **EUA**
- El cos (boles de vinil): **Taiwan**
- La roba (cotó): **Xina**
- Muntatge final (treball): **Xina**
- Gestió del procés: **Hong Kong**

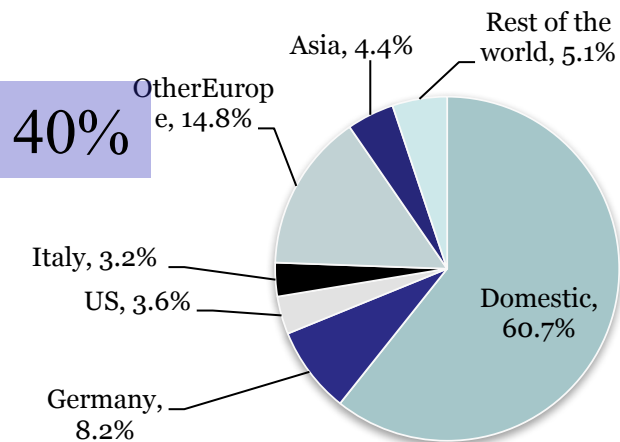
Venuda arreu del món (dues per segon) amb
la marca comercial de Mattels Inc.

Fragmentation of production: the example of the Boeing 787 Dreamliner

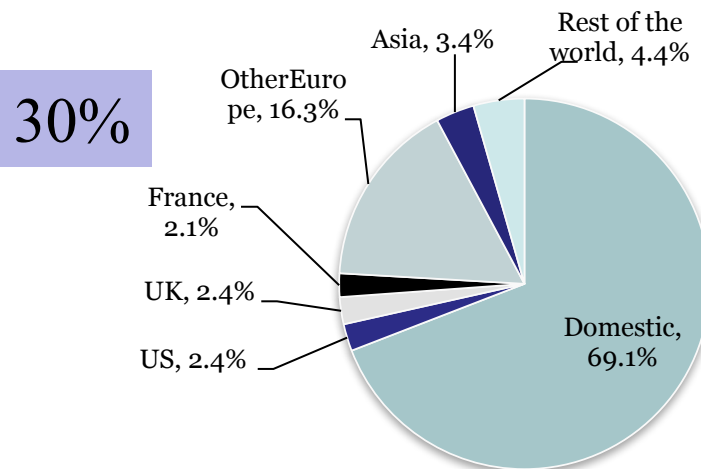

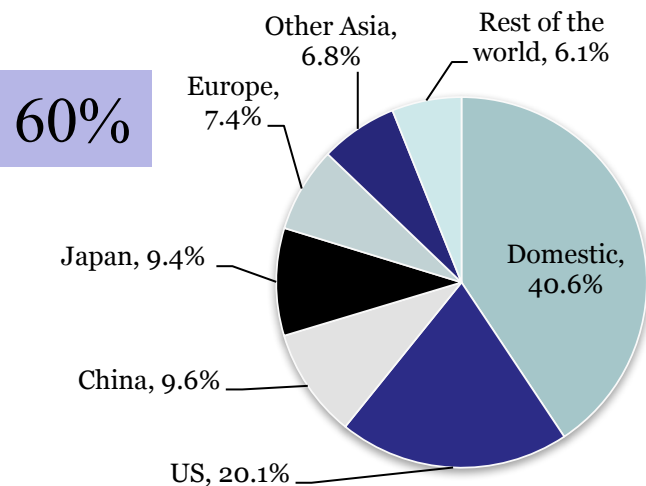
Les exportacions contenen importacions

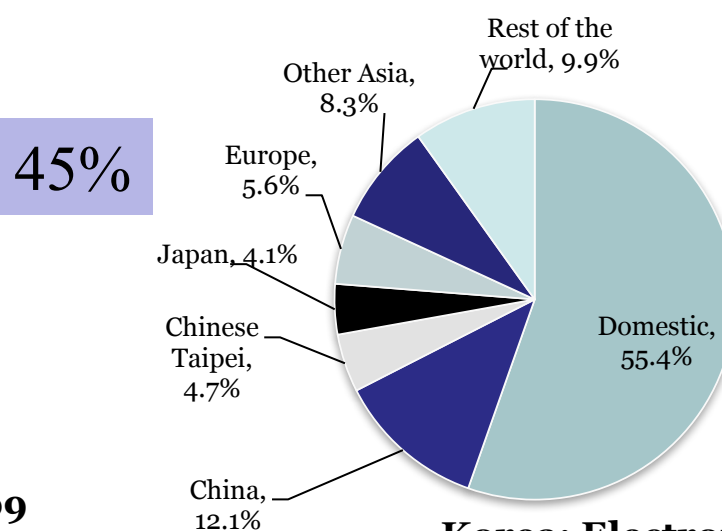
France: Motor vehicles, 2009

Germany: Motor vehicles, 2009

Mexico: Electronics, 2009

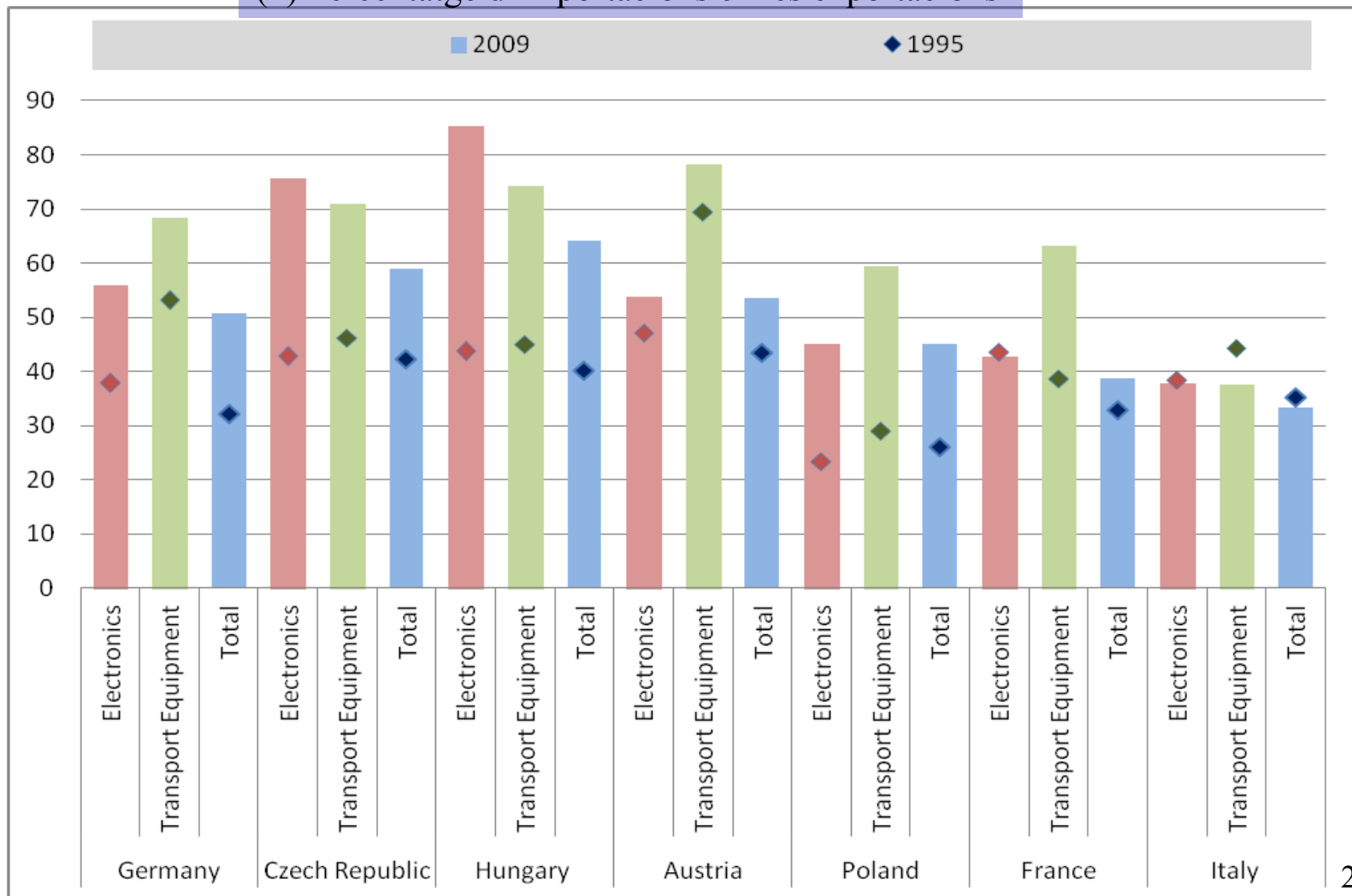
Korea: Electronics, 2009

(*) Percentatge d'importacions en les exportacions

Una proporció significativa i creixent d'importacions de productes intermedis s'empra en les exportacions

(*) Percentatge d'importacions en les exportacions

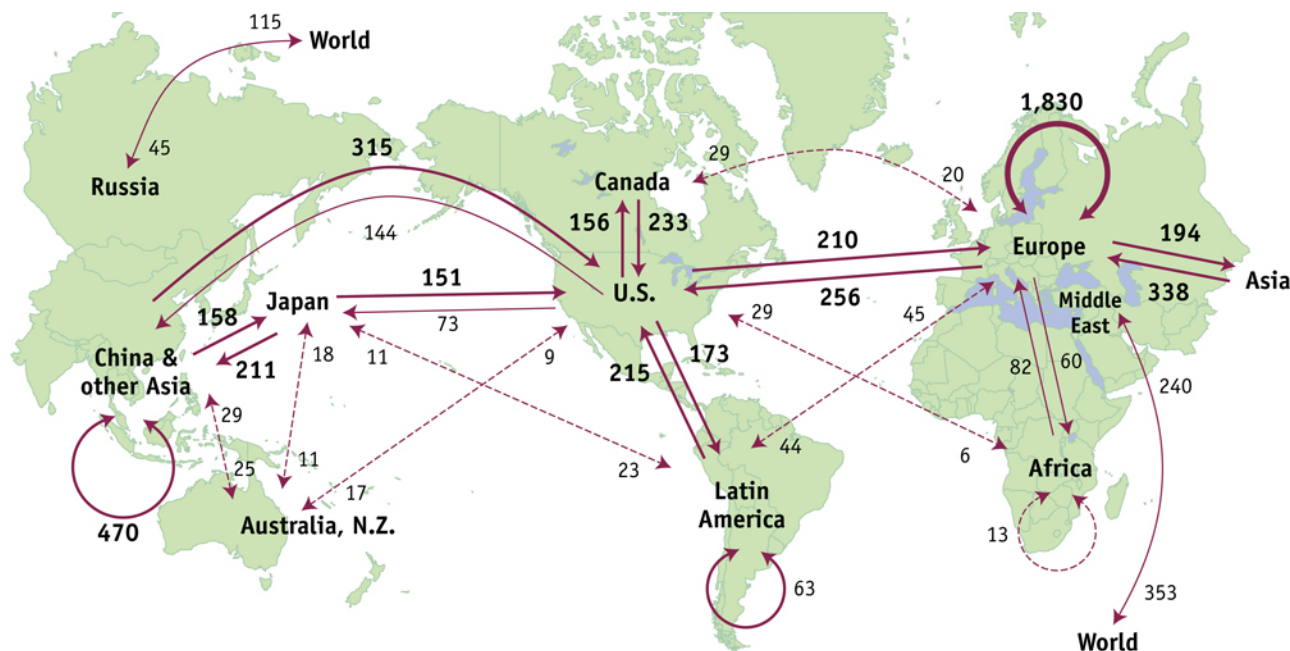

Algunes conseqüències del creixement de les cadenes globals de valor

- Augmenta la **interdependència** entre països.
  - Entre un 30% i un 60% de les exportacions dels països del G20 inclouen recursos importats o són aprofitats com a recursos en altres països.
- El paper d'uns sectors de **serveis eficients i competitius és crucial**.
  - En termes de valor afegit, els serveis representen el 42% de les exportacions en les economies del G-20.
- Es **reforça la conveniència d'obertura multilateral dels mercats**.
  - Les barreres entre **tercers països** (incloent-hi les mesures no aranzelàries *corrent amunt o corrent avall*) **poden tenir tanta importància com les barreres directes establides pels socis comercials**.
- Les cadenes globals de valor **poden ser una via perquè els PVD construisquen la seua pròpia capacitat productiva**, en què les empreses locals puguen captar una proporció significativa del valor afegit. No obstant això, **l'adquisició de les noves tecnologies i habilitats de la força de treball** no és automàtica i **requereix una inversió** significativa.

Els fluxos del comerç internacional: importància del comerç intraeuropeu

Béns

Total world trade flows in 2000: \$6,600 billion

La Unió Europea i el comerç internacional

- La UE-28 té un gran **pes en el comerç mundial**.
  - ✓ El comerç exterior (dins i fora de la UE) representa aproximadament un 40% del comerç mundial. L'exterior a la UE, 15% en béns i 25% en serveis.
- Les exportacions de la UE-28 van a **països**:
  - ✓ De la UE en 2/3 parts (3/4 si s'hi afegeixen l'EFTA i Turquia).
  - ✓ Nord-amèrica i Àsia són els següents mercats en importància.
- Per **productes**, entre els béns, la UE
  - ✓ Exporta principalment manufactures (90%).
  - ✓ Importa molta energia (20% de les M).
- Importància creixent dels **drets de propietat** i de la **IDE**.
- ✧ La UE és un **procés d'integració regional**: té efectes positius i negatius.
- La **política comercial exterior de la UE** és competència exclusiva de les institucions comunitàries i inclou la política comercial.
  - ✓ **Autònoma** (aranzel exterior comú i SPG).
  - ✓ **Convencional** (acords comercials amb tercers països).

Tema 1

Part II

El procés d'integració europea

Bibliografia

Jordan Galduf, J. M. i Tamarit Escalona, C. (2013). *Economía de la Unión Europea* (7a edició). Thomson-Civitas, Madrid. Capítol 1.

Baldwin, R. i Wyplosz, Ch. (2012 i 2015). *The Economics of European Integration* (4a i 5a edició). Mc Graw-Hill. Capítol 1.

El procés d'integració europea

- Què és la Unió Europea?
- La Unió Europea en xifres
  - La UE en el context mundial
  - Una ullada a l'interior de la UE
- **Causes i història del procés: principals etapes i tractats**
  - L'origen i les primeres ampliacions: efecte dòmino
  - Noves polítiques i reunificació d'Europa
- Apèndix. Una síntesi
  - Els tractats
  - Les ampliacions
  - Els diversos nivells d'integració europea

Què és la Unió Europea?

500 milions d'habitants
28 països

Estats membres de la UE

Països candidats i
potencials candidats

Què és la Unió Europea?

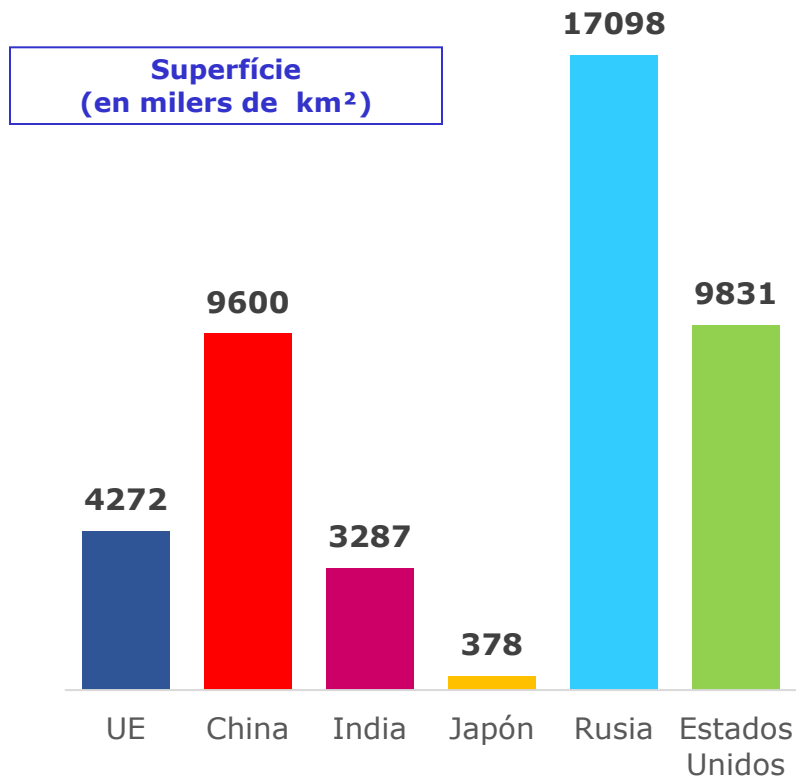
- <http://www.cgpgrey.com/blog/the-european-union-explained>

Aquest vídeo ho aclareix (...o potser no)

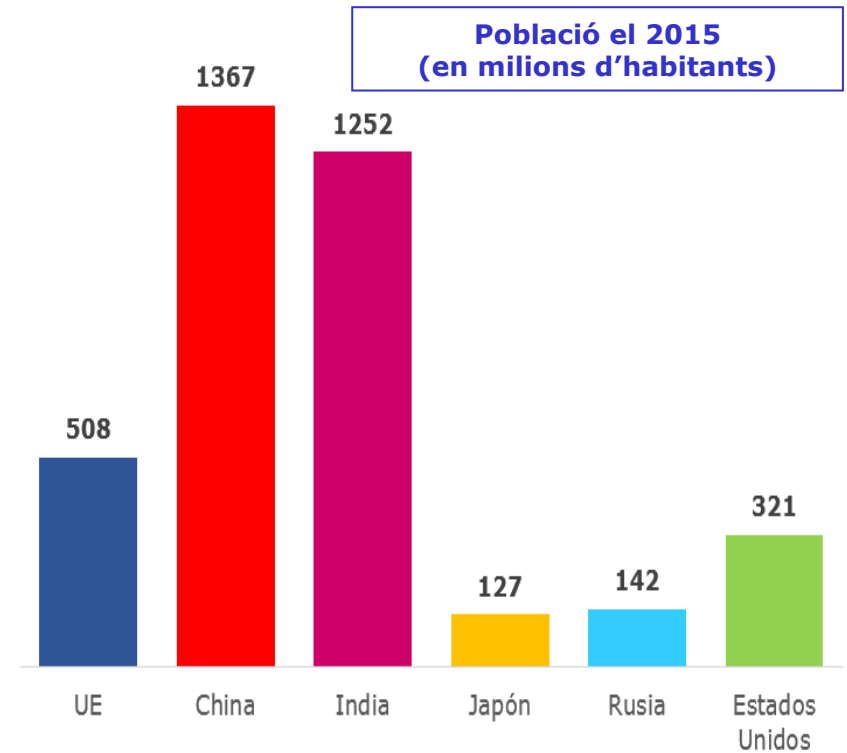

La UE en el context mundial

Superfície

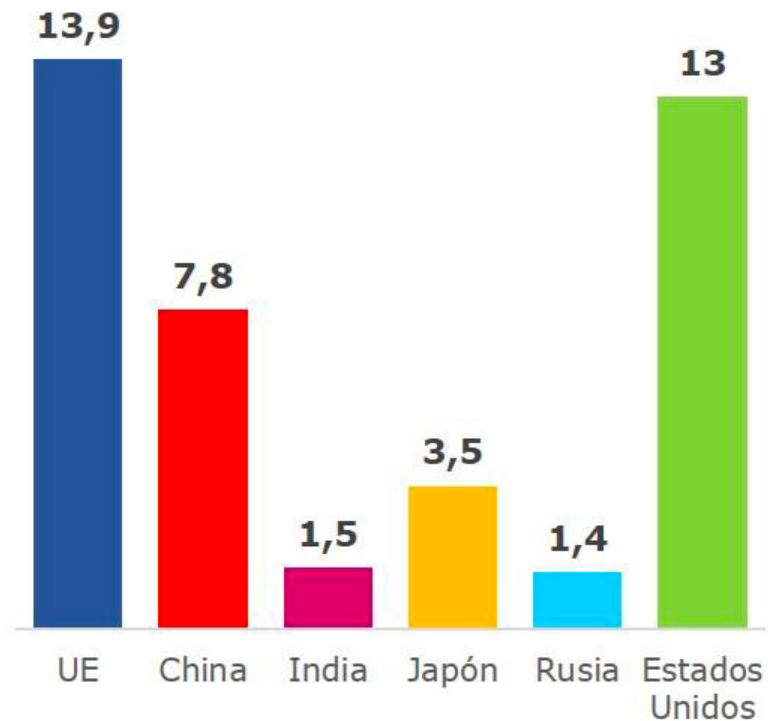
Població

La UE en el context mundial

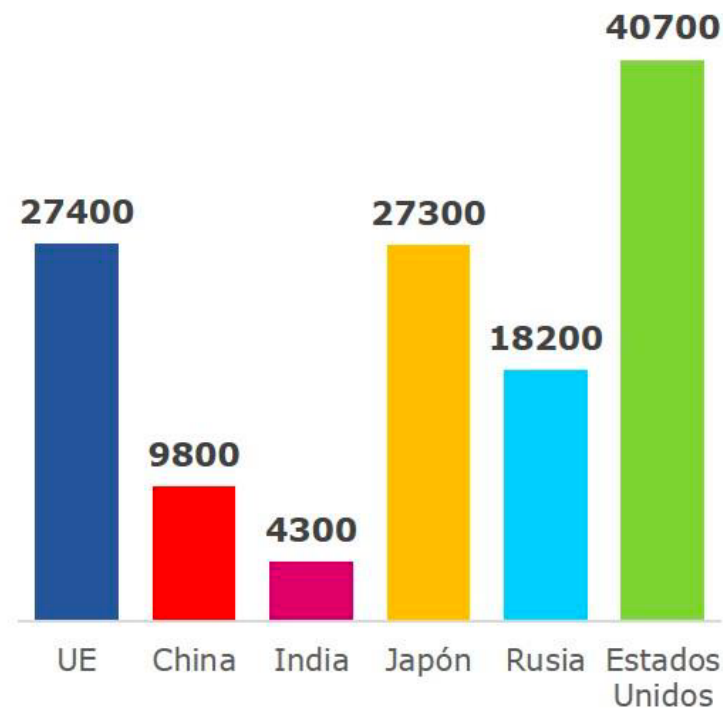
Dimensió econòmica

Producte interior brut (PIB)
en milers de milions d'euros el 2014

Nivell de vida

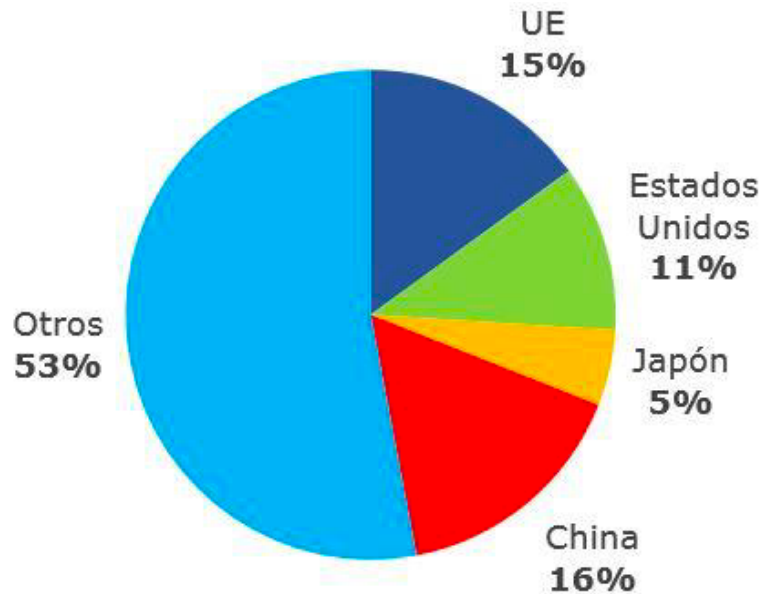
Ingressos *per capita*:
PIB *per capita* el 2014

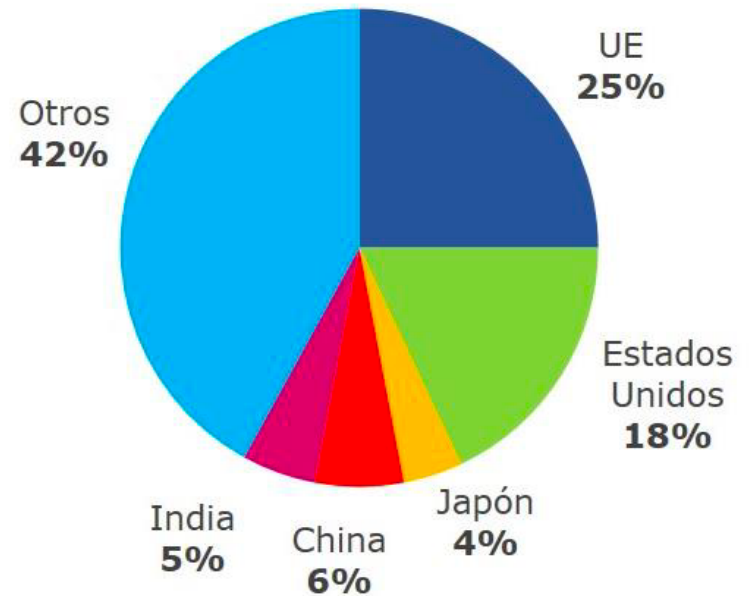
La UE en el context mundial

Importància en el comerç mundial (extra-UE)

% de les exportacions de béns (2014)

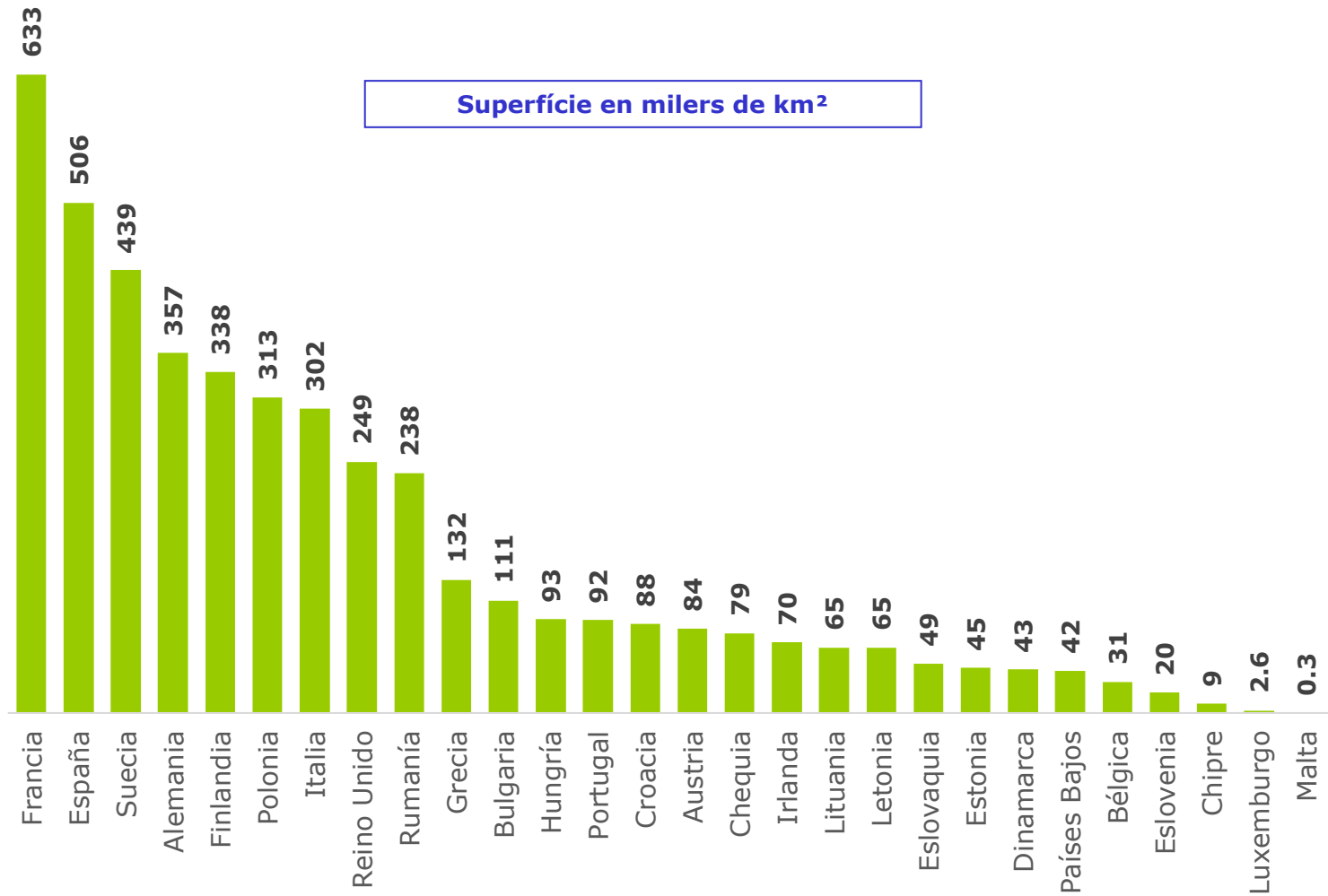
% de les exportacions de serveis (2014)

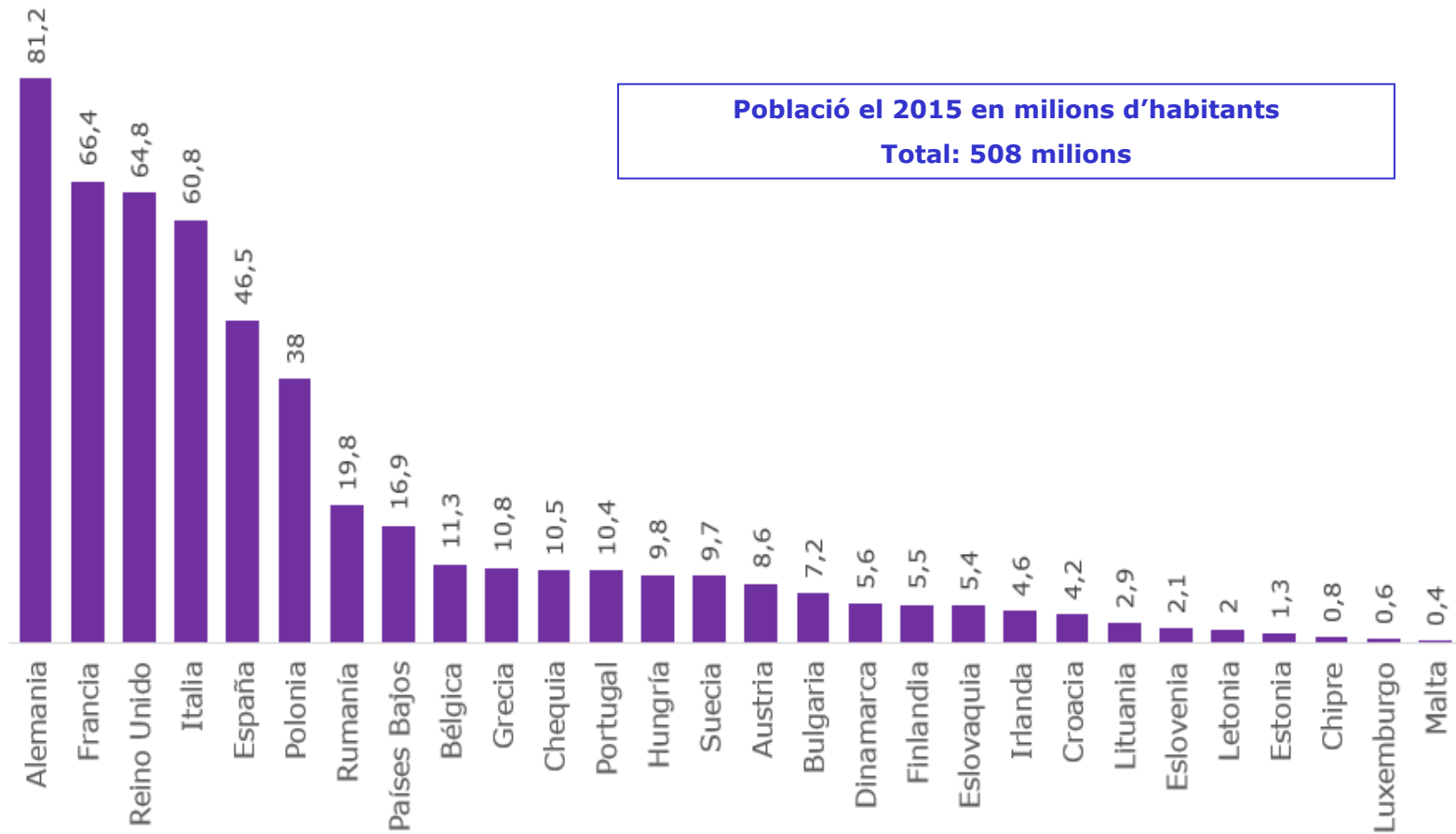
Una ullada a l'interior de la Unió Europea

- Diferències importants de **població**
  - Alemanya (81 milions) i el Regne Unit, França i Itàlia (vora 65 milions).
  - Luxemburg i Malta (vora 0,5 milions).
- Diferències importants en **PIB per habitant**
  - Luxemburg (271% de la mitjana).
  - Polònia, Hongria i Letònia (entre el 60% i el 70%), Croàcia, Romania i Bulgària (entre el 46% i el 58%), segons dades del 2015.
- Diferències molt notables **d'estructura productiva** per sector d'activitat econòmica.

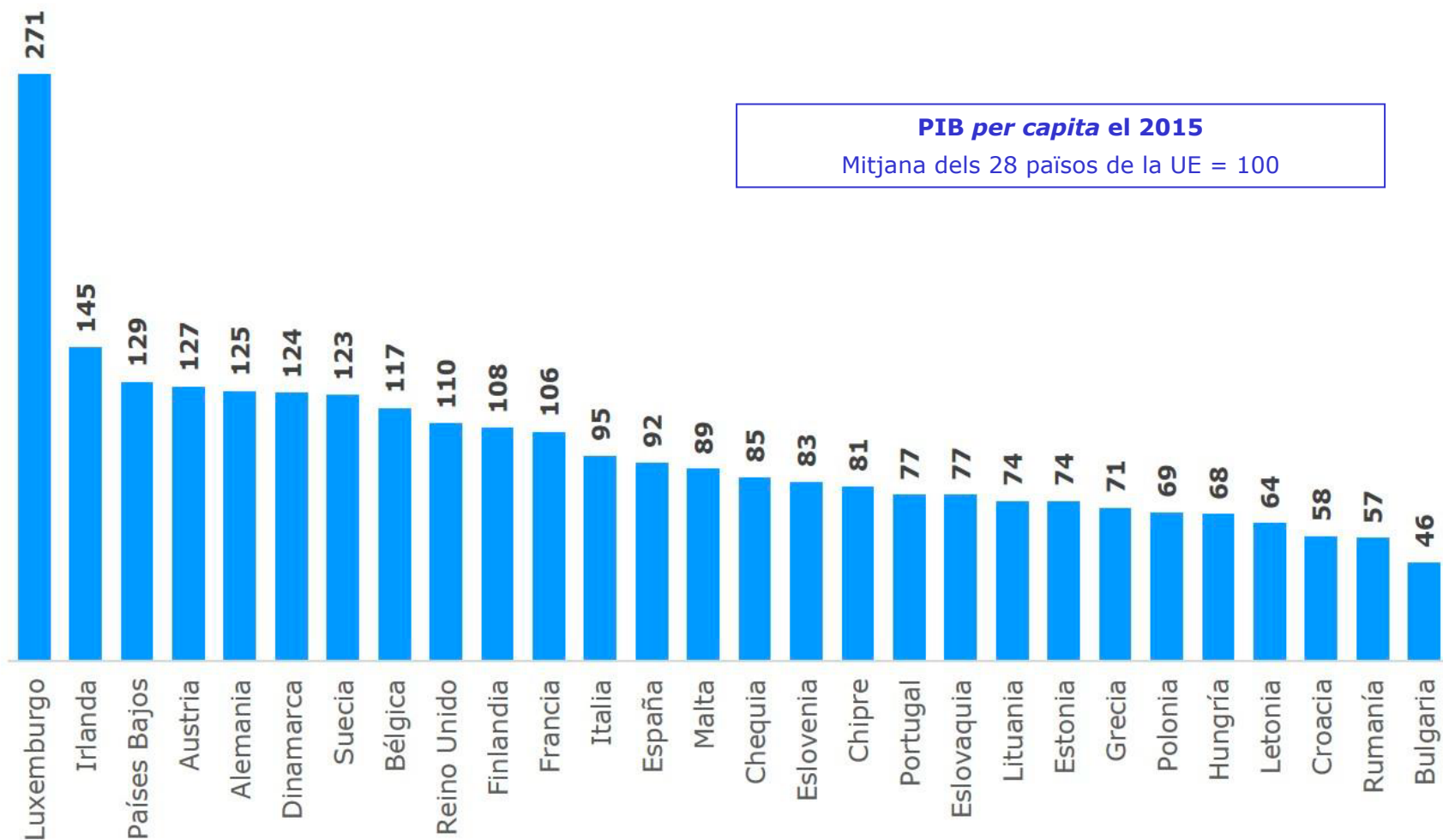
Diferències de dimensió dins la UE

Diferències de dimensió dins la UE

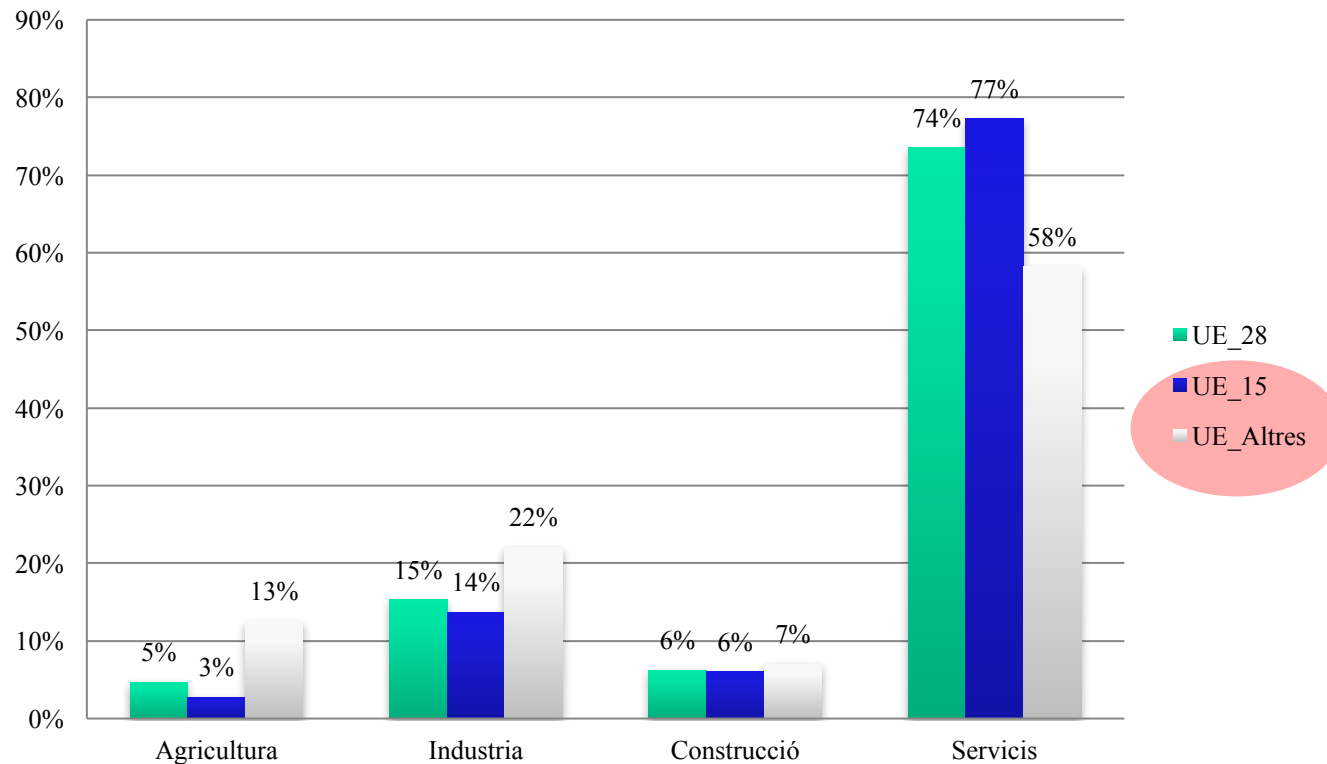

Deferències econòmiques dins la UE

Estructura sectorial de la UE

Composició sectorial de l'ocupació a la UE (2015)

La integració europea

- La **integració**: un procés amb diversos **significats**.
  - Per a les persones (proximitat, mobilitat i cultura).
  - Per a les empreses (mercats i moneda).
  - Per als estats (cooperació i federalisme).
- **Components** del procés:
  - Integració **positiva**
  - Integració **negativa**

Per què el procés d'integració europea començà durant els anys cinquanta del segle XX?

Europa després de la IIIGM.

Pèrdues humanes i econòmiques

Pèrdues humanes i econòmiques de la IIIGM molt desiguals per països

	Death toll	The Economic Set-Back: Pre-war year when GDP equalled that of 1945
Austria	525,000	1886
Belgium	82,750	1924
Denmark	4,250	1936
Finland	79,000	1938
France	505,750	1891
Germany	6,363,000	1908
Italy	355,500	1909
Netherlands	250,000	1912
Norway	10,250	1937
Sweden	0	GDP grew during WWII
Switzerland	0	GDP grew during WWII
UK	325,000	GDP grew during WWII

Europa després de la II GM.

La guerra freda (1945-1955)

- Segmentació d'Europa; bloqueig de Berlín occidental (1948).
- Una frontera física i ideològica separa Europa.

Diferents postures sobre les causes i solucions per a evitar una altra guerra:

1. Culpa del perdedor: reparacions de guerra.
2. El capitalisme: adoptar el comunisme.
3. Els nacionalismes: **potenciar la integració** en contraposició al conflicte.

La integració europea

- **Per què el procés d'integració europea comença durant els anys cinquanta del segle XX?**
  - El teló d'acer (Winston Churchill, 1946: idea dels EUA d'Europa).
    - Defensar l'economia de mercat: rearmar Alemanya sota control supranacional (OTAN).
  - La cooperació francoalemanya per a la reconstrucció econòmica (Robert Schuman, març de 1950).
    - Ajuda dels EUA a través del **Pla Marshall** i creació de l'Organització per a la Cooperació Econòmica Europea (OEEC) per a administrar l'ajuda i potenciar la **liberalització comercial** com a font de creixement i industrialització.
- **Integració enfront de conflicte. Però com?**
  - **Intergovernamentalisme:** les nacions mantenen la sobirania.
    - ✓ OEEC (1948); Consell d'Europa (1949); **EFTA** (1960: zona de lliure comerç).
  - **Federalisme:** institucions supranacionals
    - ✓ CECA (1951/52): la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer posà aquests sectors de Bèlgica, França, Alemanya, Itàlia, Holanda i Luxemburg (*els sis*) sota el control d'una autoritat supranacional. L'EURATOM (1957-1958) ho fa per a la energia atòmica.
    - ✓ CEE (1957-1958): *els sis* es proposen formar una unió duanera...

De la CECA (1952), la CEE i l'EURATOM (1958)

...a la UE dels 28

Tractat de París (1951, 1952)
Tractats de Roma (1957, 1958)

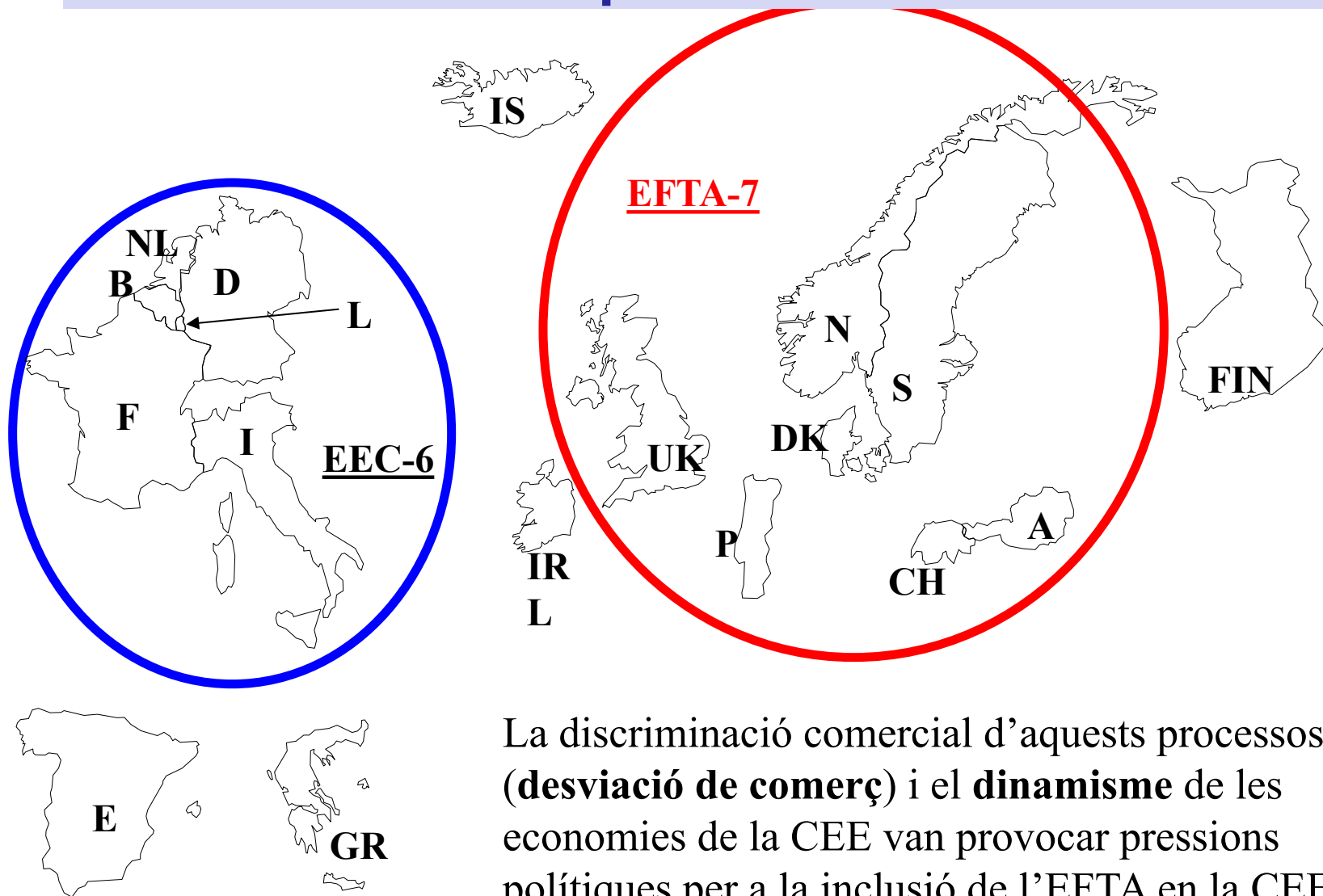

Ampliació i aprofundiment (AUE;TUE)

El Tractat de Roma (1957, en vigor en 1958)

- El Tractat de Roma va comprometre els sis en un extraordinari **procés d'integració econòmica** (la **CEE**).
  - Formant una **unió duanera**.
    - Eliminació de tots els aranzels i les quotes en el comerç intra-CEE.
    - Adopció d'un aranzel comú per a les importacions procedents de països no membres.
  - Prometia la **lliure mobilitat** laboral, la integració del mercat de capitals, el lliure comerç de serveis i una sèrie de **polítiques comunes**.
  - També va crear un conjunt **d'institucions supranacionals**:
    - Assemblea Parlamentària Europea (precursora del Parlament Europeu).
    - Tribunal Europeu de Justícia.
    - Comissió Europea.
- La Convenció d'Estocolm (1960) va crear l'**EFTA**, una **àrea de lliure comerç** entre els països que inicialment decidiren no entrar a la CEE.
  - L'eliminació de tots els aranzels i quotes en el comerç intra-EFTA (però sense aranzel comú).
- Ambdós processos impliquen **discriminació** comercial: socis/no-socis.

1960-1973: dos cercles no sobreposats a Europa occidental

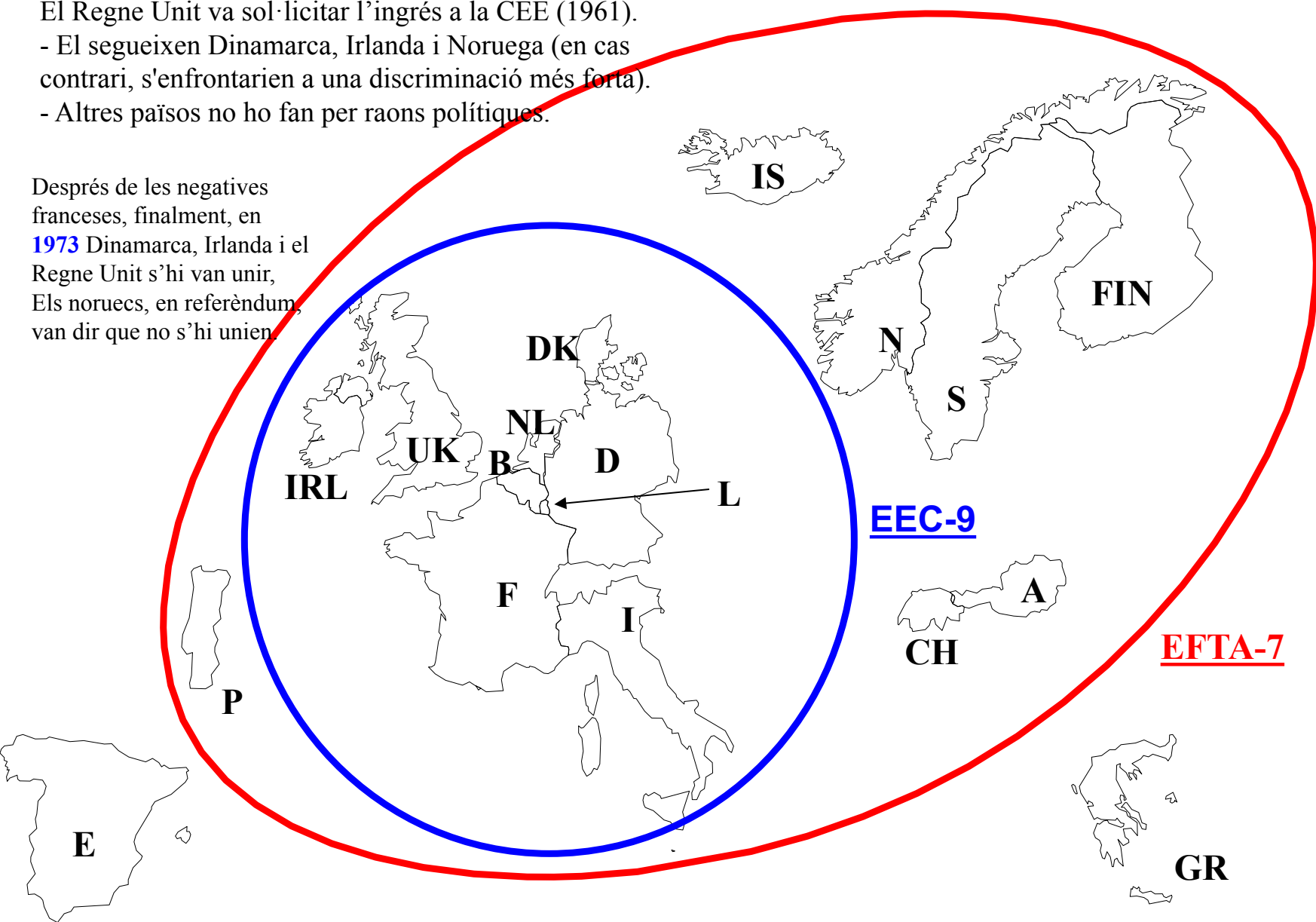
La discriminació comercial d'aquests processos (**desviació de comerç**) i el **dinamisme** de les economies de la CEE van provocar pressions polítiques per a la inclusió de l'EFTA en la CEE: **EFFECTE DÒMINO.**

Evolució en dos cercles concèntrics: efecte dòmino I

El Regne Unit va sol·licitar l'ingrés a la CEE (1961).

- El segueixen Dinamarca, Irlanda i Noruega (en cas contrari, s'enfrontarien a una discriminació més forta).
- Altres països no ho fan per raons polítiques.

Després de les negatives franceses, finalment, en **1973** Dinamarca, Irlanda i el Regne Unit s'hi van unir, Els noruecs, en referèndum, van dir que no s'hi unien.

Període d'euroessimisme (1973-1986)

- La **integració europea** **es va alentir** molt prompte
- **Crisis polítiques** a mitjan anys seixanta, crisi de la cadira buida, 1965. França (Ch. de Gaulle) s'oposa a diverses propostes de la Comissió i deixa d'assistir a les reunions. Només hi torna quan aconseguix un acord...
  - ...El **compromís de Luxemburg**: un acord per a estar en desacord. De fet, significa poder de veto sobre una sèrie de qüestions que es consideren *interessos nacionals molt importants*. El final del projecte federalista (de 1966 a 1985 a penes hi ha avanços).
    - A més, els nous membres de la CEE són intergovernamentalistes.
    - En la pràctica, les decisions es prenen per **unanimitat** (o per consens).
- **Crisis econòmiques** des de la segona meitat dels anys setanta.
  - Caiguda del sistema monetari de Bretton-Woods (1971-1973).
  - Fracàs dels processos d'integració monetària a Europa.
  - Xocs petrolers (estancament + inflació).
  - Introducció de barreres tècniques al comerç (fracàs d'una integració comercial més forta).
  - Friccions polítiques creades pel creixent cost de la política agrària.
- Però també hi havia **aspectes positius**...
  - **Noves democràcies**: possibles candidats a la CEE (ESP, GR, PT) s'hi incorporen.
  - **Avanços en la integració**: SME, reconeixement mutu, elecció directa del Parlament...

Cercles més profunds: efecte dòmino

Acta Única Europea (1987) i Mercat Únic

- Jacques Delors relança la formació del mercat intern amb l'**Acta Única Europea** (1986; en vigor en 1987).
  - Objectiu: crear "un **espai sense fronteres interiors** on estiga garantida la lliure circulació de mercaderies, persones, serveis i capitals" (és a dir, les **quatre llibertats** promeses pel Tractat de Roma).
  - També va implementar **canvis institucionals** importants.
    - En els procediments de presa de decisions: adoptades per **majoria** (en lloc de fer-ho per unanimitat) en les qüestions relatives al mercat únic.
    - El reconeixement mutu és disciplinat per una **harmonització** mínima.
- La integració més profunda en la CE 12 reforça les **forces d'inclusió** en els altres països de l'EFTA i porten a un nou efecte dòmino:
  - La iniciativa de l'**Espai Econòmic Europeu** (1989; instaurat en 1994) per a fer extensible el mercat únic als països de l'EFTA.
  - Sol·licitud d'ingrés a la CE dels països de l'EFTA (excepte Islàndia i Liechtenstein; Noruega es torna enrere en referèndum)...
    - Quarta ampliació (1995) de la CEE a la **CE 15** (AUS, FIN, SW).

El Tractat de Maastricht (1992) o TUE

i la unió monetària

- L'èxit del mercat únic fa que Delors propose un segon augment radical en la integració econòmica europea: la **unió monetària**.
  - Objectius: **unió monetària** per a 1999 i una **moneda única** per a l'any 2002.
- Aquest tractat també va crear:
  - Els **tres pilars** de la Unió Europea (modificats pel Tractat de Lisboa).
    - Primer pilar, Comunitat Europea (CE) gestionada per les institucions comunitàries (integració).
    - Pilars dos i tres: política exterior i de seguretat comuna (PESC) i de justícia i afers interiors (JAI). Functionen amb cooperació intergovernamental (cooperació).
  - I la **ciutadania europea**. També va **enfortir** la funció **legislativa** del **Parlament Europeu** en certes àrees i les polítiques existents (**fons de cohesió**).

Col·lapse del comunisme

- La divisió d'Europa després de la II GM, consolidada pel **mur de Berlín** (1961) acaba a principi dels noranta.
- En la dècada dels vuitanta, el **sistema econòmic** occidental s'havia mostrat com una manera de vida molt millor que les economies planificades de l'Est.
  - El nivell de vida era semblant al principi, però durant els vuitanta el nivell de vida d'occident era molt més alt que el de l'URSS.
- Fins a 1980, els soviètics van frustrar els esforços de reforma (pressió econòmica i militar), però la inadequació del sistema soviètic va forçar canvis a l'URSS:
  - Tímides reformes promercat (*perestroika*).
  - Obertura política (*glasnost*).
- Les forces prodemocràcia als països d'Europa central i oriental (PECO) havien sigut repetidament sufocades per la força militar present, però van trobar poca resistència de Moscou a final dels vuitanta.
  - Juny de 1989. Solidaritat, moviment obrer polonès (Lech Walesa) va obligar a eleccions parlamentàries lliures i els comunistes van perdre... Moscou va acceptar el nou govern polonès. En 1989 hi ha democràcia a Polònia, Hongria i Txecoslovàquia.
  - Protestes massives a Alemanya Oriental; el mur cau el 9 de novembre de 1989... I en 1990 es produeix la unificació alemanya.
  - L'URSS es col·lapsa: Estònia, Letònia i Lituània es declaren independents (1990) i a final de 1991 la Unió Soviètica es dissol.

...reunificació d'Europa de l'Est i de l'Oest

- Al principi, la UE no féu cap promesa d'una possible adhesió als PECO, sinó que s'establiren un conjunt d'acords europeus.
  - Acords de lliure comerç, promeses d'una integració més profunda i algunes ajudes.
- No obstant això, el 1993 la UE estableix els **criteris per a l'adhesió** dels PECO (coneguts com els **Criteris de Copenhaguen**).
  - **L'estabilitat política** de les institucions que garanteixen la democràcia, l'estat de dret, els drets humans i el respecte i la protecció de les minories.
  - Una **economia de mercat** que funcione i siga capaç de fer front a la competència i les forces del mercat dins de la Unió.
  - **L'acceptació del patrimoni comunitari** (legislació de la UE en la seua totalitat) i la capacitat d'assumir les obligacions de la pertinença a la UE.
- En la cimera de Copenhaguen (2002) es decideix que els PECO, i també Xipre i Malta, poden unir-se el 2004 a la UE (cinquena ampliació).
- Aquesta ampliació de la UE **requereix la reforma de les institucions**, principalment en relació amb:
  - Els procediments per a la **presa de decisions**.
  - La política exterior de la UE (en el temps posterior a la guerra freda).

Les reformes (1997-2007)

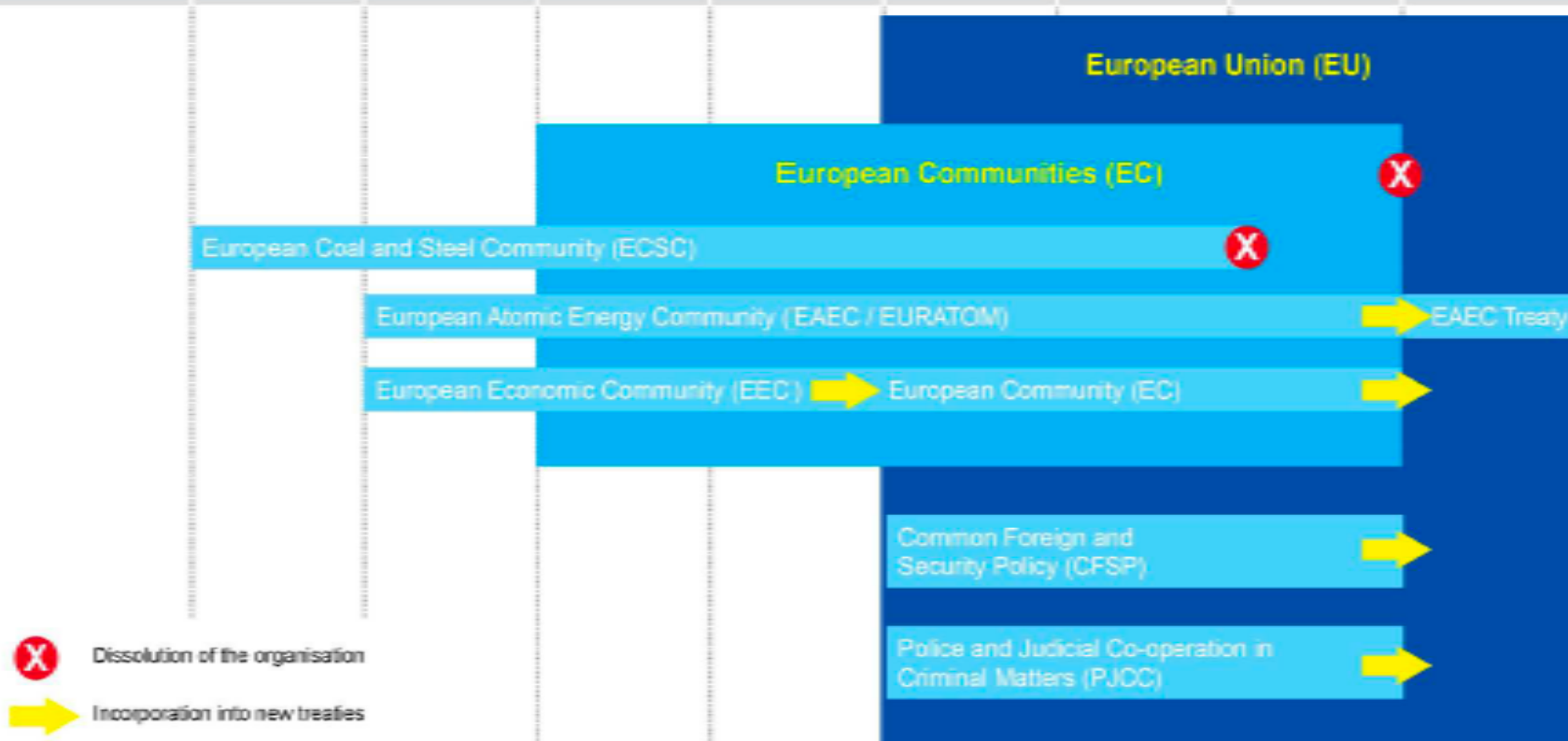
- **Tractat d'Amsterdam (1997); en vigor en 1999.**
  - Fracassa en la reforma de les principals institucions.
    - No hi ha acord sobre la reforma de la Comissió, sobre les regles de votació del Consell ni sobre la llista d'àrees que han de canviar a votació per majoria qualificada.
  - Però posa ordre en el Tractat de Maastricht.
    - Més política social; modest impuls dels poders del Parlament.
    - Flexibilitza la integració introduint la **cooperació reforçada**: els països persegueixen els mateixos objectius però en flexibilitza la posada en marxa.
- **Tractat de Niça (2000); en vigor el 2003.**
  - Reforma les principals institucions però amb poc èxit.
    - No resol les qüestions pendents d'Amsterdam: **regles de votació** molt complexes que redueixen la capacitat d'actuació amb més membres; no augmenta significativament la votació per majoria.
    - No reforma la presa de decisions del BCE.
- **Tractat Constitucional (2004). Signat a Roma però no ratificat:**
  - Millorava les regles de decisió del Consell i augmentava la votació per majoria.
  - Incloïa la Carta dels drets fonamentals.
  - **Havia de substituir els diversos tractats europeus...**

El Tractat de Lisboa (2007)

- Sota la presidència alemanya (2007), els líders de la UE van declarar **mort el Tractat constitucional** i acordaren les línies bàsiques per a reemplaçar-lo: el **Tractat de reforma**, conegut com el **Tractat de Lisboa**.
- Gran part del Tractat constitucional s'inclou en el Tractat de reforma, però emmarcat com una reforma dels tractats de Roma i Maastricht, de manera que és molt difícil de llegir.
  - Tot el llenguatge grandiloqüent i els gestos a la supranacionalitat van ser retirats del text.
  - Es van eliminar totes les referències als símbols de la condició d'estat.
  - La paraula *constitució* va ser desterrada del text.
- L'objectiu era evitar referèndums sense canvis en la substància.
  - Però la Constitució irlandesa requereix un referèndum: els votants irlandesos van rebutjar inicialment el Tractat (juny del 2008), però van revertir el vot després d'algunes concessions (octubre del 2009).
- El Tractat de Lisboa va entrar en vigor el desembre del 2009.
  - Va donar caràcter d'institució al Consell Europeu (primer president permanent, Herman van Rompuy; l'actual és Donald Tusk).
  - Amplià significativament el càrrec d'alt representant per a la política exterior i de seguretat (Federica Mogherini).

Els tractats: una síntesi

Treaty	Paris	Rome	Merger Treaty	Single European Act	Maastricht	Amsterdam	Nice	Lisbon
Signing	1951	1957	1965	1986	1992	1997	2001	2007
In force	1952	1958	1967	1987	1993	1999	2003	2009

Els tractats– bases per a una cooperació democràtica basada en la llei

Dates d'entrada en vigor

1952

The European Steel and Coal Community

1958

The treaties of Rome:
The European Economic Community
The European Atomic Energy Community (EURATOM)

2009

Treaty of Lisbon

1987

The European Single Act:
the Single Market

2003

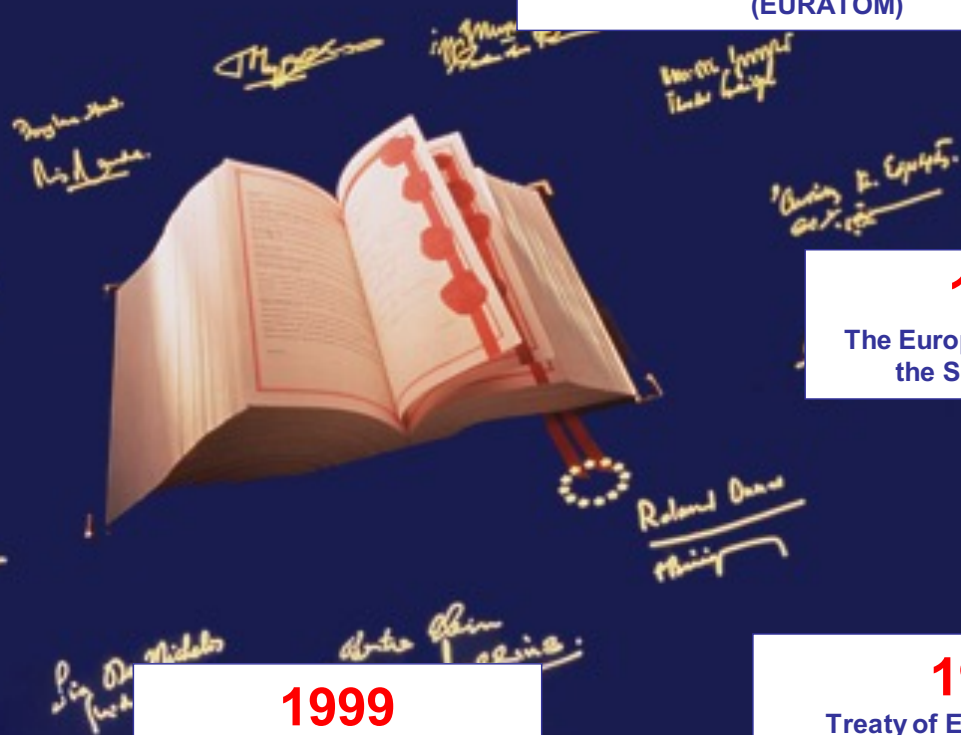
Treaty of Nice

1999

Treaty of Amsterdam

1993

Treaty of European Union
– Maastricht

Ampliació: de 6 països a 28

1952 Alemanya, Bèlgica, França, Itàlia, Luxemburg i Països Baixos

1973 Dinamarca, Irlanda i el Regne Unit

1981 Grècia

1986 Espanya i Portugal

1995 Àustria, Finlàndia i Suècia

2004 Txèquia, Xipre, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Hongria, Letònia, Lituània, Malta i Polònia

2007 Bulgària i Romania

2013 Croàcia

Història bàsica del procés d'integració europea (1)

- 1950:** 9 de maig **Declaració Schuman**.
- 1951:** **Tractat de París** que crea la **CECA**.
- 1957:** **Tractat de Roma** → 6 països creen la **CEE** i l'**EURATOM**.
- 1962:** Entra en vigor la **PAC**.
- 1965:** Tractat de fusió de les institucions rectores (CECA, CEE i EURATOM).
- 1968:** S'aconsegueix l'**eliminació de les barreres aranzelàries** interiors.
- 1973:** Primera ampliació (Dinamarca, RU i Irlanda).
- 1979:** Entra en funcionament l'**SME**.
- 1981:** Segona ampliació (Grècia).
- 1986:** Tercera ampliació (Espanya i Portugal).

Història bàsica del procés d'integració europea (2)

- 1987:** **Acta Única Europea:** primera reforma dels tractats.
- 1992:** **Tractat de la Unió Europea** (Maastricht).
Es fixa el calendari per a la formació de la unió econòmica i monetària.
- 1993:** Entra en vigor el **mercat únic** europeu.
- 1995:** Quarta ampliació (Àustria, Finlàndia i Suècia).
- 1999:** Entra en funcionament la **unió monetària** (11 països adopten l'**euro**).
- 2002:** Circulació de bitllets i monedes en euros.
- 2004:** Cinquena ampliació (Letònia, Estònia, Lituània, Polònia, República Txeca, Eslovàquia, Hongria, Eslovènia, Malta i Xipre).
- 2007:** Sisena ampliació (Romania i Bulgària).
- 2009:** **Tractat de Lisboa.**
- 2013:** Setena ampliació (Croàcia).
- Amb **28 països** es fa necessària una reforma dels procediments de presa de decisions.
- 2016:** *Brexit* (art. 50 TUE: retirada voluntària d'un estat membre) ¿???

Unión Europea

Diversos niveles d'integració europea

Zona del euro

Unión Aduanera Europea

Espacio Schengen

Asociación Europea de Libre Comercio

Espacio Económico Europeo

Reino Unido

Consejo de Europa

OTAN

Canadá

Estados Unidos de América

Tema 2

Institucions i hisenda pública

Bibliografia

Jordan Galduf, J. M. i Tamarit Escalona, C. (2013). *Economía de la Unión Europea* (7a edició). Thomson-Civitas, Madrid. Capítols 2 i 3.

Baldwin, R. i Wyplosz, Ch. (2012, 2015). *The Economics of European Integration* (4a i 5 edició). Mc Graw-Hill. Capítol 2.

Tema 2. Institucions i hisenda pública

- **Ordenament jurídic i institucions de la Unió Europea**
  - ✓ Integració econòmica a la UE
  - ✓ Dret comunitari: originari i derivat
  - ✓ Competències de la UE: exclusives, compartides i de suport
  - ✓ Institucions comunitàries i competències
  - ✓ Procés legislatiu, regles de decisió i eficiència
- **La hisenda pública de la UE**
  - ✓ Funcions del sector públic i nivells de govern
  - ✓ El pressupost comunitari: ingressos i despeses
  - ✓ Saldo pressupostari operatiu

És la Comunitat Europea un gran estat federal?

- La Comunitat Europea (CE) és una *rara avis*: **no és** (encara) un estat federal... però **tampoc** no és una mera organització internacional.
- Es pot definir com una **entitat supranacional** a causa de:
  - ✓ La independència de les institucions comunes respecte dels estats.
  - ✓ El caràcter vinculant de les seues normes (primacia).
  - ✓ Les relacions directes ciutadans-institucions.
  - ✓ Les regles de votació per majoria.
  - ✓ L'atribució de competències pròpies.

Què és la Unió Europea des del punt de vista jurídic?

- Originàriament és la suma de tres entitats amb personalitat jurídica pròpia:
  - La CECA (1951; extingida el 2002).
  - La CE i l'EURATOM (1957).
- ✓ Tenen independència funcional però es regeixen per les mateixes institucions des del Tractat de fusió (1965/1967).
- A més, el **Tractat de Maastricht** (1992) aporta el concepte genèric d'**Unió Europea**, que suma aquestes tres entitats, i
  - Un pilar de cooperació en política exterior i de seguretat comuna.
  - Un pilar de justícia i afers d'interior.
- ✓ Aquests dos nous pilars usen les mateixes institucions però funcionen mitjançant regles de **cooperació** i no d'integració.
- El **Tractat de Lisboa** revisa les institucions comunitàries i reordena els pilars.

Integració econòmica a la UE: T. de Roma

- El **Tractat de Roma** (TR) incloïa els diversos aspectes de la integració econòmica fins que el Tractat de Maastricht va afegir explícitament la unió monetària a la integració econòmica europea.
- Principals elements del TR:
  - ✓ Lliure comerç de **béns**.
    - Eliminar aranzels, quotes i altres barreres al comerç.
  - ✓ Política comercial comuna amb la resta del món.
  - ✓ Assegurar una competència no distorsionada.
    - Ajudes d'estat; comportament anticompetitiu; aproximar lleis (impostos).
  - ✓ Comerç de **serveis** no restringit.
    - Lliure moviment de serveis (dificultat a l'hora d'implementar-lo).
  - ✓ Integració dels mercats de **capital** i **treball**.
  - ✓ Política agrària comunitària.
    - Sector molt regulat (controls de preus i barreres al comerç) i de gran pes econòmic.
  - ✓ Coordinació macroeconòmica i de tipus de canvi.

Integració econòmica a la UE: T. de Roma

➤ Però el TR va **ometre**:

✓ L'harmonització de polítiques **socials**

- És difícil perquè les nacions tenen preferències molt diverses i no és fàcil negociar sobre els canvis (política).
- A més, hi ha arguments econòmics que defensen que l'harmonització de polítiques socials no és necessària per a la integració econòmica: el salari nacional s'ha d'ajustar per tal de compensar qualsevol avantatge inicialment injust.
  - ✓ Uns estàndards socials més baixos que impliquen menys costos socials inicials, a llarg termini provocarien salaris més alts que compensarien l'avantatge.

✓ L'harmonització de polítiques **fiscals**

- En què també hi ha molta diversitat entre nacions i són el resultat de compromisos polítics nacionals difícils de canviar.

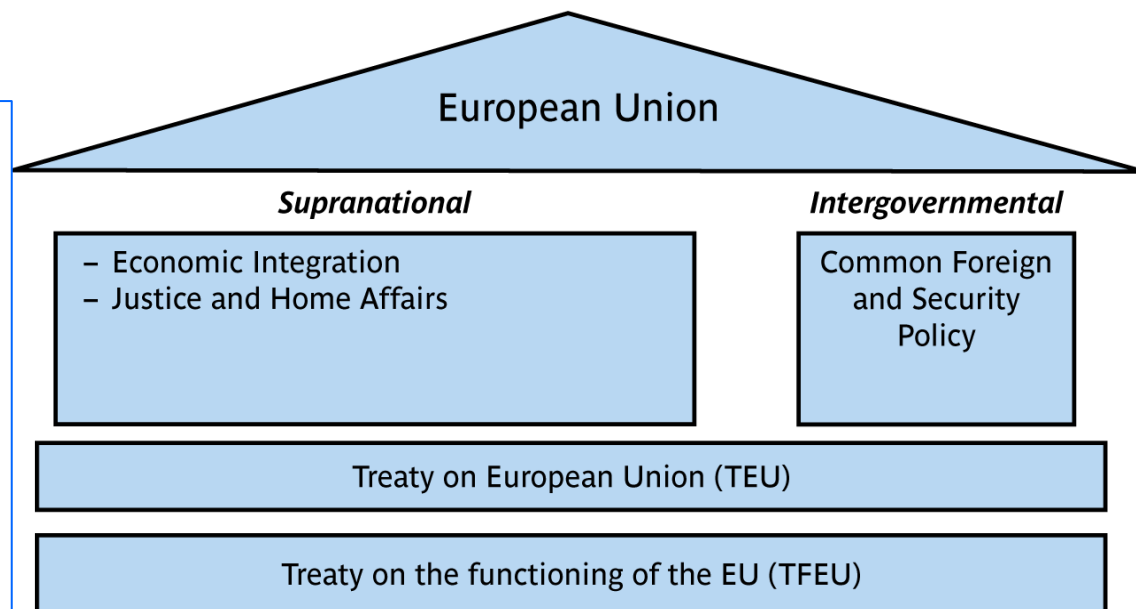
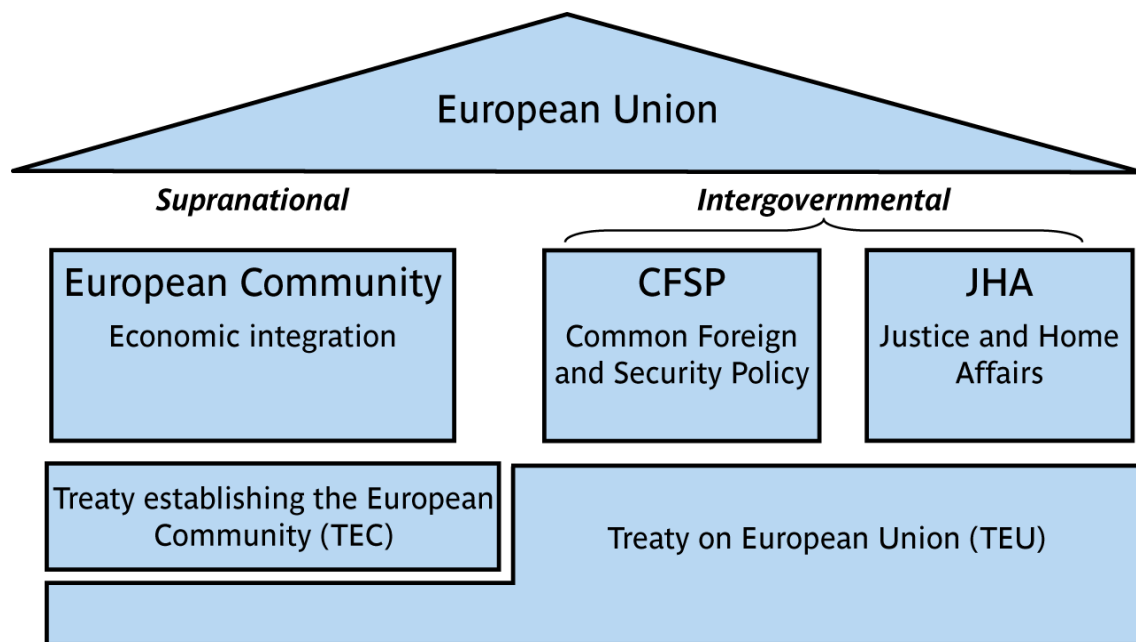
➤ Aprofundir en la integració per la via supranacional va ser difícil.

- ✓ Per la divisió entre federalistes (GER) i intergovernamentalistes (UK).
- ✓ Pels processos oberts mes enllà de la UE (com l'Acord de Schengen).

El **T. de Maastricht** (1992-1993) va establir una clara línia divisòria entre àrees de política supranacional (TR) i intergovernamental: els tres pilars, però tots sota el sostre de la UE.

Els tractats d'**Amsterdam** (1997-1999) i **Niça** (2001-2003) són intents fallits de reforma institucional.

El Tractat de **Lisboa** (2007-2009) elimina l'estructura dels tres pilars, però pot considerar-se que integra el tercer en el primer. Hi ha dos pilars: l'un per a afers supranacionals i l'altre per a afers intergovernamentals.

El dret comunitari

- Un dels aspectes més característics de la **UE** és el **sistema legal supranacional**:
  - ✓ Implementar i mantenir una àrea econòmica unificada requereix un sistema legal per a resoldre les disputes sobre la interpretació i els conflictes entre legislacions diferents.
- Aquest sistema té com a **principis fonamentals**:
  - ✓ **Efecte directe**: la legislació de la UE pot crear drets a què els ciutadans de la UE poden apel·lar davant dels seus tribunals nacionals.
  - ✓ **Primacia del dret comunitari**: el dret comunitari té l'última paraula, i per això no pot ser alterat per les lleis nacionals, regionals o locals en qualsevol estat membre.
  - ✓ **Autonomia**: el sistema jurídic de la UE és independent dels sistemes jurídics dels membres.

Fonts del dret comunitari

➤ **Dret originari**

- **Tractat** de París i tractats de Roma + les reformes (AUE).
- Tractats d'adhesió.
- Tractat de Maastricht (UME).
- Tractats d'Amsterdam i Niça.
- Tractat de Lisboa.

➤ **Dret derivat**

- ✓ **Reglament** (lleí), aplicabilitat directa i efecte directe
  - Obligatori per a tots els EM en tots els seus elements.
- ✓ **Directiva** (lleí marc)
  - Imposa l'obligació de resultats a l'estat o els estats membres a què es dirigeix.
- ✓ **Decisió** (+)
  - Dirigit a un o més EM o persones, físiques o jurídiques, específiques
- ✓ Recomanacions i dictàmens

Quines competències té la Comunitat?

La Comunitat representa un **nivell superior de govern**, amb **competències** pròpies que limiten la sobirania dels estats membres.

➤ **Atribució de competències** a la UE

- Incloses en els tractats.
- Aprovades per l'article 352 del Tractat de Funcionament de la UE (exemple: política regional).

➤ Quins **principis** governen l'assignació de competències entre la UE i els EM?

▪ Principi de **subsidiarietat**.

- L'objectiu és mantenir les decisions tan pròximes al ciutadà com siga possible. La UE només actua si el problema no es pot resoldre a través de polítiques nacionals.

▪ Principi de **proporcionalitat**

- Si l'acció és necessària, s'ha de mantenir en el mínim possible: harmonització IVA.

- ✓ En la pràctica, aquests principis impliquen que la càrrega de la prova recau en els promotors de legislació comunitària.

Quines competències té la Comunitat?

La Comunitat representa un **nivell superior de govern...**

- Competències inicialment atribuïdes en el Tractat de Roma:
  - Quatre llibertats fonamentals (B, S, L i K), política comercial comuna i política de competència.
  - Agricultura, pesca i transport.
- A quin nivell de govern corresponen les polítiques a la UE?
Hi ha **competències**
  - **Exclusives:** la UE decideix sola. El Tractat de Lisboa especifica que **són exclusives** les referents a:
    - Unió duanera, política comercial comuna, política de competència, política monetària (euro), conservació de recursos biològics marins i la signatura d'alguns tractats internacionals.
  - **Compartides:** UE i EM comparteixen responsabilitat (p. ex., política agrària).
  - **De suport o complementàries:** la UE pot aprovar lleis que donen suport a l'acció dels membres (turisme, esport, protecció civil, etc.).
  - **Nacionals:** competència dels governs nacionals o subnacionals dels EM.

Les competències a la UE

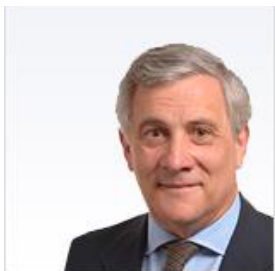
Según lo señalado en el Título I de la Primera Parte del Tratado de Funcionamiento de la Unión Europea (versión consolidada):

Competencias exclusivas:	Competencias compartidas:	Competencias de apoyo:
<p><i>Sólo la Unión puede legislar y adoptar actos vinculantes; los Estados únicamente podrán si son facultados por la Unión o para aplicar actos de la Unión¹</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • la unión aduanera; • el establecimiento de las normas sobre competencia necesarias para el funcionamiento del mercado interior; • la política monetaria de los Estados miembros cuya moneda es el euro; • la conservación de los recursos biológicos marinos dentro de la política pesquera común; • la política comercial común; • la celebración de acuerdos internacionales en el marco de estas competencias. 	<p><i>La Unión y los Estados miembros pueden legislar y adoptar actos vinculantes, pero los Estados sólo ejercerán su competencia en la medida en que la Unión no lo haya hecho²</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • el mercado interior • la política social, en los aspectos definidos por los Tratados • la cohesión económica, social y territorial; • la agricultura y la pesca; • el medio ambiente; • la protección de los consumidores; • el transporte; • las redes transeuropeas; • la energía; • el espacio de libertad, seguridad y justicia; • los asuntos comunes sobre salud pública <p><i>Las políticas y acciones de la Unión no impedirán a los Estados ejercer las suyas</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • la investigación, el desarrollo tecnológico y el espacio • la cooperación al desarrollo y la ayuda humanitaria 	<p><i>La Unión puede llevar a cabo acciones con el fin de apoyar, coordinar o complementar la acción de los Estados</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • la protección y mejora de la salud humana • la industria • la cultura • el turismo • la educación, la formación profesional, la juventud y el deporte • la protección civil • la cooperación administrativa
<p>Competencias especiales (catalogadas aparte)</p> <ul style="list-style-type: none"> • la coordinación de las políticas económica, social y de empleo • la política exterior y de seguridad común (PESC-PCSD) 		

Si la UE té política, són exclusives

No són exclusives

Les institucions comunitàries i les competències

Antonio Tajani

**Parlament Europeu:
la veu del poble**

Donald Tusk

**Consell Europeu i Consell:
la veu dels estats membres**

Jean-Claude Juncker

**Comissió Europea:
l'interès comú**

Consejo Europeo (cumbre)

Parlamento Europeo

Consejo de Ministros
(Consejo)

Comisión Europea

Tribunal
de Justicia

Tribunal
de
Cuentas

Comité Económico y Social

Comité de las Regiones

Banco Europeo de
Inversiones

Agencias

Banco Central Europeo

Les institucions comunitàries i les competències

➤ Particularitat comunitària

- A la UE no funciona l'esquema clàssic de **divisió de poders**.
- Una mateixa funció la comparteixen diverses institucions.
- Hi ha més institucions que funcions (normativa, executiva i judicial).

➤ Institucions

- Comissió (executiu)
- Consell (de ministres)
- Consell Europeu (caps d'estat i de govern)
- Parlament Europeu
- Tribunal de Justícia
- Tribunal de Comptes
- Banc Central Europeu

- Quina institució posseeix la funció normativa? Quines institucions fan les funcions executiva i judicial?

La Comissió Europea

➤ Òrgan col·legiat

- Es compon d'un comissari per país (incloent-hi president i vicepresidents).
- Hi preval l'**interès comunitari**.
- El **president** de la Comissió (J. C. Juncker).
  - L'elegeix el Consell Europeu per majoria qualificada.
  - El ratifica el Parlament (el qual pot rebutjar en bloc la Comissió).

➤ Funcions

- **Control** i vigilància del compliment dels tractats i la legislació comunitària (juntament amb el Tribunal de la UE).
- Poder **normatiu**: monopoli de la iniciativa legislativa.
- Poder **executiu**.
  - Gestió i aplicació de les polítiques comunitàries.
  - Administració del pressupost.
- Poder de **negociació** (exterior).

➤ Decisions

- En principi, són per **majoria simple**; en la pràctica, per **consens**.

El Consell Europeu

➤ Òrgan de caràcter purament **polític**

- Format per:
  - Els caps d'estat o de govern dels estats membres.
  - **President** del Consell Europeu (creat en el TL; escollit per majoria qualificada per a 2,5 anys; des de l'1-12-14 és Donald Tusk).
  - President de la Comissió.
- També hi participa l'alt representant (ministre d'Exteriors - Federica Mogherini).
- Mínim de quatre reunions anuals.

➤ **Funcions**

- Proporciona **orientació** política al més alt nivell, és a dir, guia les iniciatives i prioritats polítiques de la UE.
  - Defineix les orientacions generals de la PESC.
  - **NO** té cap paper formal en la legislació de la UE.
- Amb el Tractat de Lisboa es converteix en institució i té un **president** estable.

El Consell (de... de la UE)

➤ Òrgan col·legiat

- Format pels representants dels governs nacionals (ministres de... variables segons les qüestions). Presidència rotatòria cada sis mesos.
- Defensa els **interessos dels EM**.
  - ✓ Hi assisteix l'alt representant per a Afers Exteriors i Política de Seguretat (TL).

➤ Funcions

- **Legislativa** (en codecisió amb el Parlament; assistit pel COREPER).
- Coordinació de polítiques econòmiques.
- Cooperació intergovernamental (UE i altres països o organitzacions).
- Aprovació dels pressupostos (codecisió amb el Parlament).

➤ Regles de votació

- **Unanimitat** en qüestions sensibles:
  - Canvis en els tractats, acords d'adhesió, política exterior i de defensa comuna, cooperació policial, seguretat o fiscalitat i protecció social.
- Votació per **majoria qualificada**; és la que predomina actualment:
  - T. Lisboa, **DOBLE MAJORIA** d'estats a favor (55%, mín. 16/28 EM) + **població** (65%)(*).
  - Hi ha una **minoria de bloqueig**: almenys quatre membres + més del 35% de població.

(*) Si no hi participen tots els estats (p. ex. *opt-out*) el càlcul es fa sobre els EM participants en la decisió.

El Parlament Europeu

➤ Els membres (751 actualment) s'elegeixen, des de 1979, per **sufragi universal directe**.

- El nombre de parlamentaris per EM depèn de la **població**.
  - Augment menys que proporcional.
- Però no estan organitzats per país, sinó per ideologia.
  - <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/es/election-results-2014.html>

➤ Funcions

- **Control polític** de la Comunitat, supervisa les institucions de la UE, especialment la Comissió.
- Comparteix la funció **normativa** amb el Consell i la Comissió amb procediment de **codecisió**.
  - T. de Lisboa: amplia substancialment el poder del Parlament i el situa en pla d'igualtat amb el Consell en molts tipus de legislació (especialment en qüestions **pressupostàries**).
- També té altres funcions, com el control jurisdiccional (des del Tractat de Niça) i l'emissió de dictàmens de conformitat.

El Tribunal de Justícia de la UE

➤ Òrgan col·legiat

- Un jutge per estat membre (sis anys).
- Vuit advocats generals (ajuden els jutges).
  - ✓ Decisions per **majoria**.
- ✓ En 1980 es creà, a més, un tribunal de primera instància.

➤ **Funcions:** el TJ és la màxima autoritat en l'**aplicació del dret comunitari**

- Fer respectar l'ordenament jurídic comunitari (possibilitat de sancions):
  - Controla la legalitat dels actes que emanen de les institucions.
- Interpretació del dret comunitari (qüestió prejudicial).
  - Amb la finalitat que s'aplique de la mateixa forma a tots els EM.
- Resolució de conflictes.
  - Entre els EM, entre els EM i les institucions de la UE, i entre ciutadans/empreses i institucions de la UE.
- ✓ Té una influència important en la integració a través de la jurisprudència.

El Tribunal de Comptes

- Creat en 1975, està format per:
  - Un representant de cada estat membre, designat pel Consell (6 anys).
- Òrgan de control extern, independent i dotat de poders **d'investigació**.
- **Controla** la despesa i analitza la fiabilitat dels comptes i de les operacions relacionades amb **l'execució del pressupost comunitari** (informe anual).
  - També té funció consultiva.
- Però **no** té poder **sancionador**.
  - Si descobreix un frau, ho comunica a l'Oficina de Control Antifrau de la UE.

El procés legislatiu

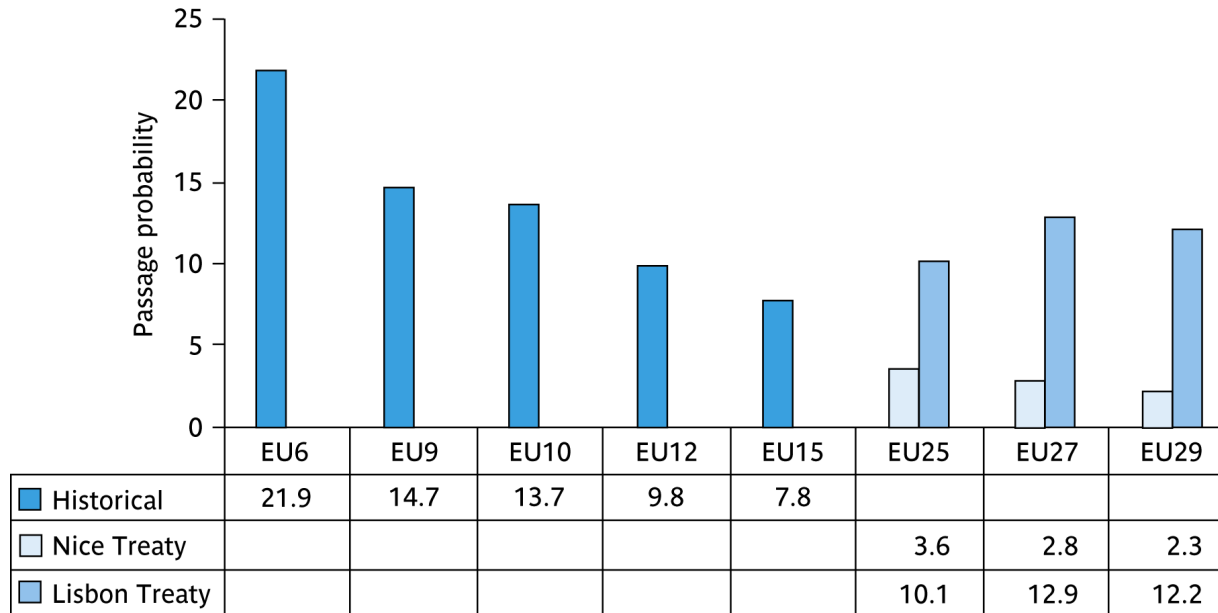
- La **Comissió** Europea té un quasimonopoli en la iniciació del procés.
  - El dret d'iniciativa permet a la Comissió tenir poder sobre quines noves lleis s'han de considerar.
- Una vegada desplegada la proposta per la Comissió, s'envia al **Consell** perquè l'aprove.
  - Però la major part de les normes requereixen també l'aprovació pel **Parlament** Europeu, segons el procediment adoptat.
- **Procediment:**
  - **...legislatiu ordinari** (de codecisió abans del TL): dóna al Parlament i al Consell el mateix poder en termes d'aprovació i rebuig i d'esmena.
  - **...de consulta:** el Parlament només dóna opinió (per exemple, la llei de competència...).
  - **...de consentiment:** el Consell adopta la legislació (proposada per la Comissió) després d'obtenir el consentiment (sense esmenes) del Parlament (per exemple, l'ingrés o l'eixida dels membres...).

Regles de decisió... i eficiència

- Diversos procediments de decisió
  - **Unanimitat** per a les qüestions més importants.
  - **Procediment legislatiu ordinari** (abans codecisió): **votació per majoria qualificada** (VMQ) en el Consell i per majoria simple en el Parlament.
    - El TL amplia aquesta regla a moltes àrees que requerien unanimitat en el T. de Niça.
    - Al voltant del 80% de legislació passa per aquest procediment.
    - La VMQ es concreta en:
      - T. de Lisboa, aplicable des del 2014, però fins al 2017 es pot invocar Niça **DOBLE MAJORIA** d'estats a favor (55%, mín. 16 EM) + de **població** (65%).
- Com afecta sobre la **capacitat d'actuació** de la UE? Quina és l'**eficiència** de les regles de decisió?
  - No estem en disposició de predir tots els resultats possibles de votacions, però sí d'estimar quina és la **probabilitat de pas** d'una llei, és a dir, quina és la facilitat de trobar una majoria en un determinat esquema de votació.
Probabilitat de pas = (nombre de possibles coalicions guanyadores / nombre de possibles coalicions).

Regles de decisió... i d'eficiència

Canvis en l'eficiència de la UE com a resultat de les reformes i les ampliacions:

➤ Però els canvis en les normes de votació no sols afecten l'eficiència en la presa de decisions... també afecten la **distribució de poder** entre els estats membres, i això és una font de conflicte en les reformes.

- El canvi de poder dependria de la probabilitat que l'estat membre canvie una coalició a guanyadora/perdedora.
- I té reflex en la **distribució del pressupost**.

Tema 2. Institucions i hisenda pública

- **Ordenament jurídic i institucions de la Unió Europea**
  - ✓ Integració econòmica a la UE
  - ✓ Dret comunitari: originari i derivat
  - ✓ Competències de la UE: exclusives, compartides i de suport
  - ✓ Institucions comunitàries i competències
  - ✓ Procés legislatiu, regles de decisió i eficiència

- **La hisenda pública de la UE**
  - ✓ Funcions del sector públic i nivells de govern
  - ✓ El pressupost comunitari: ingressos i despeses
  - ✓ Saldo pressupostari operatiu

La hisenda pública de la UE: introducció

- Per què els governs intervenen en l'economia?
  - Per tal de **corregir** els denominats **errors o fallades de mercat** en relació amb:
    - L'assignació eficient dels recursos.
    - La distribució equitativa de la renda.
    - L'estabilitat econòmica.
  - Per tal de **promoure** el **creixement** econòmic.
- Com ho fan (instruments)?
  - Política fiscal (pressupostos) i regulació.
- En quines circumstàncies el mercat **no assigna eficientment** els recursos?
  - Quan hi ha **falta de competència**.
    - Monopolis, acords entre empreses que restringeixen la competència.
  - Quan es generen **externalitats** positives o negatives.
    - Medi ambient, salut pública, R+D.
  - Quan es volen produir/subministrar **béns públics**.

La hisenda pública de la CE: introducció

- A la Unió Europea coexisteixen diversos **nivells de govern**:
  - Local
  - Regional
  - Estatal
  - Comunitari (Brussel·les)
- Què és millor, **centralitzar** (cap al nivell comunitari) o **descentralitzar** (cap als nivells estatal i regional) l'acció de govern?
Depèn de la **funció** a què ens referim:
  - Funció **d'assignació**: depèn de l'àmbit espacial dels efectes.
  - Funció de **redistribució** i d'**estabilització**: depèn del grau d'obertura de les economies i de la mobilitat dels factors de producció i de les mercaderies.

I també depèn de la **diversitat de preferències a escala territorial** i la proximitat respecte del ciutadà (responsabilitat governamental).

La UE com a nivell superior de govern

La Comunitat Europea, com a nivell superior de govern (**semifederal**), assumeix determinades funcions:

➤ En matèria d'**estabilització** econòmica:

- Coordinació de les polítiques fiscals.
- Política monetària única (zona euro).

Però té limitacions derivades del poc pes del pressupost comunitari.

➤ En matèria de **redistribució**:

- Política regional (cohesió) i certs aspectes de la política agrària.

➤ En l'àmbit de l'**assignació** de recursos:

- Definició de les regles de joc (llibertat de circulació de persones i de mercaderies, defensa de la competència, etc.).
- Intervencions en política agrària (necessàries per a l'existència d'un mercat únic).
- Quan hi ha efectes externs internacionals (medi ambient, R+D).
- Quan hi ha economies d'escala en l'organització del servei (xarxes transeuropees de transport, energia, etc.).

El pressupost comunitari

- El pressupost de la UE ha de ser, **per llei, equilibrat** cada any.
- Les **despeses** de la UE representen aproximadament l'1% del PIB.
Uns 250 € per habitant.
  - ✓ Les principals partides estan vinculades a:
    - Política agrària (que perd pes des del principi dels setanta).
    - Política regional (que ha guanyat pes)....però han canviat de nom.
- El **ingressos**
  - ✓ Fins a 1970 el pressupost era finançat per contribucions dels EM.
  - ✓ Actualment s'obtenen de recursos propis:
    - RP tradicionals: drets de duana, cotitzacions sobre el sucre i la isoglucosa i drets sobre importacions agrícoles.
    - Recurs per l'IVA (des de 1979).
    - Recurs PNB (des de 1988) principal font de recursos actualment (3/4).
  - ✓ Les contribucions **no** són progressives.

El pressupost comunitari

➤ Disciplina pressupostària:

- El pressupost de la UE es guia principalment per un **acord interinstitucional** a mitjà termini sobre les prioritats de despesa, denominades **perspectives financeres**:

Aquest acord estableix les directrius generals de despesa per als pressupostos anuals.

I permet reduir les disputes sobre cada pressupost anual perquè l'han adoptat totes les institucions involucrades en l'elaboració (la Comissió, el Parlament Europeu i el Consell).

➤ El procés d'elaboració i aprovació del pressupost:

- La Comissió prepara un esborrany.
- El presenta al Consell (esmenes i adopció).
- I passa al Parlament (algun poder d'esmena).
- Després de dues lectures (al Consell i Parlament) qui adopta el pressupost és el Parlament.

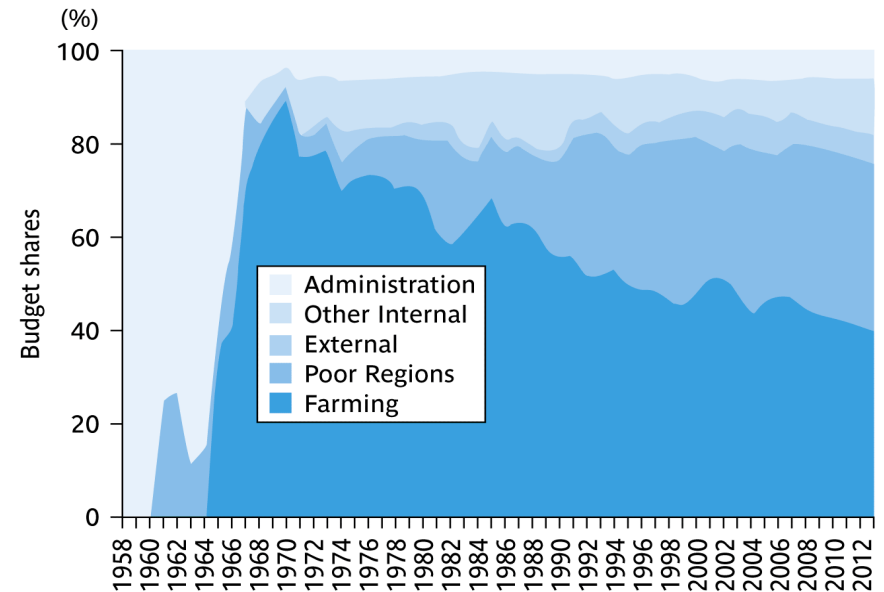
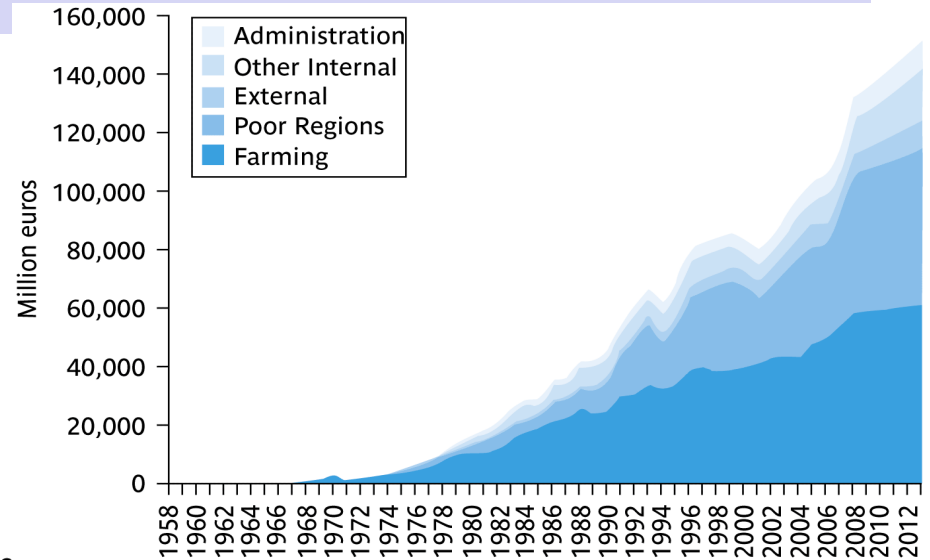
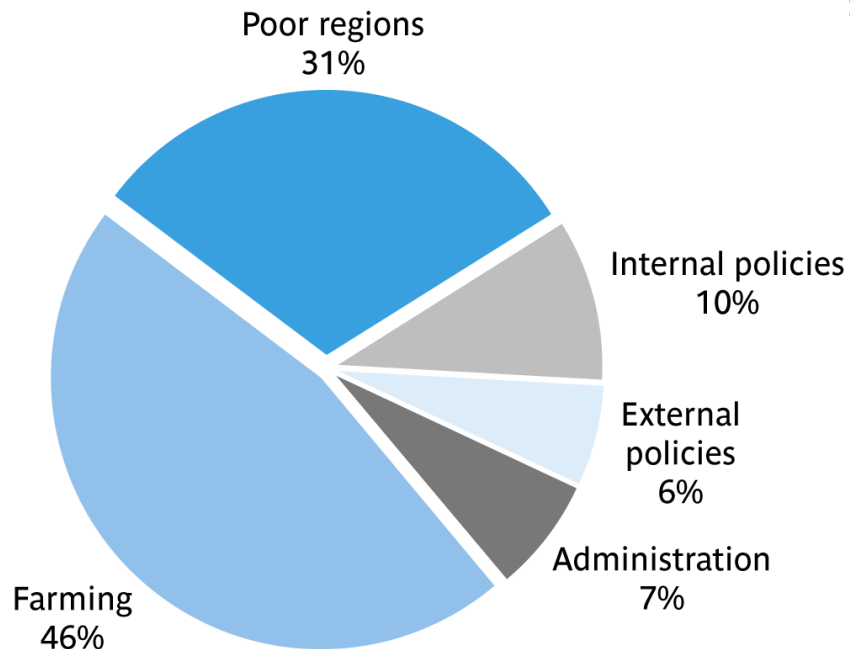
➤ El control pressupostari

- En cada institució de la UE i en cada EM (Tribunal de Comptes i Parlament)

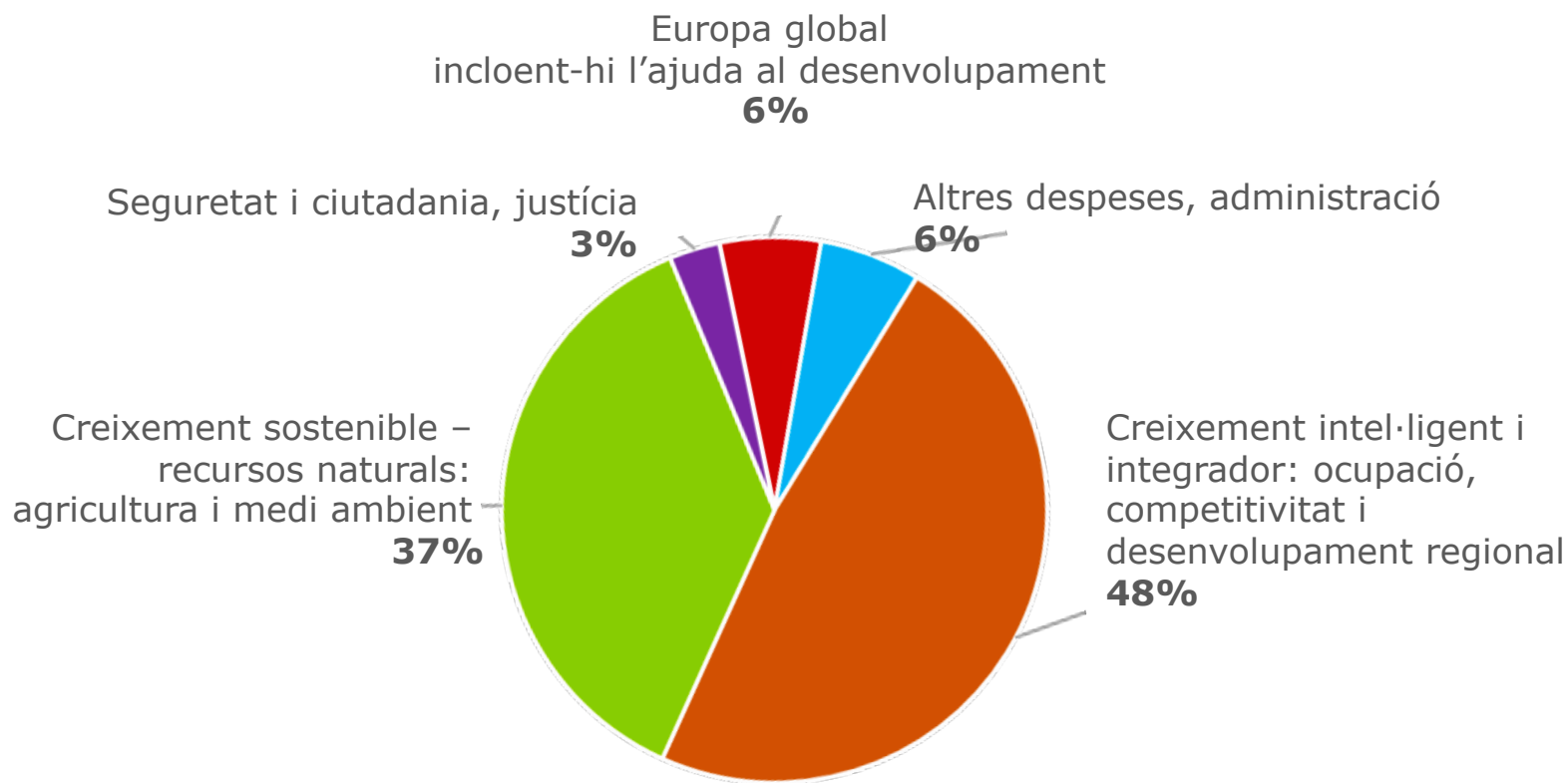
Pressupost i perspectives financeres

- En **proporció del PIB**, els pagaments pressupostaris han passat del **0,31%** en 1980 al 0,97% l'any 2003 i l'1,04% l'any 2011 (crèdits de pagament).
- El **marc financer plurianual** per al **2014-2020** estableix crèdits per a compromisos per un import de 959.988 milions d'euros a preus constants del 2011 (**1%** de l'RNB de la UE).
  - Previsió de crèdits de pagament del 0,98% de l'RNB (CP).
  - I de crèdits de compromís de l'1,04% de l'RNB (CC).
  - Amb un límit màxim per als recursos propis de l'1,23% de l'RNB.
- Per al **2018**, el pressupost és de 160.114 milions d'euros en crèdits de compromís i de 144.681 en crèdits de pagament.

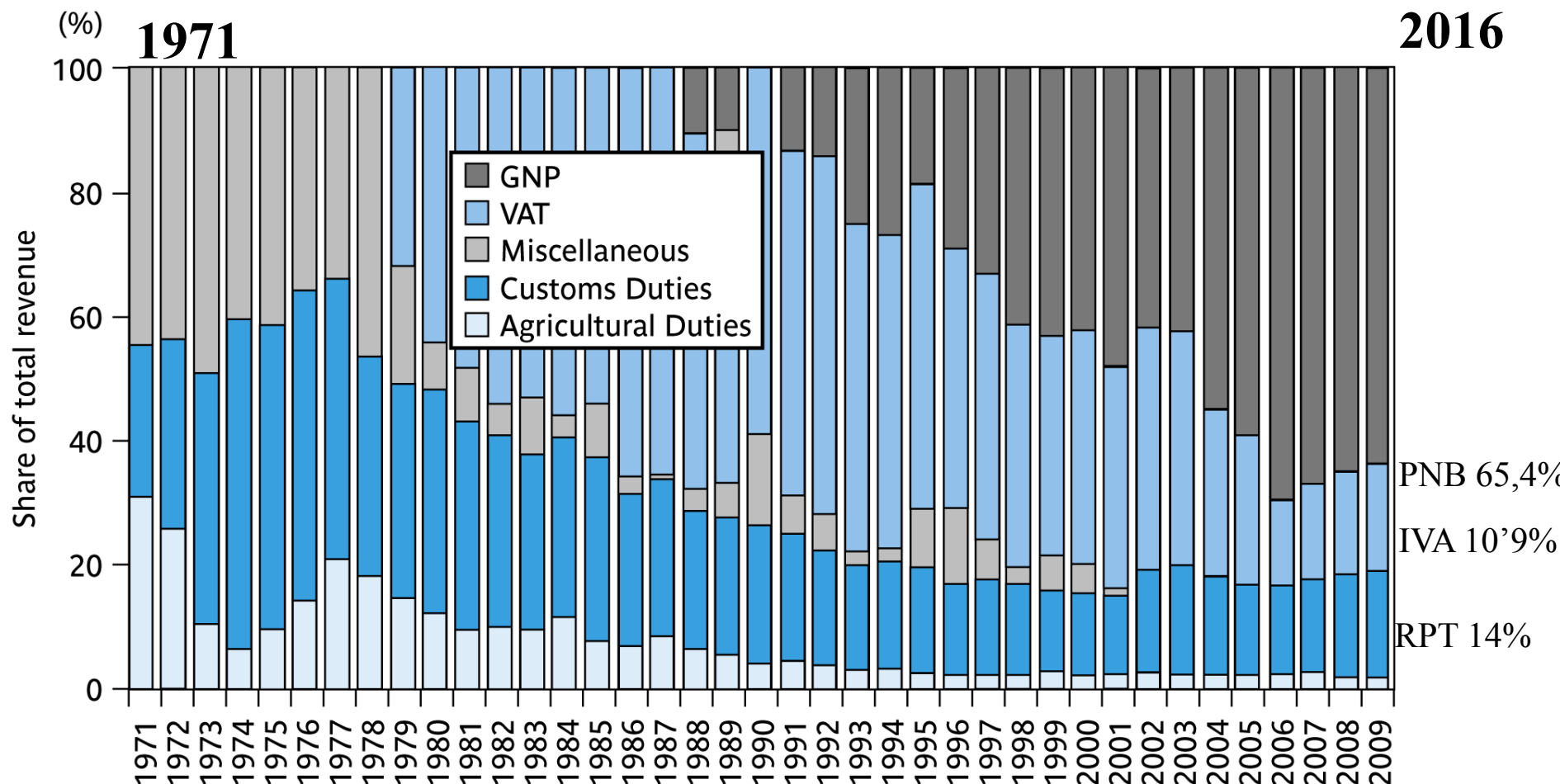
Despeses: composició i evolució

Pressupost de la UE el 2017: 157.860 milions d'euros (CC)
= 1,05% de la renda nacional bruta

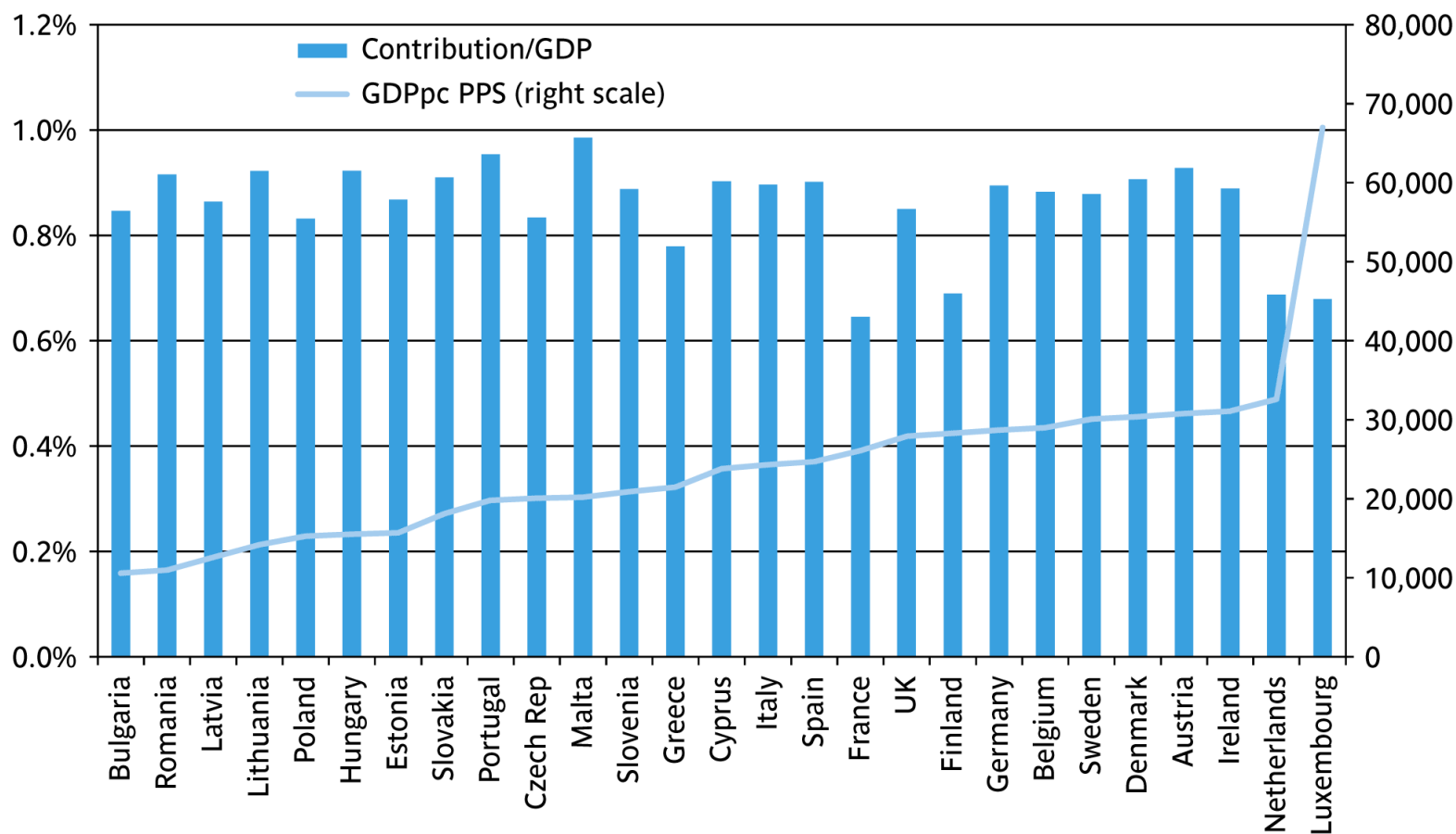

Ingressos: composició i evolució

Contribució versus PIB

Les contribucions de cada EM a la UE no augmenten amb la renda *per capita* dels països: **no hi ha progressivitat**

Els saldos pressupostaris nacionals

Els calcula la Comissió tenint en compte les despeses operatives assignades i els pagaments per IVA i RNB.

➤ Principals beneficiaris nets el 2016:

- Per quantia: Polònia, Romania i Grècia
- En relació amb l'RNB: Bulgària, Romania, Hongria i Lituània.

➤ Principals contribuents nets:

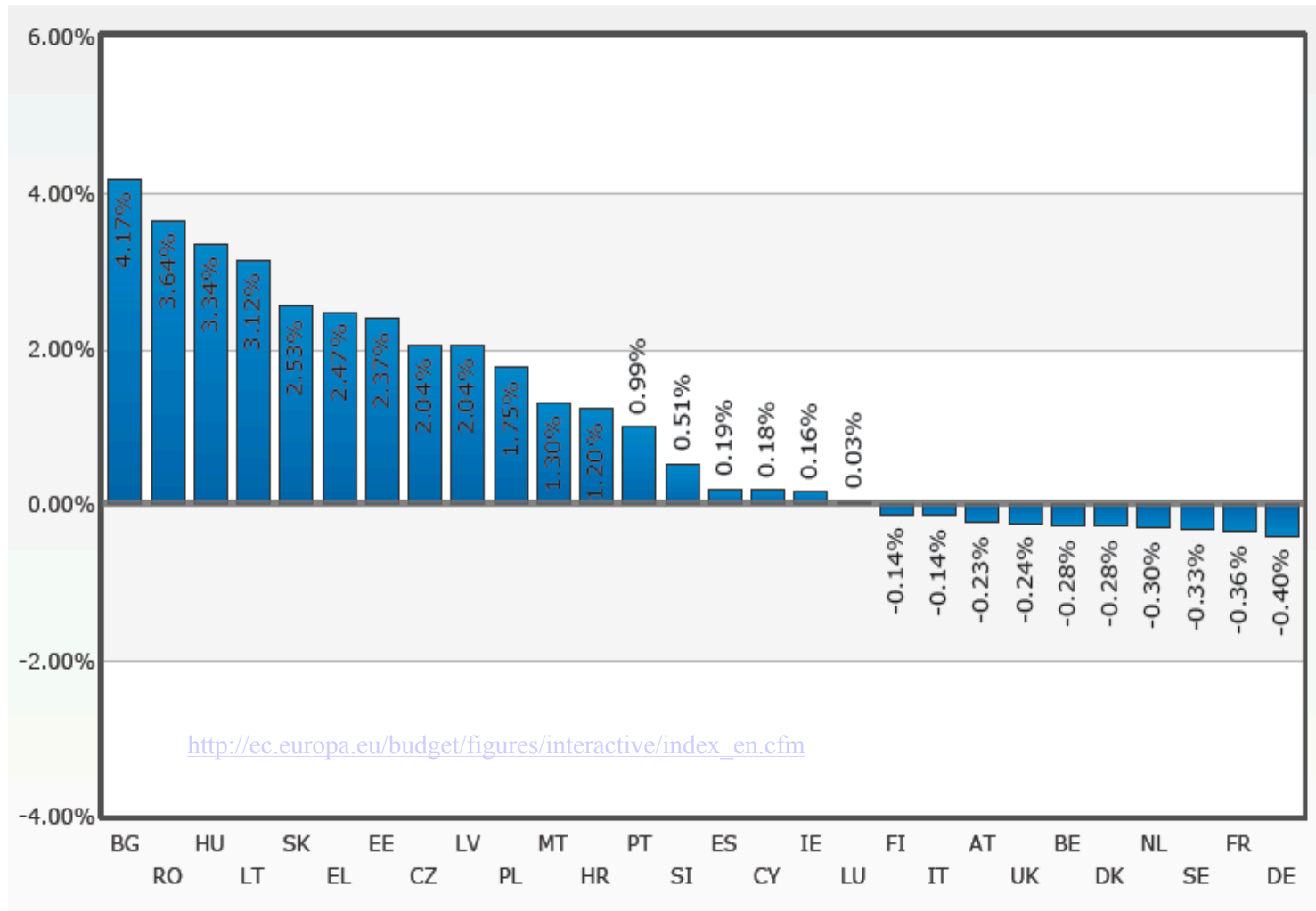
- Per quantia: Alemanya, França i Regne Unit.
- En relació amb el PNB: Alemanya, França, Suècia i Holanda

http://ec.europa.eu/budget/figures/interactive/index_en.cfm

...Però ¿els saldos pressupostaris reflecteixen els beneficis econòmics de la pertinença a la UE? Hi ha progressivitat?

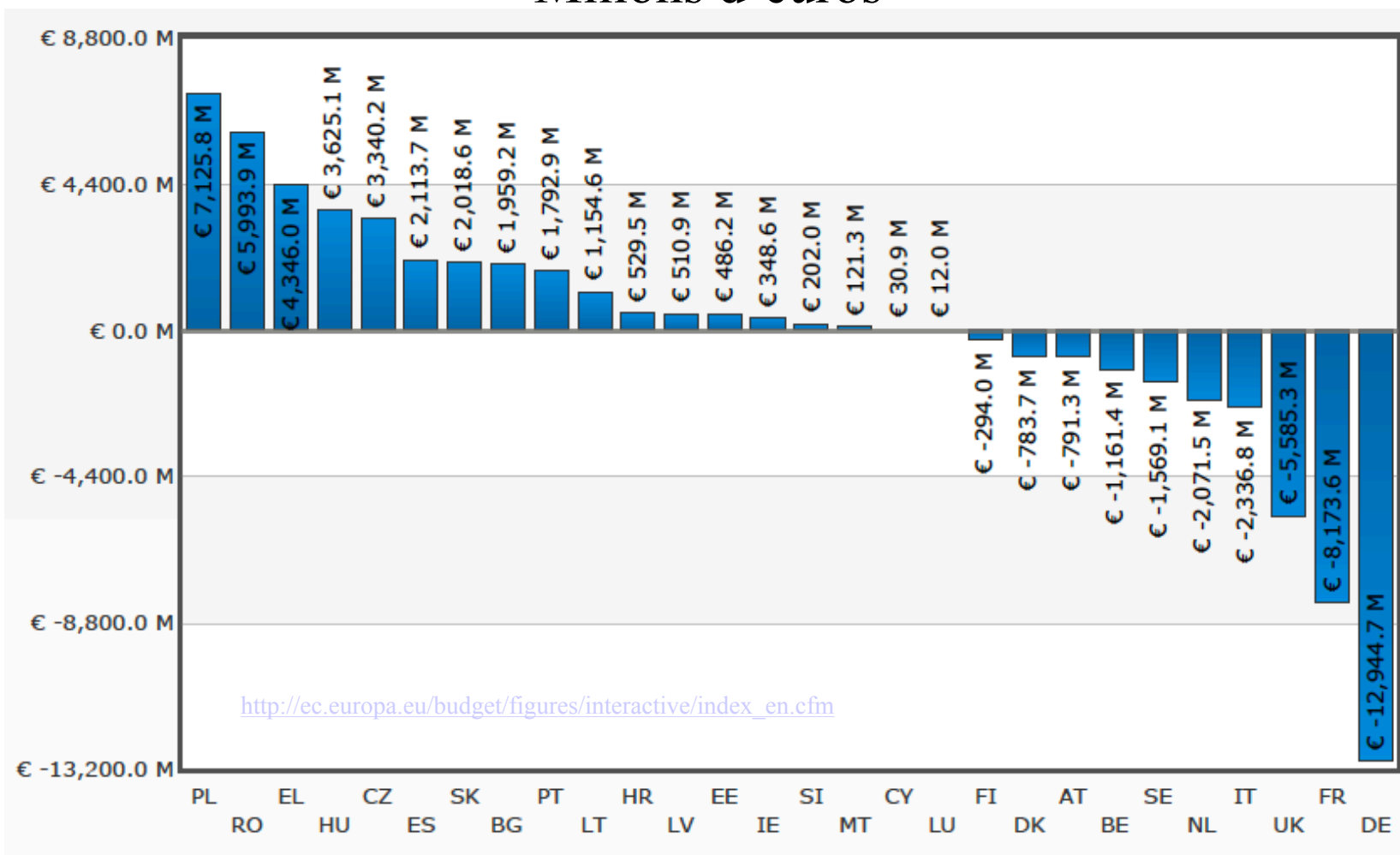

Saldo presupostari operatiu (% RNB) 2016

Saldo pressupostari operatiu 2016

Milions d'euros

- Saldo pressupostari operatiu (%PIB).
- PIB *per capita*.
- Saldo comercial intraeuropeu en relació amb el PIB.
- No hi ha progressivitat en les contribucions netes.
- No s'aprecia tampoc una relació clara amb el saldo comercial.

(*) Països ordenats segons el PIBpc.

SALDOS INTRAEUROPEOS

2015	Saldo fiscal % del PIB	PIBpc euros	Saldo comercial % del PIB
Luxemburgo	-0,27	76.100	-3,86
Irlanda	0,19	51.100	5,72
Països Baixos	-0,54	37.000	26,33
Austria	-0,25	36.900	-3,23
Dinamarca	-0,29	36.600	-0,27
Alemania	-0,46	35.800	2,39
Suecia	-0,48	35.700	-2,94
Belgica	-0,33	34.200	11,19
Finlandia	-0,23	31.600	-3,72
Reino Unido	-0,46	31.200	-4,58
Francia	-0,25	30.600	-3,87
Italia	-0,16	27.800	0,70
Malta	0,37	26.800	-25,45
Espanya	0,42	25.900	-0,38
Republica Checa	3,77	25.200	12,71
Eslovenia	1,51	23.900	8,24
Chipre	-0,13	23.500	-16,07
Eslovàquia	4,07	22.300	7,56
Portugal	0,56	22.200	-5,42
Estonia	1,21	21.600	-9,65
Lituania	1,51	21.600	-7,84
Polonia	2,31	19.800	4,29
Hungria	4,38	19.700	7,97
Grecia	2,81	19.600	-5,17
Letonia	3,12	18.600	-11,22
Rumania	3,27	16.500	-5,22
Bulgaria	5,33	13.600	-4,69

Tema 3

Teoria de les unions duaneres

El mercat únic europeu

Bibliografia

Jordan Galduf, J. M. i Tamarit Escalona, C. (2013). *Economía de la Unión Europea* (7a edició). Thomson-Civitas, Madrid. Capítols 5 i 6.

Baldwin, R. i Wyplosz, Ch. (2012, 2015). *The Economics of European Integration* (4a i 5a edició). Mc Graw-Hill. Capítols 4-6.

Com s'avança millor cap a un comerç més lliure i intens?

➤ El camí **multilateral**

- ✓ Des de 1948 el GATT, i des de 1995 l'OMC, apliquen el **principi de no-discriminació**, plasmat en:
  - ✓ Clàusula de nació més afavorida.
  - ✓ Tractament nacional.
- ✓ Les rondes del GATT han reduït substancialment la protecció comercial basada en aranzels, en particular per als productes industrials.

➤ El camí **regional** → zones de lliure comerç, unions duaneres, etc. (NAFTA, MERCOSUR, **UE**, etc.)... implica **discriminació**.

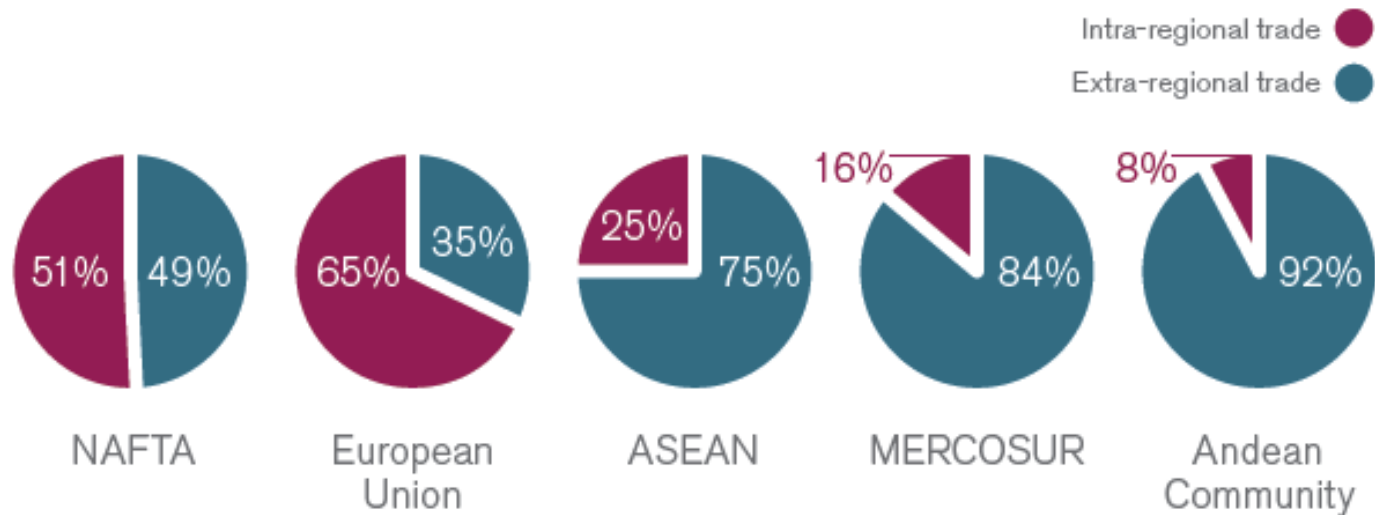
- ✓ El GATT les tolera amb unes certes condicions.

➤ Quin és el *millor* camí?

- ✓ ¿Són les unions duaneres sempre un pas positiu cap als avantatges del lliure comerç internacional?
- ✓ Què diu sobre això la teoria econòmica de les unions duaneres?

Alguns acords comercials regionals (ACR)...

- S'ha produït un fort augment dels ACR en les últimes dècades.
- Però no tots comporten la mateixa intensitat integradora.
  - La importància del comerç intraàrea és molt diferent

World Trade Organization International Trade Statistics 2011

Què significa *integració econòmica*?

- **Integració econòmica**: fonamentalment es tracta d'**eliminar les barreres** a la lliure **mobilitat de béns, serveis i factors** productius entre **dos països o més**.
- La integració és un procés amb **diversos significats**.
  - Per a les persones (proximitat, mobilitat, cultura).
  - Per a les empreses (mercats, moneda).
  - Per als governs (cooperació, federalisme).
- Hi ha components d'integració **positiva i negativa**.
- I, normalment, implica **discriminació**.
  - En 1968, els EM de la CEE s'aplicaven un aranzel zero entre ells mentre que imposaven forts aranzels als EUA, el Canadà i el Japó.
  - Aquests efectes de discriminació tenen un paper central en l'economia política de la integració europea (**efectes dòmino**).

El procés d'integració econòmica

- La **dinàmica de la integració** ix de:
  - La creixent **obertura**.
  - La **interdependència** econòmica i política.
- La interdependència provoca **externalitats**. Cada estat membre té com a objectiu:
  - Maximitzar els guanys o les economies externes.
  - Minimitzar les pèrdues o diseconomies externes (per exemple, la pèrdua de poder sobirà perquè el poder real es transfereix a una autoritat supranacional).
- L'avanç cap a la integració **no** és lineal.
  - Aprofundiment vs. tornada enrere.
  - Hi ha llargs períodes de transició, de crisi en crisi (és el cas de la UE).
- És important tenir en compte que els **objectius** per a participar en un ACR **són diversos**: econòmics, polítics, nacionalistes, de defensa...

...ens centrarem en els **aspectes econòmics** bàsicament.

Nivells d'integració econòmica

UNIÓ ECONÒMICA

(coordinació de polítiques econòmiques)

UNIÓ MONETÀRIA

(moneda i autoritat monetària úniques)

MERCAT ÚNIC

(lliure moviment de factors)

MERCAT INTERIOR

(eliminació de barreres físiques, tècniques i fiscals –B i S–)

UNIÓ DUANERA

(aranzel exterior comú)

ÀREA DE LLIURE COMERÇ

(eliminació d'aranzels entre socis)

ACORDS PREFERENCIALS DE COMERÇ

(aranzels preferencials)

La teoria de les unions duaneres

- Analitza els **efectes globals sobre el benestar** derivats de la formació d'una unió duanera (UD), en què es distingeix entre:
  - **Efectes estàtics:** s'avalua si la UD millora o no l'**assignació internacional dels recursos** productius existents.
    - **Creació de comerç (+)**
    - **Desviació de comerç (-)**
      - Càlcul de l'**efecte net (+/-)**
  - **Efectes dinàmics:** s'avaluen els impactes sobre les empreses i sobre l'economia dels països membres derivats de:
    - L'ampliació de la **grandària del mercat**
    - L'augment de la **pressió competitiva**

Aquests efectes s'emmarquen en un **esquema més general com el següent:**

Els efectes de la integració econòmica

<div>Estàtics</div> <div>Dinàmics</div>	Efectes assignatius	(Afecten el nivell d'ingressos, d'ocupació i de preus relatius) –tema 3–
	Curt termini	1. Efectes de comerç (unió duanera, àrea de lliure comerç)
	Mitjà termini	2. Efectes procompetitius
		3. Efectes d'economies d'escala
		4. Efectes de mobilitat de factors (mercat comú) –temes 3 i 4–
	Efectes acumulatius	(Afecten les taxes de creixement d'ingressos, d'ocupació i de preus)
	Llarg termini	5. Efectes del creixement (unió econòmica) –tema 4–
	Efectes espacials	6. Efectes centre-perifèria –tema 9–

Efectes a **curt termini**: efectes d'una UD sobre el comerç

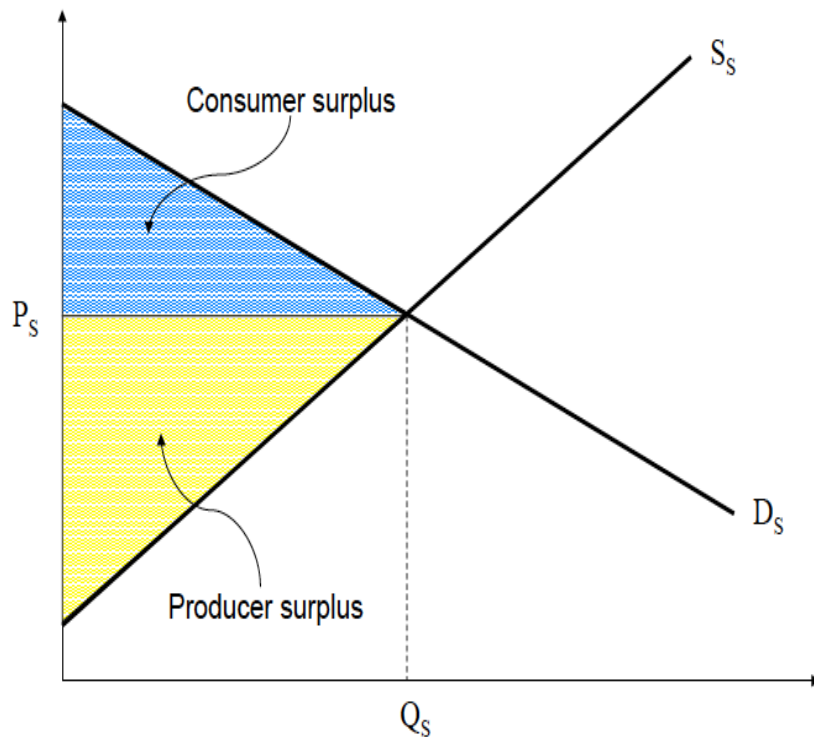
- **UD/ALC**: eliminació de les barreres comercials entre els membres.
- **UD**: adopció d'un aranzel extern comú (AEC) enfront dels no membres.
  - És una combinació de liberalització del comerç entre els estats membres i comerç restringit amb la resta del món.
- La teoria de les UD és una teoria del **segon òptim**: si no es poden fer complir simultàniament totes les condicions per a l'òptim, la consecució d'alguna pot augmentar o disminuir el benestar. La UD causa:
  - **CREACIÓ de COMERÇ**. Se substitueix una producció d'alt cost al nostre país per les importacions procedents d'un soci comercial de baix cost (motivada per l'**eliminació** de les barreres comercials).
  - **DESVIACIÓ de COMERÇ**. Les importacions procedents de tercers països més eficients (no membres de la UD/ALC) se substitueixen per importacions procedents d'un soci comercial menys eficient (motivada per la supressió **discriminatòria** de barreres comercials –els països membres no s'enfronten a barreres comercials, però els no membres sí).

Aspectes preliminars...

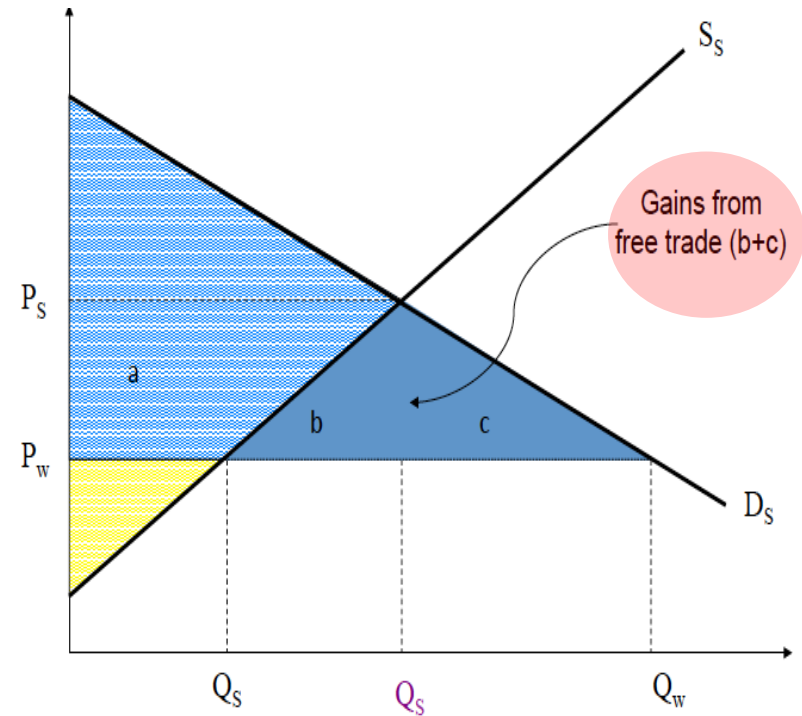
- **Com afecten els canvis de preus sobre productors i consumidors?** Per a analitzar-ho podem usar:
  - **Oferta:** quants productes estan disposats a oferir els productors a un cert preu; comporta maximització de beneficis segons el cost marginal.
  - **Demanda:** quants productes comprarien els consumidors a un cert preu; es basa en l'optimització i és funció de la utilitat marginal que reporta.
- **Excedent del productor:** la diferència entre el cost marginal d'una unitat i el preu percebut mostra l'excedent que obté el productor si pot vendre q^* unitats del producte a un preu p^* per damunt del cost.
  - ✧ És el triangle entre la corba d'oferta i el preu percebut.
- **Excedent del consumidor:** la diferència entre la utilitat marginal d'una unitat i el preu pagat mostra l'excedent que obtenen els consumidors en poder comprar q^* unitats del producte a un preu p^* per davall de la utilitat que els reporta.
  - ✧ És el triangle entre la corba de demanda i el preu pagat.
- **Un augment de preu augmenta l'excedent del productor i disminueix l'excedent del consumidor.** I passa el contrari per a la caiguda de preu.

Aspectes preliminars...

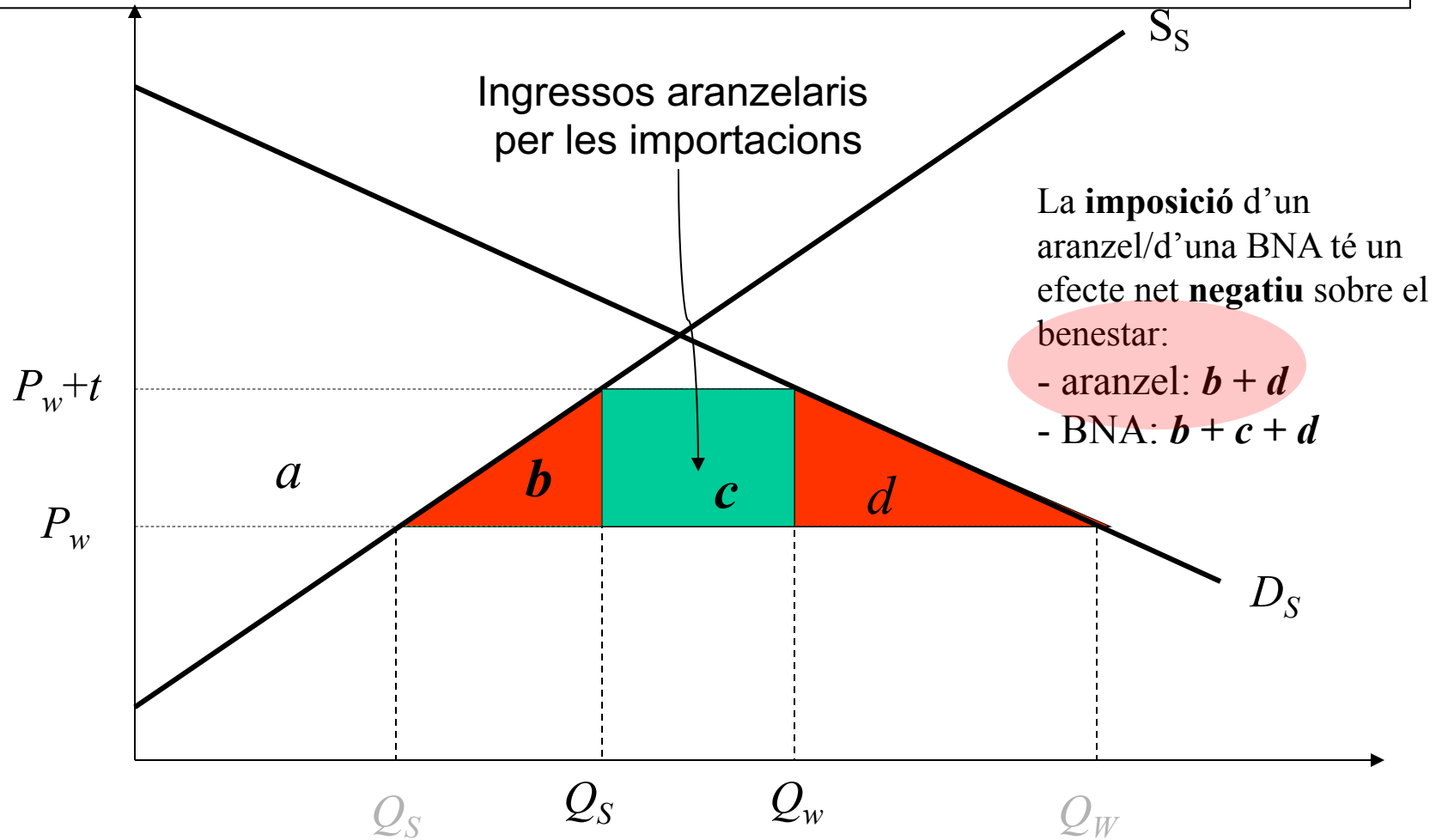
Equilibri en una **economia tancada**:
excedent del consumidor i
excedent del productor

Equilibri de **lliure comerç**:
canvis de benestar i
guanys del comerç

EQUILIBRI amb ARANZELS (vs. **barrera no aranzelària**) (petit importador)

- Ingressos del govern per l'aranzel (són un sobrecost si és una BNA) (c)
- **Pèrdues** netes per imposar un aranzel ($b + d$) (si és BNA, també (c))

Efectes estàtics: tres països i un bé

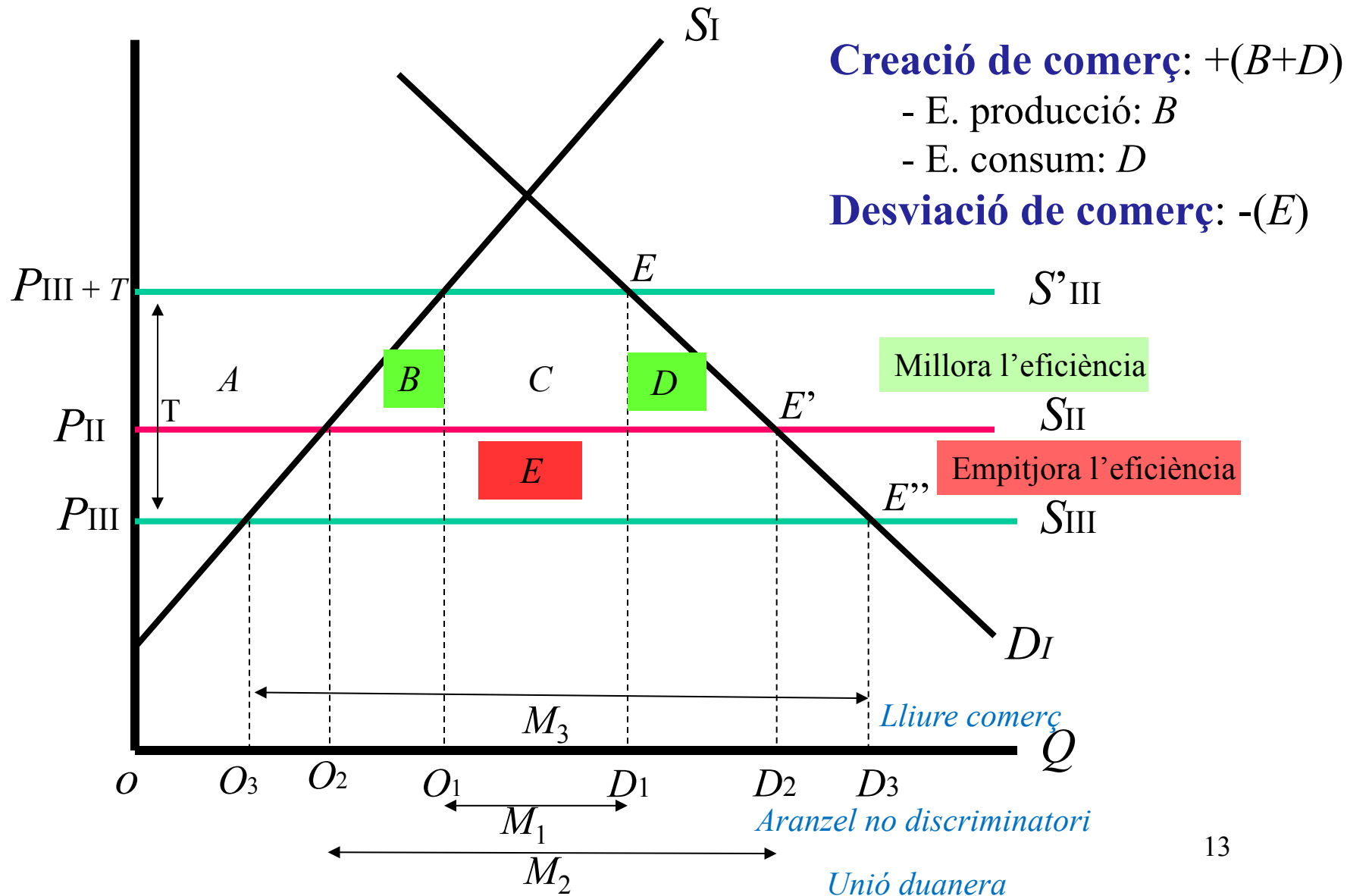
Aranzel no discriminatori vs. unió duanera

- E. producció: B

- E. consum: D

Desviació de comerç: $-(E)$

Unió duanera: efectes sobre el benestar

- **Efectes estàtics a CT** sobre el benestar en el país importador, I, de la UD entre I i II (deixant-ne fora el país més eficient III):
- ✓ Augment de l'excedent del consumidor $[A+B+C+D]$
  - ✓ Reducció de l'excedent del productor $-[A]$
  - ✓ Pèrdua dels ingressos aranzelaris $-[C+E]$
- L'**efecte net** sobre el benestar té dos components:
- ✓ **Millora** de benestar per l'augment del comerç (efecte producció, B , i efecte consum, D : **creació de comerç** $= B+D$). És **més gran com...**
    - Més gran siga l'**elasticitat preu** de D , S i les importacions.
    - Més gran siga el nivell inicial de l'**aranzel** eliminat.
  - ✓ **Pèrdua** de benestar per la **desviació del comerç** (E) des d'un país que produeix a un cost més baix (III) cap al soci (II) menys eficient. Aquesta pèrdua és més baixa (...i més alta la millora neta) com...
    - Més baix siga el **diferencial de preus** entre el soci de la UD i la resta del món.
    - I més alt siga el nivell inicial d'importacions entre els socis de la UD.
- ...i pot ser positiu ($B+D>E$) o negatiu ($B+D<E$).
- En general, per al conjunt de l'economia és positiu.

Quin efecte ha predominat en la pràctica?

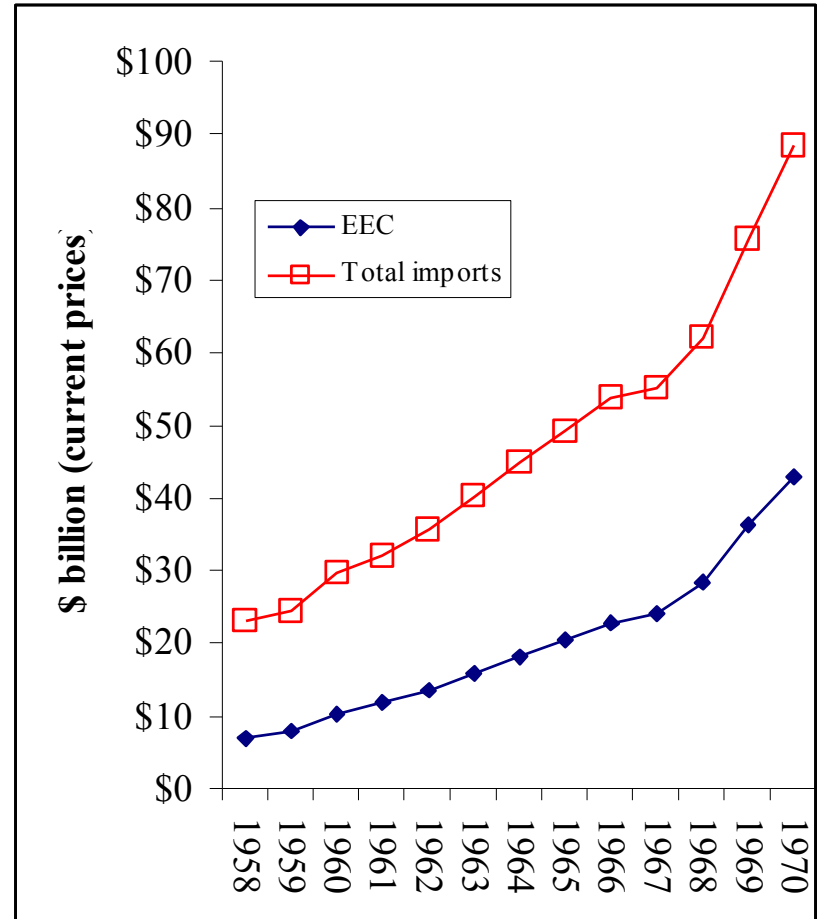
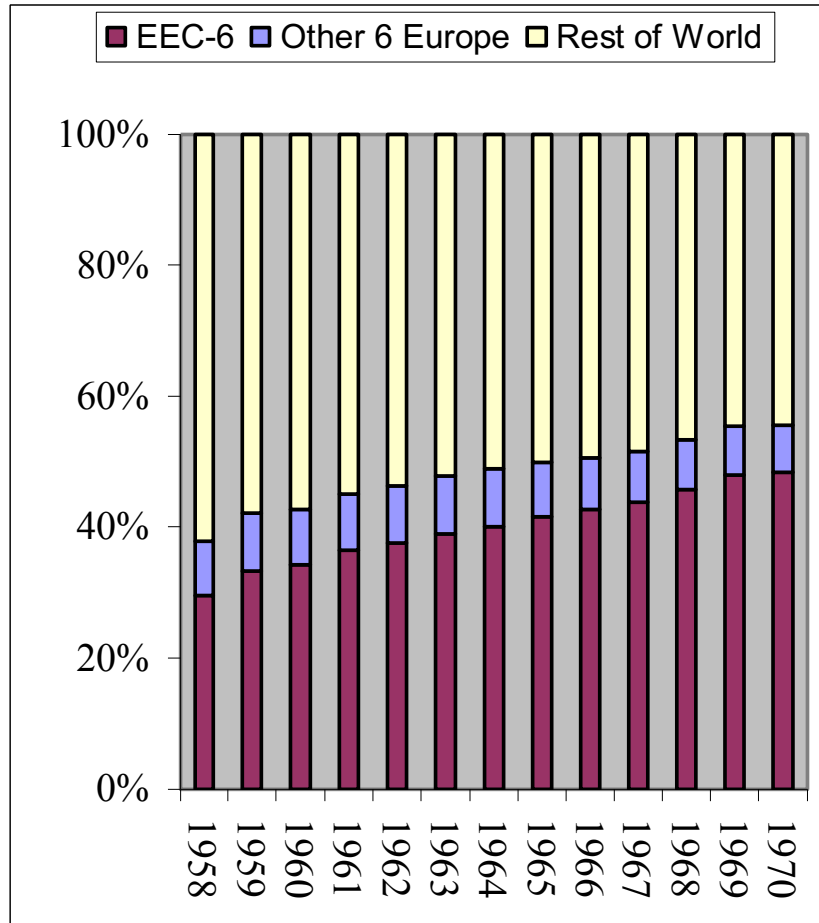
GRÀFICS SEGÜENTS

- Hi ha evidència d'una **important reorientació de les importacions**:
  - ✓ La participació de les M dels països de la UE-6 a altres membres, cresqué del 30% (1958) al 45% (1968).
  - ✓ En aquest període, la participació de les M de la UE-6 al Regne Unit, Irlanda, Portugal, Espanya, Dinamarca i Grècia caigué del 9% al 7%, i a la resta del món del 61% al 48%.

...això va provocar un **efecte dòmino** a favor de la integració.
- Però hi ha un **creixement** important de les M de tots els orígens.
- La **creació de comerç** ha superat clarament la desviació de comerç... excepte per als productes agrícoles.
- Durant el període 1970-1990, els països membres de la UE comerciaren entre ells un **36% més del que haurien comercialitzat** sense la creació de la CE.

Impacte de la formació de la UD

(canvi de subministrament)

Note: Left panel shows share of EEC6's import from the three regions. Other Euro-6 are the 6 countries that joined the EU by the mid 1980s, UK, Ireland, Denmark, Spain, Portugal and Greece.

Source: Table 5, External Trade and Balance of Payments, Statistical Yearbook, Recapitulation, 1958-1991,

Altres arguments a favor de les unions duaneres

➤ Econòmics

- Des d'un punt de vista estrictament nacional, la desviació de comerç pot servir per a descarregar els **costos de l'ajust** sobre tercers països. Són avantatges derivats de la intensificació del comerç entre els membres i l'**augment d'exportacions als socis**.
- Una àrea gran pot obtenir una millora de la seua RRI (relació real d'intercanvi-preus relatius) enfront de tercers països.
- L'alta integració comercial i política de la UE pot afavorir l'eliminació de les barreres no aranzelàries (que sempre millora el benestar): mercat interior.

➤ Polítics

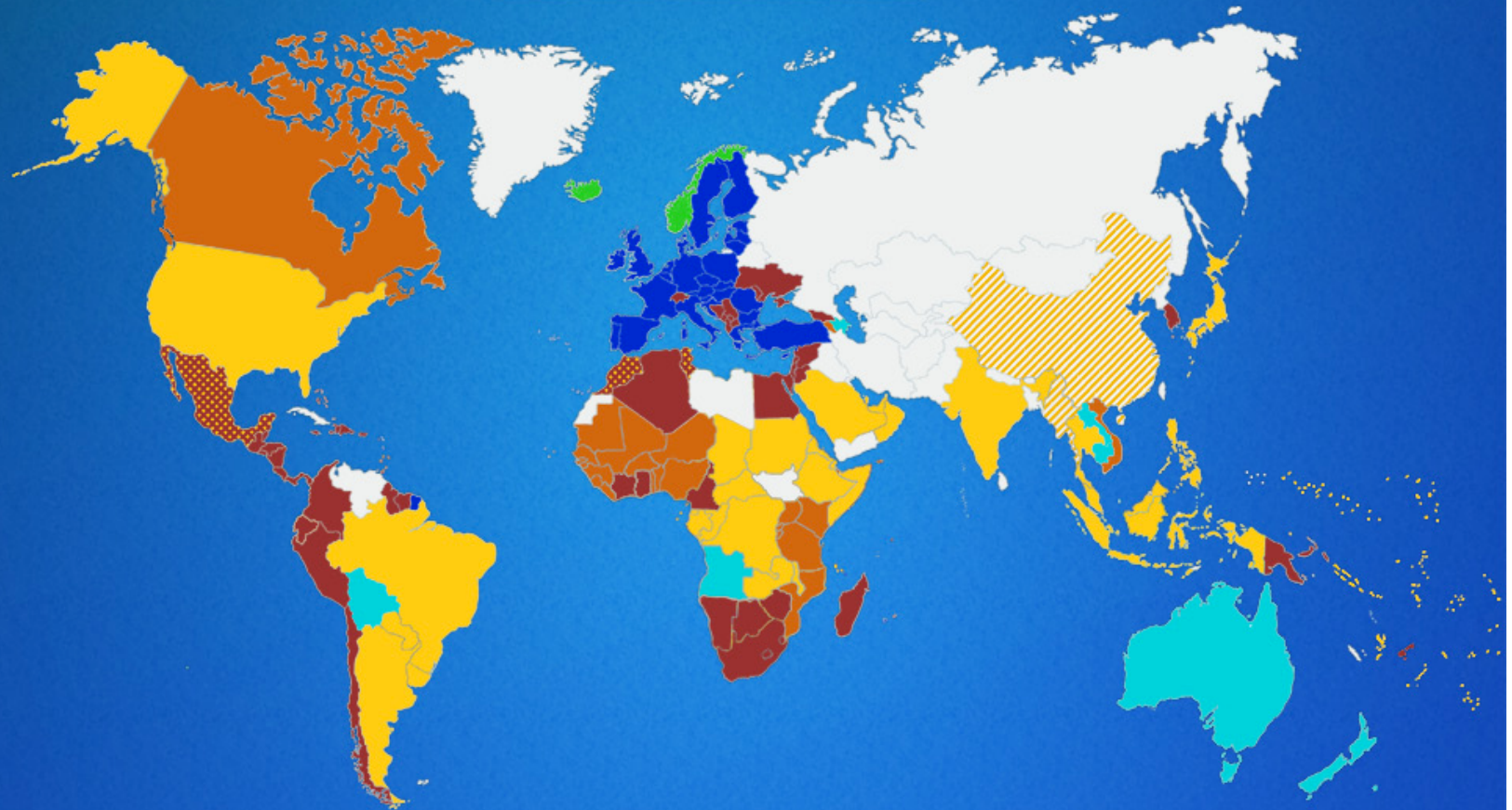
- Adquirir influència política internacional: més pes en l'escena internacional.
- Superar conflictes històrics entre els països que s'hi integren (p. ex. entre França i Alemanya) i afavorir la cooperació.

La Unió Europea i el comerç internacional

- La **política comercial exterior de la UE** és competència exclusiva de les institucions comunitàries i comprèn la política comercial.
  - ✓ **Autònoma** (aranzel exterior comú i SPG).
  - ✓ **Convencional** (acords comercials amb tercers països).
- Les relacions comercials exteriors de la UE estableixen diversos **graus de preferència comercial**:
  - a) Relacions amb els països de l'EFTA i països desenvolupats: són **recíprocs** → Espai Econòmic Europeu (amb Islàndia, Noruega i Liechtenstein) i ALC (amb Suïssa); acord amb el Canadà.
  - b) Acords euromediterranis (1998-2005: Algèria, Egipte, Tunísia, Marroc, Jordània, Israel, Líban i Palestina) cap a una ZLC.
  - c) Acords amb els països en vies de desenvolupament de l'Àfrica, el Carib i el Pacífic (de les **preferències unilaterals** en el Conveni de Lomé a les relacions d'associació en el Conveni de Cotonou).
    - Estableix mecanismes de cooperació: la UE és el principal contribuent de fons als PED.
  - d) Relacions no preferencials amb els EUA i el Japó. Els EUA són el principal soci comercial de la UE.
    - Què passarà amb el Tractat de Lliure Comerç de la UE i els EUA (TTIP)?

THE STATE OF EU TRADE

2017

- EU & Customs union (Andorra, Monaco, San Marino, Turkey)
- European Economic Area (Norway, Iceland, Liechtenstein)
- Preferential trade agreement in place (FTA, EPA, DCFTA)
- Preferential agreement awaiting adoption/ratification
- Preferential trade agreement being negotiated
- Potential for free trade partnership
- Stand-alone investment agreement being negotiated
- Preferential agreement in the process of modernisation

@Trade_EU
#EUtrade

Efectes a **mitjà termini** de la integració econòmica

➤ **Grandària del mercat i economies d'escala (UD)**

- Canvis en la grandària de l'empresa i reducció en els costos per l'exploació d'economies d'escala (Corden, 1972).

➤ **Efectes procompetitius (UD)**

- Canvis en les estructures de mercat que redueixen el poder de monopoli.
- Pressiona els beneficis i fa desaparèixer les empreses menys competitives (resposta dels mercats: fusions).

➤ **Efecte de la mobilitat dels factors (mercat únic)**

- Fluxos migratoris.
- Inversió estrangera directa.

Efectes de la integració: aprofitament d'**economies d'escala**

¿Els mercats nacionals poden acomodar unitats productives d'una **grandària mínima eficient**? Si la resposta és NO, llavors és important formar una unió.

Amb la UD, **el mercat s'amplia** per diverses causes:

- Per la integració de diversos països en la UD.
  - Per l'expansió de la demanda vinculada a l'eliminació d'aranzels, la qual dóna lloc a preus més baixos perquè s'aprofiten les economies d'escala.
  - Potser també per la substitució d'importacions prèviament procedents de tercers països per producció de països de la UD.
- La producció per a un gran mercat permet emprar unitats productives de grandària eficient → **explotació de les economies d'escala** → reducció dels costos unitaris de producció.
- Les *economies d'escala* són importants en diversos sectors: banca, refinament de petroli, producció d'acer, fabricació d'automòbils, indústria farmacèutica, producció de cervesa, etc.

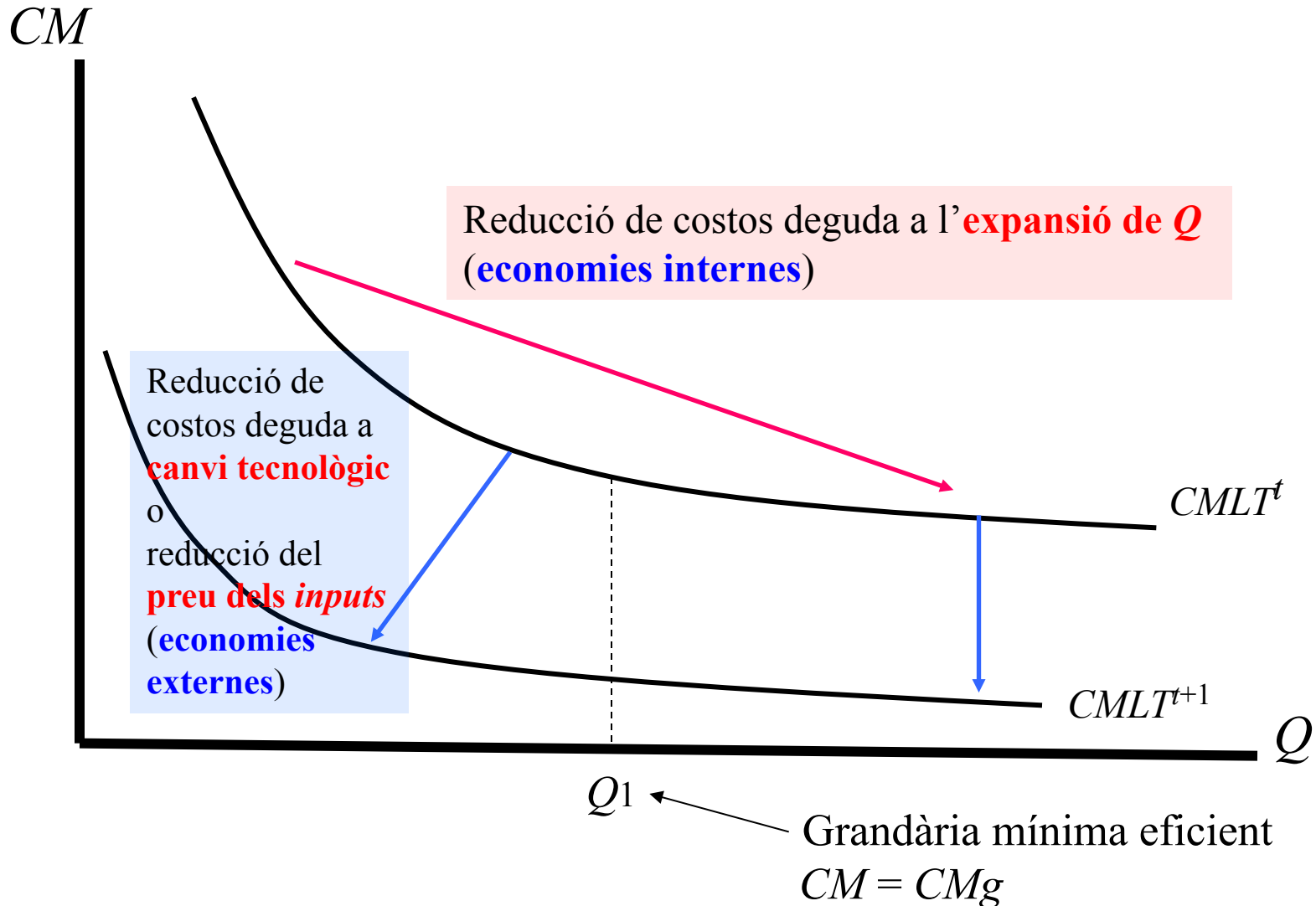

Què són les economies d'escala?

Les EE tenen lloc quan la producció en massa porta a un cost mitjà inferior ($\uparrow$ producció $\rightarrow$ CMi $\downarrow$)

- Les economies d'escala poden ser externes o internes, amb diverses conseqüències sobre les estructures de mercat.
- Cal **distingir** entre:
  - **RCE**: els **rendiments a escala (creixents)** relacionen la variació en la quantitat de producció (*output*) amb una determinada variació en la quantitat de recursos (*input*) emprada.
  - **EE**: les **economies d'escala internes** relacionen la variació en la quantitat de producció amb el **cost mitjà** per unitat produïda.
- ✓ Amb **preus** constants dels recursos i RCE tindrem economies d'escala... però també **podem tenir EE sense RCE**.

Economies d'escala internes i externes

Què causa les economies internes d'escala?

- Les **economies internes d'escala**, o avantatges de cost que s'obtenen quan creix la dimensió de l'empresa, sorgeixen per diverses causes:
  - ✓ Per aspectes tècnics com ara indivisibilitats i especialització de l'equipament de capital.
  - ✓ Per divisió del treball i mecanització de tasques.
  - ✓ Per gestió d'existències.
  - ✓ Per causes financeres.
  - ✓ Per màrqueting i política de compres.
  - ✓ Per aspectes relacionats amb la recerca i el desenvolupament (R+D).
- A partir d'una certa dimensió també pot haver-hi **diseconomies d'escala**: problemes de gestió, males relacions laborals, falta de comunicació interna a l'empresa, etc.

Efectes de la integració: cas d'un sector amb economies d'escala

- **H**: el nostre país. Té EE (el CM cau perquè augmenta la producció del bé).
- **P**: soci de la UD. També té EE i és més eficient que H.
- **W**: la resta del món. Costos constants. És el més eficient.

$D_H = D_P$ (igual grandària de mercat)

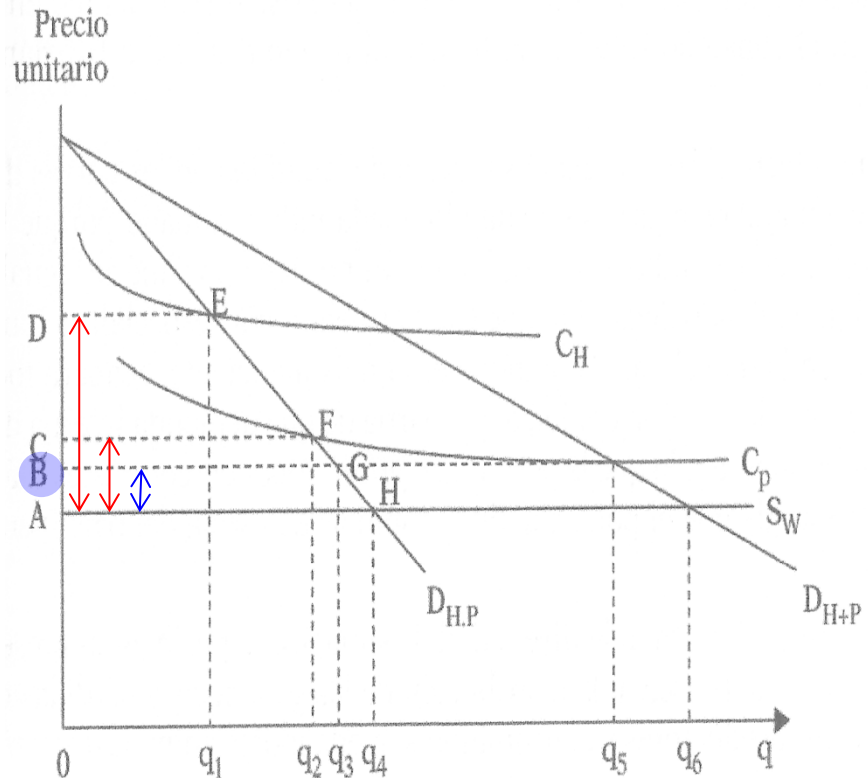
Abans de la UD hi ha **protecció** $\rightarrow \Delta P$

AD en H i **AC** en P (no hi ha comerç)

Efectes de la UD, després de la UD

- Una protecció **AB** és suficient.
- Es redueixen preus i costos en H i P.
- Augmenta el consum en H i en P (q_3).
- En H no es produeix.
- H importa de P i P augmenta la producció ($q_5 = 2 * q_3$)

GRÁFICO 3.-Efectos de la formación de una Unión Aduanera con economías de escala

Efectes de la integració: **intensificació de la competència**

- Reducció de les **diferències de preus**
  - ✓ Hauríem d'esperar la completa desaparició de les diferències?
  - ✓ Quin és el paper dels béns i serveis no comercialitzables?
- Pressió sobre els **marges preu/cost**
  - ✓ Reducció dels diferencials per caiguda de preus.
  - ✓ A més, la competència és un fre a la consolidació de posicions monopolistes.
  - ✓ Però requereix també la vigilància de les autoritats: **política de competència**.
- Efectes derivats de l'**eliminació** de la **ineficiència** (tècnica i assignativa, ineficiència X) i la **reestructuració** industrial (fusions/adquisicions).
- Efectes vinculats a la promoció de la **innovació**.

Els efectes de la intensificació de la competència es manifesten tant a curt com a mitjà i llarg termini.

Els **EFFECTES ACUMULATIUS** de la integració: esquema general

Tema 4

Són efectes **purament dinàmics**: consisteixen en l'activació, gràcies a la integració econòmica, de canvis positius en la dotació de factors i en la productivitat → estímul del creixement econòmic.

Són molt importants, tot i que incerts i difícils de quantificar (depenen de la resposta de les empreses).

➤ Efectes **vinculats a l'ampliació del mercat**

✓ Economies d'escala → especialització per gamma de productes.

➤ Efectes derivats de **l'eliminació de barreres** entre mercats que abans estaven segmentats.

✓ Augment de la **competència** potencial i efectiva (importacions).

✓ Disminució de les diferències de preus entre països.

✓ Reducció dels nivells d'ineficiència en les empreses.

✓ Més incentius a la **innovació** tecnològica.

Efecte procompetitiu derivat de la tendència a fusionar-se les empreses menys eficients.

→ Procés de **reestructuració** industrial.

Efectes a **LLARG TERMINI** de la integració:

Efectes de creixement / ACUMULACIÓ

- **Efectes procreixement:** han sigut àmpliament destacats pels líders europeus.
  - Actuen de forma diferent de com ho fan els efectes assignatius...
  - Canvien la **taxa** a què s'acumulen nous factors de producció, fonamentalment el capital.
- **El creixement de l'ingrés per treballador** requereix més producció per treballador...
  - Augmentar la producció per treballador sols és possible si aquests estan dotats amb **més/millors eines de treball**.
  - Aquestes eines són capital en sentit ampli: **capital físic** (màquines...), **capital humà** (formació, habilitats...) i de coneixement (**tecnologia**).
  - Per a fer possible l'**acumulació** de capital es requereix **INVERSIÓ**.

Efectes a llarg termini de la integració:

Efectes de creixement i localització

- La integració europea → efecte assignatiu de més **eficiència** → **millora el clima d'inversió** → més **inversió** en màquines, habilitats o tecnologia → més **producció per persona**.
  - Els efectes a **curt / mitjà termini** amb el temps s'esvaeixen.
  - Però els efectes a **llarg termini (acumulació)** es mantenen [tema 4]
- Una altra qüestió és la que fa referència als efectes de **localització** de l'activitat econòmica [tema 9]:
  - Per què es concentra l'activitat econòmica?
  - ¿La integració econòmica afavoreix més concentració de l'activitat o, per contra, facilita una distribució de l'activitat més homogènia?

En síntesi: **beneficis potencials d'un mercat únic**

- **Efectes assignatius estàtics**
  - **Especialització** de la producció i del comerç sobre la base de l'avantatge comparatiu.
  - Enfortiment de la **competència**, i això comporta més **eficiència** en l'assignació.
  - Aprofitament de les **economies d'escala** que optimitzen la grandària de l'empresa i el nombre d'empreses en el mercat.
  - Millora de l'**accés** als fluxos **d'innovació**, nous processos i nous productes.
- **Efectes de creixement (o acumulació): innovació i inversió**
  - **Externalitats tecnològiques**: la integració regional podria promoure el volum dels *spillovers* entre els països, ja siga a conseqüència d'un augment dels volums de comerç o a causa de les polítiques destinades a fomentar l'intercanvi científic.
  - Efecte favorable de la competència, que genera **més incentius per a innovar**.
  - **Reducció de les duplicitats** en la recerca.
- **Efectes de localització (o geogràfics)**

Tema 3

Teoria de les unions duaneres

El mercat únic europeu

Nivells d'integració econòmica

UNIÓ ECONÒMICA

(coordinació de polítiques econòmiques)

UNIÓ MONETÀRIA

(moneda i autoritat monetària úniques)

MERCAT ÚNIC

(lliure moviment de factors)

MERCAT INTERIOR

(eliminació de barreres físiques, tècniques i fiscals –B i S–)

UNIÓ DUANERA

(aranzel exterior comú)

ÀREA DE LLIURE COMERÇ

(eliminació d'aranzels entre socis)

ACORDS PREFERENCIALS DE COMERÇ

(aranzels preferencials)

Integració econòmica **més intensa**

Mercat únic / Mercat comú

Una àrea sense fronteres internes on està assegurat el lliure moviment de béns, persones, serveis i capitals

~~Les restriccions quantitatives al comerç.
Normes i reglaments tècnics diferents.
Controls fronterers.
Subsidis que distorsionen el mercat.
Pràctiques proteccionistes de contractació pública.
Diferents regulacions dels serveis.
Controls sobre els moviments de capitals.
Manca d'un marc jurídic comú per als negocis.~~

EFFECTES ASSIGNATIUS ESTÀTICS

Efectes procompetència (sense monopolis)

Efectes d'economies d'escala (empreses més grans)

Efectes reassignatius de L / K (migracions i IDE)

Antecedents de l'Acta Única Europea

- L'euroesclerosi. Per a crear un mercat únic no n'hi ha prou amb eliminar els aranzels i les restriccions quantitatives.
- La cimera de Milà (1985)
  - elaboració d'un *Llibre blanc sobre el mercat interior*.
- Els costos de la no-Europa (Informe Cecchini, 1988).
- Necessitat de combinar mesures d'**integració negativa** o d'eliminació d'obstacles comercials i d'**integració positiva** (polítiques comunes, com la política de la competència).
  - Millora de les condicions d'oferta.
  - Rellançament de la inversió i les exportacions.
- **Acta Única Europea (1986-1987)** i llançament del Programa del **mercat únic** (1987-1993).

Què caracteritza el mercat únic?

- El mercat únic és un mercat interior caracteritzat per la supressió, entre els estats membres, dels obstacles a la lliure circulació de mercaderies, persones, serveis i capitals (art. 26 TFUE).
- El mercat únic es basa en les denominades **quatre llibertats fonamentals** garantides pels tractats:
  - Llibertat de circulació de **mercaderies** (formació d'una unió duanera).
  - Llibertat de circulació de **persones** i igualtat de tractament als treballadors procedents dels estats membres.
  - Llibertat d'establiment i de prestació de **serveis** a tot el territori comunitari (empreses i professionals).
  - Llibertat de circulació de **capitals** (lliure accés als sistemes financers dels altres països membres de la Unió Europea).

La llibertat de circulació de **mercaderies**

➤ Base jurídica

- Prohibició dels drets de duana sobre la importació i l'exportació entre els estats membres, i de tota mena d'exaccions d'efecte equivalent (art. 28 i 30 del TFUE).
- Prohibició de les restriccions quantitatives a la importació i l'exportació entre els estats membres, i també de totes les mesures amb un efecte equivalent (art. 34 i 35 del TFUE).

➤ El concepte de **mesura d'efecte equivalent** (sentència Dassonville) s'amplia a través de la sentència de Cassis de Dijon (1978), la qual, a més, estableix el **principi de reconeixement mutu**.

- Una **mesura d'efecte equivalent a una restricció quantitativa** és qualsevol mesura, siga una llei, un reglament, una pràctica administrativa o un acte d'autoritat pública o atribuïble a autoritat pública que pugui **obstaculitzar**, de manera directa o indirecta, real o potencial, **el comerç intracomunitari**.

➤ Hi ha excepcions a la lliure circulació (art. 36 del TFUE).

La llibertat de circulació de **persones**

- Concepte: **abolició de tota discriminació per raó de nacionalitat** entre els **treballadors** dels estats membres respecte del treball, la retribució i les altres condicions laborals (art. 45 del TFUE).
- Inclou http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/es/FTU_2.1.5.pdf
  - ✓ Dret d'entrada, residència i permanència, tant per als treballadors com per als familiars.
  - ✓ Dret d'ocupar un lloc de treball en les mateixes condicions que els treballadors nacionals (però excepcions: AP).
  - ✓ Igualtat de tractament en les condicions de treball, drets sindicals, etc.
  - ✓ Acumulació de períodes a efectes de prestacions socials (p. ex., **pensions**) i dret a cobrar en l'estat de residència.
- **Problemes pendents** i iniciatives adoptades
  - **Escassa mobilitat transfronterera** dels treballadors europeus.
  - Establiment de períodes de transició per als **nous** països membres.
  - Establiment d'un sistema de reconeixement de **qualificacions professionals** (Directiva 2005/36/CE i revisions).
  - Xarxa **EURES**; procés de Bolonya.
- Lliure circulació de persones i **ciutadania europea**: l'espai **Schengen** (excepcions)

Llibertat d'establiment i de prestació de serveis

- Garanteix a tots els autònoms i empreses la **llibertat d'exercir a tot el territori de la Comunitat Europea**.
  - **Lliure prestació de serveis** quan es tracta d'una prestació **temporal** entre proveïdors i clients situats en diferents estats membres (56-62 TFUE).
  - **Llibertat d'establiment** (p. ex., constitució d'una empresa) quan es du a terme una prestació **permanent** en un altre estat membre (art. 49-54 TFUE).
http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/es/FTU_2.1.4.pdf
- No n'hi ha prou amb l'eliminació d'obstacles, perquè les barreres creades per la **regulació** pública d'aquestes activitats són més importants.
- La liberalització dels serveis ha aplicat el **reconeixement mutu** i, ocasionalment, **normes comunes** → **enfocament sectorial** (serveis de xarxa + professions regulades) i **gradual**.
- Des del 2000, la Comissió adopta una estratègia més **general** per a la creació del mercat únic de serveis → nova Directiva 2006/123/EC.

Llibertat de circulació de **capitals**

- Comporta la supressió de les restriccions als moviments de capitals i als pagaments entre els estats membres, i també amb tercers països (art. 63-66 TFUE).
http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/es/FTU_2.1.3.pdf
  - ✓ **L'objectiu** és afavorir el desenvolupament de les altres tres llibertats fonamentals i afavorir una millor assignació de capitals a Europa.
- Com a part dels esforços vinculats a la llibertat d'establiment, s'ha inclòs en el **sistema bancari** l'**autorització comunitària única**, i s'han harmonitzat les normes de fons propis, el coeficient de solvència, la garantia de dipòsits, etc.
- Des de 1993, els residents de qualsevol estat membre poden accedir a qualsevol producte o servei ofert pels sistemes financers dels altres països membres.
- Però els mercats de capitals continuen fragmentats. El 2015, la UE va posar en marxa el pla per a la unió de mercats de capitals.

Les **barreres no aranzelàries** a la circulació de mercaderies

- La creació d'un autèntic mercat únic implica anar més enllà de la simple eliminació d'aranzels entre els països membres de la UE.
  - Regulacions mediambientals, de salut, de seguretat...
- Les principals barreres no aranzelàries identificades en el *Llibre blanc* de 1985 eren:
  - Barreres físiques.
  - Barreres tècniques.
  - Mercats públics amb dificultats d'accés per a les empreses d'altres estats membres.
  - Barreres fiscals (competència fiscal?).
- Les més importants són les **barreres tècniques** que, a efectes jurídics, s'han classificat com a mesures d'efecte equivalent a les restriccions quantitatives al comerç.

Procediments d'eliminació de les barreres tècniques

- En el nivell superior funciona el **principi de la llibertat de circulació**
  - Garanteix el dret d'accés als mercats nacionals de les empreses dels altres estats membres.
- Des de 1974 (sentència Dassonville), aquest principi s'ha ampliat per a prohibir les mesures **reguladores** que puguin afectar el comerç de manera **equivalent** a les restriccions quantitatives.
- Des de 1979 (sentència Cassis de Dijon) s'estableix el **principi de reconeixement mutu** de la legislació reguladora de cada país.
  - Sempre que els objectius o efectes d'aquesta regulació (seguretat del consumidor, protecció sanitària i mediambiental) siguin equivalents.
- Si els objectius no es poden considerar equivalents, cal un **procediment d'aproximació o harmonització** de les normatives nacionals.
  - Antic enfocament d'harmonització (específic o vertical), com ara automòbils, química, farmacèutica, fertilitzants, etc.
  - Nou enfocament d'harmonització (ampli o horitzontal), com ara joguines, maquinària, productes de construcció, ascensors, etc.

Procediments d'eliminació de les barreres tècniques (1)

- Principi de **no-discriminació dels productes estrangers**:
  - El producte ha de complir els requisits del **país de destinació**; no es discrimina per raó d'origen, però el comerç es dificulta (és una BNA).
  - Si un país té unes normes menys estrictes que d'altres, les seues exportacions són afectades per les restriccions dels països de destinació.
- Quan s'estableix el **principi de reconeixement mutu** de la legislació reguladora de cada **país d'origen**:
  - Cada país legisla sobre els productes que s'obtenen dins seu.
  - El reconeixement mutu fa que aquests productes es puguin vendre a tots els altres països.
  - El països que imposen legislacions més estrictes perjudiquen la seua producció, tant si es ven a l'interior del país com si s'exporta fora.
  - Una legislació menys estricta beneficia els productors del país.
  - Hi ha excepcions: seguretat del consumidor, protecció sanitària i mediambiental.

Procediments d'eliminació de les barreres tècniques (2)

- L'**Acta Única Europea** facilità l'eliminació de barreres al comerç perquè exigia només **majoria**, i no unanimitat, per a prendre decisions en qüestions relacionades amb el mercat únic.
- L'**harmonització** ha quedat limitada als **requisits essencials** en matèria de salut, seguretat, medi ambient i protecció del consumidor
- El principi de **proporcionalitat** en les mesures referents a la protecció dels consumidors va evitar el recurs a la prohibició d'importacions (p. ex. recurrent, en comptes d'això, a l'etiquetatge).
- El **coneixement previ dels projectes de regulació** nacionals també ajuda en aquest procés.
- Però, ¿pot un país aprovar una legislació nacional més estricta?

Procediments d'eliminació de les barreres tècniques (3)

El nou enfocament d'harmonització tècnica

- Harmonització mitjançant directives comunitàries dels requisits essencials.
- Harmonització voluntària que fan els fabricants dels detalls tècnics (seguint les normes dels organismes europeus de normalització tècnica).
- Certificats de conformitat amb les normes expedits pels denominats **organismes notificats**, amb validesa per a tot el territori comunitari.
- No és un procediment d'aplicació universal: en certs casos (com les telecomunicacions) cal una plena harmonització d'acord amb l'enfocament antic.

¿El MU estimularà la **concentració geogràfica** de la producció?

- Forces que estimulen l'**aglomeració**
  - En alguns sectors, les **economies d'escala** duen les empreses a escollir una única localització. A l'hora de triar-la tenen en compte vincles de
    - D: proximitat a un gran mercat.
    - S: proximitat als proveïdors.
- Forces que estimulen la **dispersió**
  - Els **preus del sòl** industrial i els **salaris** tendeixen a ser més alts a les àrees de més congestió.
  - Les empreses són atretes per mercats on han d'enfrontar-se a poca **competència local**.
  - Algunes empreses necessiten ser prop dels **recursos naturals**.
- La **mobilitat del treball** pot fer dominar les forces que estimulen l'aglomeració a escala d'un país (entre regions), però a Europa **falta** aquesta mobilitat, cosa que fa pensar que no dominarà l'aglomeració entre els països.
- L'aprofundiment del procés d'integració pot tenir com a conseqüència que els països s'especialitzen en determinades indústries: **clusterització sectorial**.

¿El MU estimularà la importància del **comerç intraindustrial**?

- Comerç **interindustrial**: les exportacions i les importacions corresponen a diverses branques de producció.
- Comerç **intraindustrial**: l'especialització comercial dels diversos països no es produeix per grans branques d'activitat econòmica, sinó per línies de productes i varietats dins d'una mateixa branca.

- ✓ La **importància del comerç intraindustrial** pot **mesurar-se** emprant l'índex de Grubel & Lloyd

$$IC_{Intra} = \frac{[(X_i + M_i) - (|X_i - M_i|)]}{(X_i + M_i)} \cdot 100 = \left[1 - \frac{(|X_i - M_i|)}{(X_i + M_i)} \right] \cdot 100$$

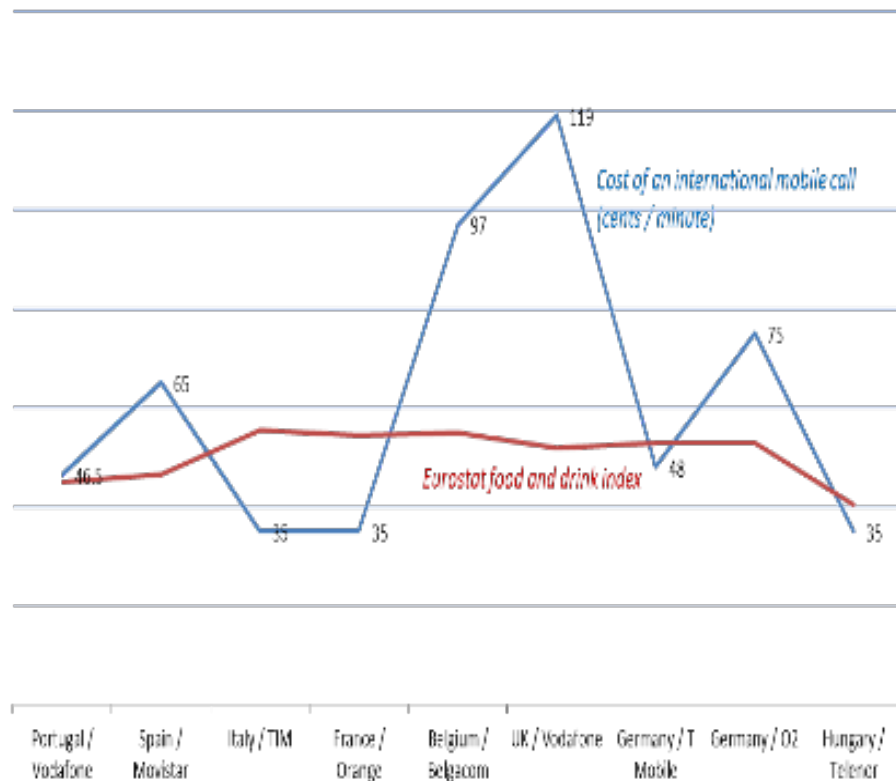
- Com més pròxim a 100, més importància del comerç de tipus intraindustrial.
- Com més pròxim a 0, més importància del comerç interindustrial.
- L'expansió del mercat entre països **geogràficament pròxims** i amb nivells de **renda** no molt diferents afavoreix l'expansió del comerç intraindustrial entre si. És el cas de la UE, on ha guanyat pes el comerç intraindustrial.
- Quan predomina el comerç de tipus intraindustrial, els **costos socials de l'ajust** en cas de pertorbacions asimètriques solen ser **més petits**.

El mercat únic de la UE i els serveis

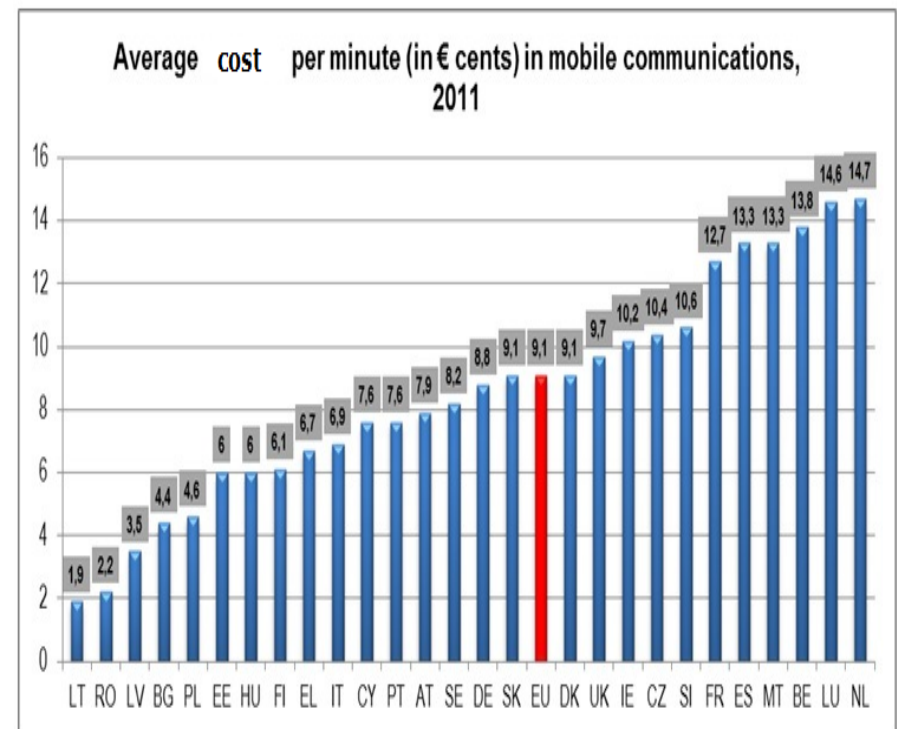
- El **comerç** intra-UE en serveis continua estant **limitat (incomplet)**.
  - ✓ Mentre que la participació dels serveis en el PIB és d'un 70%, en el comerç intra-UE només representen un 20%.
  - ✧ No és suficient la integració negativa.
- La integració d'**indústries de xarxa** (energia, telecomunicacions, transport → obligació de subministrament a tota la població) requereix:
  - ✓ Liberalització.
  - ✓ Integració física de les xarxes nacionals.
  - ✓ Separació dels segments de coll de botella d'aquells que potencialment són competitius.
- A vegades, els governs intervenen per a desincentivar fusions que puguin provocar un canvi de nacionalitat de la propietat en **indústries** que consideren **estratègiques** (campions nacionals) com ara banca, telecomunicacions i electricitat.
- També és molt limitat en col·lectius **professionals** amb alta capacitat de pressió.

El mercat únic UE i les TIC

Cost de les telefonades internacionals i índex de preus d'alimentació i begudes.

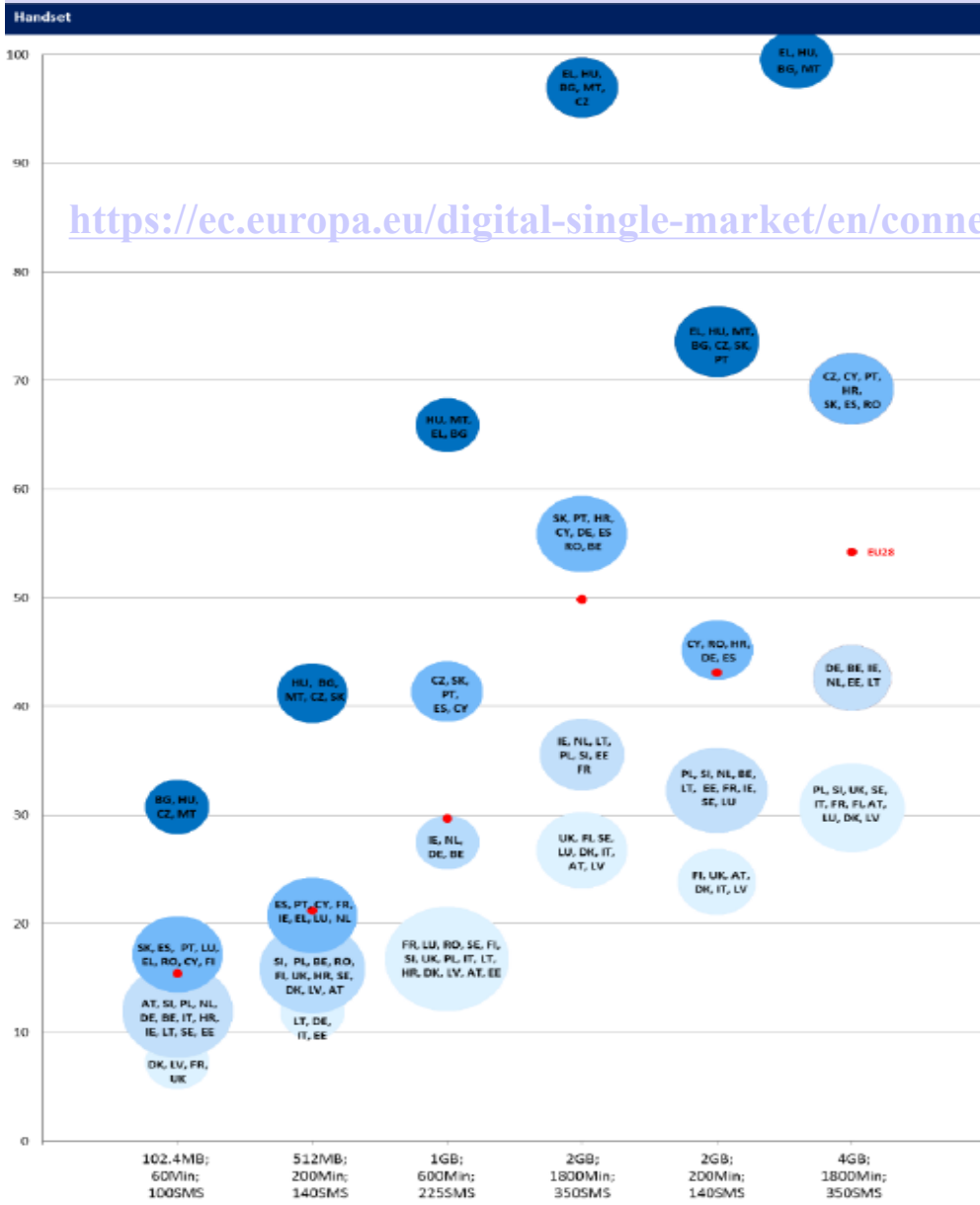

Si la UE és un mercat únic, per què varia tant el cost de les telefonades?

Source: Digital Agenda Scoreboard 2012

El mercat únic UE i les TIC

Preus (euros PPA) per a diversos paquets de **connexió mòbil** (veu, dades i SMS, IVA inclòs).

És la UE-28 un mercat únic?

...hi ha marge per a millorar

Abolició de la **itinerància** (*roaming*)

Mobile Broadband Prices in Europe (February 2016)

El mercat únic UE per als **serveis financers**

- ✓ Com es manifesta un **mercat financer integrat**?
  - Increment dels fluxos de capital transfronterers.
  - Disminució del biaix nacional a les carteres dels inversors.
  - Desenvolupament d'entitats de crèdit transnacionals.
  - Convergència en el preu d'actius financers similars.
- ✓ ¿Existia un mercat únic en les finances europees **abans de la crisi**?
  - Avanços importants en la integració dels mercats monetaris i de bons.
  - Avanços intermedis en els mercats d'accions.
  - Fragmentació nacional important en els mercats de crèdit minoristes.
- Amb la **crisi** es desbarata
  - Congelació del mercat interbancari: problemes de finançament d'algunes entitats.
  - Augment de les primes de risc per al deute sobirà.
  - Percepció de menys solvència de la banca nacional i diferenciació dels costos de finançament de les empreses europees.
  - Deslocalització de les inversions financeres i augment del biaix nacional de les carteres d'inversió.

El MU financer i la **unió bancària europea**

- **Per què és necessària** una unió bancària europea?
  - Per tal d'evitar la fragmentació financera de l'eurozona promoguda per la crisi.
  - Per tal de trencar la interdependència (cercle viciós) entre problemes dels governs i problemes dels bancs.
  - ✓ ...però **no** servirà per a resoldre les crisis bancàries amb mecanismes de recapitalització europea directa.
- Quins són els **components essencials de la UBE**? (Comissió, 2012)
  - **Mecanisme únic de supervisió (MUS)** de les entitats de crèdit.
    - Responsabilitat del **BCE**, però només per a entitats **a partir d'una certa dimensió**.
      - ✧ Anàlisi de les entitats (proves de resistència, però més credibilitat que les anteriors).
    - Les altres, sota supervisors nacionals, però el BCE pot sol·licitar informació.
  - **Mecanisme únic de resolució (MUR)** (donar prioritat a la recapitalització (*bail-in*)).
    - Directiva de resolució i recuperació bancària (2018): **l'assumpció de riscos per mala gestió** de les entitats per part d'accionistes, bonistes i grans dipositants (més de 100.000 €; no els passius interbancaris a set dies o menys) –cal evitar el contagi interbancari.
    - FGD només en última instància.
  - **Fons únic de resolució (FUR)** → Fons de garantia de dipòsits comú.
    - Harmonització de fons nacionals.
    - El FUR ha d'assolir 55.000 milions d'euros (un 1% dels dipòsits coberts de l'eurozona).

Completar la unión financiera: después de la crisis

Elementos para completar la Unión Financiera

Reducir el riesgo y hacer más resistentes a los bancos

Paquete bancario de noviembre de 2016

Refuerzo del código normativo bancario común con más medidas de reducción del riesgo

operativo

negociándose en el Parlamento Europeo y el Consejo

Desarrollo de una **estrategia para los préstamos no productivos** en torno a cuatro ámbitos clave: i) supervisión, ii) mercados secundarios, iii) aspectos estructurales (incluida la insolvencia), iv) reestructuración del sistema bancario

compromiso de acordar una estrategia en el ECOFIN de junio de 2017

Completar los tres pilares de la Unión Bancaria

Mecanismo Único de Supervisión

operativo

Mecanismo Único de Resolución (MUR)

Junta Única de Resolución +
Fondo Único de Resolución (FUR) plenamente mutualizado en 2025

*Junta Única de Resolución creada y operativa
pendiente la creación del Mecanismo de
protección presupuestaria del FUR*

Sistema Europeo de Garantía de Depósitos

negociándose en el Parlamento Europeo y el Consejo

Obtener resultados gracias a la Unión de Mercados de Capitales

Aplicación y **revisión intermedia del Plan de Acción** para promover la integración de los mercados de capitales y establecer una plena Unión de los Mercados de Capitales para 2019

en curso

Revisión de las Autoridades Europeas de Supervisión – primeros pasos hacia un supervisor único de los mercados europeos de capitales

en curso

Más allá de la Unión Bancaria y de la Unión de los Mercados de Capitales

Impulso a la diversificación de los balances de los bancos, por ejemplo mediante **títulos soberanos respaldados por bonos**

en evaluación

Qüestions pendents

El mercat únic resta incomplet, especialment en serveis, i s'enfronta a una sèrie de reptes per al futur:

- L'exploració de les economies d'escala perdrà importància en comparació amb la **innovació**.
  - Necessitat d'afavorir l'R+D i d'aconseguir **patents europees**.
- Els serveis es tornen cada vegada més béns comercialitzats:
  - La integració del mercat és una necessitat, en especial per a les **indústries de xarxa** (energia, telecomunicacions...) on és necessari garantir la universalitat i la qualitat de servei.
  - **Mercat digital**: interconnexió, liberalització, seguretat en la xarxa i transport transfronterer.
- Reforç d'un enfocament basat en els ciutadans i que tinga en compte els **efectes redistributius**.
  - Simplificació i harmonització de la fiscalitat directa.
  - Millorar la **coordinació amb altres polítiques** (polítiques de cohesió).
- Reforçar el **control de les infraccions**, i no sols de les transposicions a la legislació nacional.

EFECTES DEL MERCAT ÚNIC

Efectes a curt termini

Augment de la competència en els mercats de productes.

- **Entrada al mercat d'empreses d'altres països.**
- **Competència entre marques.**
- **Més transparència de preus (a partir de la unió monetària).**

- ▶ **Reducció dels marges de benefici.**
- ▶ **Pressió per a l'augment de l'eficiència.**

Efectes a mitjà termini

Canvis en les estratègies empresarials.

- ▶ **Reducció de la diversificació.**
- ▶ **Augment de la diferenciació del producte.**
- ▶ **Cerca d'economies d'escala.**
- ▶ **Reforç del caràcter multinacional de les empreses (fusions i adquisicions).**

EFECTES DEL MERCAT ÚNIC

Efectes a llarg termini

Canvis en la localització espacial de les activitats productives.

- Moderada tendència a la concentració espacial, però amb importants diferències sectorials.
- Expansió del comerç i de les inversions directes intracomunitàries (fusions i adquisicions).
- Reducció de les diferències de preus.

Canvis en els fluxos comercials.

- Menys importància relativa del comerç interindustrial.
- Més importància relativa del comerç intraindustrial (important per a l'assimilació d'impactes asimètrics).

Dinàmica de creixement dels diversos països.

- Efectes positius sobre el PIB i sobre l'ocupació.
- Convergència real de les economies menys desenvolupades.

EFECTES DEL MERCAT ÚNIC (**problemes que es mantenen**)

Barreres tècniques

► Són rellevants en:

- Electrònica i comunicacions, equips de transport públic i altres **sectors tècnicament complexos**.
- Productes farmacèutics i alimentaris, materials de construcció, **on són importants consideracions de seguretat**.

Impostos

► Els sistemes fiscals resten en mans dels governs nacionals.

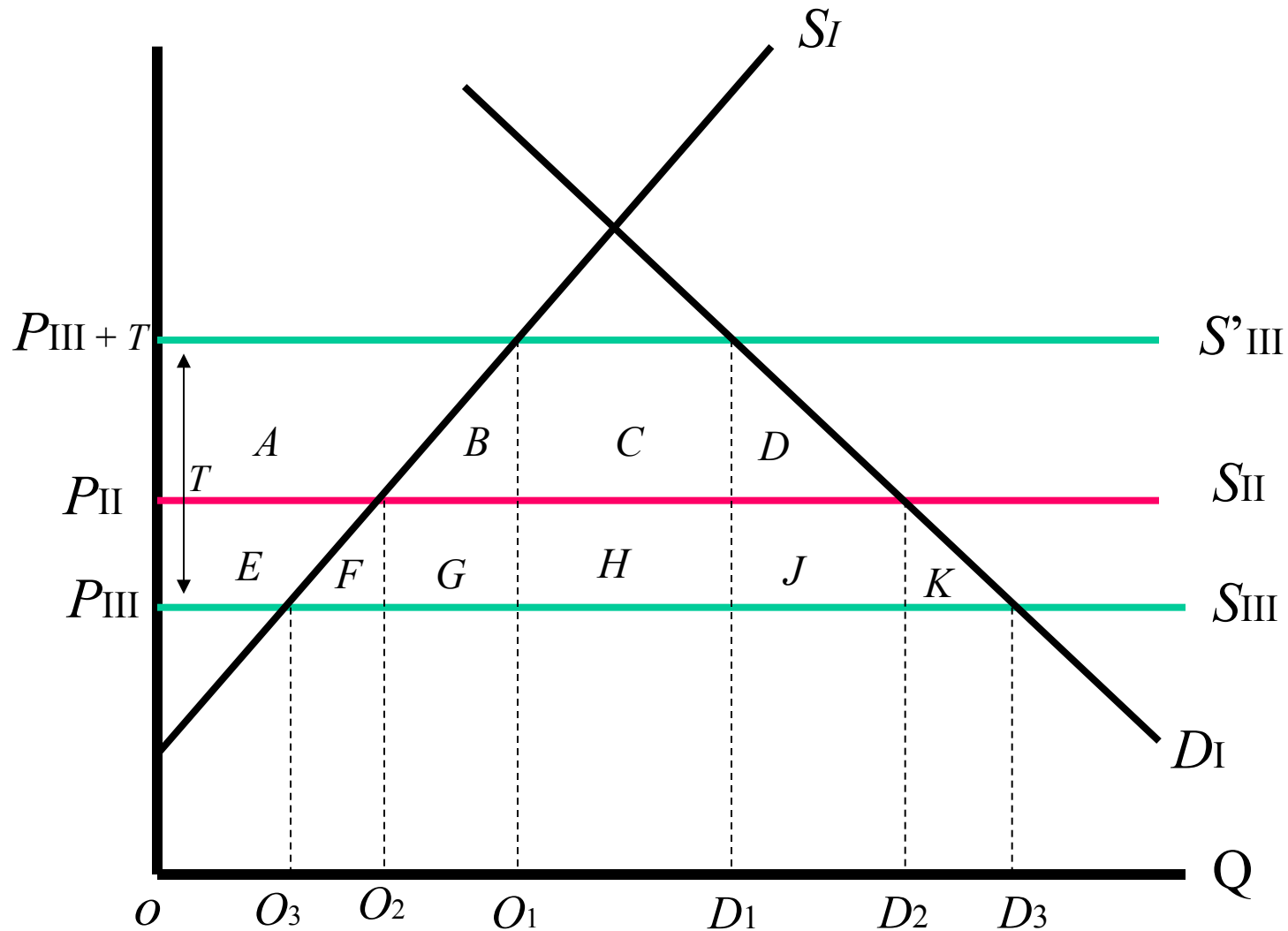
► Els impostos influeixen en la localització dels factors de producció (aspectes de mobilitat i d'ingressos governamentals).

Mercat únic de serveis no completat

► Aprovació de la Directiva de serveis

S'han aprovat diverses directives sobre serveis, en especial els financers, però la transposició a la legislació nacional no ha sigut molt diligent.

Aranzel no discriminatori vs. unió duanera

Tema 4 (I)

Creixement econòmic, mercat de treball i immigració

Mercedes Beltrán

Bibliografia

Jordán Galduf, J. M. i Tamarit Escalona, C. (2013). *Economía de la Unión Europea* (7a edició). Thomson-Civitas. Capítols 4 i 10.

Baldwin, R. i Wyplosz, Ch. (2012, 2015). *The Economics of European Integration* (4a i 5a edició). Mc Graw-Hill. Capítols 7 i 8.

Qüestions importants

Objectiu: explicar els factors que hi ha darrere

- De la convergència (*catching-up*) d'Europa respecte dels EUA entre 1950-1973.
- De les **difficultats** per a continuar aquest procés de convergència des de 1980 i, especialment, **des de 1995**.
  - TIC
  - Factors institucionals (rigideses)...

Els reptes: l'**Agenda de Lisboa**

“La Unió s'ha fixat avui un nou objectiu estratègic per a la pròxima dècada:
convertir-se en l'economia basada en el coneixement
més competitiva i dinàmica del món,
capaç de créixer econòmicament de manera sostenible
amb més i millors ocupacions i amb més cohesió social”

Conclusions de la Presidència, Consell Europeu de Lisboa, març del 2000...

La primera de les prioritats de la Comissió (2015-2019): donar un nou impuls a
l'ocupació, el creixement i la inversió.

Introducció: integració i creixement

- Fins ara ens hem centrat en els efectes de la **integració** europea sobre l'**assignació**.
  - ✓ És a dir, sobre l'**eficiència** en l'assignació de recursos dins dels EM.
- Però hi ha altres efectes de la integració europea: els **efectes creixement** o efectes acumulació.
  - ✓ Modifiquen la **taxa** a què s'**acumulen** nous factors de producció.
- A més, la **integració dels mercats de factors** és un altre canal pel qual la integració europea pot **canviar l'oferta de factors productius dins dels EM** de la UE:
  - ✓ Els **moviments de treball i capital** poden considerar-se...
    - ...des de la perspectiva de la UE, com un efecte d'**assignació de recursos**; però
    - ...des de la perspectiva **nacional**, com un efecte **acumulació**.

Introducció: què és el *creixement econòmic*?

El creixement econòmic **és l'augment** al llarg del temps de la **producció de béns i serveis**.

Els líders europeus han destacat els **efectes positius de la integració sobre el creixement**.

- Aquests efectes es produeixen per **tres vies** fonamentals com són els efectes sobre la **inversió en**:
  - **Capital humà** (aptituds, formació, experiència...).
  - **Capital físic** (màquines).
  - **Capital tecnològic** (coneixements i tecnologia).
- Els efectes de creixement es classifiquen naturalment en dues categories:
  - A **mitjà termini** (per exemple, **formació de capital físic induïda**).
  - A **llarg termini**: impliquen un **canvi permanent en la taxa d'acumulació** i, per tant, un canvi permanent en la taxa de creixement.

Integració i creixement econòmic

➤ **Intuïció**

- Integració europea → efecte d'assignació → més eficiència → millora el clima d'inversió → més inversió en màquines, habilitats i tecnologia → augmenta la producció per persona...
- Sota els efectes del creixement a **mitjà termini**, l'augment de la producció per persona amb el temps s'atura en un **nou nivell, més alt**.
  - La raó és que l'acumulació de **capital físic per treballador** està subjecta a **rendiments decreixents**.
- Sota els efectes del creixement de **llarg termini**, la **taxa de creixement** es manté per **sempre més gran**.
  - Està relacionada amb la taxa d'acumulació de **capital de coneixement**, és a dir, el **progrés tecnològic**...

Comptabilitat del creixement: conceptes clau

- L'augment al llarg del temps de la producció de béns i serveis, o creixement econòmic, es mesura amb la **taxa de variació anual** del producte interior brut.
- El **producte interior brut** (PIB) es defineix com el valor, a preus de mercat, dels béns i serveis finals produïts dins d'un determinat territori al llarg d'un any.
- El **PIB per capita** ($\text{PIBpc} = \text{PIB}/\text{població}$) sol usar-se per a aproximar el nivell mitjà de vida en una economia i el creixement a llarg termini.
- El **PIB per unitat de treball** (hora treballada, treballador) és la productivitat (aparent) del treball.
  - També podem obtenir altres productivitats **parcials**: de la terra, del capital.
  - Aquestes productivitats parcials no s'han de confondre amb
- La **productivitat total dels factors** (PTF). La variació en la PTF és una estimació per a valorar el progrés tecnològic.

Descomposició del PIB: comptabilitat del creixement

$$PIB = PIBpc \cdot Ocupació$$

$$PIB = \frac{PIB}{Ocupació} \cdot Ocupació$$

Important

Quan canviem de nivells a **taxes de variació** en aquestes relacions, els productes es tornen **sumes** i els quocients es tornen restes.

$$PIBpc = \frac{PIB}{Població} = \frac{PIB}{Hores\_L} \cdot \frac{Hores\_L}{Ocupació} \cdot \frac{Ocupació}{Població}$$

A **curt termini** el PIB pot augmentar augmentant l'ocupació.

$$PIBpc = \frac{PIB}{Ocupació} \cdot \frac{Ocupació}{Població}$$

Productivitat (aparent) **del treball**:

--- per hora treballada

--- per treballador

$$PIBpc = \frac{PIB}{Ocupació} \cdot \frac{Ocupació}{Pob\_Activa} \cdot \frac{Pob\_Activa}{Població}$$

$$PIBpc = \frac{PIB}{Ocupació} \cdot \frac{Ocupació}{Pob\_Activa} \cdot \frac{Pob\_Activa}{PobEdatTreballar} \cdot \frac{PobEdatTreballar}{Població}$$

La productivitat com a variable clau

➤ Per què és tan important la productivitat?

- El creixement de la productivitat implica millorar l'eficiència en l'ús dels factors productius.
- L'augment de productivitat permet:
  - Reduir els costos laborals unitaris.
  - Contenir la inflació.
  - Augmentar els salaris reals.
  - Augmentar la rendibilitat i la inversió empresarial.
  - Millorar la competitivitat exterior.
  - Impulsar el creixement econòmic.

➤ Com es pot **mesurar** la productivitat?

- Productivitats **parcials**: la productivitat del treball, del capital...
- Productivitat **total**: la **productivitat total dels factors (PTF)**.

Perspectiva històrica del creixement europeu: el procés de *catch-up* (1950-1973)

Causas de l'intens creixement en 1950-1973

- L'**endarreriment** europeu respecte dels EUA després de la Segona Guerra Mundial (hi ha marge per a la convergència (*catch-up*)).
- L'existència d'una mà d'obra preparada (acumulació prèvia de **capital humà**) + moderació salarial.
- El **canvi estructural** (agricultura → indústria + serveis).
- Un **entorn econòmic** internacional estable.
- Unes condicions interiors favorables a la **inversió**:
  - ✓ Estabilitat de preus
  - ✓ Estat del benestar

Perspectiva històrica del creixement europeu:

baix creixement (1973-1995)

Causes de la lentitud del creixement posterior a la crisi energètica (després de 1975).

➤ **Causes immediates**

- Crisi de l'energia.
- Inestabilitat monetària internacional.
- Inflació i trencament del pacte social implícit.

➤ **Causes estructurals**

- **Caiguda de la taxa de creixement de la productivitat.**
- Dificultats per a assimilar els nous mètodes de producció.
- Economies madures orientades al sector de serveis.
- Alentiment en el desplaçament de la frontera tecnològica.

Perspectiva històrica del creixement europeu: l'endarreriment d'Europa (1995-2007)

L'economia europea s'ha comportat pitjor que la dels EUA fonamentalment per:

- Menys creixement de la **productivitat del treball (...i PTF)**
  - S'ha basat més en la **capitalització** (K/L) que en el progrés tècnic (PTF).
  - Endarreriment en les tecnologies d'informació i comunicació (**TIC**).
  - Millores de costos en l'economia dels EUA (desregulació + economies d'escala).
  - Insuficient orientació cap a la innovació tecnològica d'empreses i universitats europees.
  - Falta de flexibilitat en el **mercat laboral**.
  - Falta de **capital** risc disponible.
- Menys nombre d'hores per treballador.

Perspectiva històrica del creixement europeu: l'endarreriment d'Europa (1995-2007)

L'economia europea s'ha comportat pitjor per:

- Menys creixement de la **productivitat del treball (...i PTF)**
- Menys nombre d'**hores per treballador**: també impedeix la reducció de la bretxa en PIBpc entre la UE i els EUA.
  - Aquesta diferència representa diverses **preferències** sobre la **renda i l'oci**.
  - Però també pot reflectir **distorsions** que limiten els incentius per a treballar o fan que siga difícil per als treballadors no qualificats incorporar-se al mercat de treball (per exemple, els salaris mínims excessivament elevats).

Problemes per al creixement europeu: no és sols l'efecte de la crisi del 2008

- Els problemes vénen de lluny
  - Baix creixement en relació amb els EUA **des dels anys vuitanta**.
- **Agreujats** des de mitjan anys noranta
  - ... per l'escassa contribució del capital del coneixement (capital humà, TIC i PTF) a la millora en la productivitat del treball.
- ...no deriven merament de la crisi econòmica
  - Potser es necessiten mecanismes que estimulen els **emprenedors**.
  - Reformes dels mercats de productes, en particular en els serveis (**competència**).
  - ...i dels **mercats de treball i capital**.
- Un repte important és la consecució del **mercat únic digital**
  - Aprofitar per millorar la productivitat i noves formes de negoci.

Perspectiva històrica del creixement europeu

Creixement del PIB, PIB *per capita* i PIB per hora treballada
a la UE-15 i als EUA, 1950-2007 (taxes anuals en percentatge)

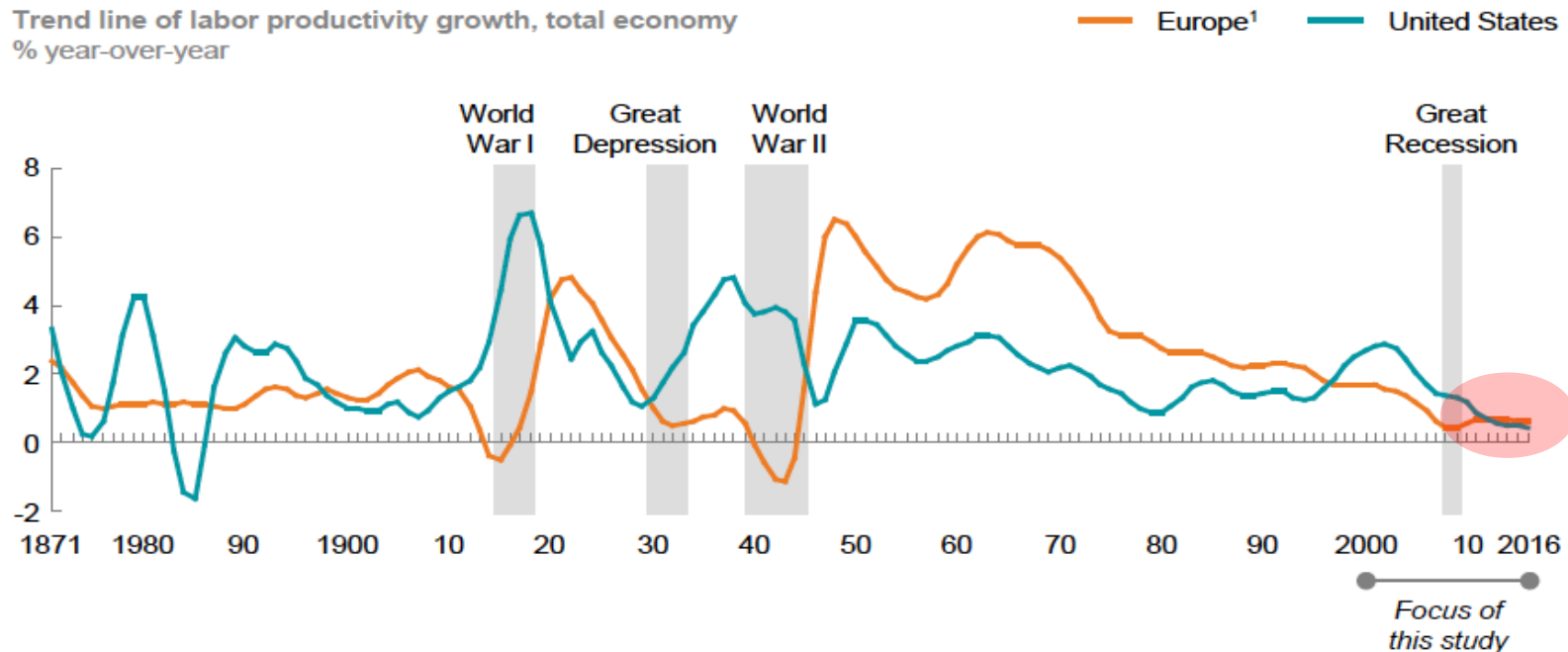
	GDP	GDP per capita	GDP per hour worked
1950-1973			
EU-15	4.9	4.2	4.9
United States	3.9	2.5	2.6 <i>Catching up</i>
1973-1995			
EU-15	2.2	1.9	2.7
United States	2.9	1.8	1.3
1995-2007			
EU-15	2.4	2.0	1.5
United States	3.2	2.1	2.1
2007-2014			
EU-15	0,1	-0,3	0,1
United States	1,0	0,2	0,9

Perspectiva històrica del creixement europeu

Creixement del PIB per hora treballada. Europa vs. EUA (Convergència 1950-1975-1995. Caiguda des dels anys setanta)

Productivity growth has fluctuated over time; it has been declining since the 1960s and today stands near historic lows

Trend line of labor productivity growth, total economy
% year-over-year

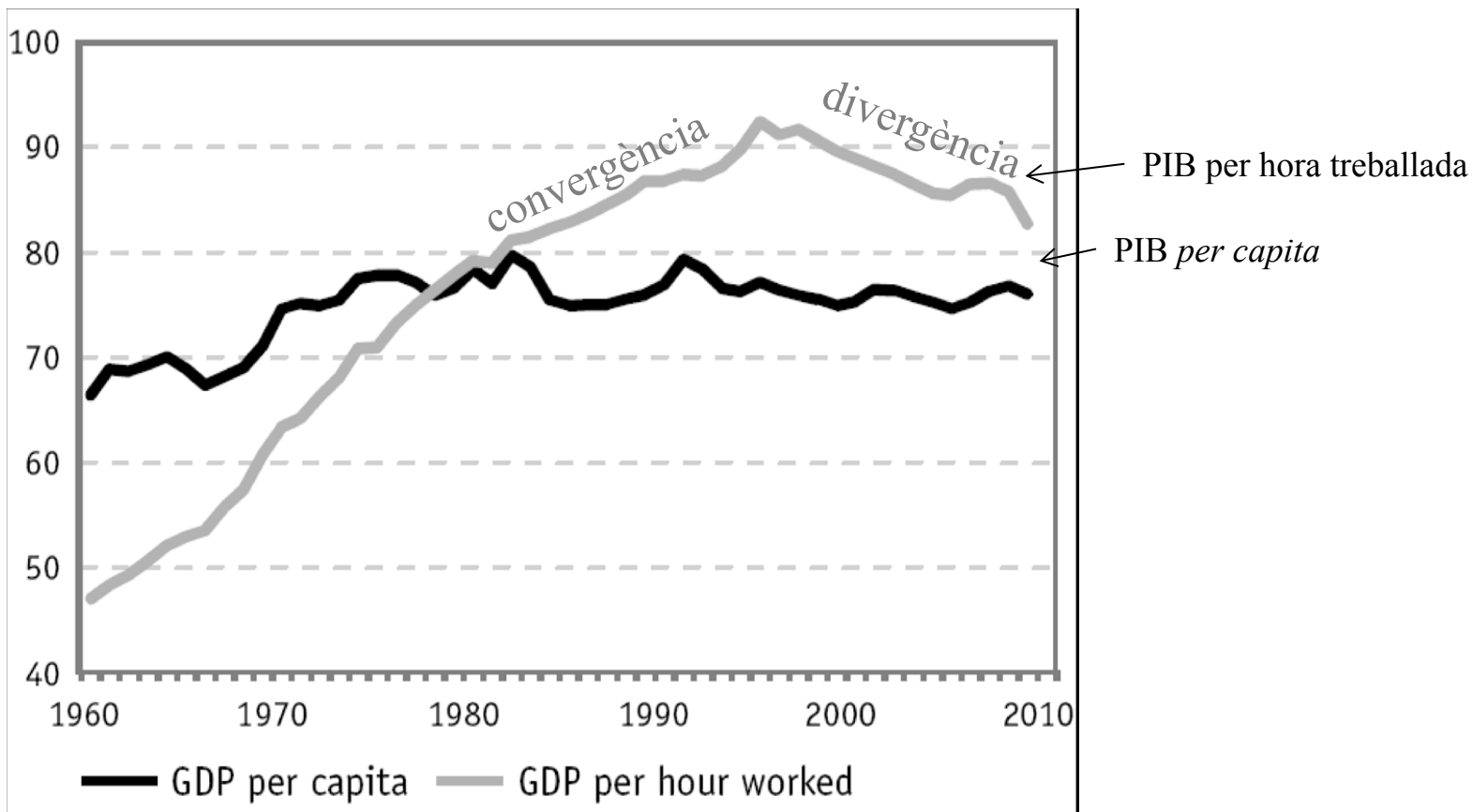
1 Simple average of France, Germany, Italy, Spain, Sweden, and the United Kingdom.

NOTE: Productivity defined as GDP per hour worked. Calculated using Hodrick Prescott filter. Drawn from similar analysis in Martin Neil Baily and Nicholas Montalbano, *Why is productivity growth so slow? Possible explanations and policy responses*, Brookings Institution, September 2016.

SOURCE: A. Bergeaud, G. Cette, and R. Lecat, "Productivity trends in advanced countries between 1890 and 2012," *Review of Income and Wealth*, volume 62, number 3, 2016; McKinsey Global Institute analysis

Perspectiva històrica del creixement europeu

PIB per hora treballada i PIB *per capita* de la UE-15, 1960-2009
en relació amb els EUA (índex EUA=100)

Perspectiva històrica del creixement europeu: l'endarreriment d'Europa

PIB *per capita* i composició, 2013
(EUA = 100; nivells dels EUA en claudàtors)

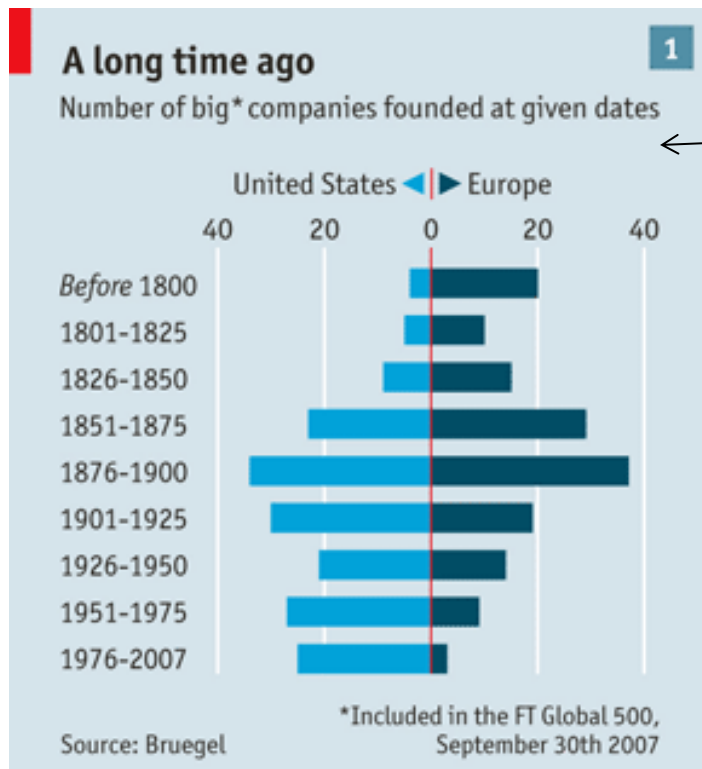
GDP per capita and its composition, 2013 (US=100, levels in brackets)

Country/Region	GDP pc	Employment pc	Hours worked per worker	GDP per hour worked
US	100 [52986 \$US]	100 [44.9%]	100 [1788 h.]	100 [66.0 \$US]
EUROZONE	69.4	96.4	88.0	81.8
EU28	60.6	100.0	89.7	67.6
JAPAN	68.1	113.2	97.0	62.0
UK	72.2	104.4	93.3	74.1
GERMANY	81.4	112.7	77.6	93.0
SPAIN	62.5	87.5	93.1	76.7
GREECE	48.3	79.0	113.9	53.6

Problemes per al creixement europeu: ...és la falta d'emprenedors?

*“Europe not only has a euro crisis, it also has a growth crisis. That is because of its **chronic failure to encourage ambitious entrepreneurs**”*

“Les misérables”, The Economist, 28 de juliol del 2012

← Nombre de grans empreses fundades als EUA i a Europa (... 2007)

Que pot haver-hi darrere?

- Relació amb la falta de creixement de la PTF (causa/efecte).
- Necessitat de reformes en els mercats de béns i serveis.
- ...el mercat de treball ...???

Creixement, productivitat i integració

- Com es pot **explicar l'evolució de la productivitat?**
  - El model de Solow.
- Com **afecta la integració** sobre l'evolució de la productivitat?
  - Efectes del creixement a mitjà termini (finit)
    - ✓ Efecte assignació.
    - ✓ Efecte inversió induïda.
    - ✓ Efecte sobre la taxa d'inversió.
  - Efectes del creixement a llarg termini (permanents).
    - ✓ Efecte sobre la innovació i millora en el coneixement: creació i absorció.
- **Evidència empírica de la UE**
  - Informe Cecchini (1988) vs. efecte Baldwin (1989): impacte de la creació del mercat únic.
  - Creixement de la productivitat del treball i determinants.

Creixement a mitjà i llarg termini:

El model de Solow

- Considerarem la **UE en conjunt** com una única economia tancada, amb mercats de capital i treball plenament integrats i igual tecnologia.
- Analitzem la **relació entre creixement i integració** centrant l'atenció en la connexió entre el **PIB per treballador** i el **capital per treballador**.
  - Quan una empresa dota els seus treballadors de més i millor equip, la producció per treballador **augmenta**.
  - Però no ho fa proporcionalment, sinó **a un ritme decreixent**: hi ha rendiments marginals decreixents del capital.
- La clau per a la **millora del creixement a mitjà termini** és la **formació de capital induïda** → la integració induïx les empreses a augmentar el nivell de capital per ocupat (K/L).
  - L'**equilibri** per a la relació K/L es troba on les entrades (**inversió**) i eixides (**depreciació**) s'igualen.
  - Solow suposa que les persones **estalvien i inverteixen una fracció constant** dels seus ingressos cada any, de manera que l'entrada de capital és només una fracció **del PIB / L** .

Creixement a mitjà i llarg termini

El model de Solow

- Considerem la **funció de producció** agregada

$$Y = A F(K, L)$$

- En particular, suposem una funció de producció Cobb-Douglas

$$Y = A K^{\alpha} L^{1-\alpha}$$

...que, en **taxes** de creixement anual, és:

$$\Delta Y/Y = \Delta A/A + \alpha \Delta K/K + (1-\alpha) \Delta L/L$$

- Dividint per L la funció de producció, obtenim la **funció de productivitat del treball** (Y/L)

$$Y/L = y = A (K/L)^{\alpha} = A (k)^{\alpha} = PTF (K/L)^{\alpha}$$

...que, en taxes de creixement anual, és:

$$\Delta y/y = \Delta A/A + \alpha [\Delta(K/L)/(K/L)]$$

$$\Delta y/y = \Delta A/A + \alpha \Delta(k)/k$$

En què:

Y = PIB

L = treball, ocupació

K = capital físic

A = PTF, nivell tecnològic

α = participació de les rendes de capital en l'ingrés nacional (o PIB)

$(1-\alpha)$ = participació de les rendes del treball en el PIB

$\Delta Y/Y$ = taxa de creixement anual de Y

(...ídem per a K , L , A)

(...i per a y , k)

$Y/L = y$ = productivitat del treball

$K/L = k$ = capital per treballador

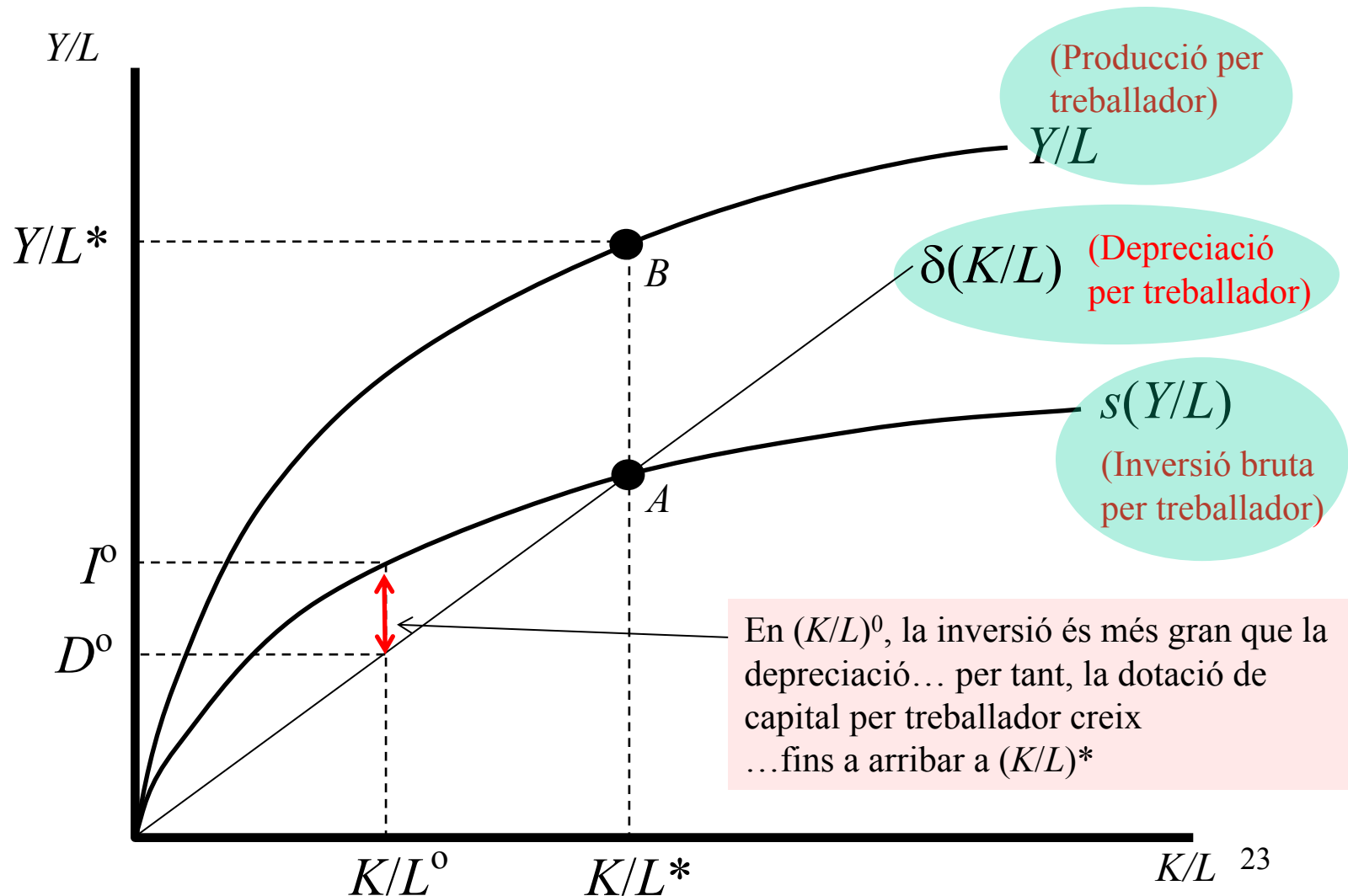
Creixement a mitjà i llarg termini:

El model de Solow

Els determinants bàsics del creixement econòmic a llarg termini són:

- **Acumulació de capital físic** en el sector privat de l'economia.
- **Millores en la PTF o progrés tècnic.**
  - Composició de les despeses públiques afavoridores del creixement: inversió en **infraestructures**.
  - Acumulació de **capital humà** (educació: rendibilitat privada i efectes externs positius).
  - Despeses en **R+D** (% PIB).
  - Estabilitat macroeconòmica.
  - Obertura al comerç exterior.
  - Desenvolupament del sistema financer.
  - *Qualitat* de les institucions.
  - ...

Creixement a mitjà i llarg termini: Diagrama bàsic del model de Solow

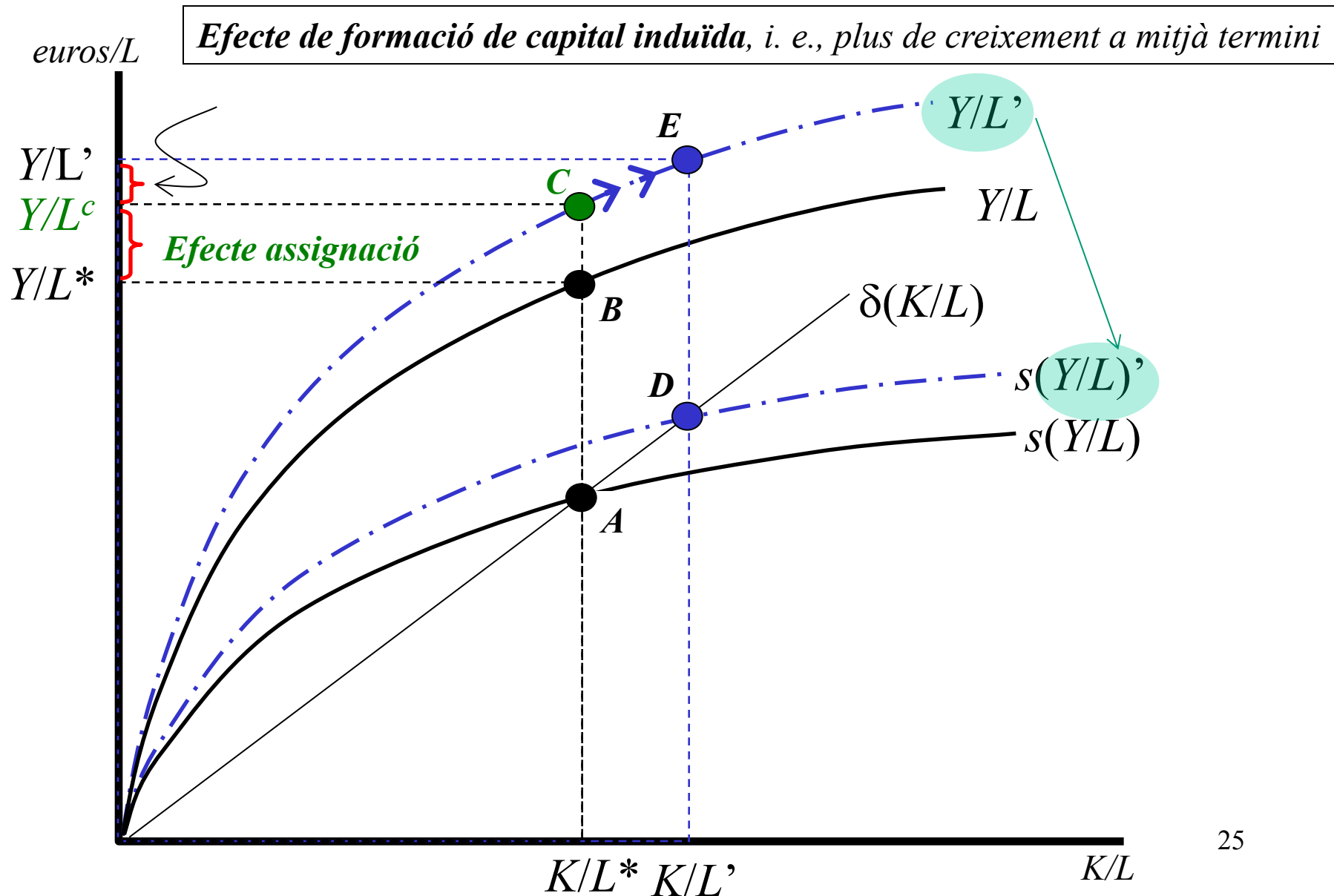

Impacte sobre el **creixement a mitjà termini** de la integració europea

- **Primer pas:** la integració millora l'eficiència de l'economia europea mitjançant el foment d'una **assignació més eficient dels recursos** → un nivell donat de K/L deriva en un nivell més alt de PIB/ L (**desplaça cap amunt la corba Y/L a $(Y/L)'$**).
- **Segon pas:** el canvi en la corba (Y/L) també **desplaça cap amunt la corba d'inversió a $s(Y/L)'$** i $(K/L)^*$ ja no és el nivell de capital per treballador d'equilibri.
  - ✓ La taxa d'inversió fixa (s) s'aplica ara a més producció i, per tant, genera més flux d'inversió per a qualsevol relació K/L .
- La formació de capital indueix una nova relació d'equilibri $(K/L)'$ → l'economia va de Y/L a $(Y/L)'$ (deriva en un creixement temporalment més ràpid).
- **En síntesi:** la integració → millora de l'eficiència → més productivitat, Y/L → més inversió per treballador → K/L de l'economia comença a pujar cap al nou valor d'equilibri, més alt → **accelera el creixement de la producció per treballador durant la transició de l'antiga a la nova relació K/L** (és el denominat “bo de creixement a mitjà termini de la integració europea”).

Impacte de la integració europea sobre el creixement a mitjà termini

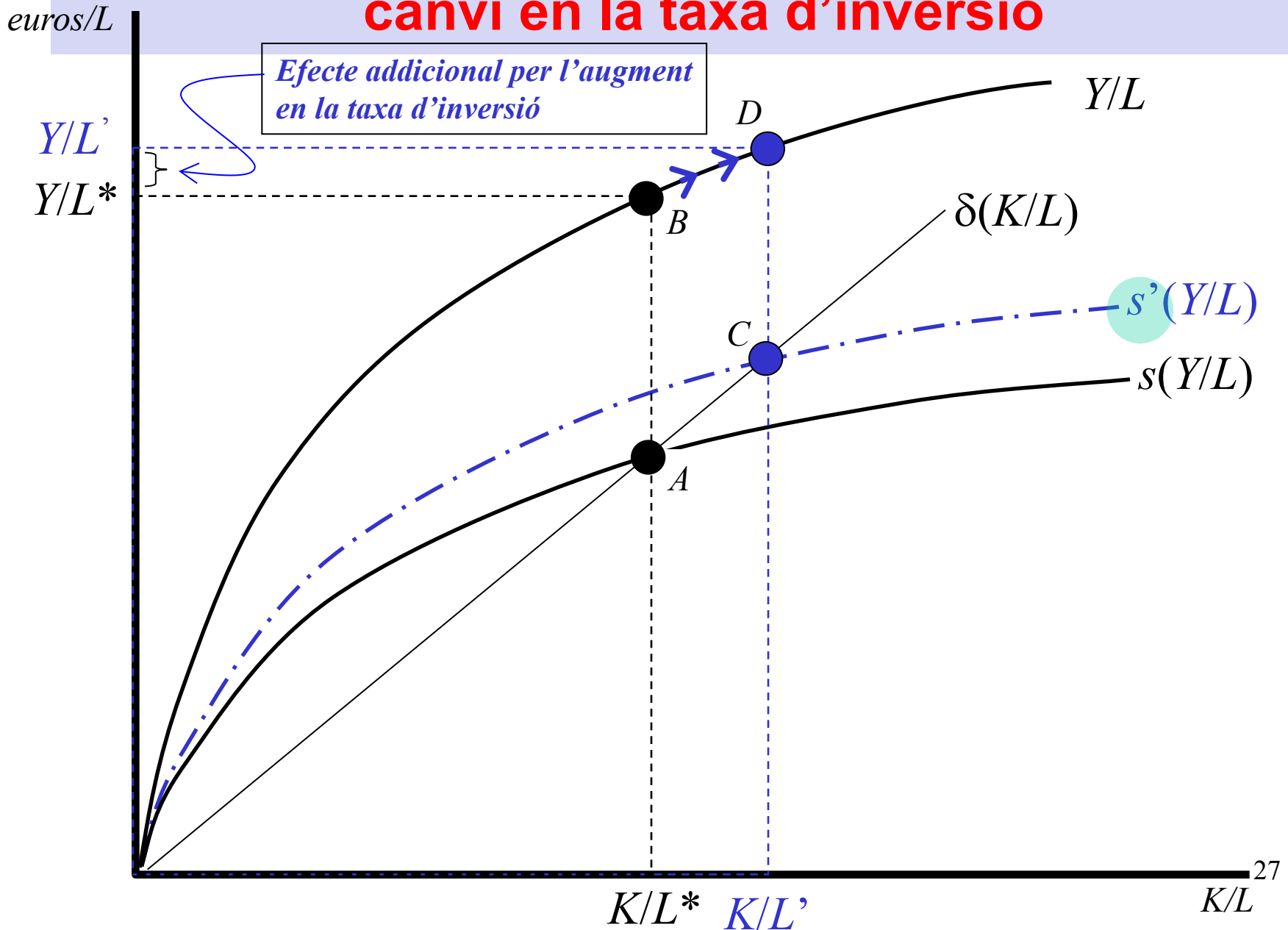
Diagrama de Solow

Impacte addicional... a mitjà termini: canvi en la taxa d'inversió

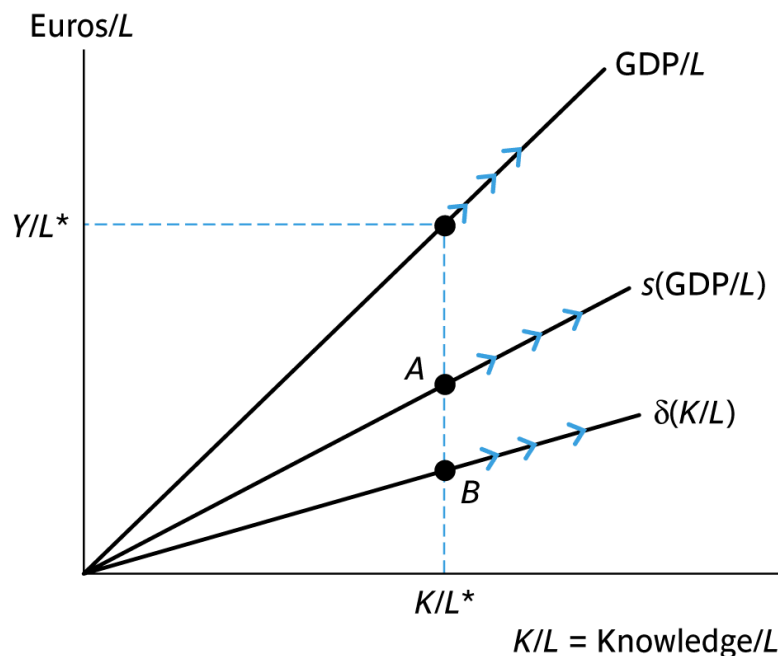
- El procés d'integració (i. e., eurozona) pot fer més fàcil, barat i segur invertir a Europa (almenys fins a la crisi del 2008).
  - ✓ Molts dels efectes creixement actuen alterant els costos o beneficis de les inversions i, per tant, alterant la taxa d'inversió.
- Si la integració augmenta la taxa d'inversió de s a s' , provocarà un gir cap amunt de la corba d'inversió $s'(Y/L)$ i
  - ✓ Per tant, $(K/L)^*$ ja no és el nivell de capital per treballador d'equilibri...
  - ✓ El capital per treballador d'equilibri augmenta a $(K/L)'$.
  - ✓ I la productivitat augmenta en conseqüència a $(Y/L)'$.

Impacte adicional... a mitjà termini: canvi en la taxa d'inversió

Impacte sobre el **creixement a llarg termini**

- A banda dels efectes sobre l'eficiència (reassignació) i el capital físic (inversió i taxa d'inversió), a **llarg termini hi ha l'augment en la dotació de capital coneixement o millora tecnològica.**
  - ✓ En aquest cas **no hi ha rendiments decreixents** i, per tant, Y/L augmenta en proporció a l'acumulació d'aquest capital (la corba Y/L és una línia recta).
  - ✓ Però és difícil mostrar evidència empírica d'aquest fet...

En aquest cas, el **creixement es perpetua en el temps**:
→ inversió més alta que depreciació
→ creixement K/L
→ creixement Y/L

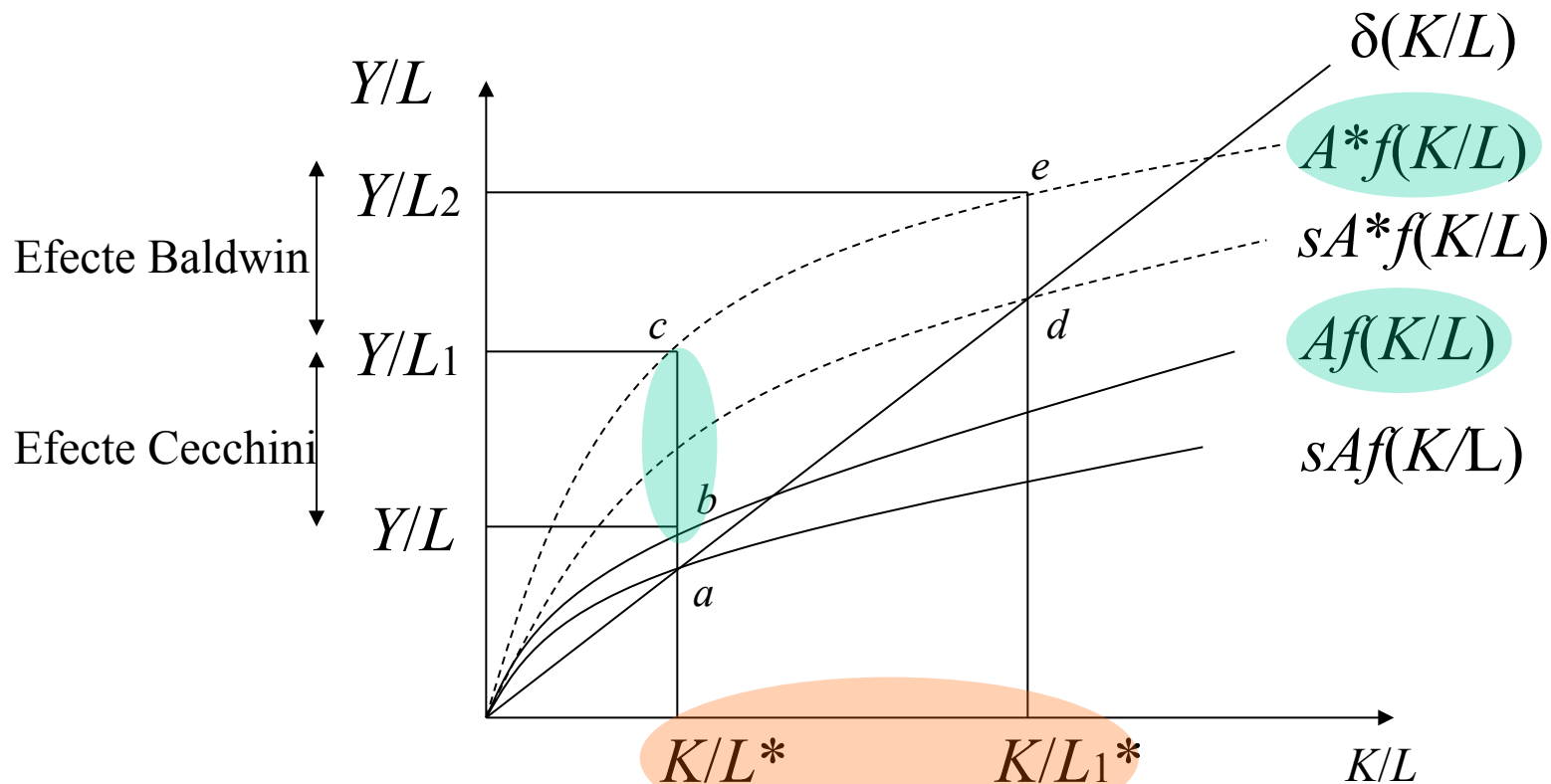

Estimacions de l'impacte econòmic del m. únic

Informe **Cecchini** (1988) vs. efecte **Baldwin** (1989)

↖
Eliminar BNA: millora l'eficiència assignativa → guanys de benestar d'un **4,0%-6,5% del PIB** de la UE.

↖
Té en compte els efectes sobre el creixement a mitjà termini de **l'augment en la inversió i els rendiments a escala** → guanys de benestar d'un **15,3% del PIB** de la UE (doble que les estimacions més optimistes de Cecchini).

Determinants del creixement

1980-2007

Contribució al creixement de la producció real de mercat i la productivitat del treball a la UE i els EUA, 1980-2007
(taxes mitjanes anuals de creixement, en punts percentuals)

		European Union*		United States**	
		1980-1995	1995-2007	1980-1995	1995-2007
1	Growth rate of market economy output	2.1	2.5	3.3	3.5
2	Hours worked	-0.5	0.8	1.3	0.9
3	Labour productivity	2.5	1.6	2.0	2.6
	Contributions from				
4	Labour composition	0.3	0.2	0.2	0.3
5	Capital services per hour	1.2	0.9	1.0	1.2
6	ICT capital per hour	0.4	0.5	0.7	0.9
7	Non-ICT capital per hour	0.8	0.4	0.3	0.3
8	Multifactor productivity	1.1	0.6	0.7	1.2
	Contribution of the knowledge economy to labour productivity (4)+(6)+(8)	1.8	1.3	1.7	2.4

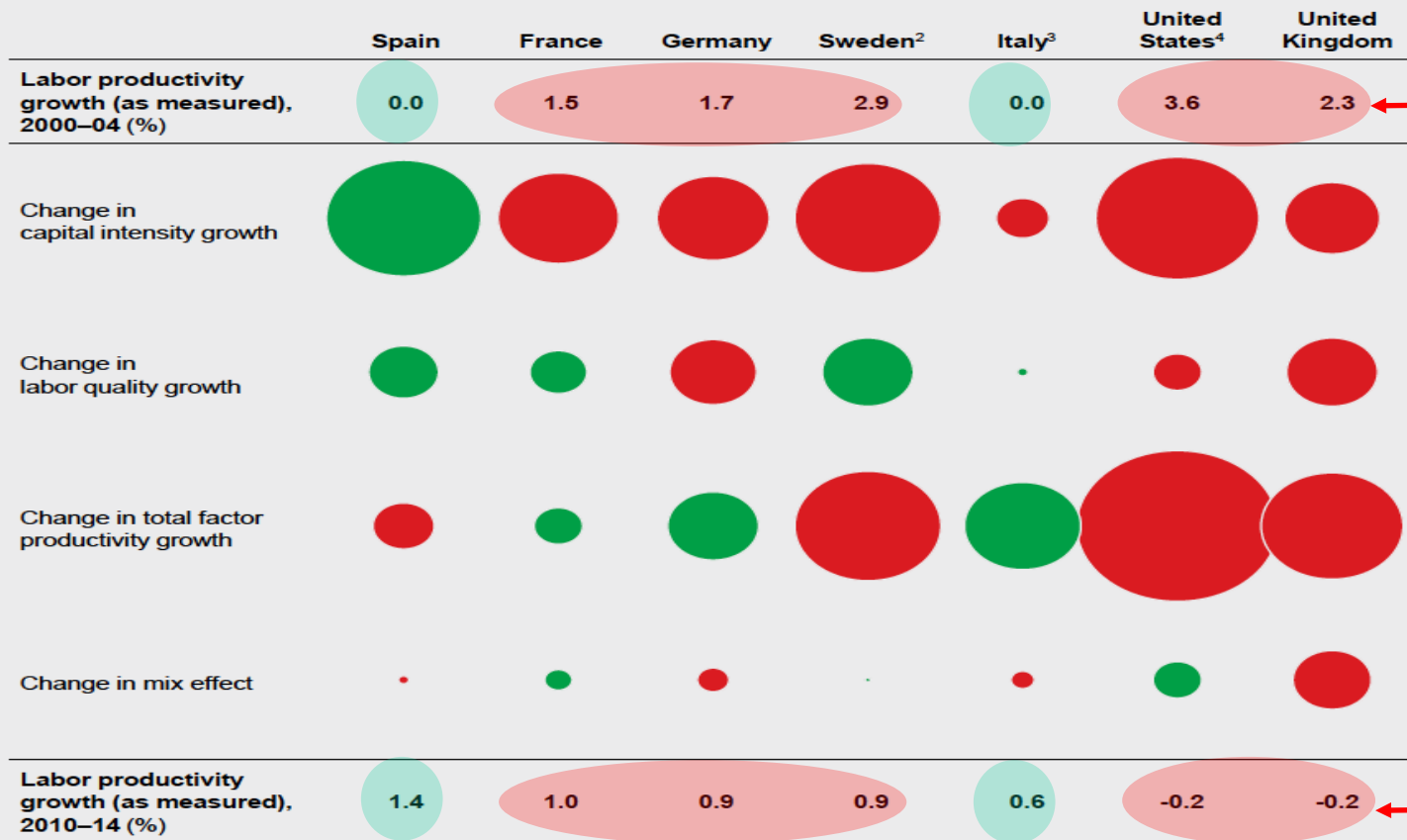
Europa té un problema de **productivitat i creixement**. Però des del 2010, les millores de productivitat als **EUA s'han alentit de manera inquietant**.
Pot ser per un aprofitament insuficient de la **digitalització**?

Determinants del creixement: alentiment de l'augment de productivitat

Contribution to the decline in productivity growth,
2000–04 vs. 2010–14¹
Percentage points

● Decreases productivity growth
● Increases productivity growth

● Size of bubble
= 0.5

Canvis en el creixement de...

Creixement de la productivitat del treball 2000-2004

La intensitat del capital.

La qualificació del treball.

La productivitat total dels factors (PTF).

Creixement de la productivitat del treball 2010-2014.

1 See technical appendix for details on methodology.

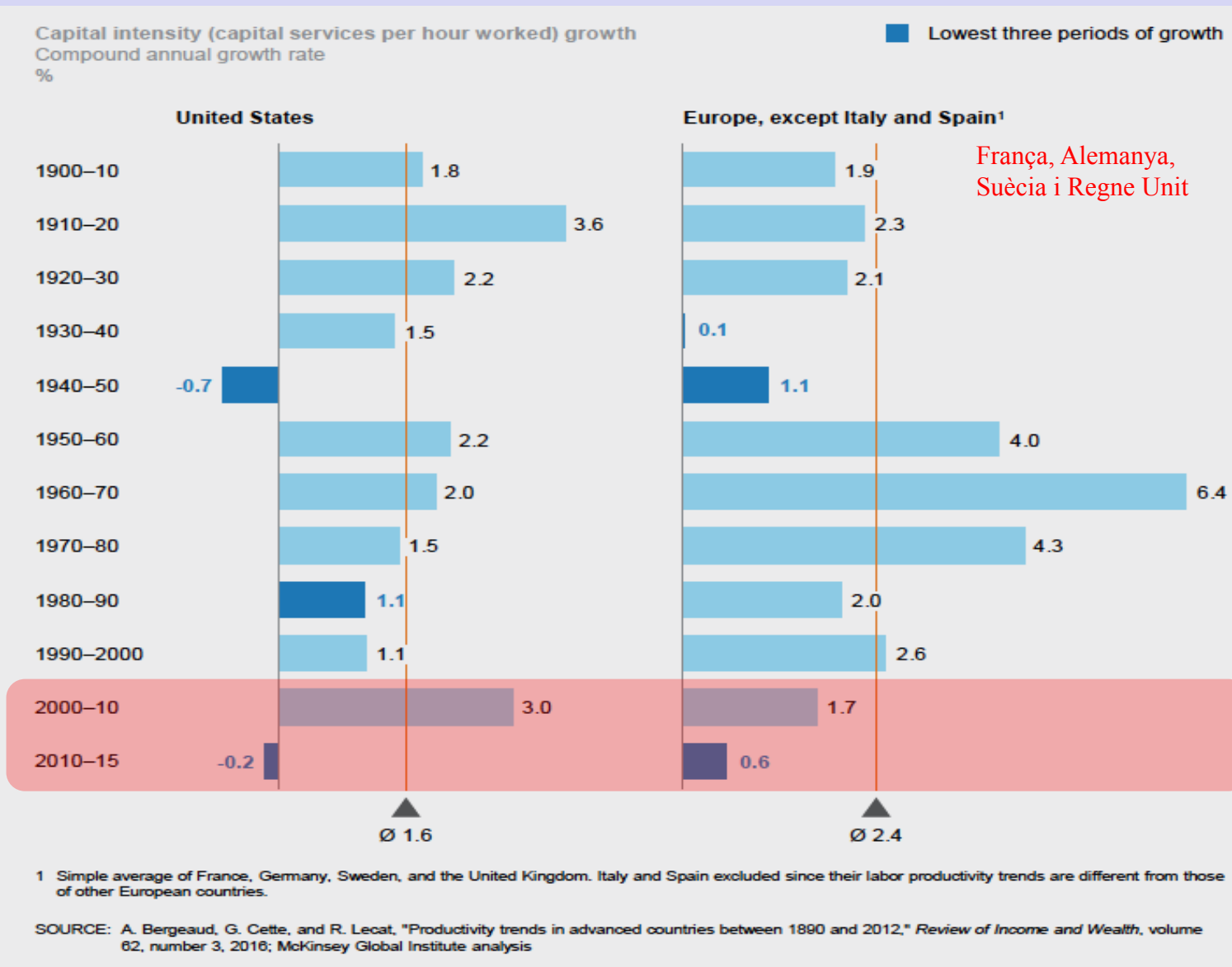
2 EU KLEMS data on total factor productivity (TFP) was significantly different compared with other data sources such as The Conference Board and Penn World Tables. Hence, we take the average TFP of the three databases and calculate labor quality as a residual.

3 In Italy, the period analyzed is 2010–13 instead of 2010–14 due to data limitations.

4 US data are for the private business sector only; Europe data are for the total economy.

NOTE: Order of countries based on fastest to slowest productivity growth in 2010–14.

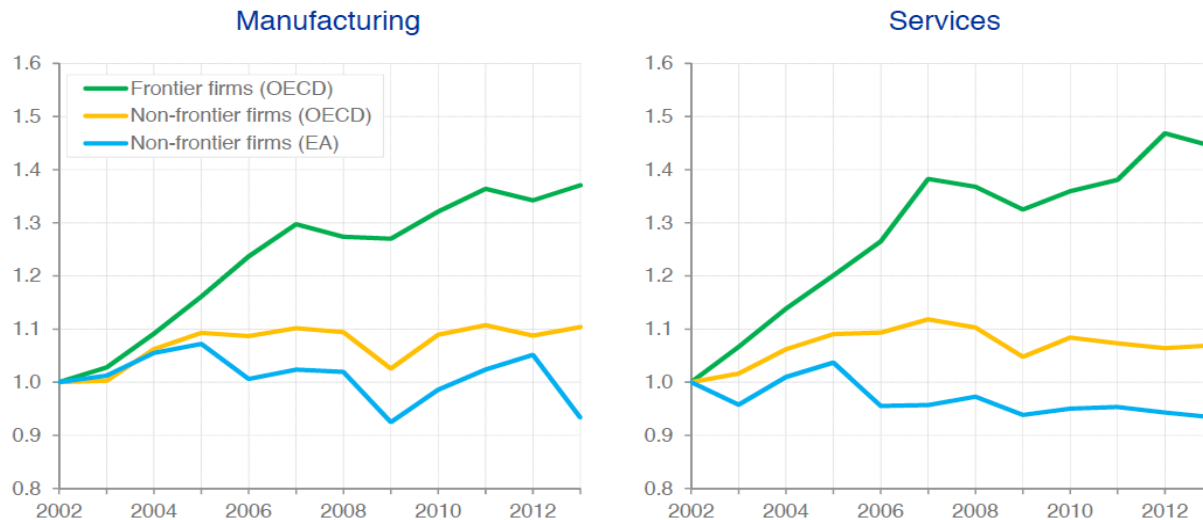
Determinants del creixement: creixement de la ràtio capital/treball (1900-2015)

Determinants del creixement: alentiment en les innovacions?

Creixement de la productivitat del treball 2002-2013 (índex 2002 = 1)

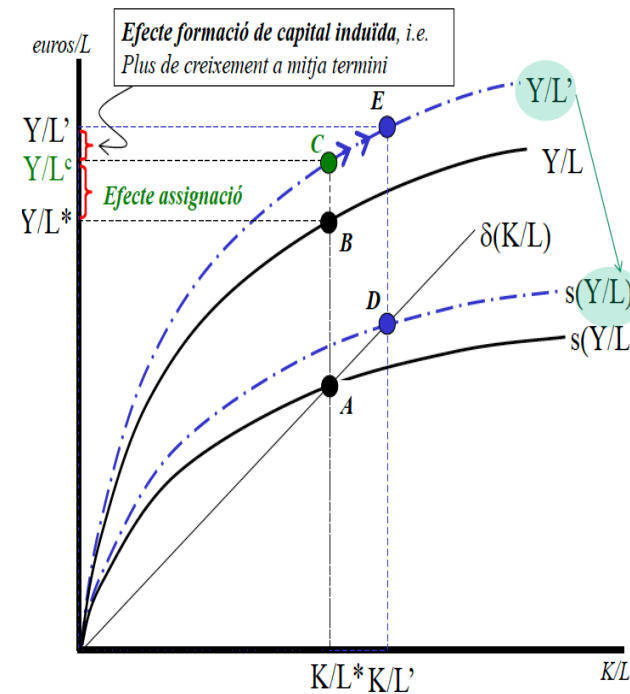
Empreses punteres (frontera) i empreses no frontera

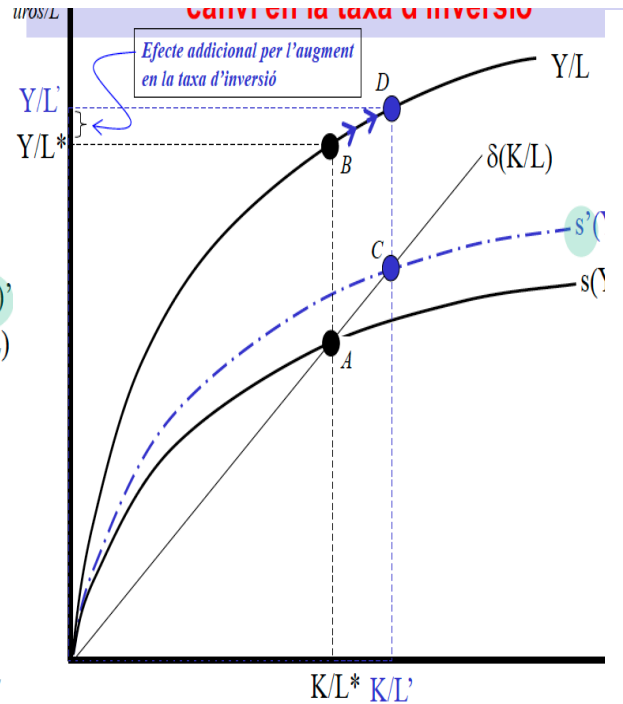
- ✓ La productivitat de les **empreses punteres** a escala mundial ha augmentat considerablement, tant en **manufactures** com en **serveis**. En la **zona euro** i en les **altres** economies avançades.
- ✓ És l'augment de productivitat de les **empreses no punteres** el que s'ha mostrat **baix** i explica l'**alentiment en l'augment de productivitat** agregada als països de l'OCDE i a l'eurozona.

Sembla que **la causa**, més que falta de progrés tècnic i innovacions, és la **falta de difusió** des de les empreses punteres a les altres; potser per manca de **pressions competitives i de mercats de capitals, productes i treball** que funcionen correctament i canalitzen recursos a les empreses **més eficients** (reduir les barreres reguladores que impedeixen augmentar la dimensió de les empreses menudes més enllà d'un cert límit; augmentar el crèdit a empreses rendibles...).

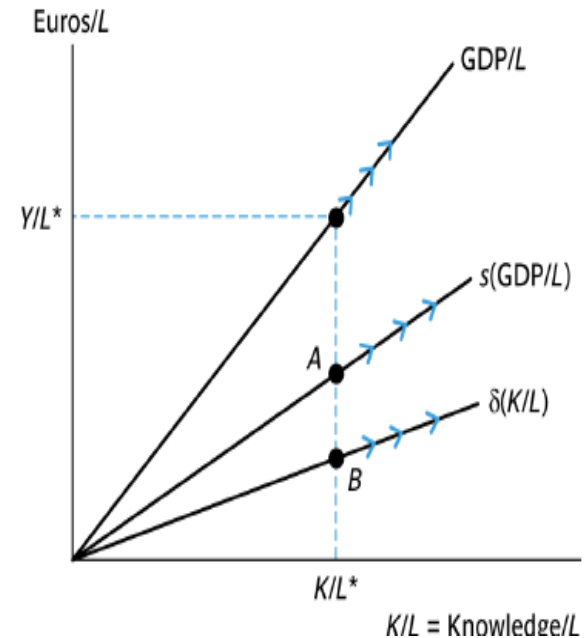
Síntesi dels efectes del creixement

Creixement derivat de l'eficiència (taxa d'inversió constant, s)

Canvis en la taxa d'inversió (s)

Creixement a mitjà termini

Centrats en l'estoc de **capital físic**

Hi ha rendiments de capital físic decreixents

→ Creixement finit

Creixement a llarg termini

→ **Capital del coneixement**

Rendiments constants

→ Creixement permanent

Tema 4 (II)

Creixement econòmic, mercat de treball i immigració

Mercedes Beltrán

Bibliografia

Jordán Galduf, J. M. i Tamarit Escalona, C. (2013). *Economía de la Unión Europea* (7a edició). Thomson-Civitas. Capítols 4 i 10.

Baldwin, R. i Wyplosz, Ch. (2012, 2015). *The Economics of European Integration* (4a i 5a edició). Mc Graw-Hill. Capítols 7 i 8.

El mercat de treball i la immigració

- **Mercat de treball. Conceptes bàsics**
- **Caracterització del mercat de treball europeu**
  - Segmentació dels mercats
  - Causes de l'augment de l'atur
  - Caracterització de l'atur
  - Caracterització de l'ocupació
  - Aspectes institucionals: durada de la vida laboral
  - Aspectes institucionals: salaris mínims
  - Hores de treball *per capita* i productivitat
- **Efectes de la integració comercial sobre els mercats de treball**
- **Efectes de la integració del mercat de treball: les migracions**

Integració econòmica, mercats de treball i migració

- **Integració econòmica, mercats de treball i migració**
  - “A mesura que la integració econòmica s’aproxima a la dels EUA, les institucions del mercat de treball i els resultats del mercat de treball haurien d’assemblar-se més a les nord-americanes [...] La integració econòmica plena i irreversible pot requerir l’**harmonització de les institucions socials i del mercat de treball** dins de la Unió Europea” (Giuseppe Bertola, 2000)
- El **fet de no assolir la plena ocupació** és considerat un dels principals fracassos del procés d'integració europea.
- Tot i que les **polítiques** del mercat de treball continuen sent una prerrogativa **nacional**, aquest fracàs és un repte per al conjunt del procés d'integració.
  - ¿Pot la integració europea millorar o empitjorar la situació?
- **Estudiarem els vincles entre l’ocupació i la integració europea**
  - ✓ **Taxa d'ocupació i desocupació**
  - ✓ **Migració**

Mercat de treball:

conceptes bàsics

$$\text{Força.Treball} = \text{Pob.Activa} = \text{Ocupats} + \text{Desocupats}$$

$$\text{Taxa.Atur} = \frac{\text{Desocupats}}{\text{Actius}} = u$$

$$\text{R.Ocupació}(\text{proporció}^*) = \frac{\text{Ocupats}}{\text{Actius}} = 1 - u$$

$$\text{Taxa.Ocupació} = \frac{\text{Ocupats}}{\text{Pob.Edat.Treballar}}$$

$$\text{Taxa.Activitat} = \frac{\text{Actius}}{\text{Pob.Edat.Treballar}}$$

$$\text{Ocupats.pc}^*(*) = \frac{\text{Ocupats}}{\text{Població}} = \frac{\text{Ocupats}}{\text{Actius}} \cdot \frac{\text{Actius}}{\text{Pob.Edat.Treballar}} \cdot \frac{\text{Pob.Edat.Treballar}}{\text{Població}}$$

Ocupats

Realitzen una activitat productiva remunerada.

Desocupats o aturats

Persones sense ocupació, que busquen faena i estan disponibles per a incorporar-se a un lloc de treball.

Població en edat de treballar

Població entre 15 i 64 anys
(INE: majors de 16 anys)

El mercat de treball europeu

Conceptes bàsics

➤ Quins perjudicis causa la desocupació?

- Pèrdua de **producció** potencial i, per tant, de **nivell de vida** per al conjunt de la societat.
- Pèrdua d'**ingressos fiscals** per al govern (i més **despeses** –atur– → menys despesa pública en altres conceptes o més dèficit públic).
- Més **desigualtat** social (i, per tant, efecte negatiu sobre la cohesió social).
- Menys ingressos i més costos psicològics per als **desocupats**.
- Pèrdua d'**habilitats** i d'**ocupabilitat** (que perpetua l'efecte negatiu sobre els ingressos).

➤ Però els problemes del mercat de treball no es limiten a la desocupació:

- Són importants la **taxa d'ocupació** i l'**ocupació per capita**.
  - **envelliment** de la població
  - treballadors desanimats i altres **inactius**
- La **temporalitat** i el treball a **temps parcial**.
- La **subocupació**:
  - treball a temps parcial involuntari
  - desajust de qualificacions

Mercats de treball europeus

Caracterització

- Els mercats de treball a la UE, a diferència dels mercats de productes, continuen estant **segmentats**.
  - Limitada **migració** dins de la UE.
  - Legislacions i pràctiques molt diferents entre països....no es pot parlar d'un mercat de treball europeu, sinó de **tants mercats com països**.
- Tot i les **diferències** entre EM pel que fa les institucions del mercat de treball, en general, hi ha una **falta de flexibilitat** per a adaptar-se a l'entorn canviant provocat per una integració més profunda.
- En general, el mercat de treball europeu no funciona bé; els problemes de l'atur vénen de lluny, amb una **evolució bastant negativa** al llarg de les tres darreres dècades, i no sols des de la crisi...
  - La **taxa d'atur** en els seixanta era la **meitat** que als EUA i en els noranta és el **doble**.
  - **Efectes persistents** de la crisi energètica dels anys setanta i de la crisi del 2008 sobre l'atur....a més de variacions **cícliques**, hi ha una **tendència** a l'augment de la taxa d'atur₆ (augment de la NAIRU).

El mercat de treball europeu

Caracterització

➤ Problemes bàsics del mercat de treball europeu

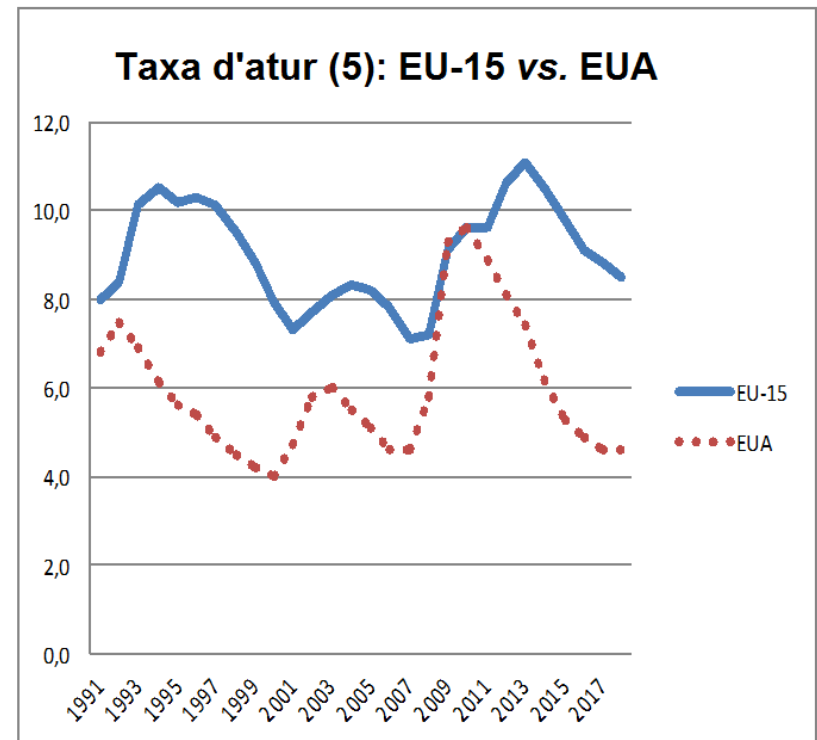
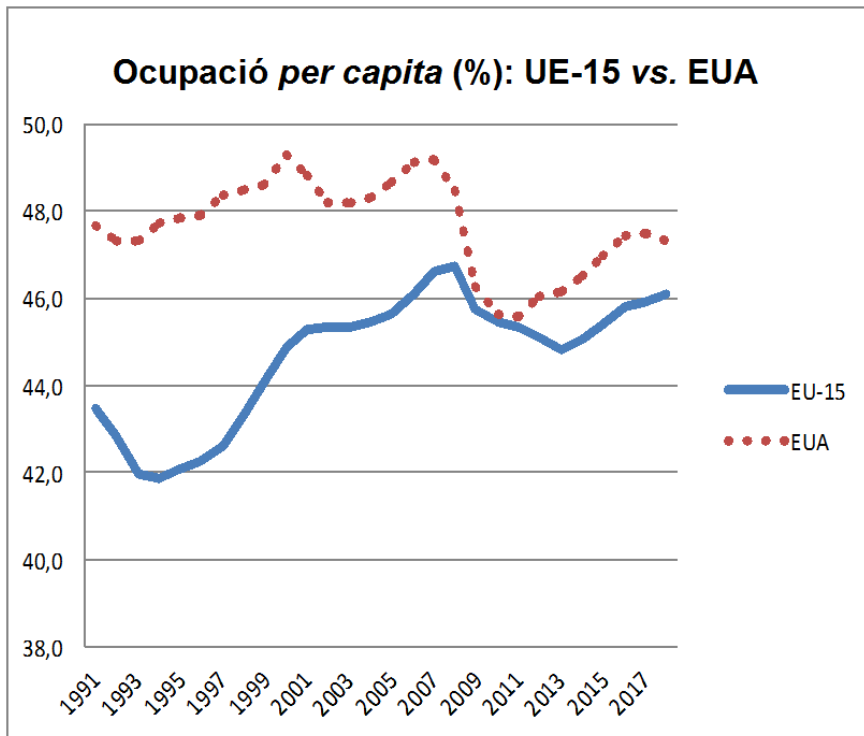
- Baixa taxa d'**activitat** en el mercat de treball, alta taxa de **desocupació**.
→ Taxes d'ocupació *per capita*, tradicionalment més baixes que als EUA.
- Alguns mercats de treball són fortament **duals** (*insiders/outsiders*) (→ risc d'ajustament a través de l'ocupació, no a través del salari, davant de qualsevol reducció del PIB).
- Alta **segmentació**: les **taxes d'atur** tenen importants **diferències per països** i, dins de cada país, per **regions**, **nivell d'estudis**, **edat** i **sexe**, amb una incidència més acusada de la desocupació en **joves** i en **dones**, en **treballadors amb baixa formació** i en **regions perifèriques**.
- Importància de la desocupació de **llarga durada** (>1 any)
- El problema de l'atur presenta una gran **persistència**: per l'atur de llarga durada que redueix l'ocupabilitat i per la dualitat dels mercats de treball (*insiders/outsiders*).
- Augment de la desocupació **estructural** (NAIRU).

➤ Però hi ha signes de millora del mercat de treball europeu en la recuperació actual.

Mercats de treball europeus

Caracterització

Taxes d'ocupació baixes i taxes d'atur altes en comparació amb els EUA.

El mercat de treball europeu

Caracterització: segmentació

- **En l'última crisi econòmica** la taxa d'atur ha crescut de manera considerable (excepte en alguns casos).
- La caiguda del PIB ha tingut una repercussió diferent en termes d'augment de l'atur segons els països.
- ...si descomponem el PIB a partir de la productivitat per hora de treball (PIB/hores), la jornada laboral (hores/treballador), la proporció de força de treball que està ocupada (ocupats/actius) i la quantitat de gent que vol treballar.

$$PIB = \frac{PIB}{Hores\_L} \cdot \frac{Hores\_L}{Ocupació} \cdot \frac{Ocupació}{Pob.Activa} \cdot Pob.Activa$$

...els ajustos en el PIB s'han traduït de diferent manera segons el país:

- **Espanya:** fonamentalment ha viscut una intensa **destrucció d'ocupació** que es tradueix en una caiguda de la proporció d'actius que estan ocupats i un augment de la taxa d'atur.
- **Alemanya:** hi ha hagut una caiguda en la **jornada laboral mitjana** (hores per treballador).

El mercat de treball europeu

Causes de l'augment en l'atur

Com va succeir amb la crisi de l'energia dels setanta (**xoc d'oferta**), la gran recessió que va començar el 2008 → **augment de la desocupació per:**

- Caiguda de la taxa de creixement de la **productivitat** i **falta d'acomodació** de les expectatives salarials a aquesta caiguda.
- Les **polítiques de desinflació** europees dels vuitanta estancaren la demanda i, en la crisi, l'ajust fiscal empitjorà les perspectives (gràfic de l'annex).
- Augment dels **costos indirectes** de la mà d'obra.
- **Persistència de la desocupació** per una àmplia diversitat de factors:
  - **Dualitat** en el mercat de treball (*insiders/outsiders*).
  - **Atur de llarga durada** i pèrdua d'ocupabilitat.
- Tot i les **diferències entre EM pel que fa les institucions** del mercat de treball, en general, als mercats de treball europeus els **falta flexibilitat** per a adaptar-se a l'entorn canviant provocat per una integració més profunda.

El mercat de treball europeu

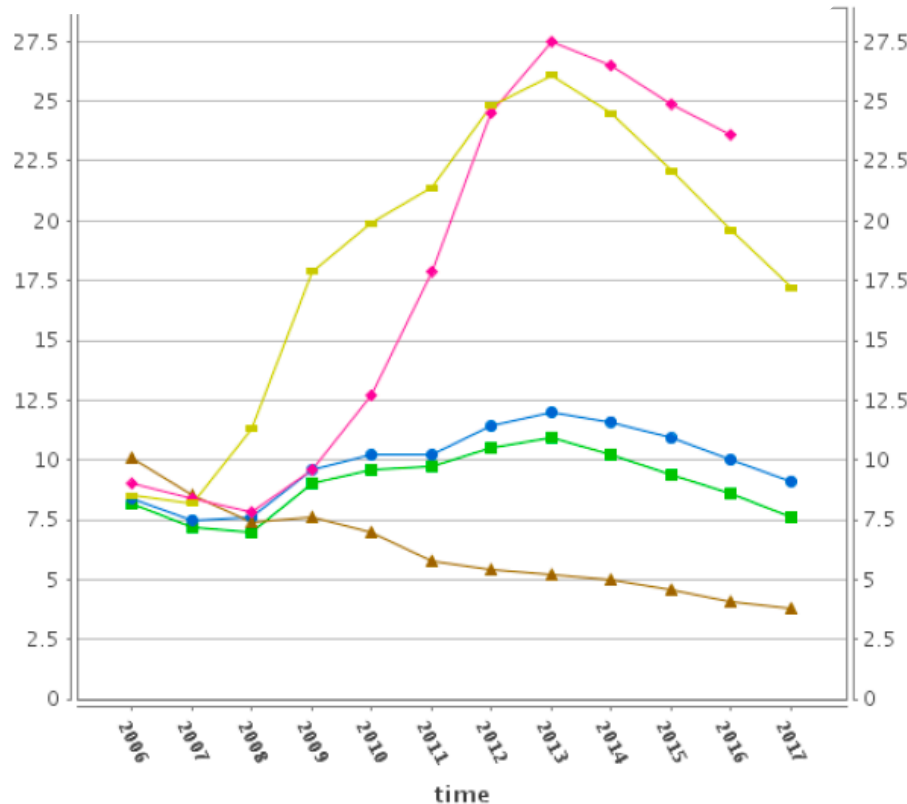
Causes de l'augment en l'atur

- El problema de la desocupació s'**agreuja** en el cas dels treballadors amb un **baix nivell de qualificació** per:
  - El **biaix tecnològic** a favor del capital humà fa minvar, en termes relatius, la demanda de treballadors amb baixa qualificació.
  - La reducció del **ventall salarial** evita que els salaris s'ajusten a les diferències de **productivitat** del treball i incentiva la desaparició dels llocs de treball de baixa productivitat.
  - Els llocs de treball menys qualificats són els més sensibles a la **competència** dels països amb salaris baixos (**globalització** econòmica).
- El problema és més greu quan paral·lelament **es redueix la taxa d'activitat**, és a dir, la participació de la població en el mercat laboral → dificultats per a finançar la despesa social derivada de l'**envelliment** (cotitzacions vs. pensions).

El mercat de treball europeu

caracterització (atur)

Taxa de desocupació (% PA)
2006-2017

■ EU (28 countries) ■ Euro area (19 countries) ■ Germany ■ Greece ■ Spain

• Unavailable data is ignored

Source of Data Eurostat

Date of extraction: 02 mar 2018 09:00:32 CET

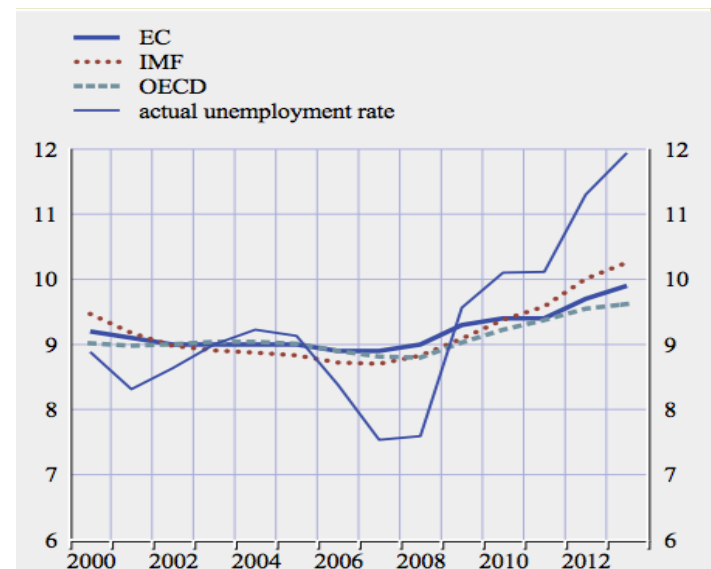
Hyperlink to the graph: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&language=en&pcode=tps00203>

Crisi → notable augment en la taxa d'atur a Espanya i Grècia; però cau a Alemanya.

Recuperació → cau la taxa de desocupació.

- La **taxa d'atur estructural** augmenta després de la crisi del 2008.

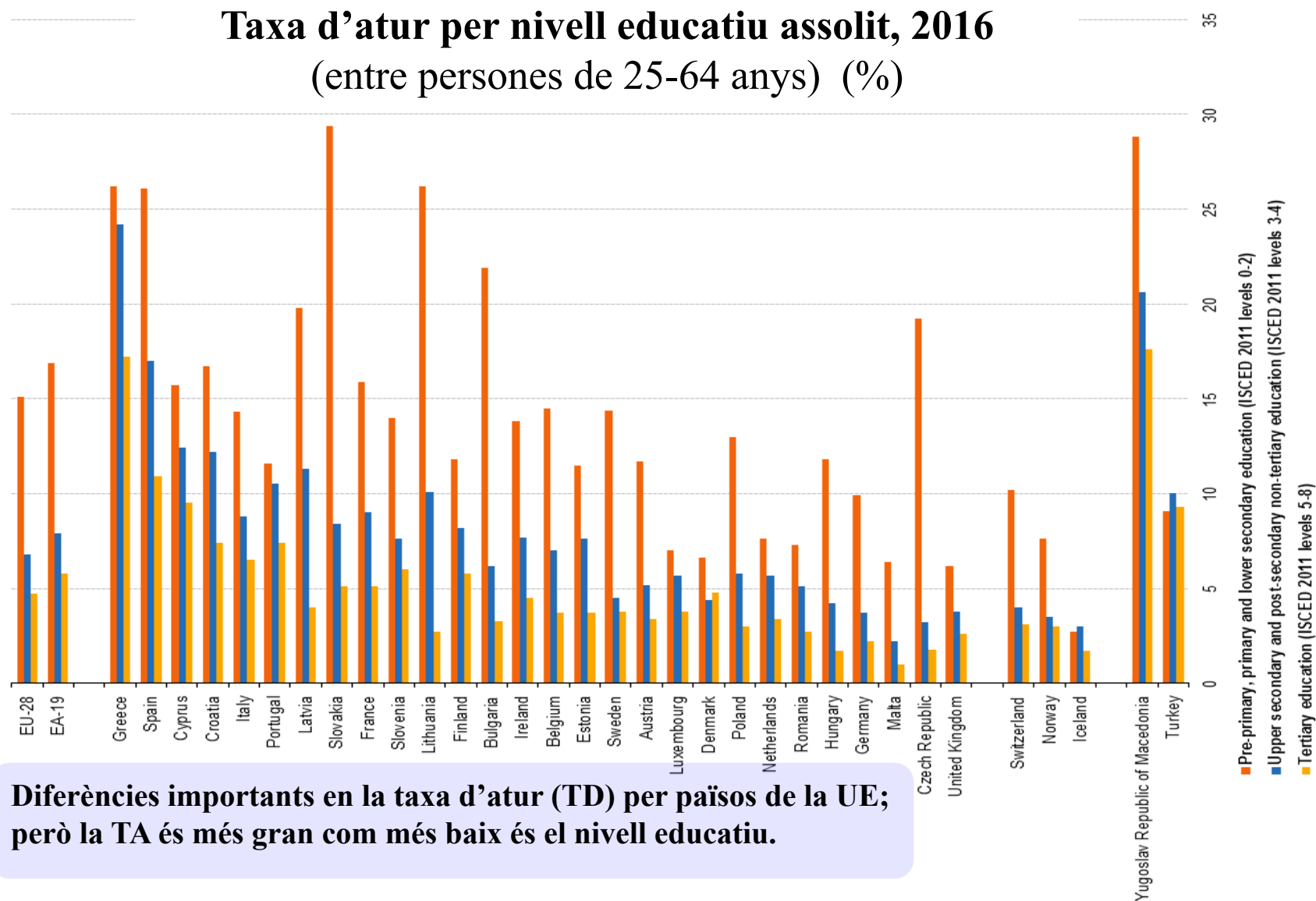
Taxa d'atur estructural a l'eurozona

Sources: EC, Eurostat, IMF, OECD and ESCB calculations.

Mercats de treball europeus, caracterització (atur)

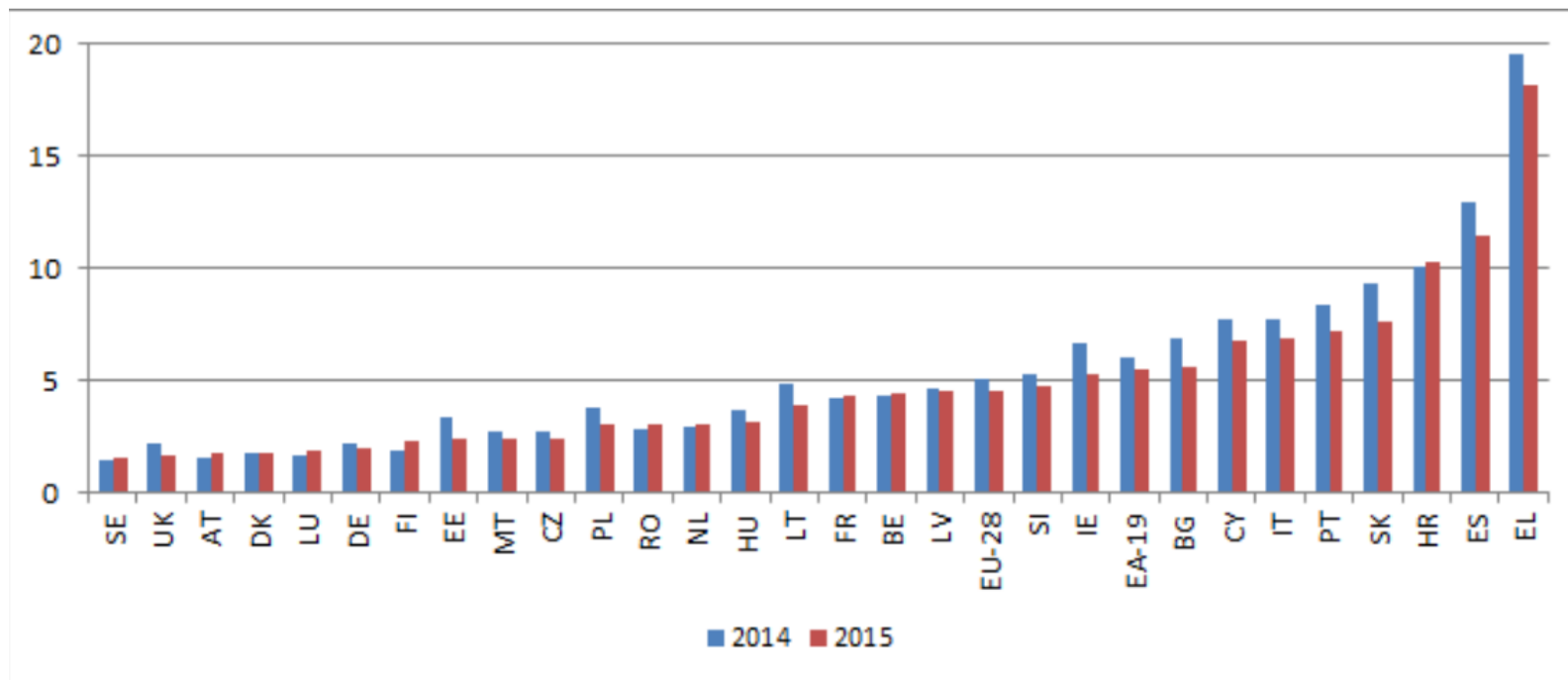
Taxa d'atur per nivell educatiu assolit, 2016
(entre persones de 25-64 anys) (%)

Diferències importants en la taxa d'atur (TA) per països de la UE;
però la TA és més gran com més baix és el nivell educatiu.

Mercats de treball europeus, caracterització (atur)

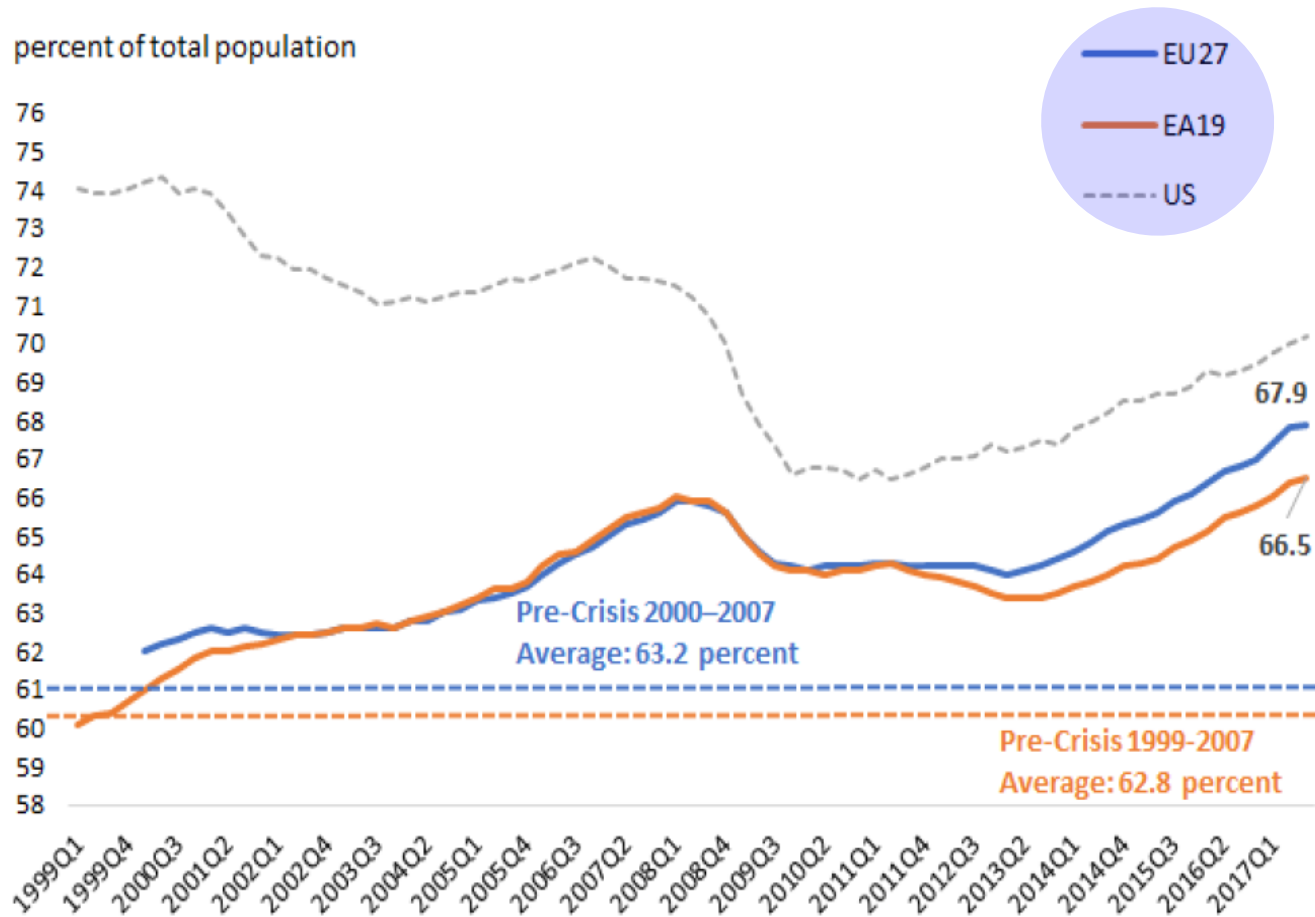
Taxa d'atur de llarga durada, 2014-2015
(% de població activa)

Fuente: Eurostat, EPA

Mercats de treball europeus, caracterització (ocupació)

Taxes d'ocupació (de 15 a 64 anys) UE, EA i EUA. 1999-2017

Source: Eurostat

Figure 5A Employment rates, men 15–64 years old, Q1 1999–Q3 2017
percent of total population

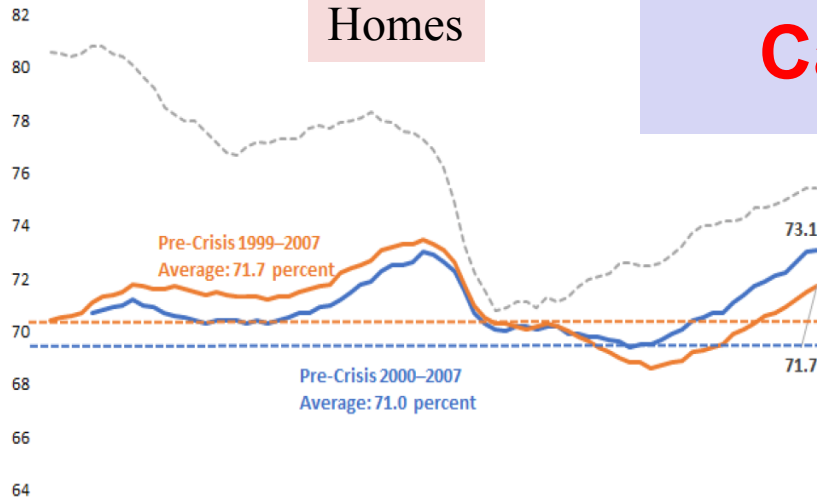
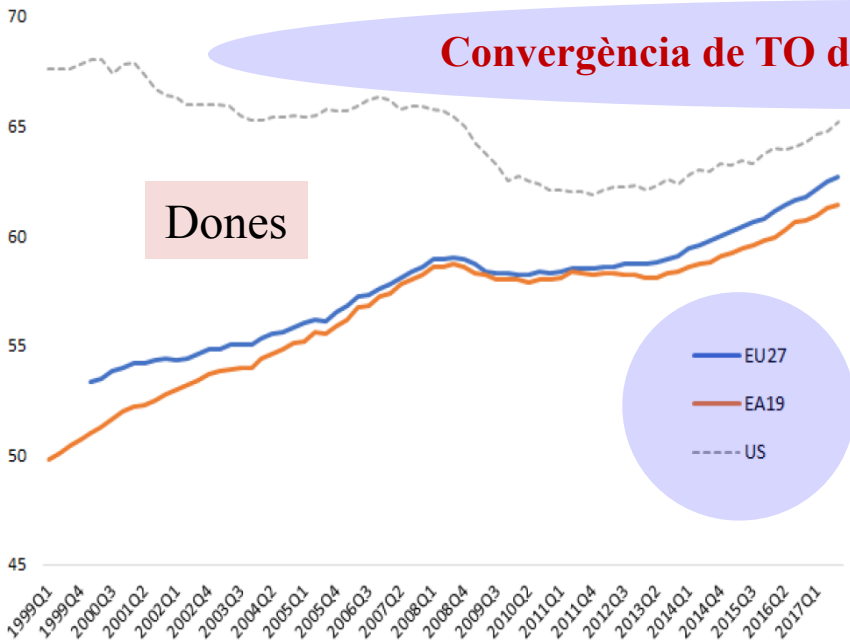

Figure 5B Employment rates, women 15–64 years old, Q1 1999–Q2 2017
percent of total population

Source: Eurostat

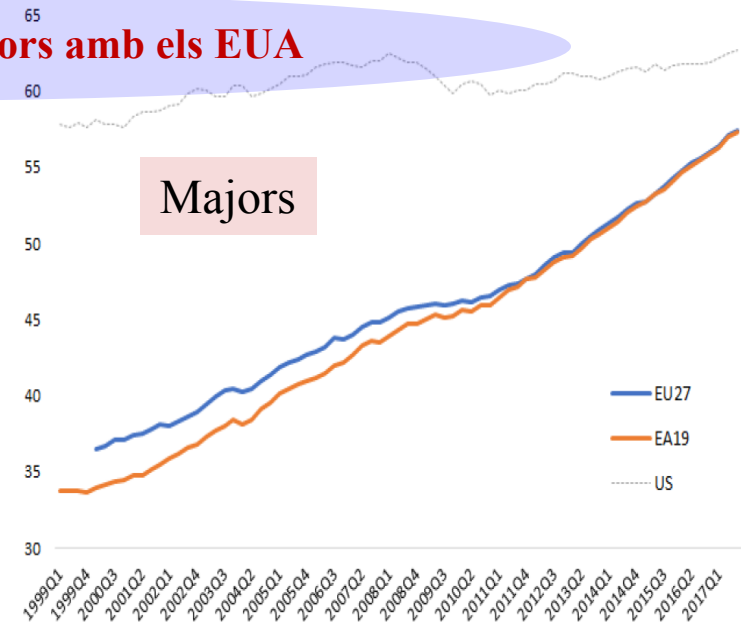
Mercats de treball europeus

Caracterització (ocupació)

Taxes d'ocupació. 1999-2017

Homes/dones (15-64 anys)
Majors (55 a 64 anys)

Figure 6 Employment rates, 55–64 year olds, total Q1 1999–Q3 2017
percent of total population

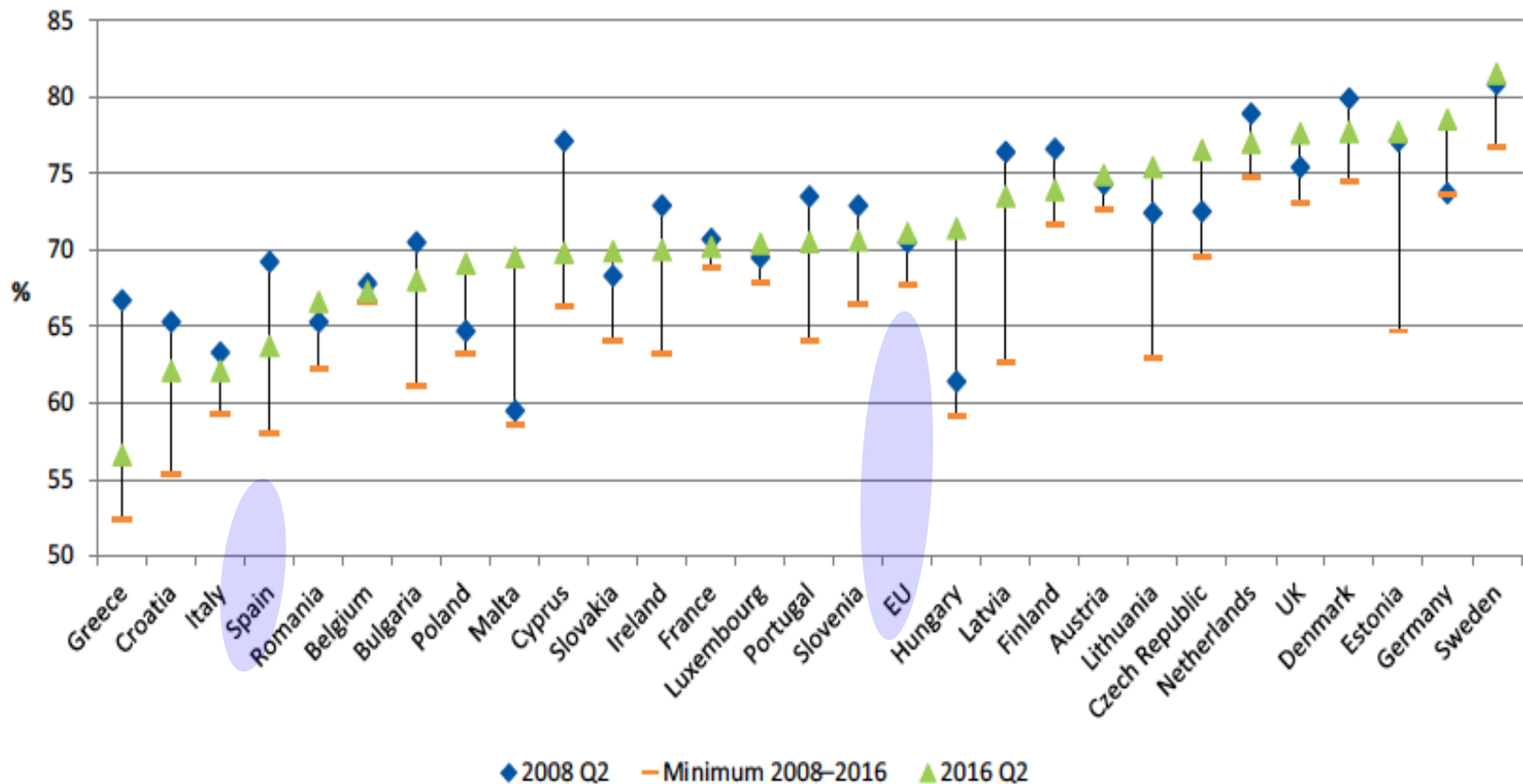

Source: Eurostat

Mercats de treball europeus

Caracterització (ocupació)

➤ Taxes d'ocupació (de 20 a 64 anys) per països. 2008-2016

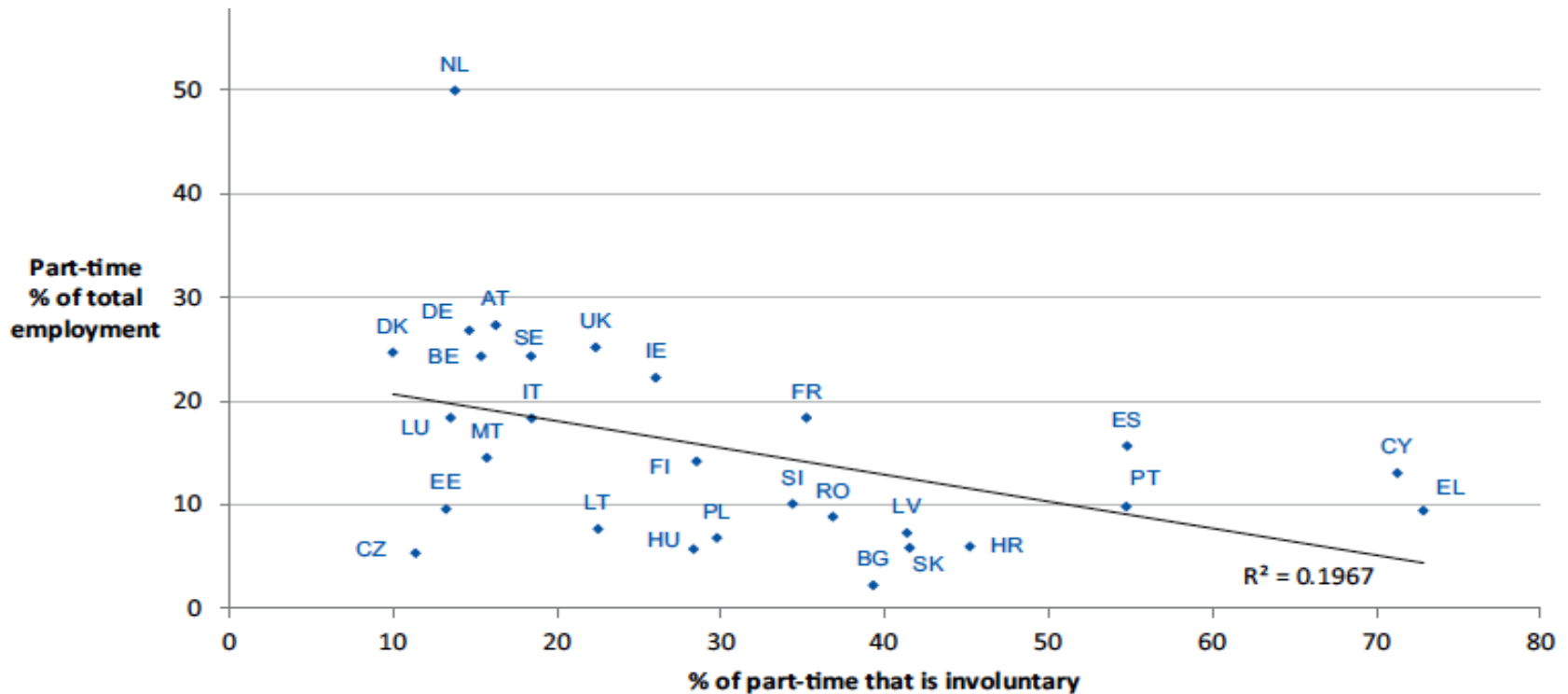

Mercats de treball europeus

Caracterització (ocupació)

Importància de l'ocupació a temps parcial i caràcter voluntari o no. 2015

Percentatge de l'ocupació total i percentatge que és involuntària

Source: EU-LFS (authors' calculations)

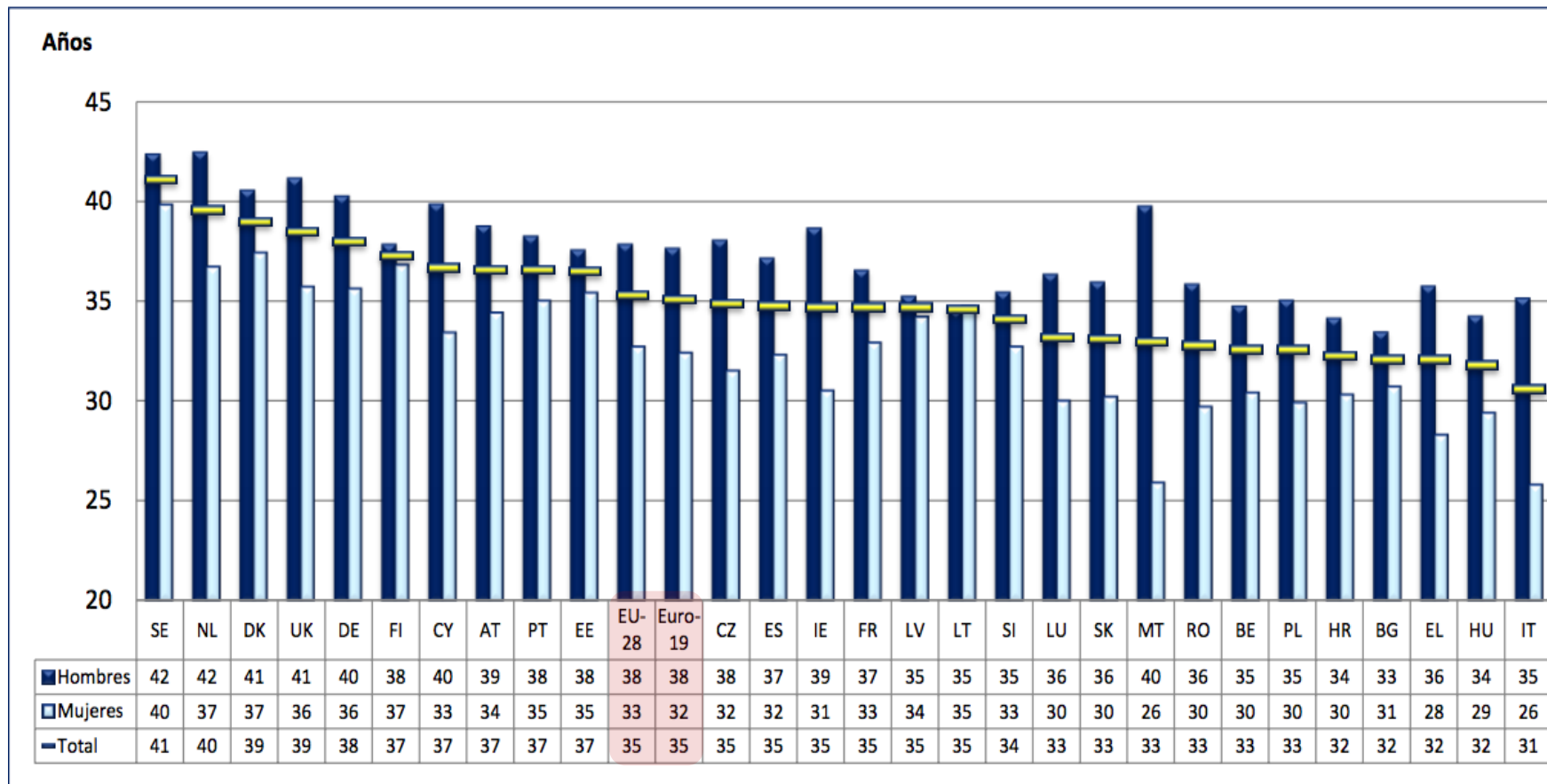
Source: Eurostat

Mercats de treball europeus

Caracterització (durada de la vida laboral)

Duració de la vida laboral mitjana. 2014

Fuente: Eurostat, EPA

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/ES/COM-2016-729-F1-ES-MAIN.PDF>

Mercats de treball europeus

Caracterització (salari mínim en PPA)

Table 2: Statutory minimum wages in EU Member States in PPS in the second semester of 2017

2017

Country		Minimum wage in PPS
High-range	Luxembourg	1615.3
	Germany	1446.2
	Belgium	1431.6
	Netherlands *	1402.7
	France	1369.4
	Ireland	1254.3
	United Kingdom *	1209.8
Mid-range	Slovenia	986.1
	Spain	901.9
	Malta	899.7
	Greece	792.9
	Portugal	771.1
	Poland	866.6
Low-range	Hungary	687.3
	Slovakia	639.8
	Romania	625.4
	Czech Republic	621.3
	Estonia	618.5
	Croatia	612.4
	Lithuania	599.8
	Latvia	536.9
	Bulgaria	491.4

A Xipre sols s'aplica en alguns sectors.

No hi ha salari mínim a Àustria, Dinamarca, Finlàndia, Itàlia i Suècia.

Source: Eurostat, variable *earn_mw_cur*, extracted on 23 January 2017

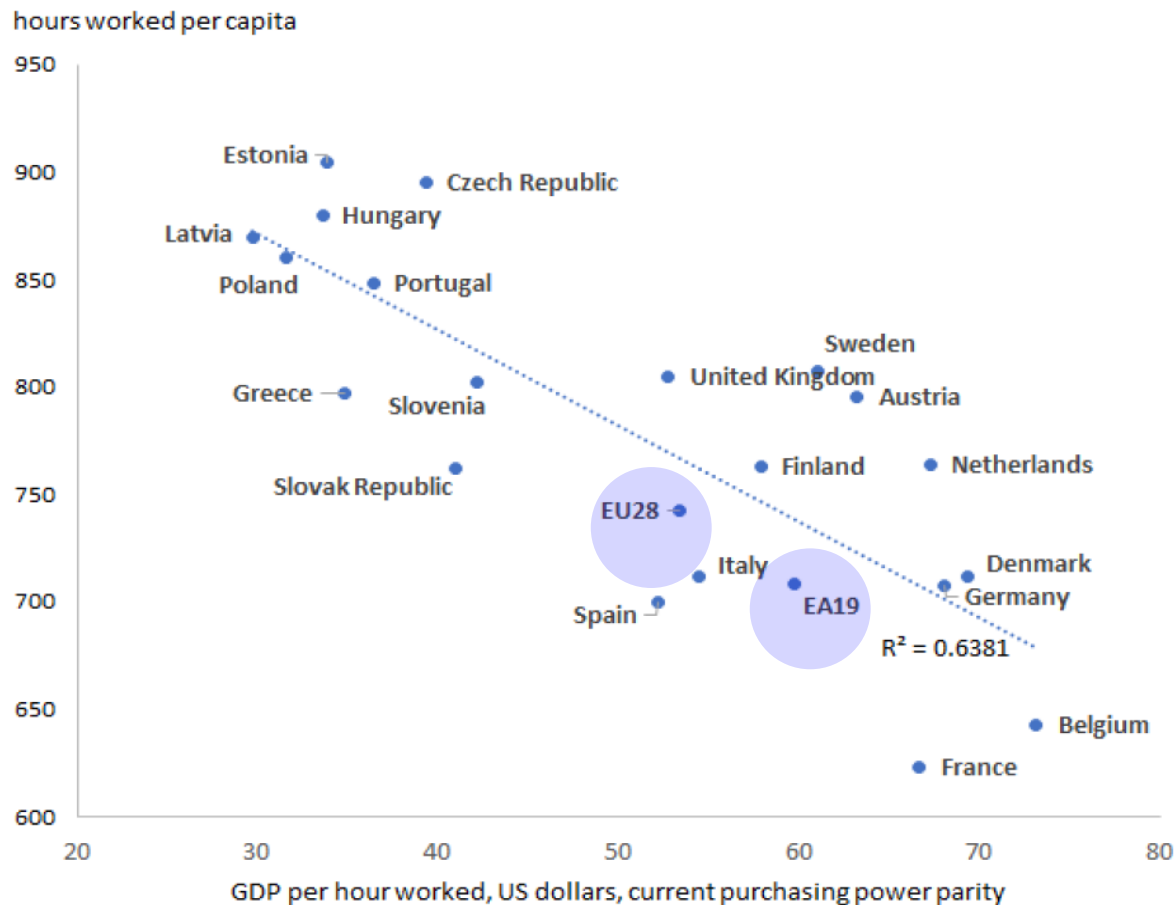
Note: PPS = purchasing power standards. Data in countries with * refer to the first semester of 2017.

Mercats de treball europeus

Caracterització (ocupació i productivitat)

Hores de treball *per capita* i productivitat per hora treballada. 2016

Hi ha **diferències** importants en les hores treballades. Pot ser per diferents **preferències** de la població. Però també és resultat de diferències en les **regles i regulacions** dels mercats nacionals –de treball i també de productes.

Sources: Eurostat, Conference Board, and OECD

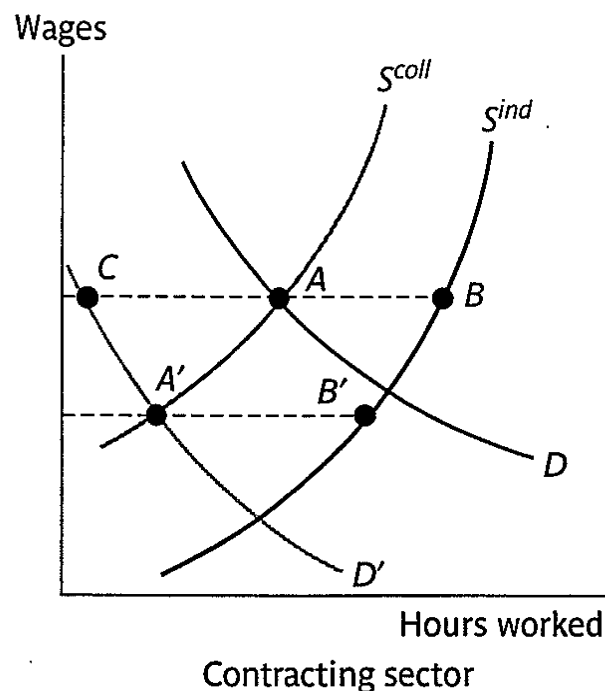
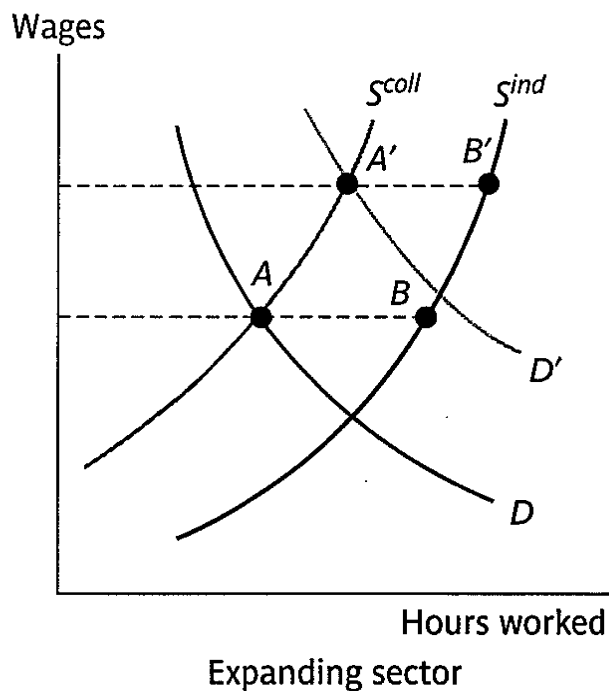
Efectes de la **integració comercial** sobre els **mercats de treball**

- **La integració afecta la desocupació**
  - Se'n dona la culpa al comerç d'augmentar l'atur.
  - Però el comerç és només el missatger que revela els efectes adversos de les distorsions subjacents (és a dir, les **rigideses...**).
- **La integració econòmica origina guanyadors i perdedors**
  - Expansió de la indústria exportadora → augmenta la demanda de treball → s'esperen salaris més alts.
  - Contracció de les indústries que competeixen amb les importacions → cau la demanda de treball → s'esperen salaris més baixos.

→→ és important el funcionament de les **institucions del mercat de treball**: protecció de l'ocupació, prestacions per desocupació, negociacions col·lectives, salaris mínims...

...i **la voluntat de dur a terme la integració econòmica depèn de la disposició dels guanyadors de compensar els perdedors**, és a dir, de les **xarxes de seguretat social**.

Efectes de la integració comercial sobre els mercats de treball: NO hi ha competència perfecta

En un mercat de treball en què hi ha **negociació col·lectiva** i **salaris rígids a la baixa**

La integració augmenta la demanda d'exportacions i la demanda de treball induïda en aquest sector (exportador) → els salaris pugen

La demanda de producció interna del sector que competeix amb les importacions és reduïda → la demanda de treball cau → si el salari no cau perquè hi ha rigidesa salarial → augmenta la desocupació (involuntària) de AB a CB .

Efectes de la integració comercial sobre els mercats de treball

- Una qüestió important és **com es veuen afectades les institucions del mercat de treball pel procés d'integració**.
  - En principi, la **competència** comercial (costos de producció) es converteix en la competència entre els acords socials nacionals; la supervivència del més apte ha de garantir que, a llarg termini, prevaldran els mecanismes més eficients.
  - És habitual mantenir la visió de **dúmping social** per la qual es considera que la competència dels nous estats membres (Europa de l'Est) redueix la protecció social en els antics estats membres.
  - Aquests temors porten a **peticions d'harmonització social**, però les nacions fundadores van decidir que l'harmonització de la majoria de les polítiques socials no era un component necessari de la integració europea (com va quedar en els elements omesos en el Tractat de Roma (tema 2)).

Efectes de la **integració del mercat de treball i de les migracions**

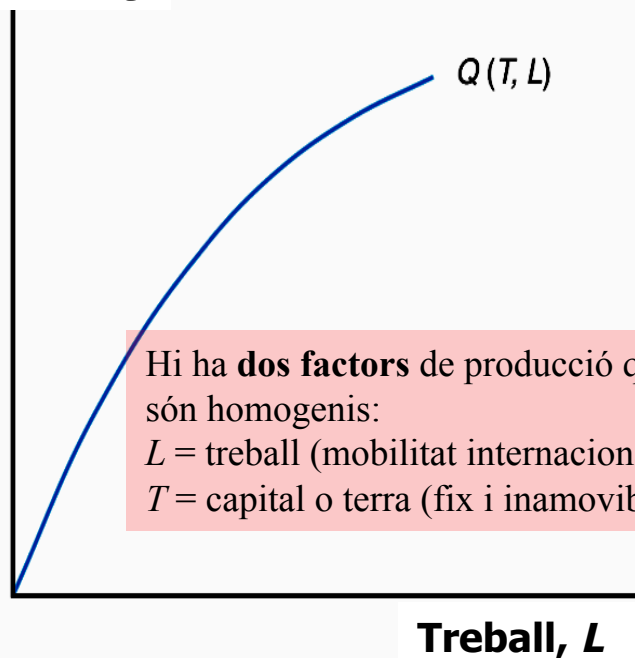
- Un **mercado de treball únic** enforteix el creixement a través d'una **assignació de treball més eficient entre els països** que tenen excés i dèficit de treballadors → el lliure moviment de treballadors, probablement, crearà més benestar econòmic.
- La **migració**, com un **mecanisme d'ajust**, contribueix al funcionament d'una economia de mercat: tendeix a igualar les **disparitats regionals en renda** i en ràtio K/L ; també contribueix a **l'estabilitat en cas de xocs** en una àrea monetària.
- Probablement, la **mobilitat del treball** a la UE no és suficient, cosa que pot reduir l'adaptabilitat del mercat i deixar vacants i oportunitats de creixement desaprofitades.
- Però, quins són els costos i beneficis de la migració intra-UE?

Comencem per una anàlisi gràfica dels efectes de la mobilitat del treball en un món de competència perfecta.

Efectes de la migració: anàlisi gràfica

La funció de producció d'una economia

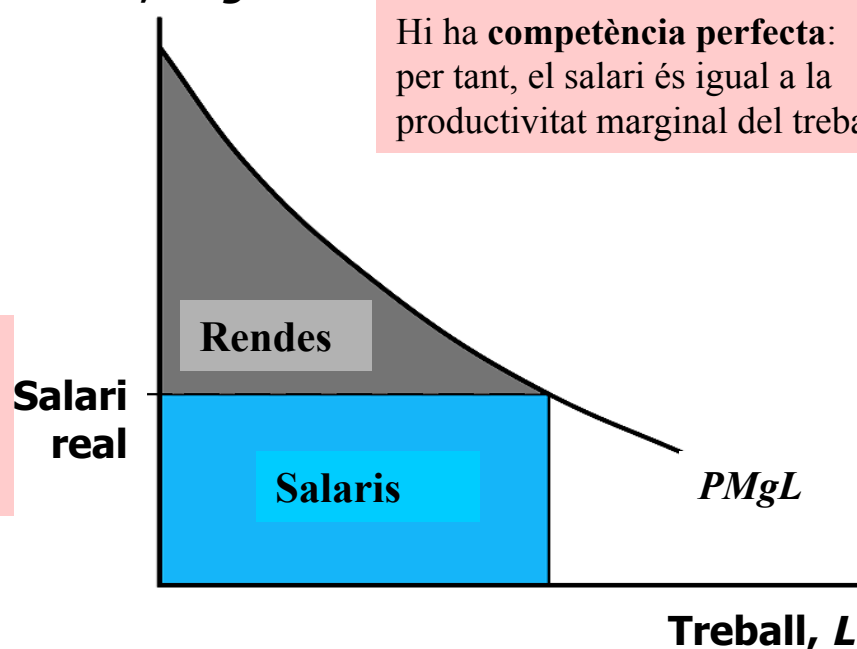
Producte, Q

Hi ha **dos factors** de producció que són homogenis:
 L = treball (mobilitat internacional)
 T = capital o terra (fix i inamovible)

La productivitat marginal del treball

Producte marginal del treball, $PMgL$

Hi ha **competència perfecta**: per tant, el salari és igual a la productivitat marginal del treball.

El pendent de la funció de producció = producte marginal del treball ($PMgL$)

- L'àrea per sota de la corba del producte marginal mesura la **producció total** de l'economia.
- Atès el nivell d'ocupació, el producte marginal determina el **salari real**; així, la retribució del factor treball és igual al salari real multiplicat pel nombre d'empleats.
- La resta del producte consisteix en els ingressos de l'altre factor, el **capital (o la terra)**.

27

Efectes de la **migració**: anàlisi gràfica

- **La migració millora l'eficiència global de l'economia de la UE i**
  - Els guanys que se'n deriven es reparteixen entre països emissors i països receptors de migrants.
  - ...però **hi ha guanyadors i perdedors en cada país**, segons el grau de complementarietat entre els immigrants i els altres factors productius.
- **Considerem els efectes sobre el país que rep immigrants:**
  - Els treballadors no qualificats complementen els treballadors qualificats i el capital.
  - Sovint, els immigrants tenen unes qualificacions que són molt diferents de les dels treballadors domèstics... Aquesta **complementarietat** comporta una situació **win-win**.
    - Els factors complementaris veuen que les seues rendes augmenten.
    - Però els immigrants tendeixen a concentrar-se en treballs que són poc atractius (cuina, neteja, atenció a malalts...).
  - ...els immigrants competeixen principalment amb els treballadors menys qualificats... Aquesta **substituïbilitat** comporta una caiguda de salaris.
- **L'evidència empírica no és concloent...**
  - Un 1% d'augment en l'oferta d'immigrants a la UE canvia els **salaris** dels nadius en +/-1%. No resta clar que els salaris sempre caiguen; poden augmentar.
  - Com afecta la **desocupació**? Pot augmentar o reduir el risc de desocupació, depenent del tipus de treballadors i de les característiques institucionals. L'evidència és mixta.

Efectes de la **integració del mercat de treball i de les migracions**

Quins són els costos i beneficis de la migració intra-UE?

➤ **Beneficis** potencials

Integració i migració → equilibrar **S i D** de treball entre països → millor **ajust de qualificacions** → més **retribució** a la formació de capital humà → augmenta els incentius per a **invertir en capital humà** → **innovació i empenedoria** → enforteix el **creixement** → beneficia la majoria de la població.

➤ **Costos** potencials al país **receptor d'immigrants**

Immigració → augment de la competència en el mercat de treball → pressió a la baixa dels **salaris** + perill de migració assistencial.

Però → no sembla haver-hi un impacte negatiu sobre salaris i ocupació dels nacionals i, a més, augmenta l'ingrés regional.

➤ **Costos** potencials al país **emissor d'emigrants**

Emigració → fuga potencial de cervells que pot reduir el creixement del país a llarg termini.

Però → arribada de remeses de diners + nexes amb el país receptor + més salaris dels qui no emigren.

...el cas de la UE es veu com una situació *win-win*: el mercat únic de treball a Europa portarà més beneficis que problemes a la majoria de la població.

Efectes de la **integració del mercat de treball i de les migracions**

Quins són els obstacles a la mobilitat del treball a la UE?

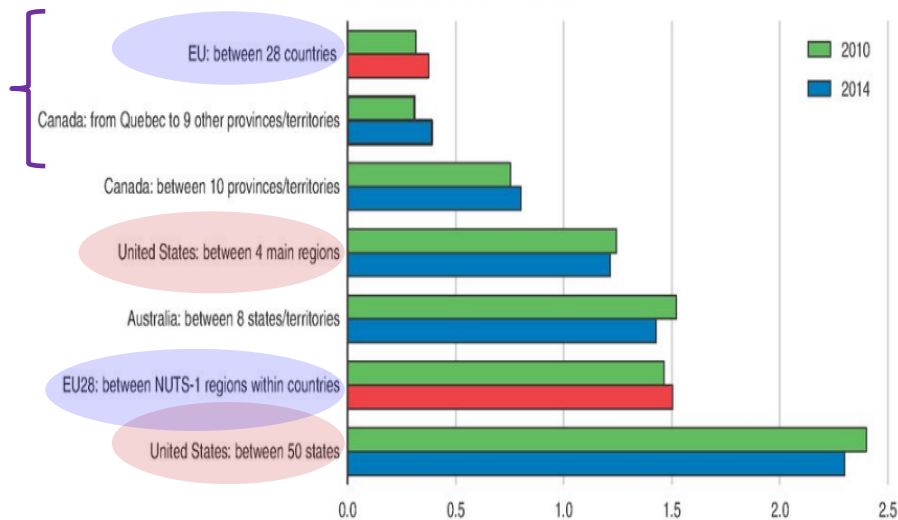
- La **migració dins de la UE** és, en principi, **lliure, però**
  - Les **ampliacions** del 2004 i 2007 van incorporar 12 països (UE12) i vora 100 milions de nous ciutadans a la UE → **expectatives d'una migració massiva** → molts països de la UE15 van negociar **llargs períodes de transició** → els ciutadans de la UE12 no es podien moure lliurement en el seu mercat de treball.
  - No obstant això, els països que van obrir les seues fronteres, com Irlanda, Suècia i el Regne Unit, registraren poc o gens d'augment de les entrades netes, per:
    - La possibilitat d'un ràpid creixement a la UE12, en un procés de convergència (***catching-up***) amb els països de la UE15, que redueix els incentius per a deixar casa, família i amics.
    - I la resistència a moure's derivada de:
- **Altres obstacles** que dificulten la migració:
  - Falta d'harmonització dels beneficis de la seguretat social i sistemes de pensions.
  - Les prestacions per desocupació (limitades quan hi ha moviment cap a un altre país).
  - Professions regulades i falta de reconeixement de qualificacions.
  - Diferències de llengua i cultura.
  - Problemes d'habitatge, sistemes de salut, etc.

Integració, mercat de treball i migracions

- Fins ara, **formar part del mercat comú de la UE no sembla importar molt per a la migració**: no hi ha gaire migració dins de la UE... però tampoc dins de cada país.
  - **La liberalització discriminatòria de la mobilitat dels treballadors ha derivat en poca mobilitat de les persones**, a diferència de la liberalització discriminatòria de mercaderies que va provocar intensos processos de reassignació de comerç.

Figure 15. Annual cross-border mobility¹

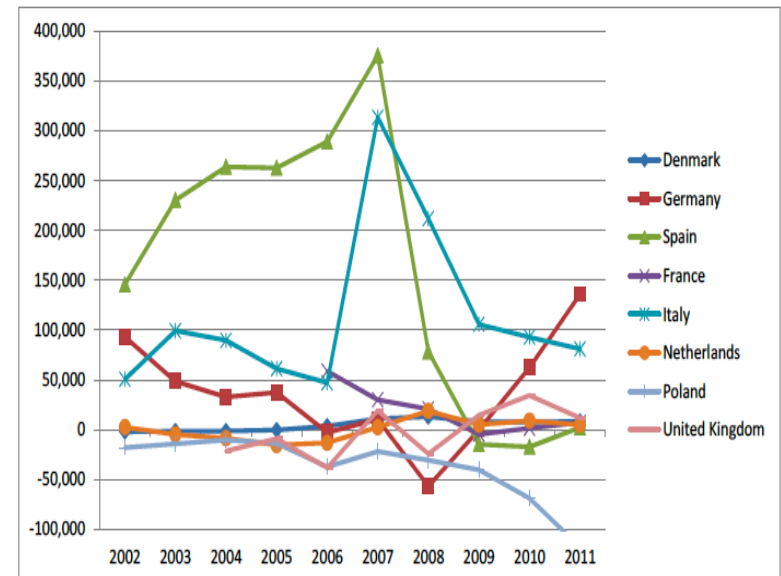
As a percentage of total population

1. Population mobility for Australia, Canada and the United States; labour mobility for the European Union.

Source: Eurostat, "Employment and unemployment" Dataset; Australian Bureau of Statistics, ABS.Stat Database; Statistics Canada, "Population and demography" Dataset; and US Census Bureau, American Community Survey.

Figure 4: Net Migration of EU27 to Selected Countries

Source: Eurostat; own calculations.

Notes: Net migration rates are calculated as the difference between immigration and emigration rates for a given country in a given year. Immigration rates include inflows from EU27 nationals, while emigration rates include outflows of EU27 nationals to other destination countries.

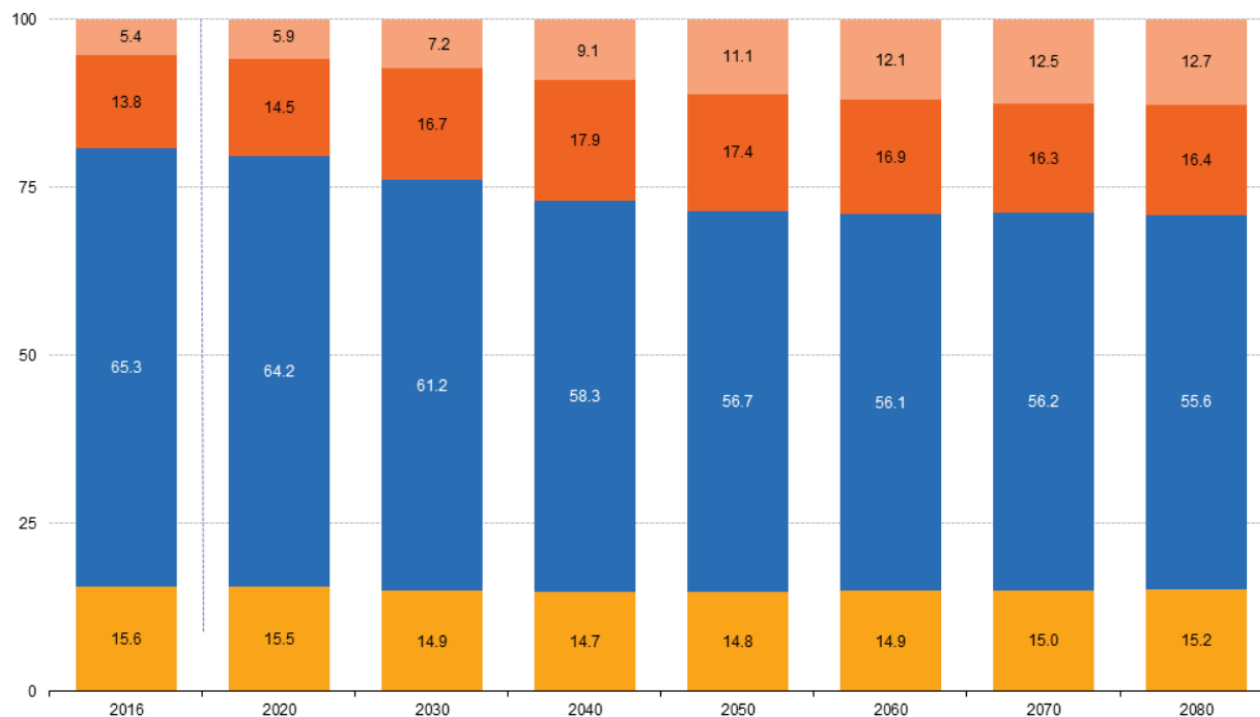
Reptes de futur: envelliment de la població, migracions i polítiques d'ocupació

- S'estima que a la **UE 28 la població augmentarà poc i envellirà** (de forma acusada fins al 2050) → notable **reducció** de la proporció de **persones en edat de treballar** → tot i que s'espera un **augment en la taxa d'activitat**, l'ocupació caurà → menys taxa de creixement del PIB.
- Aquest fenomen és comú als EM –amb algunes diferències → les **migracions intra-UE** no resoldran aquest problema.
  - El creixement serà **més dependent dels avanços en productivitat**.
  - Els mercats de treball han d'oferir una **mà d'obra qualificada i flexible**: la base és l'**educació**, que inclou l'aprenentatge i la formació al llarg de tota la vida laboral.
  - És necessari **eliminar** les barreres que provoquen la **dualitat** del mercat de treball.
  - Especial atenció mereix la **desocupació juvenil**: les altes taxes d'atur fan perillar la productivitat futura d'aquesta generació, que és la que haurà de mantenir un nombre més gran de persones dependents.
  - Millorar l'eficiència de les despeses d'R+D i crear un entorn favorable a la creació i el desenvolupament d'empreses innovadores.

Reptes de futur: envelliment de la població

- Taxes de natalitat baixes + augment de l'esperança de vida → **població** el 2080 similar a l'actual... però molt **més envellida** → més pensions i més despeses sanitàries.
- Notable **reducció** de la proporció de **persones en edat de treballar** de 65% a 55%.
- S'espera un augment de la taxa d'activitat, però caurà l'**ocupació** (menys PET) → menys taxa de creixement del PIB i **més dependència dels avanços en productivitat per a fer front a les necessitats creixents.**

Estructura per edats de la població resident a la UE

Del 2006 al 2016 la proporció de majors de 65 anys ha augmentat del 16,8 al 19,2 % → **envelliment**

La **taxa de dependència** de les persones **majors** s'estima que passarà del **28%** el 2015 al **50%** el 2050.

■ 80+ years
■ 65-79 years
■ 15-64 years
■ 0-14 years

Reptes de futur: **polítiques d'ocupació**

➤ **Agenda de Lisboa 2000. Prioritats**

- Fer front al repte que suscita la **globalització** i l'emergència de l'**economia basada en el coneixement** (Consell Europeu de Lisboa, 2000).
  - Atraure i retenir **més persones en el mercat de treball** i modernitzar els sistemes de protecció social (pensions i prestacions per desocupació).
→ Augmentar la taxa d'activitat (participació –dona– i permanència –majors).
  - Millorar l'**adaptabilitat** dels treballadors i de les empreses i la **flexibilitat** dels mercats de treball (dualitat): combinar **cohesió social** amb **incentius al treball** → Reducció dels desajustos de qualificació → **redueix la desocupació estructural**.
  - Millorar l'educació i les capacitats professionals mitjançant l'augment de la **inversió en capital humà** → **polítiques actives del mercat de treball en formació** i per a facilitar la recol·locació de treballadors pels canvis sectorials.
- A curt termini, la incorporació de més treballadors a la PA pot reduir la productivitat mitjana, però **reduir la desocupació estructural** ajuda a protegir la productivitat futura del treball.
- Els **desocupats de llarga durada** pateixen les conseqüències de no tenir faena al llarg de tota la vida en **menys renda, productivitat i ocupabilitat**; en especial els **joves**.

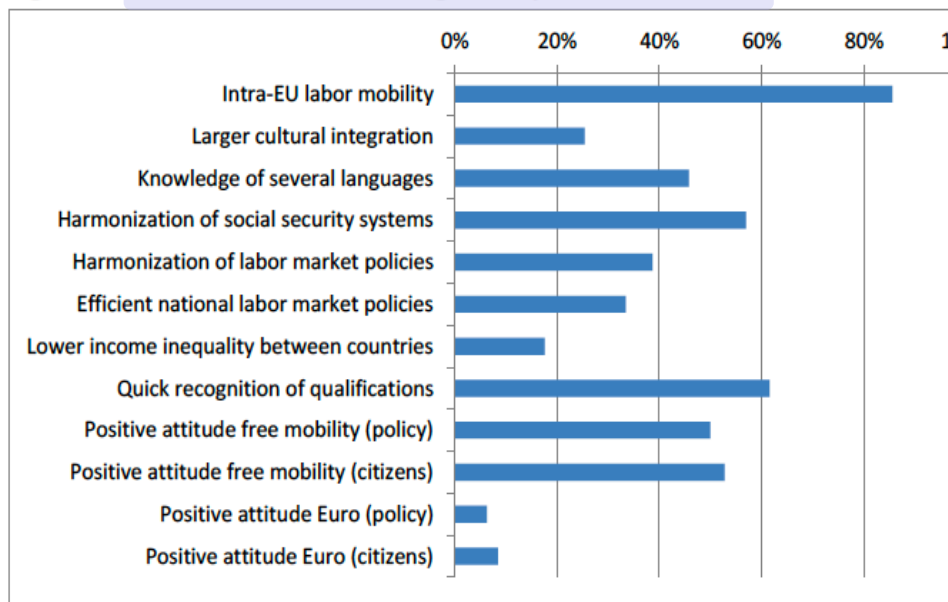

Reptes de futur: **mercat de treball únic**

- Resultats d'una enquesta d'opinió a experts (IZA)

- La **mobilitat del treball intra-UE**, l'actitud favorable a la lliure mobilitat de ciutadans i polítics, un ràpid reconeixement de qualificacions i l'harmonització dels sistemes de seguretat social, són considerats els **factors essencials per al mercat de treball únic europeu**.
- A més, la **mobilitat del treball a Europa augmenta** amb un **ràpid reconeixement de qualificacions, l'harmonització de sistemes de seguretat social**, el coneixement de llengües i l'actitud favorable a la lliure mobilitat de ciutadans i polítics.

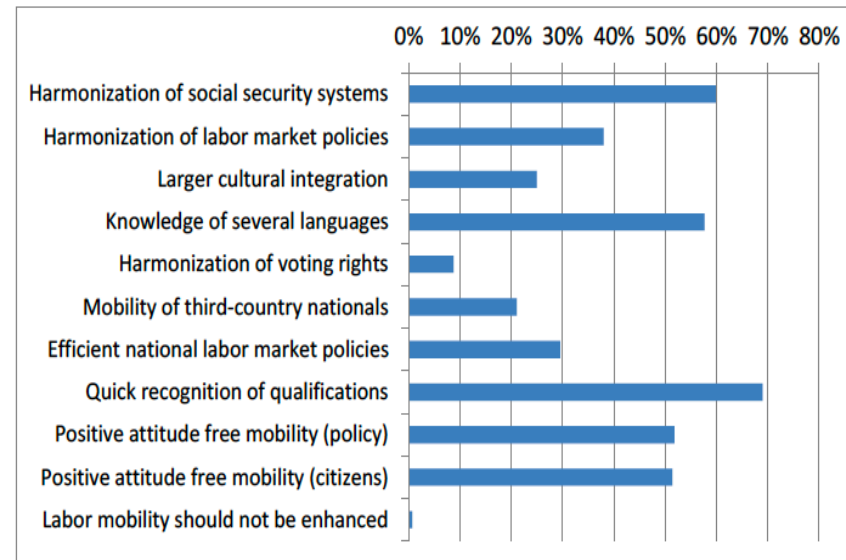
Figure 10: Essential Factors for a Single European Labor Market

Source: IZA Expert Opinion Survey 2014.

Notes: Number of observations: 284 (19 observations refer to "Other, please specify"); several answers possible.

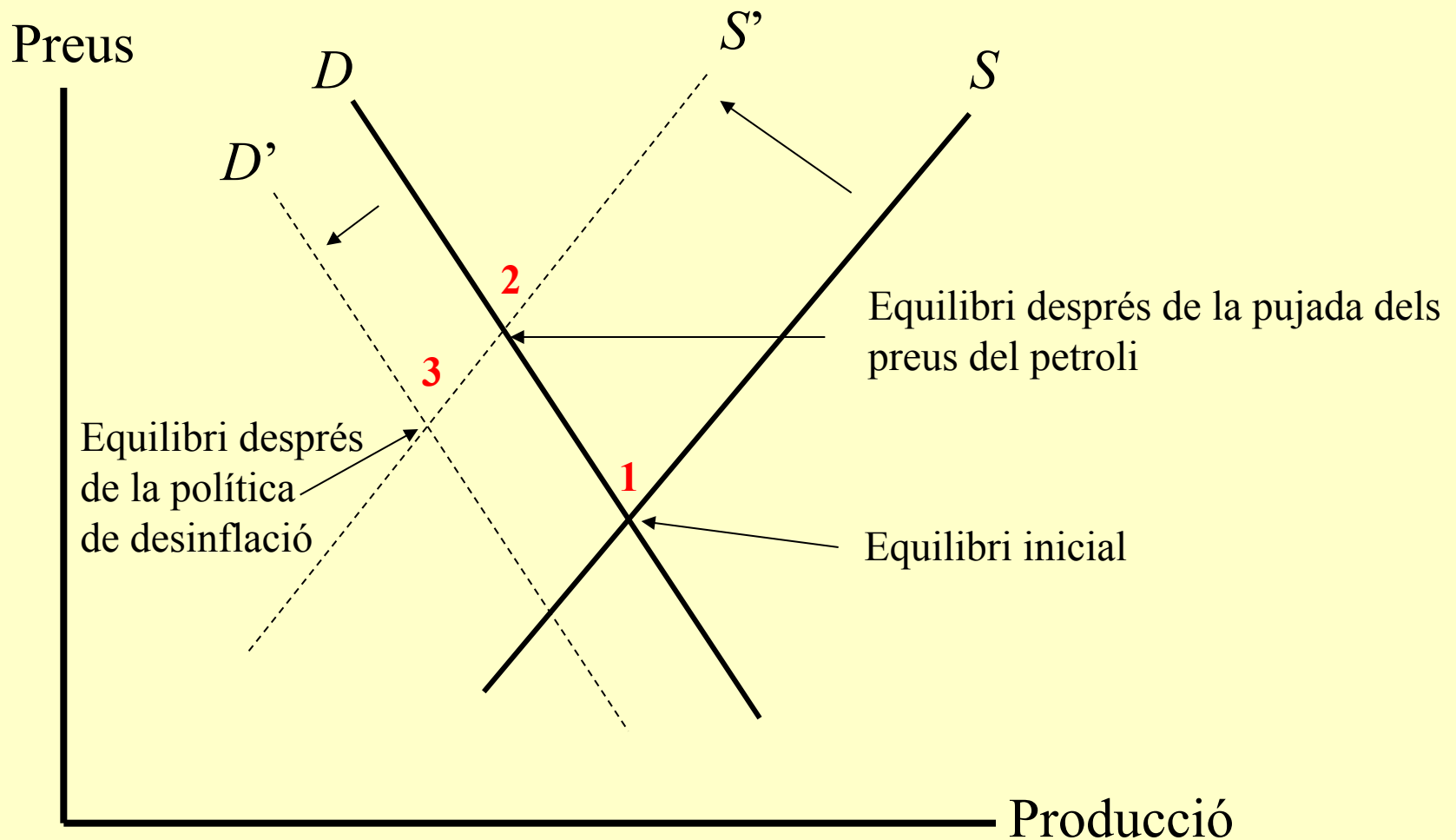
Figure 11: Factors to Enhance Labor Mobility across Europe

Source: IZA Expert Opinion Survey 2014.

Notes: Number of observations: 284 (11 observations refer to "I don't know" and "Other, please specify"); several answers possible.

Xoc (negatiu) d'oferta i polítiques antiinflació

Resultat a curt termini: inflació + estancament (Δ desocupació)

Tema 5

Unió monetària

Bibliografia

Baldwin, R. i Wyplosz, Ch. (2012, 2015). *The Economics of European Integration* (4a i 5a edició). Mc Graw-Hill, capítol 15.

Jordan Galduf, J. M. i Tamarit Escalona, C. (2013). *Economía de la Unión Europea* (7a edició). Thomson-Civitas, capítol 8.

Unió monetària

- Eines macroeconòmiques essencials
  - ✓ La paritat de taxes d'interès
  - ✓ Tipus de canvi real i competitivitat externa
  - ✓ La trinitat impossible
- Una breu història de la integració monetària
  - ✓ Col·lapse de l'SMI de Bretton-Woods i *la serp* europea
  - ✓ El sistema monetari europeu
  - ✓ El Tractat de Maastricht i l'euro
- Àrees monetàries òptimes (AMO)
  - ✓ La qüestió de les àrees monetàries
  - ✓ Beneficis d'una àrea monetària
  - ✓ Costos d'una àrea monetària
  - ✓ Criteris d'una AMO
- És Europa una AMO?

Eines: paritat d'interès

- Un inversor, per a decidir en quin país cal invertir:
  - ✓ Compara les **taxes d'interès**.
  - ✓ Considera les **fluctuacions dels tipus de canvi**: si la moneda estrangera s'aprecia, una inversió a l'estranger donarà lloc, també, a un guany de capital.

Taxa d'interès interna = rendiment de l'actiu estranger =
= taxa d'interès estrangera + taxa de depreciació esperada de la m. nacional.

La **condició de la paritat d'interessos** és:

$$i = i^* - \left(\frac{E_{t+1} - E_t}{E_t} \right) \quad E \text{ és el tipus de canvi nominal en \$ per €}$$

...Si, $i=5\%$ i $i^*=2\%$, s'espera una depreciació de la m. n., l'euro, del 3%.

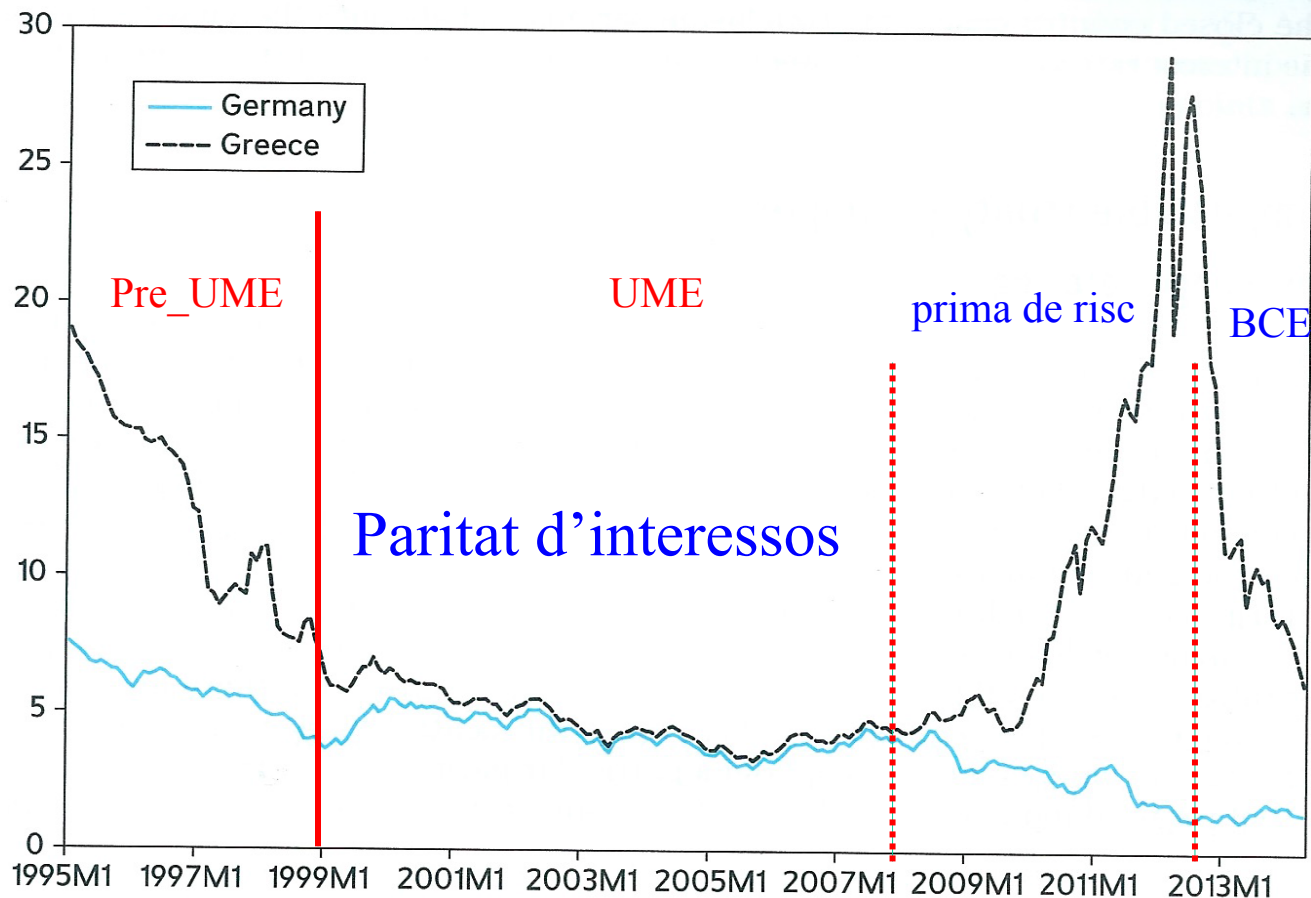
...el diferencial d'interessos pot considerar-se com una manifestació de les **expectatives** del mercat de canvis ($i-i^*$ = taxa esperada de depreciació de la m. n.).

- Però a més de les fluctuacions del tipus de canvi, també hi ha **risc**:
Taxa d'interès dels **actius de risc** = taxa d'interès de l'**actiu segur** + **prima de risc**

Eines: paritat d'interès

Taxes d'interès dels bons del govern

$$i_{\text{grec}} = i_{\text{alemany}} + \text{depreciació esperada de la moneda grega} + \text{prima de risc}$$

Eines: tipus de canvi real i competitivitat

- L'evolució del **tipus de canvi real** és una mesura de l'evolució en la competitivitat externa:

- ✓ Compara el valor de la mateixa cistella de béns al nostre país i a l'estranger (valorada en moneda estrangera).

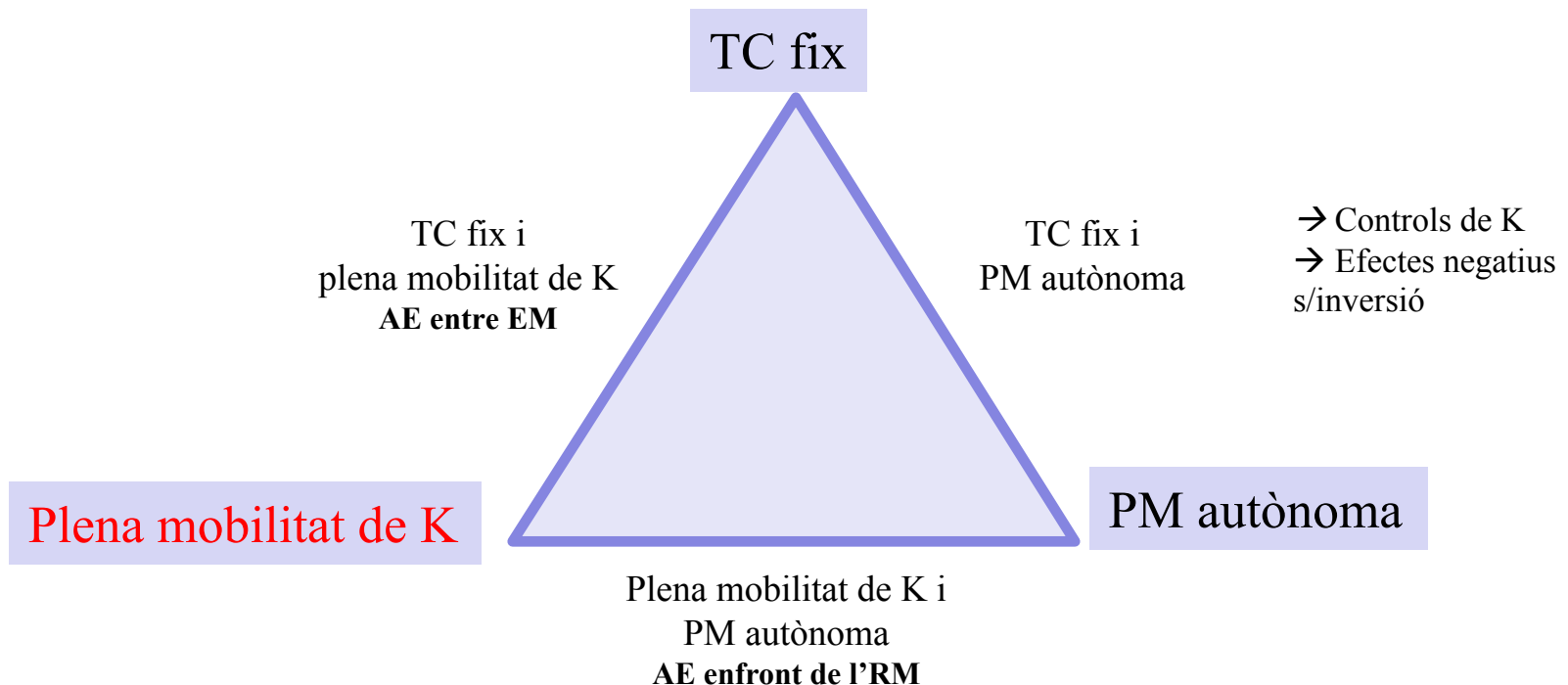
$$TCR = E \cdot \left(\frac{P}{P^*} \right) \quad E = \text{tipus de canvi nominal (\$ per €)}$$

- ✓ P i P^* són els preus de la cistella de béns al país i a l'estranger.

- Quan el tipus de canvi real augmenta (**apreciació real** de la moneda nacional) la **competitivitat cau**: els nostres productes s'encareixen en relació amb els estrangers.
- Aquest augment **pot ser degut a**:
  - ✓ Una **apreciació nominal** de l'euro (augment en E).
  - ✓ **Inflació** al nostre país **més alta** que a l'estranger.

Eines: la trinitat impossible

- Principi de la trinitat impossible: només dues de les tres característiques següents són compatibles entre si
- ✓ Plena mobilitat del capital (la **paritat d'interessos** determina i).
  - ✓ Tipus de canvi fixos (TC fix, E).
  - ✓ Política monetària autònoma (PM autònoma).
    - La PM és neutral a llarg termini, però a curt termini té efectes sobre l'economia real.

Eines: la trinitat impossible

- Principi de la trinitat impossible, és fonamental per a la integració europea:
  - ✓ Això implica que, per a un espai econòmic (zona euro) que manté la **integració financera plena**, la política de tipus de canvi, és a dir, l'elecció d'un règim de tipus de canvi, és simplement el mateix que l'adopció d'una estratègia de política monetària...
    - La **fixació dels tipus de canvi** implica adoptar la taxa d'interès externa: és a dir, no hi ha autonomia de la política monetària.
    - Per contra, mantenir la capacitat de triar el tipus d'interès nacional (**autonomia de la política monetària**) requereix permetre que el tipus de canvi flote lliurement.
- Com que la UE va adoptar el 1992 el principi de mercats de capital oberts, l'elecció s'ha circumscrit al costat esquerre (o TC fix) o a la part inferior del triangle (o PM autònoma).
  - La manera d'escapar a l'elecció entre l'estabilitat del tipus de canvi i l'autonomia de la política monetària és **restringir els moviments de capitals**.
  - Aquesta és una de les raons per les quals molts països europeus mantenien controls de capitals fins a principi de 1990, quan la mobilitat del capital total es va fer obligatòria. De la mateixa manera, molts dels nous membres de la UE només van abandonar els controls de capitals després de l'adhesió.

Eines: la trinitat impossible

- Hi ha exemples de cada costat del triangle d'impossibilitat:
  - ✓ **Mobilitat total de capital, política monetària autònoma i tipus de canvi flexible:** la zona euro en conjunt, els EUA, el Japó, el Regne Unit, Suïssa i Suècia.
    - Els tipus de canvi poden ser molt volàtils (afecta la competitivitat externa).
    - Capacitat per a dur a terme l'estabilització a curt termini (inflació i atur).
  - ✓ **Mobilitat total de capital i tipus de canvi fix:** mecanisme actual de tipus de canvi a Europa (pas previ a entrar a l'eurozona).
    - El Banc Central ha de dedicar-se a defensar el compromís de tipus de canvi fix (**no té PM**).
  - ✓ **Tipus de canvi fix, autonomia de la política monetària i control de capitals:** molts països en desenvolupament i els països emergents (per exemple, el Brasil i la Xina).
    - Els agents tracten d'evadir les restriccions.
    - Té efectes negatius sobre la inversió i el creixement (més difícil manllevar diners).
- **Què passa quan s'intenta violar la trinitat impossible?**
  - (Tipus de canvi fix + política monetària + lliure moviment de capitals).
Es produeix una crisi monetària: tard o d'hora un **atac especulatiu** posa fi al règim de tipus de canvi fix.

Unió monetària

- Eines macroeconòmiques essencials
  - ✓ Paritat de taxes d'interès
  - ✓ Tipus de canvi real i competitivitat externa
  - ✓ La trinitat impossible
- **Una breu història de la integració monetària**
  - ✓ Col·lapse de l'SMI de Bretton-Woods i *la serp* europea
  - ✓ El sistema monetari europeu
  - ✓ El Tractat de Maastricht i l'euro
- Àrees monetàries òptimes (AMO)
  - ✓ La qüestió de les àrees monetàries
  - ✓ Beneficis d'una àrea monetària
  - ✓ Costos d'una àrea monetària
  - ✓ Criteris d'una AMO
- És Europa una AMO?

Història: el sistema monetari internacional

- Patró or (fins a final del segle XIX)
    - Moneda única, l'or (no hi ha política monetària).
    - Lliure moviment de mercaderies i capitals.
    - ✓ Desequilibris externs automàticament restaurats a través de canvis en preus interns.
  - Patró canvis-or (fins a 1914)
    - Paper moneda, però plena convertibilitat en or a un preu fix (TC fix).
    - Plena convertibilitat, en què el banc central manté almenys tant d'or com bitllets ha emès (és a dir, sense autonomia de política monetària).
    - Lliure moviment de mercaderies i capitals (plena mobilitat de capitals).
    - ✓ Desequilibris externs restaurats a través de canvis en preus interns i salaris → recuperar la competitivitat quan s'incorre en dèficit.
  - Període d'entreguerres
    - Despeses de guerra → emissió de deute i impressió de diners (PM) + racionament.
    - Processos d'hiperinflació en acabar el racionament.
    - Intents de restaurar el patró canvi-or: però quines paritats? Cada país té una estratègia.
    - Col·lapse i flotació de les monedes: **devaluacions competitives i proteccionisme comercial**.
      - Van derivar en inestabilitat política i en la IIGM.
- La gestió de les paritats dels TC no es pot deixar a la discreció de cada país:
- ÉS NECESSARI UN SISTEMA MONETARI INTERNACIONAL**

Història: l'SMI de Bretton-Woods (1944-1971/3)

- **Conferència de Bretton-Woods (1944):** estableix un SMI que es basa en el **paper moneda**.
  - L'or és la font última de valor, però el dòlar és l'àncora del sistema (\$ convertible en or).
  - Les altres monedes defineixen un TC en termes de dòlars (**TC estables-ajustables**).
  - L'FMI supervisa el compliment del model i proporciona ajuda als països.
  - La majoria dels països empren **controls de capitals**.

- Amb l'eliminació dels controls de capitals en la dècada dels seixanta, el sistema hauria d'optar (principi de la trinitat impossible) per liberalitzar els TC o renunciar a les PM autònomes:
  - La majoria de països no renunciaren a la PM → conflicte amb els TC fixos.
  - A més, el dòlar estava clarament sobrevalorat a principi dels setanta a conseqüència de l'elevat dèficit públic i les pressions inflacionistes.
    - ✓ 1971: els EUA suspensen la convertibilitat del dòlar en or (fi del patró canvis-or).
    - ✓ S'intenta salvar el sistema amb reajustaments de paritats i l'**ampliació de les bandes** de fluctuació.
    - ✓ **1973:** s'abandona el sistema de TC estables-ajustables. **Flotació** de les monedes.

Història: la serp monetària europea

Informe Werner (1970): creació, per etapes, d'una unió econòmica i monetària

- A fi d'evitar la volatilitat dels tipus de canvi després del col·lapse de BW, la primera resposta europea (1972) va ser **la serp europea**, una **versió regional de BW** que aspirava a limitar les fluctuacions dels TC intraeuropeus.
  - Alemanya, els Països Baixos, Bèlgica, Luxemburg, França, Itàlia, Gran Bretanya, Irlanda i Dinamarca.
  - Però **era un acord molt feble**, no havia resolt la trinitat perquè, tot i que hi havia controls de capitals, no eren hermètics i s'evadien fàcilment; i la PM no estava limitada.
  - Amb l'augment de les pressions inflacionistes a causa del xoc del petroli, les **PM divergents** portaren a l'eixida de diversos països, que a vegades tornaren a entrar-hi.
- A pesar del fracàs, la serp
  - Va posar de manifest la determinació de mantenir estables els TC intraeuropeus, amb independència del que passara a la resta del món.
  - I també posà de manifest que les monedes europees necessitaven mantenir-se fixes entre si a fi de ser “una illa d'estabilitat en un oceà d'inestabilitat”.
- El pas següent fou el **sistema monetari europeu** (SME, 1978).
  - Creat amb l'objectiu de parar els amplis moviments dels tipus de canvi que es veien com una amenaça directa per al procés d'integració europea.

Història: el sistema monetari europeu (SME)

El cor de l'SME és el **mecanisme de tipus de canvi** (MTC), constituït per quatre elements fonamentals:

- ✓ Una **graella de paritats** dels tipus de canvi bilaterals acordats, amb una banda de fluctuació del $\pm 2,25\%$ (Itàlia $\pm 6\%$).
  - El sistema era purament europeu i totalment **simètric** (no hi havia moneda central).
- ✓ El **suport mutu**: en cas de caldre la intervenció per a defensar una paritat, haurien de fer-ho **els dos** bancs centrals involucrats.
  - Compromís il·limitat de compra de la moneda feble i venda de la més forta.
- ✓ **Gestió conjunta dels realineaments**: el canvi en els TC bilaterals, si cal, ha de ser decidit conjuntament per **tots els membres** de l'MTC (tots els de l'SME).
- ✓ La **unitat monetària europea**: l'**ECU**, una moneda virtual creada com una **cistella de totes les monedes** de l'SME –cadascuna amb un pes diferent a fi de reflectir la seua importància– que funcionava com una unitat de compte europea.

Història: el sistema monetari europeu (SME)

Pel que fa al **funcionament de l'SME**:

- ✓ 1979-1986: **realineaments continus** per tal de restaurar la competitivitat a causa de les diferències en les taxes d'inflació entre països → efectes desestabilitzadors → els països més inflacionistes tracten de convergir a unes taxes d'inflació més baixes.
- ✓ 1987-setembre de 1992: no hi ha realineaments. **Alemanya** –amb baixa inflació– es converteix en el país per imitar (el **país líder**)... Però el sistema es torna **asimètric**.
  - Alemanya no estava disposada a deixar el lideratge –PM– però acceptà la UM a canvi de la unificació.
- ✓ **Crisi de 1992-1993**: l'MTC es torna **insostenible** per diverses raons:
  - Persistents **diferencials d'inflació** (convergència incompleta). Itàlia i el RU perden competitivitat.
  - Costos de la **reunificació alemanya** i augment de la inflació: la PM alemanya es torna contractiva.
  - Amb TC fixos, els altres països també han d'augmentar els seus tipus d'interès (trinitat impossible). Però, amb una **crisi econòmica**, la PM restrictiva és contraproductiva.
- ✓ Quan altres països no secunden la PM restrictiva i Dinamarca rebutja el Tractat de Maastricht es produeixen **atacs especulatius** contra les monedes dels països menys competitius.
  - Les intervencions són insuficients → la lira italiana i la lliura anglesa deixen l'SME.
  - Aleshores, l'especulació es desplaça contra les monedes d'Irlanda, Portugal i Espanya; i després a Bèlgica, Dinamarca i França.
- ✓ Noves **bandes de fluctuació ultraamples** (**±15%**):

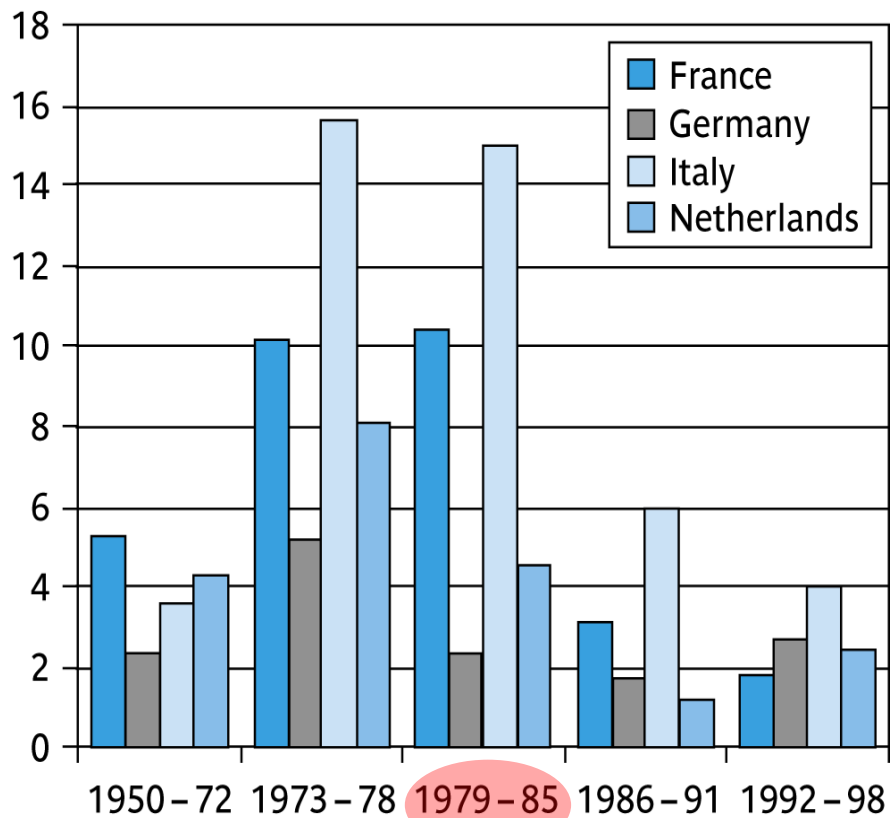
→ és necessària una unió monetària

Història: el sistema monetari europeu (SME)

Variabilitat dels tipus de canvi

No menys de 12 realineaments entre 1979-1986 a causa dels diferencials d'inflació

Membres de l'SME

Table 14.1 ERM membership

Older EU members	Joined	Left	Recent EU members	Joined	Left
Austria	1995	1999	Bulgaria		
Belgium-Luxembourg	1979	1999	Cyprus	2005	2008
Denmark	1979	1999	Czech Rep.		
Finland	1996	1999	Estonia	2004	2011
France	1979	1999	Hungary		
Germany	1979	1999	Latvia	2005	2014
Greece	1998	2001	Lithuania	2004	2015
Ireland	1979	1999	Malta	2005	2008
Italy	1979, 1996	1992, 1999	Poland		
Netherlands	1979	1999	Romania		
Portugal	1992	1999	Slovakia	2005	2009
Spain	1989	1999	Slovenia	2004	2007
Sweden					
UK	1990	1992			

Història: Tractat de Maastricht i creació de la UME

El **Tractat de Maastricht** (XII-1991) va establir la **Unió Monetària Europea**:

- ✓ Descriu amb gran detall com ha de funcionar el sistema (fins i tot els estatuts del BCE).
- ✓ Estableix les condicions amb les quals ha de començar la unió monetària.
- ✓ Especifica les **condicions d'entrada**:
  - **Taxa d'inflació**: màxim 1,5 punts més que la mitjana dels tres països menys inflacionistes.
  - **Taxes d'interès** a llarg termini: màxim 2 punts més que la taxa mitjana en els tres països menys inflacionistes.
  - **Tipus de canvi**: mínim 2 anys sense canvis en les paritats en l'MTC.
  - **Dèficit públic** < 3% del PIB; **deute públic** < 60% del PIB.
- ✓ Els criteris s'avaluen sobre xifres de 1997.
  - Tots els països que opten a entrar a l'**euro** els compleixen, excepte Grècia (2001).
- ✓ El 4 de gener de 1999 s'estableixen de forma *irrevocable* els TC d'11 països i es transfereix la responsabilitat de conduir la política monetària al Sistema Europeu de Bancs Centrals (SEBC), dirigit pel Banc Central Europeu (BCE).
  - Euro, 1999: **moneda comuna**.
  - Les monedes i bitllets en euros s'introdueixen el gener del 2002. Euro: **moneda única**.
- ✓ **MTC II**: TC respecte a l'euro de les monedes UE que no entren a l'AE.

Dècades d'intents per a una unió monetària

Table 14.4 Steps of monetary integration

Towards Maastricht		Between Maastricht and the single currency		After Maastricht	
1970	Werner Plan	1994	European Monetary Institute (precursor of ECB)	1999	Monetary union starts
1979	European Monetary System starts	1997	Stability and Growth Pact	2001	Greece joins
1989	Delors Committee	1998	Decision on membership	2002	Euro coins and notes introduced
1991	Maastricht Treaty signed	1998	Conversion rates set	2007	Slovenia joins
1993	Maastricht Treaty ratified	1998	Creation of ECB	2008	Cyprus and Malta join
		2014	Banking Union	2009	Slovakia joins
				2011	Estonia joins

2014 Latvia joins

2015 Lithuania joins

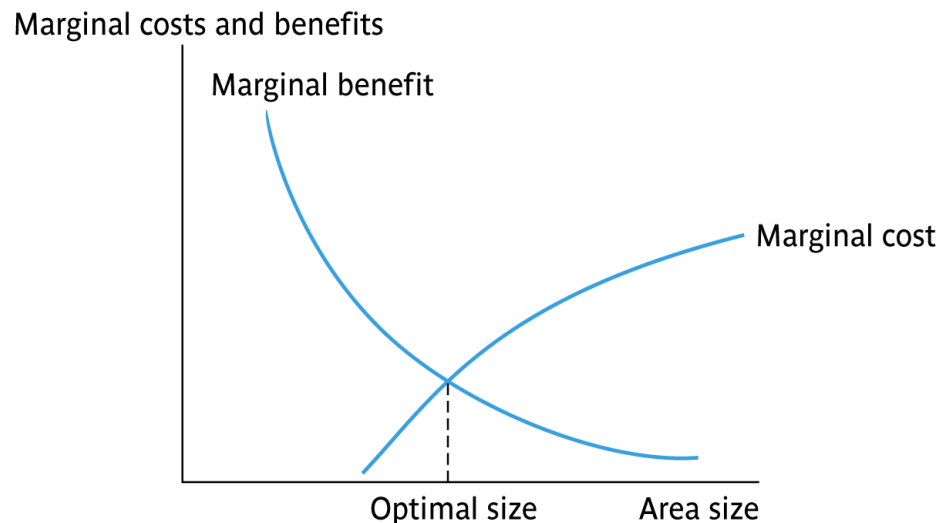
Unió monetària

- Eines macroeconòmiques essencials
  - ✓ La paritat de taxes d'interès
  - ✓ Tipus de canvi real i competitivitat externa
  - ✓ La trinitat impossible
- Una breu història de la integració monetària
  - ✓ Col·lapse del SMI de Bretton-Woods i la *serp* europea
  - ✓ El sistema monetari europeu
  - ✓ El Tractat de Maastricht i l'euro
- Àrees monetàries òptimes (AMO)
  - ✓ La qüestió de les àrees monetàries
  - ✓ Beneficis d'una àrea monetària
  - ✓ Costos d'una àrea monetària
  - ✓ Criteris d'una AMO
- És Europa una AMO?

Àrees monetàries òptimes: la qüestió

¿Han de coincidir les fronteres d'una àrea monetària amb les nacionals?

- ✓ Els diners **faciliten les transaccions**: com més gent accepti la moneda, més útil és.
  - El **benefici marginal** d'augmentar l'àrea monetària és positiu, però decreixent.
- ✓ Però si l'àrea augmenta, esdevé més diversa i més costosa perquè és més probable que s'hi produïsquen **xocs asimètrics** (i diversitat de preferències).
  - Els **costos marginals** augmenten amb la dimensió de l'àrea.
- ✓ La **dimensió òptima** ha d'implicar un intercanvi (*trade-off*) entre costos i beneficis.

Àrees monetàries òptimes: la qüestió

➤ Recordant la **trilogia impossible**:

- ✓ La **UE** consagra com a principi bàsic la **lliure mobilitat de capitals** (mercat únic 1992).
- ✓ El BCE desplega una **PM independent**.
  - Per tant, l'**euro** es manté en **flotació** lliure en els mercats de divises.
  - Només hi ha intervenció si l'estabilitat de preus és amenaçada.

➤ Des del punt de vista de **cada país de l'eurozona**, però, hi ha:

- ✓ ...**plena mobilitat de capitals**.
- ✓ ...**TC fixos** (moneda única: TC fixos irrevocables).
  - Per tant, **no** és possible una **PM independent** → **PM única en l'AE**.
- ✓ Així, un membre de la moneda única **no té política de tipus de canvi ni política monetària independent**, fet que **pot ser molt costós** en presència de **xocs asimètrics**:
  - **Xocs asimètrics**: són fets que tenen diversos efectes econòmics en diferents parts d'una regió (desviació de demanda entre competidors; augment salarial en una zona).
  - La qüestió central és si la modificació del TCN modificarà de manera suficient el TCR i si aquesta modificació del TCR aconseguirà reorientar la demanda per a afectar l'equilibri del TC.

Àrees monetàries òptimes: **beneficis d'una AM**

- Eliminació dels **costos de transacció** lligats al canvi de moneda.
- Els **preus** dels béns es fan **directament comparables** entre països.
- Eliminació del **risc de tipus de canvi** (transaccions i inversió estrangera directa).
  - Afavoreix la integració econòmica.
  - Impedeix l'aparició de reaccions proteccionistes lligades a devaluacions competitives.
  - Elimina la prima de risc de canvi en el tipus d'interès.
- Banc central (BCE) més **independent** i amb més **credibilitat antiinflacionista** (per als països amb història d'elevada inflació).
  - Encara que es tracta d'una pèrdua total d'autonomia de la política monetària nacional (és un cost important), pot portar beneficis si els bancs centrals nacionals són controlats directament o indirectament pels polítics (per exemple, la creació de diners per a pagar els dèficits pressupostaris).
- Ús creixent de l'euro com a **moneda de reserva internacional** i com a moneda de referència per als pagaments → més seguretat en els intercanvis per als europeus.

Àrees monetàries òptimes: **costos**

- La **diversitat** en una àrea monetària és costosa perquè **la moneda comuna fa impossible reaccionar en cada particularitat local**: redueix la capacitat de resposta independent davant dels xocs i fa l'impacte **asimètric** més probable.
  - ✓ Es renuncia a la política canviària (mobilitat de capitals i trilogia impossible).
  - ✓ Deixa la política monetària en mans d'una autoritat supranacional (amb una moneda única només hi ha un banc central, el BCE).
- La **importància** d'aquesta renúncia **depèn del tipus de xoc experimentat**:
  - ✓ **Xoc simètric**: afecta en el mateix sentit i amb una intensitat semblant totes les economies de l'àrea monetària.
    - L'ajust canviari requerit (de l'àrea monetària enfront de tercers) és possible.
    - La política monetària decidida pel banc central actua en el sentit requerit pels països.
  - ✓ **Xoc asimètric**: no afecta tots els països amb la mateixa intensitat o els afecta de forma oposada (expansiva/recessiva).
    - L'ajust canviari requerit (país de l'àrea enfront d'altres membres) és impossible.
    - La política monetària única pot perjudicar, fins i tot, alguns països.

...Considerem els casos següents:

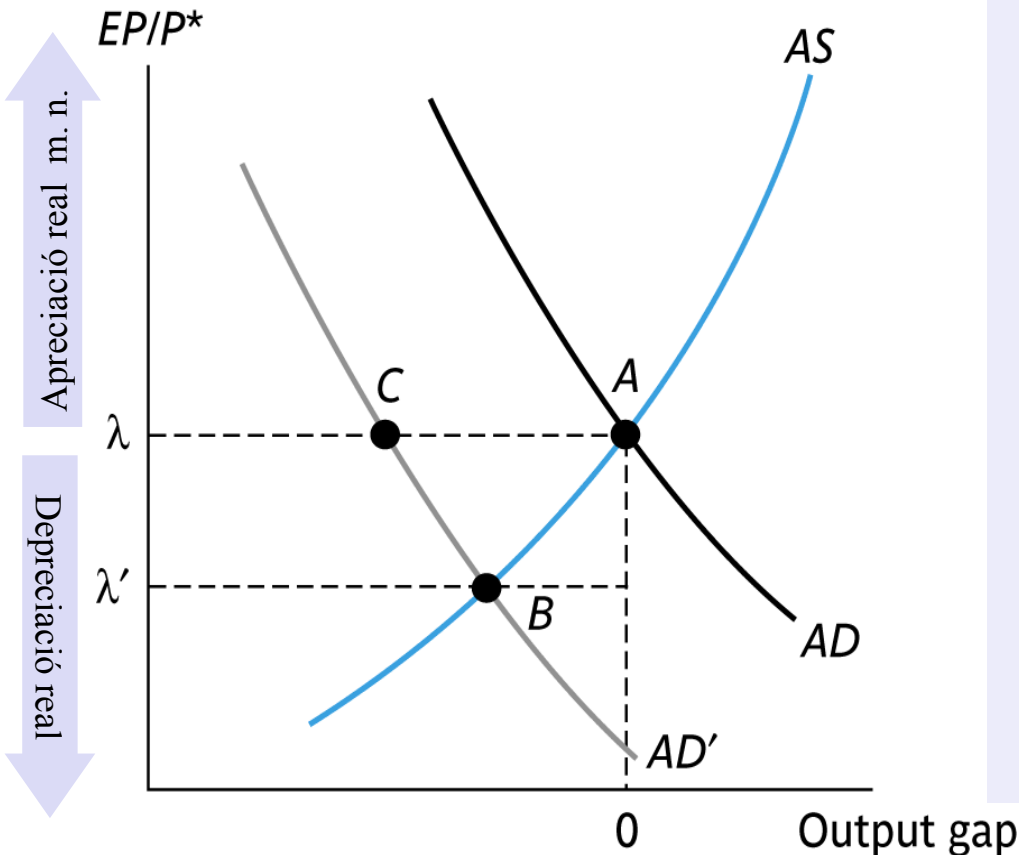

Àrees monetàries òptimes: costos

Xocs i tipus de canvi

➤ Xoc de demanda advers: TC flexibles vs. TC fixos

- Si el tipus de canvi real ($E \cdot P/P^*$) es deprecia (de λ a λ'), l'equilibri passa de A a B .
- Si els preus i el tipus de canvi són rígids (λ es manté), la producció cau molt més (de A a C).

- ✓ AS és l'oferta agregada.
- ✓ AD representa la demanda mundial per als productes domèstics.
  - La qual depèn dels seus preus en relació amb els dels competidors, és a dir, del TCR.
  - $[A]$ és l'equilibri inicial, PIB tendencial.

...si es produeix un **xoc de demanda negatiu**, per exemple, per un canvi en els gustos o perquè es crea un substitut més barat...

- ✓ AD' seria la nova demanda.

Per a restablir l'equilibri, necessita abaratir el producte, **millorar la competitivitat (TCR) $[B]$** :

1. Reduint preus i salaris (P) ... o
2. Depreciant la moneda (E ; si disposa de moneda pròpia i té TC flexibles).

...si no ho fa, l'ajust en quantitat serà més alt $[C]$

Àrees monetàries òptimes: costos

➤ Resultats d'un **xoc de demanda advers**:

- ✓ Amb un tipus de canvi nominal **flexible** -TCN- (E), o els salaris i preus **flexibles** (P), el TCR es deprecia de λ a λ' i el PIB cau des del nivell d'equilibri tendencial.
  - L'economia canvia de A a B .

[Devaluació tradicional]

- ✓ Si el TCN roman **fix** i els preus i salaris són **inflexibles** a la baixa, apareix una bretxa entre la quantitat que s'ofereix i la quantitat demandada (la distància AC representa els béns no venuts) i
  - L'ajust es produeix a través d'una **recessió**.
  - L'augment de la **desocupació** arrossega lentament cap avall salaris i preus

[Devaluació interna]

- ✧ Quan els **preus i els salaris són rígids**, entrar en una **unió monetària** (que implica fixar el TCN en relació amb els membres) **significa que l'ajust es produirà més lentament i serà socialment més extenuant**.

Àrees monetàries òptimes: costos

Considerem una **àrea monetària amb dos països membres, A i B** , i analitzem la deferència que hi ha entre compartir una mateixa moneda o no fer-ho...

Compte!!!: ara cada país té dos tipus de canvi (nominals i reals) **bilaterals**:

1. El país A té un tipus de canvi **enfront del país B** i
2. Un tipus de canvi **enfront de la resta del món**.

Xoc simètric: els països A i B són colpejats pel mateix xoc advers.

- ✓ Tots dos s'han de sotmetre a una **depreciació** real davant de **la resta del món**.
- ✓ Però si són prou similars, **no** cal modificar el seu tipus de canvi **bilateral** (nominal i real).

→ **la pèrdua del tipus de canvi dins d'una unió monetària no és problema si tots els membres s'enfronten als mateixos xocs.**

Àrees monetàries òptimes: costos

...àrea monetària amb dos països membres, *A* i *B* (gràfic p. 28)

Xocs asimètrics: el país *A* és colpejat per un **xoc advers**, però no el país *B*.

Aquesta anàlisi també és aplicable al cas en què un xoc colpeja ambdós països, però té **efectes asimètrics**, per direcció o per intensitat.

- ✓ Se suposa que els **preus són rígids** (en cas contrari, serien els canvis de preus els que produirien l'ajust).
- ✓ Algunes qüestions de **notació** en relació amb el gràfic següent:
  - L'eix vertical mesura el **TCR** de cada país enfront de la resta del món:
 $E \cdot P_A / P^*$ i $E \cdot P_B / P^*$ en què P_A , P_B i P^* són els nivells de preus al país *A*, el *B* i la resta del món, respectivament, i E és el tipus de canvi de la moneda comuna.
  - **A** representa la situació **inicial** d'equilibri en els dos panells, amb el mateix tipus de canvi, λ_0 , als dos països
$$\lambda_0 = P_A \cdot E_0 / P^* = P_B \cdot E_0 / P^*$$

1. Si **A no pertany a una UM**: la millor estratègia en cas de xoc asimètric és assolir el punt **B**.

- Deixar que el TCN es depreciï a E_1 **depreciant** el TCR a $\lambda_1 = P_A \cdot E_1 / P^*$

Àrees monetàries òptimes: costos

... xoc asimètric

2. Si **A i B pertanyen a una UM** $\rightarrow A$ i B no poden tenir diferents TCN (E) enfront de l'RM; el banc central de la UM –que és únic– ha de prendre una decisió.

- ✓ Si només es **preocupa pel país A** : **depreciarà** el tipus de canvi comú a E_1
  - Amb preus rígids, els dos països han de compartir el mateix TCR (λ_1), i això provoca un **excés de demanda en B** ($B'B''$), **sobreescalfament** i pressions **inflacionistes**.
- ✓ Si es **preocupa pel país B** : **mantindrà** el tipus de canvi comú en E_0
  - El TCR es mantindrà en λ_0 , i el país B (que no ha tingut cap alteració) es quedarà en A .
  - ...però hi ha un **excés d'oferta en A** (representat per $A'A$) que provocarà **desocupació**.

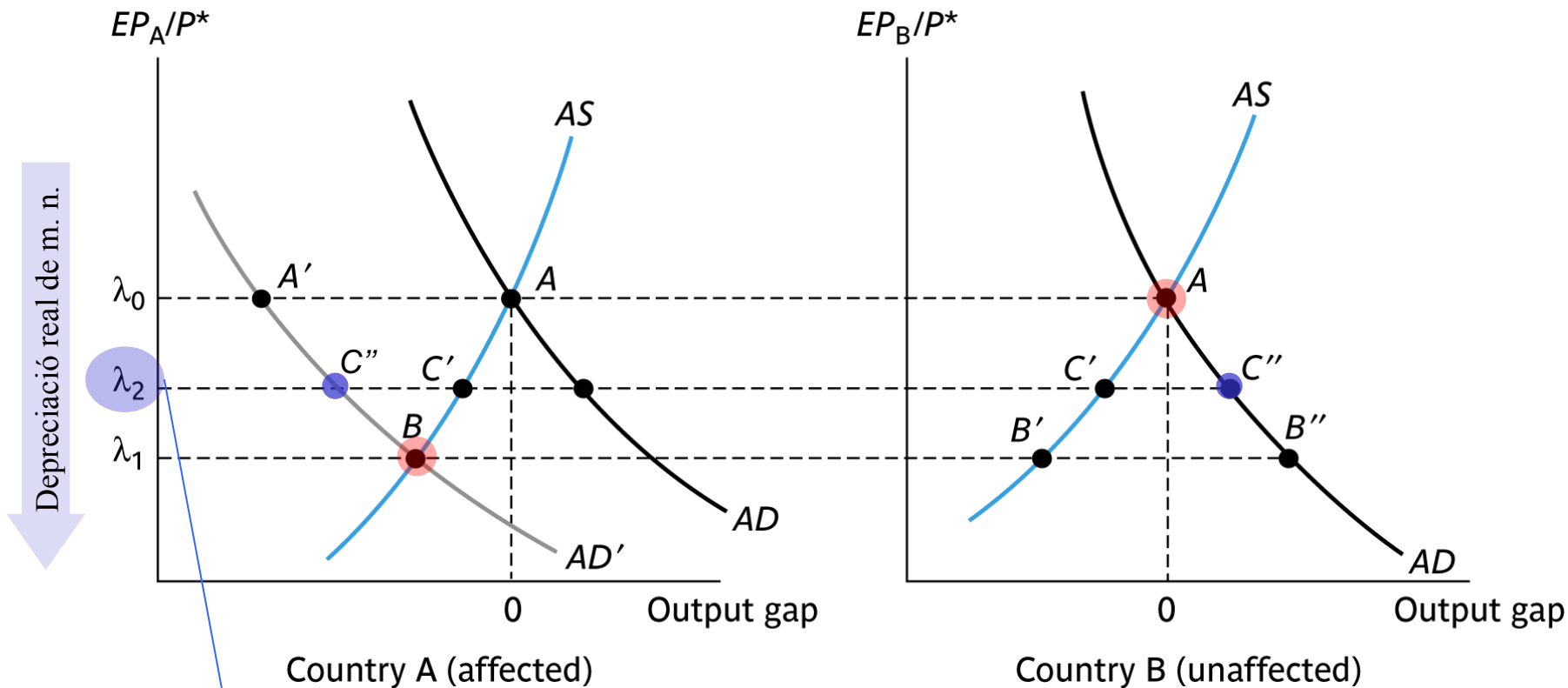
$\rightarrow$ És evident que, **en presència d'un xoc asimètric, el que convé a un país perjudica l'altre.**

- ✓ Si el TCN extern de la unió monetària **flota lliurement**, aquest TCN es **depreciarà** pel xoc advers en una part de la zona, però no fins a arribar a E_1 sinó...
  - A un **nivell intermedi**, com E_2 , que correspon a un TCR $\lambda_2 = E_2 \cdot P_A / P^* = E_2 \cdot P_B / P^*$
  - En λ_2 hi ha **excés d'oferta** al país A i **excés de demanda** al país B (representats per $C'C''$).
  - El **nou TCR és correcte de mitjana**, però, la **depreciació** és
    - **Insuficient per a A** : **recessió**, que fa pressió a la baixa en P_A i W fins a arribar a λ_1
    - **Excessiva per a B** : **sobreescalfament**, que fa pressió a l'alça sobre P_B i W fins a arribar a λ_0

$\rightarrow$ **Amb el temps, els preus s'ajustaran per a restablir l'equilibri, però pel camí hi ha recessió en A i inflació en B .**

Àrees monetàries òptimes: costos

Els països *A* i *B* formen una unió monetària
i només *A* és afectat per un xoc de demanda advers

- En una **UM amb TC externs flexibles**: la situació de λ_2 després del xoc depèn de molts factors, com ara la dimensió relativa dels països o la sensibilitat del seu comerç al TCR.
- L'**ajust** es produeix per **canvi en els preus relatius**: més inflació al país *B* –l'excés de demanda pressiona la inflació– i menys al país *A* –recessió i desocupació pressionen els preus a la baixa.

Àrees monetàries òptimes: **criteris**

- La teoria de les AMO considera **conjuntament els beneficis i els costos** per a arribar a criteris pràctics per a considerar quins països han de compartir o poden compartir la mateixa moneda:
- **Criteris econòmics**
  - ✓ McKinnon: grau d'**obertura**.
  - ✓ Kenen: **diversificació** de la producció.
    - ✧ Aquests dos criteris estableixen les condicions perquè els xocs asimètrics siguin menys importants en l'àrea.
  - ✓ Mundell: **mobilitat** dels factors productius (especialment el treball).
    - ✧ Estableix les condicions per a una resposta més eficient en cas de xocs asimètrics.
- **Criteris polítics**
  - ✓ **Transferències fiscals** entre països.
  - ✓ **Homogeneïtat** de preferències.
  - ✓ **Solidaritat** (vs. nacionalisme).
    - ✧ Aquests criteris avaluen si els països membres de la unió monetària estan més o menys disposats a ajudar els més damnificats en presència de xocs asimètrics.

Àrees monetàries òptimes: criteris

➤ **Kenen: diversificació de la producció**

- ✓ Si l'**estructura de la producció i les exportacions** dels països està molt **diversificada** i, a més, és **semblant** entre si, aquests països formen una àrea monetària òptima.
  - En aquest cas, els xocs tindran menys impacte i seran més semblants entre els països.

➤ **McKinnon: grau d'obertura**

- ✓ Els països que són **molt oberts** al comerç i estan molt integrats comercialment **entre si** formen una àrea monetària òptima.
  - Els **preus** dels béns comercialitzats s'estableixen en el **mercat mundial**.
  - Si tots els béns són objecte de comerç, els preus interns **han de ser flexibles** i ajustar-se per a competir. En aquest cas, perdre el tipus de canvi NO implica una pèrdua important d'independència, però...
- ✓ ...tot i que els preus siguin flexibles, els TC poden afectar els beneficis dels exportadors.
  - Si la m. n. es deprecia → preus d'exportació més alts en m. n. → més beneficis per als exportadors, però...
  - ...si el contingut d'importacions és molt alt (economies obertes i integrades en cadenes de valor) → l'augment de preu de les importacions i dels costos redueix l'efecte sobre els beneficis.

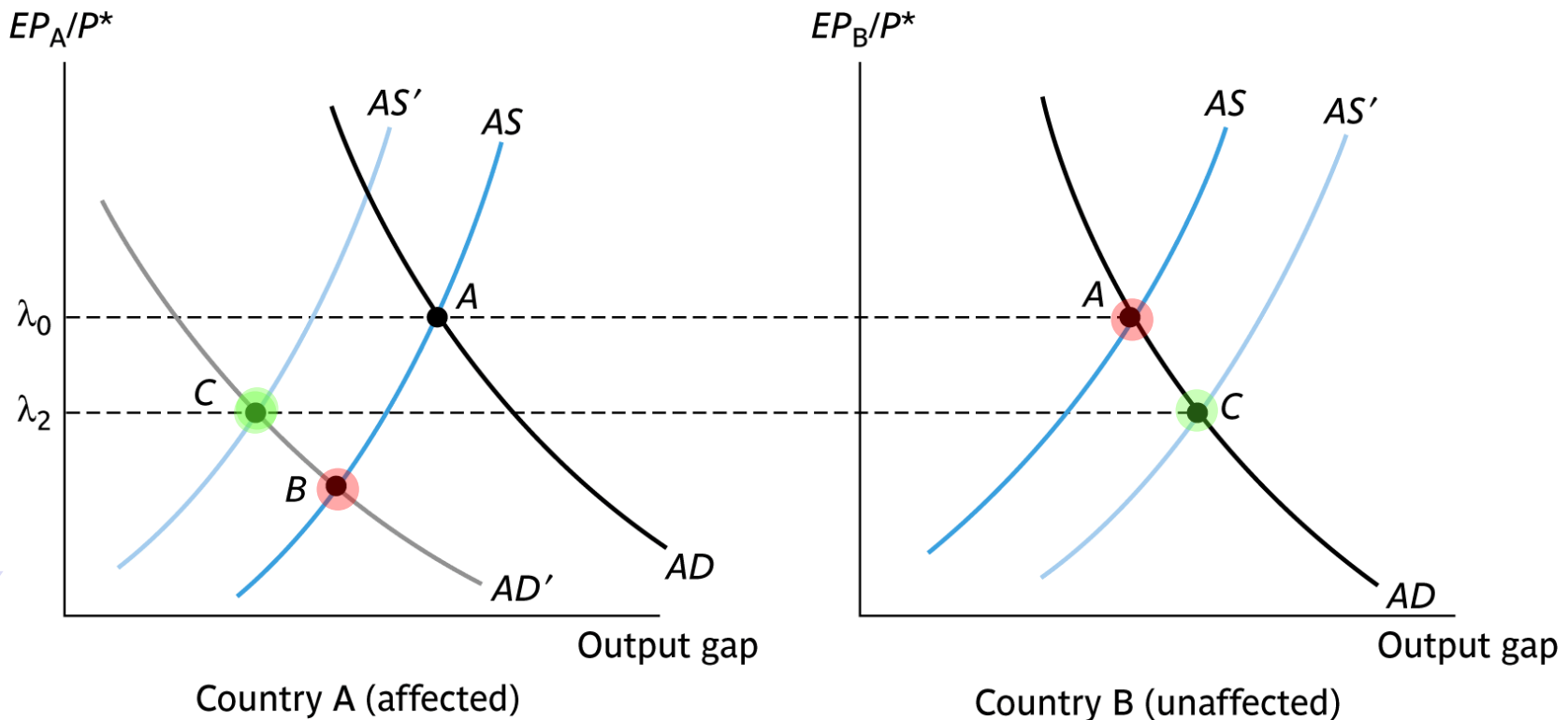

Àrees monetàries òptimes: criteris

➤ Mundell: mobilitat dels factors productius, especialment del treball

- ✓ Una àrea monetària òptima és aquella on la gent es pot moure fàcilment
  - ✧ La desocupació del país *A* i les pressions inflacionistes del país *B* es poden resoldre **desplaçant factors** de producció de *A* a *B* (canvi de *AS* a *AS'*).

● sense mobilitat de factors   ● amb mobilitat de factors

Àrees monetàries òptimes: criteris

➤ Mobilitat dels factors productius... **problemes**

- ✓ Hi ha **barreres** (culturals, lingüístiques, legals...) que poden obstaculitzar la mobilitat del treball, especialment quan es traspassa la frontera nacional.
- ✓ En presència d'**especialització dels països**, la qualificació dels potencials emigrants no necessàriament respon a les necessitats de l'aparell productiu dels països receptors.
  - ✧ La **formació** d'aquests treballadors, especialment si el xoc és temporal, pot comportar un cost ni justificat ni recuperable.
- ✓ Pel que fa a la mobilitat del capital, si bé el **capital financer** es desplaça amb total llibertat i de forma quasi immediata, el desplaçament del **capital físic** és molt complex i car o, fins i tot, impossible.

Àrees monetàries òptimes: criteris

➤ Transferències fiscals entre països

- ✓ Si els països acorden **compensar-se** pels xocs adversos, formen una AMO.
  - Les transferències actuen com una assegurança que mitiga els costos d'un xoc asimètric:
    - Transferències de *B* a *A* mitiguen les pressions inflacionistes en *B* i la recessió en *A*.
  - La **crisi del deute** ha fet evident la qüestió de les transferències.
    - Si sempre són els mateixos països que pateixen xocs adversos, els altres països ho podrien veure com una empresa costosa (és el denominat *risc moral*).

➤ Preferències homogènies

- ✓ Els països d'una AMO han de compartir una **visió comuna** sobre com es fa front als xocs.
  - Els xocs simètrics poden tenir efectes asimètrics quan els membres de l'AM no comparteixen les mateixes preferències sobre les respostes de política.
Alemanya vs. Itàlia: competitivitat-preu i saldo per compte corrent en el període 2000-2012 (moderació *W*).

➤ Solidaritat vs. nacionalisme

- ✓ Quan una PM comuna provoca conflictes d'interessos nacionals, els països que formen l'AM han d'acceptar els costos corresponents en nom del **destí comú**:
  - És inevitable que apareguen desacords, la gent ha d'acceptar que viuran junts i eixamplar el seu sentit de solidaritat a tota la unió.

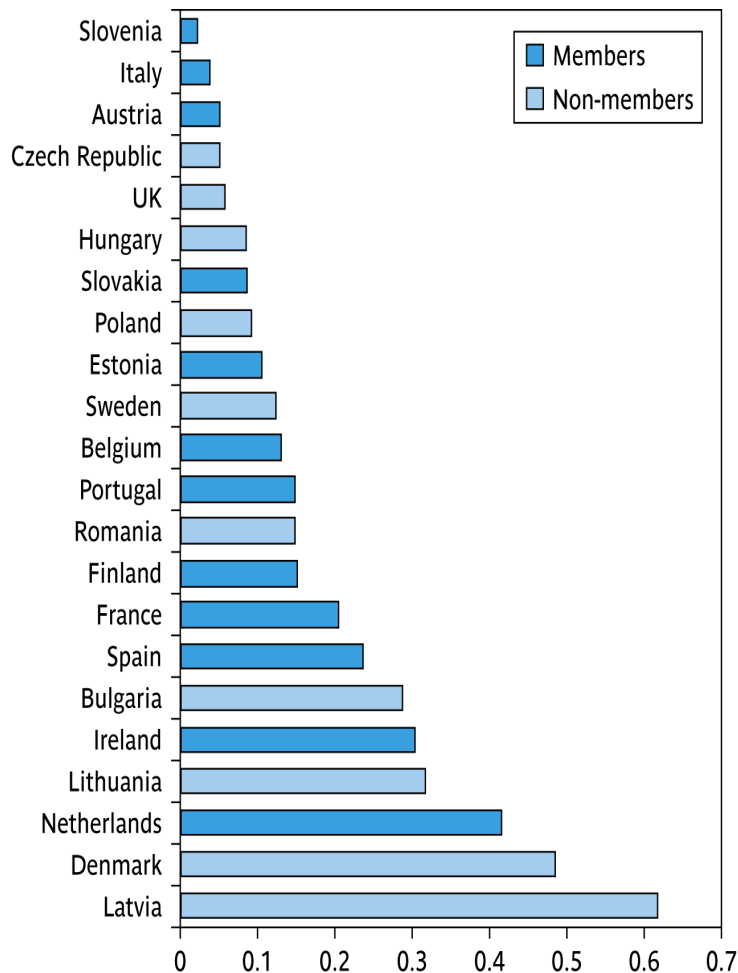
Unió monetària

- Eines macroeconòmiques essencials
- Una breu història de la integració monetària
- Àrees monetàries òptimes (AMO)
- **És Europa una AMO?**
  - ✓ Diversificació i similitud productiva: **SÍ**, almenys en part
  - ✓ Obertura: **SÍ**
  - ✓ Mobilitat laboral (escassa): **NO**
  - ✓ Transferències: NO, almenys fins a la crisi
  - ✓ Homogeneïtat de preferències: NO, però una certa aproximació (inflació) **PARCIAL**
  - ✓ Solidaritat: **DUBTES**; però n'hi ha en la pràctica (fons de cohesió...)

És Europa una AMO?

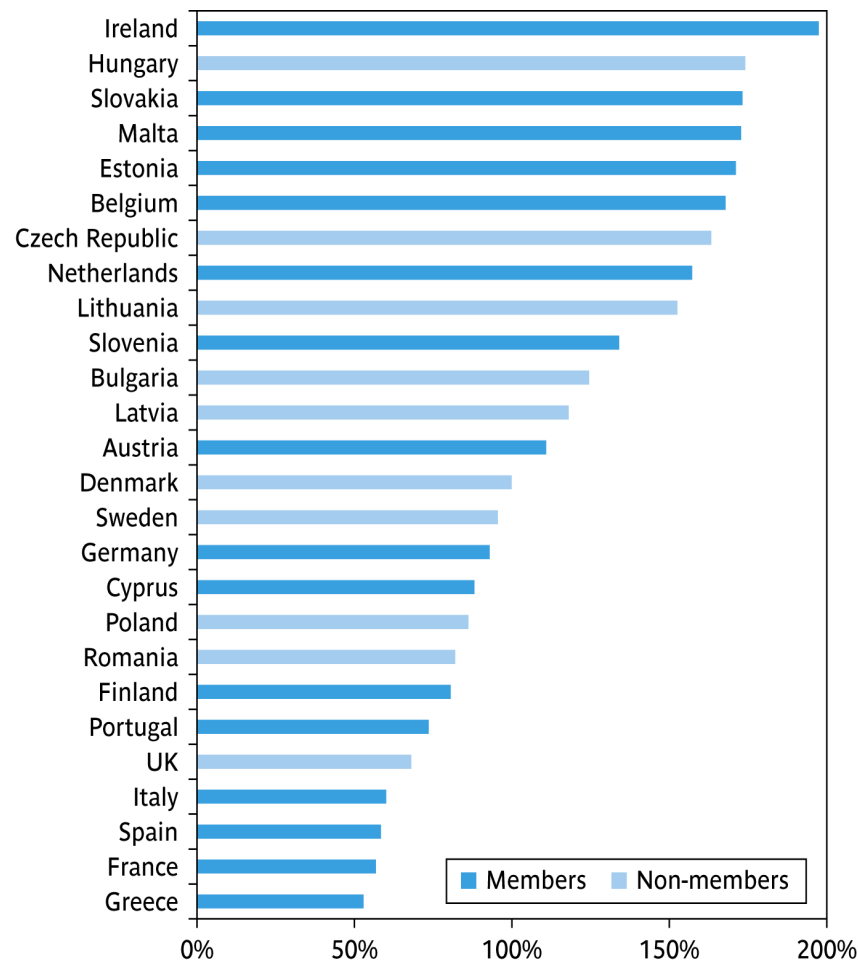
➤ Diversificació i dissimilitud

Índex de dissimilitud comercial

➤ Obertura

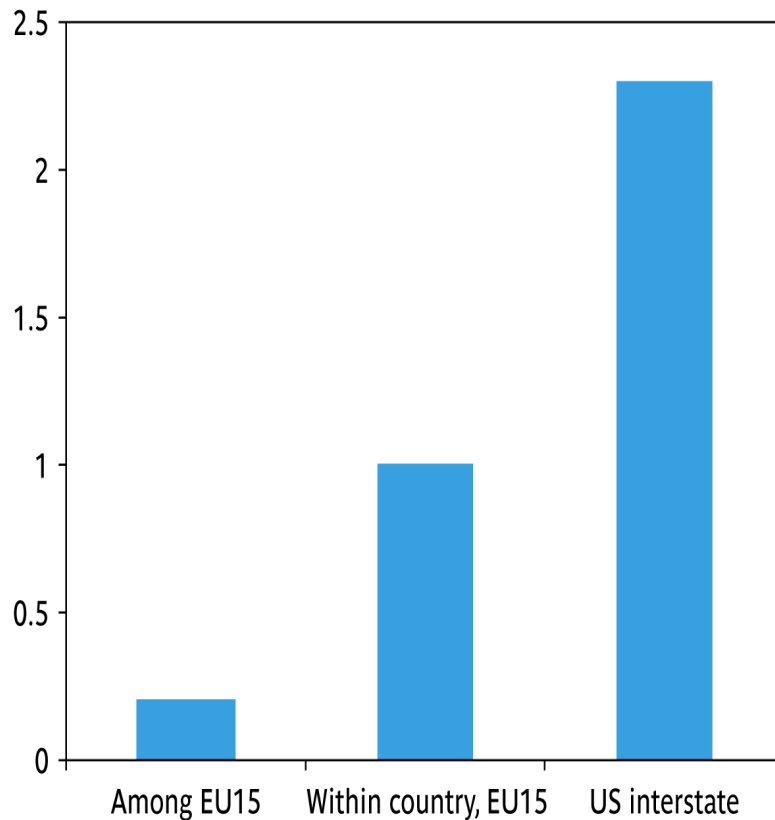
Coefficient d'obertura comercial

És Europa una AMO?

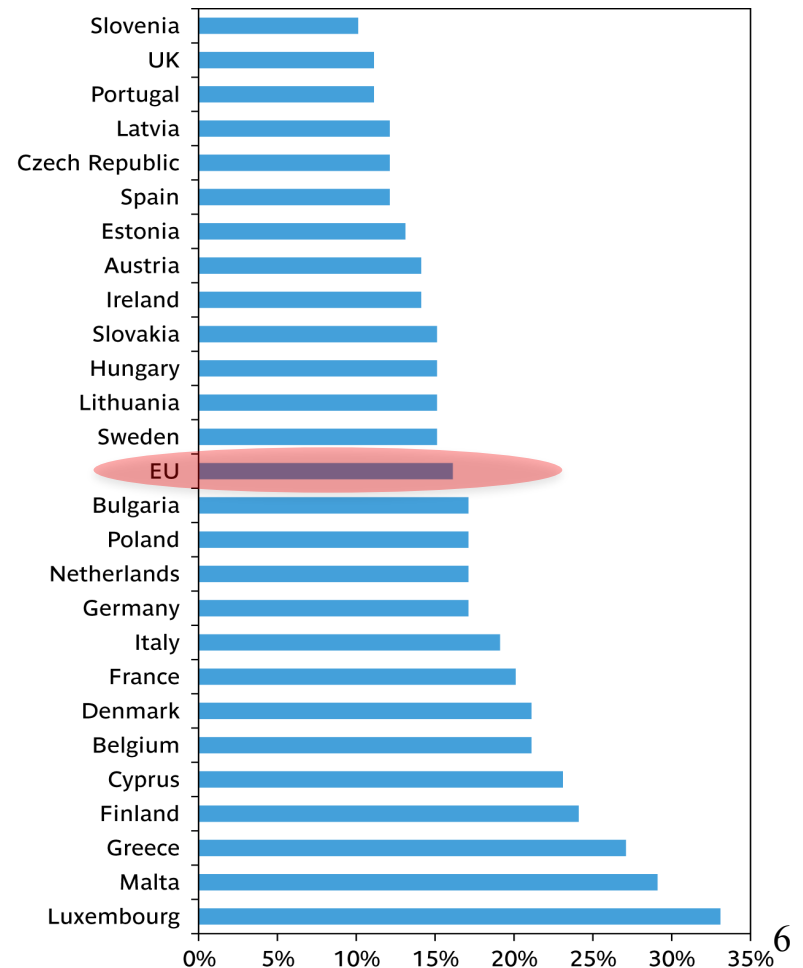
- **Escassa mobilitat del treball a Europa en relació amb altres àrees:**

- ✓ No sols entre països
- ✓ Dins dels països

- **Solidaritat vs. nacionalisme**

Us sentiu europeus?
(% de resposta sovint)

És Europa una AMO?

➤ Transferències fiscals entre països

- El **pressupost** de la UE és petit (lleugerament per damunt de l'1% del PIB) i quasi tot es dedica a despeses de funcionament, la PAC i els fons estructurals.
- Fins a la crisi del deute **no hi havia** un sistema de transferències a la UE.
- La **crisi** va portar a la creació del **Fons Europeu d'Estabilitat Financera**, que reconeix que la **unió monetària necessita transferències**.

➤ Preferències homogènies

- D'acord amb la **inflació** passada, **no** pareix que els països compartisquen punts de vista semblants sobre la política monetària.
- La història és similar quan es miren els **deutes** públics.

➤ Solidaritat vs. nacionalisme

- Històricament, el suport a la UE (i l'euro) sempre ha sigut més gran als països amb polítiques deficients.
- Almenys abans de la crisi, la majoria dels ciutadans de la UE tenia confiança en la UE.
- El gràfic mostra la resposta a la pregunta: us sentiu europeu?
  - De mitjana, el 16% va dir que *sovint* se sent europeu, en oposició al 43% que va dir que *mai* i el 38% que va dir que *de vegades*.

És Europa una AMO?

➤ Així doncs, en aquesta qüestió hi ha un compliment mixt

- ✓ El projecte de la moneda única ha sigut controvertit i ho continua sent.
  - Actualment, Europa no és una àrea monetària òptima.
- ✓ El **compliment parcial** dels criteris d'AMO implica que, com que s'ha pres la decisió de continuar endavant, **hi haurà costos**.

➤ Però arribarà a ser una AMO?

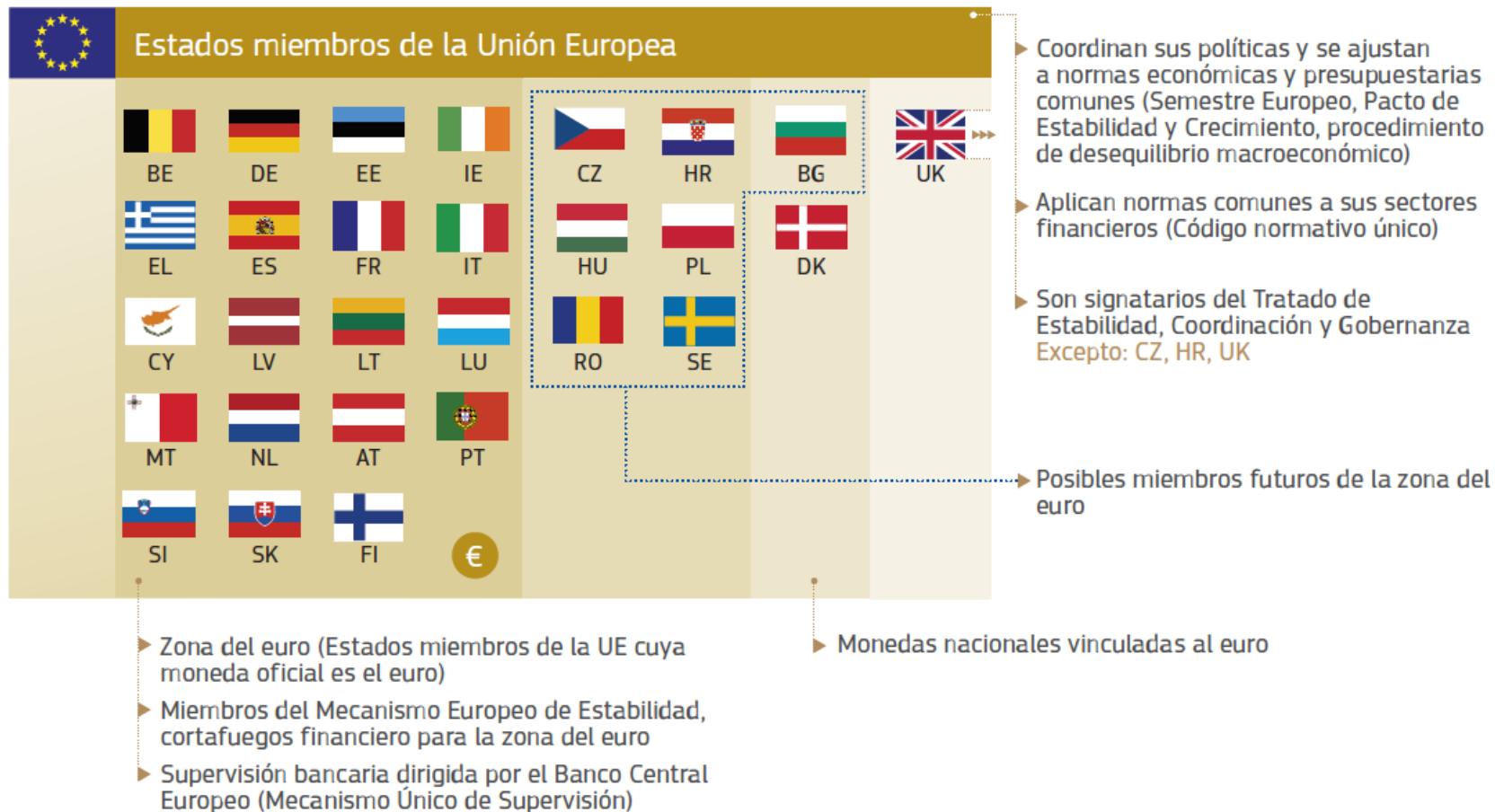
- ✓ El fet que hi haja moneda única pot canviar la situació:
  - L'euro probablement ha augmentat el **comerç** en un 5% (Baldwin *et al.* 2008).
  - Pel que fa als efectes sobre els **mercats de treball**:
    - Pocs esperen que la **mobilitat** laboral augmente dràsticament en el futur pròxim.
    - Però el mercat únic pot estimular les reformes a fi de fer els **mercats de treball més flexibles**.
  - Es van fent passos en direcció a més unió dels **mercats financers**: unió bancària i mercat de capitals.
  - **Transferències fiscals**: les transferències fiscals es plantegen com un complement a l'ajust i la reducció de riscos, però...

És Europa una AMO?

- **La unió monetària no són únicament consideracions econòmiques**
  - Les **consideracions polítiques** han tingut molta importància en la creació de l'euro. La intenció era fer un altre pas en la direcció d'una “**unió cada vegada més estreta**”.
- ✧ La UM respon, sobretot, al **principi de la trinitat impossible**; se centra en la **necessitat de preservar l'estabilitat del tipus de canvi** com a conseqüència de la liberalització total del moviment de capitals... i eludeix els problemes d'asimetria, falta de confiança i atacs especulatius que van dur a la crisi de l'SME de principis dels noranta.
- ✧ En tot cas, hi ha diverses formes **d'apropar-se a una AMO**, ja siga augmentant la **flexibilitat dels mercats** (reformes estructurals que afecten els mercats de productes i factors de producció), ja siga mitjançant les **transferències fiscals** (unió pressupostària que facilite l'assegurança comuna en cas de xocs asimètrics temporals).

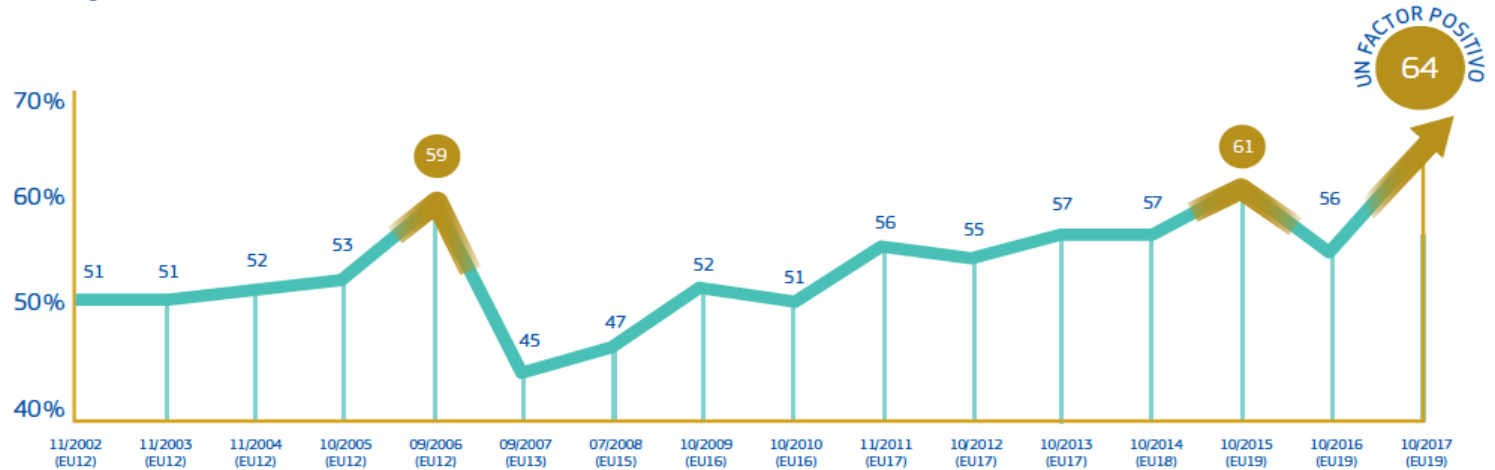
La unió econòmica i monetària avui

El euro es la moneda común de 340 millones de europeos. Se ha convertido en la segunda divisa más utilizada en el mundo. Sesenta países y territorios, en los que viven otros 175 millones de personas, han vinculado directa o indirectamente sus propias divisas al euro.

La unió econòmica i monetària avui

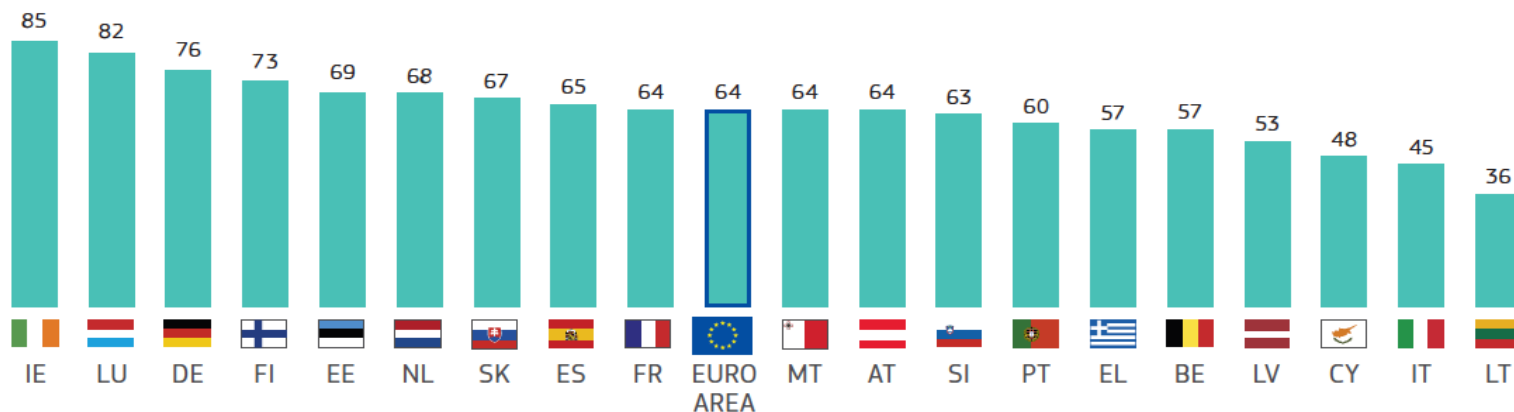
El 64 % de los ciudadanos de la zona del euro afirman que el euro es un factor positivo. Este porcentaje es el más elevado desde la introducción de los billetes y monedas de euro en 2002.

% - ZONA DEL EURO

FUENTE: EUROBARÓMETRO, DICIEMBRE DE 2017

Porcentaje de ciudadanos de la zona del euro que consideran que el euro es algo positivo, por Estados miembros de la zona del euro

Annex. Naturalesa dels xocs i redisseny de l'AE

➤ Dos tipus de xocs asimètrics

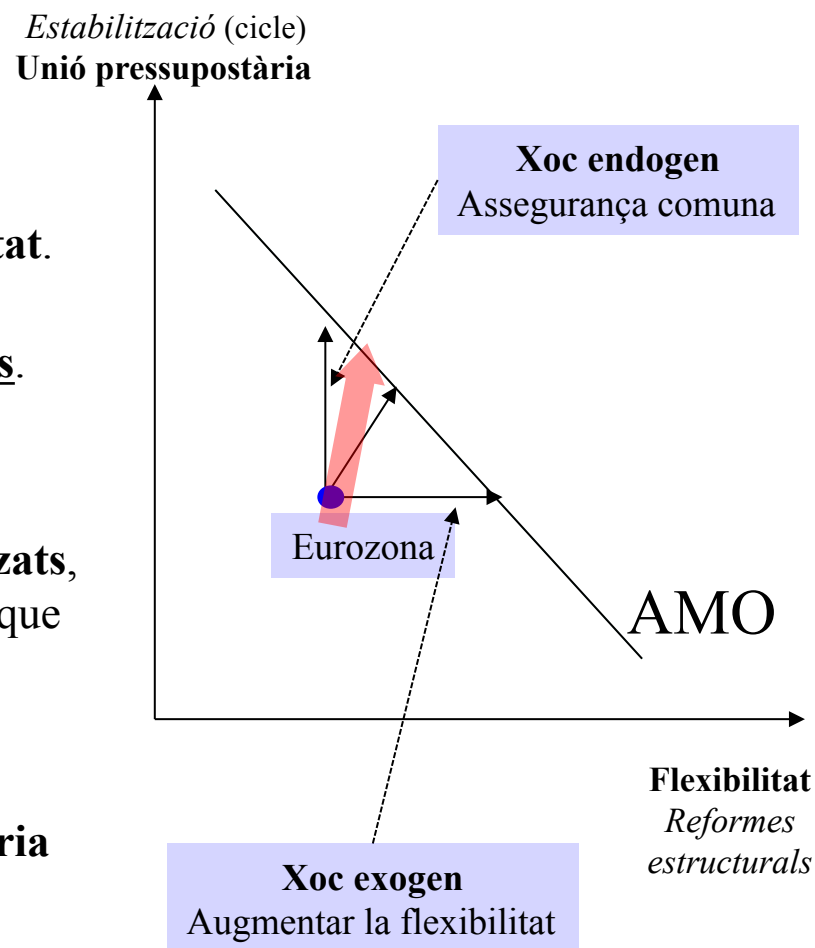
■ Xocs asimètrics exògens

- Són xocs **permanents**, com els xocs de productivitat; fonamentalment d'oferta.
→ L'única opció per a ajustar-se és la **flexibilitat**.
- La flexibilitat dels mercats de treball **es pot aconseguir a través dels governos nacionals**.
No cal més integració.

■ Xocs endògens

- Deriven de **moviments cíclics no sincronitzats**, on les forces motores són els *animal spirits* que porten a les expansions/recessions.
- Davant d'un xoc de demanda asimètric, la resposta adequada és l'assegurança: **transferències fiscals → unió pressupostària**. És una qüestió **europea**.

➤ Hi ha diverses formes d'apropar-se a una AMO. Però cal enfortir el control del cicle

(P. de Grauwe i Y. Ji, 2015)

Tema 6

Polítiques macroeconòmiques a la UME

Bibliografia

Jordan Galduf, J. M. i Tamarit Escalona, C. (2013). *Economía de la Unión Europea* (7a edició). Thomson-Civitas. Capítol 9.

Reig, E. (2012). “Desequilibrios en la zona euro”, cap. 3 de F. Pérez (director) *Crecimiento y competitividad. Motores y frenos de la economía española*. Fundació BBVA-IVIE.

Baldwin, R. i Wyplosz, Ch. (2012, 2015). *The Economics of European Integration* (4a i 5a edició). Mc Graw-Hill. Capítols 16 i 17.

Polítiques macroeconòmiques a la UME

➤ Les polítiques macroeconòmiques a la UME

- ✓ La **política monetària única**: en mans de l'eurosistema (independència del BCE).
- ✓ Les **polítiques fiscals**: administrades pels estats membres (limitacions: PEC).
  - Polítiques estructurals i de mercat laboral també gestionades pels EM.
- ✓ No hi ha una **política de tipus de canvi**.
  - Les monedes nacionals han desaparegut dins de la UME → no hi ha possibilitat d'una devaluació estratègica de la moneda nacional.
  - El BCE no té cap objectiu per al TCN de l'euro (excepte si afecta l'estabilitat de preus) → en els mercats de divises el TCN de l'euro flota.

➤ Política econòmica de la Unió Europea

- ✓ La **diversitat** de les preferències i de les estructures econòmiques exigeix la **descentralització** en la presa de decisions.
- ✓ S'aplica el **principi de subsidiarietat**.
- ✓ No obstant això, el fet que cada estat prengui decisions de forma independent pot conduir a efectes secundaris (*spillovers*) → els efectes negatius s'han de mantenir en el mínim mitjançant la **coordinació** i la **vigilància**.

Polítiques macroeconòmiques a la UME

➤ Política monetària

- ✓ Principals aspectes institucionals

<https://www.youtube.com/watch?v=wmUzyLfCgsY>

- ✓ La cadena de la política monetària

- ✧ Objectius

- ✧ Instruments

- ✧ Reptes

- ✓ La política monetària i la crisi financera

➤ Política fiscal i Pacte d'Estabilitat i Creixement (PEC)

- ✓ La política fiscal en una unió monetària

- ✓ La política fiscal a la UME

➤ La recent crisi i les debilitats de la UME

Política monetària: aspectes institucionals

➤ Sistema Europeu de Bancs Centrals (SEBC)

▪ Consell General

✧ Consultiu (reunions trimestrals).

✓ Bancs centrals dels EM de la UE que no formen part de la unió monetària

▪ Governadors dels BC.

✓ Eurosistema (unió monetària)

▪ Consell de Govern

✧ el Consell de Govern formula la PM de l'eurozona (reunions quinzenals).

✧ També gestiona les reserves de divises; el funcionament del sistema de pagaments i la supervisió bancària (unió bancària).

➤ Banc Central Europeu (BCE)

▪ Comitè Executiu (president –Draghi–, vicepresident i quatre membres més).

✧ Complementa la PM.

➤ Bancs centrals de l'eurozona (EM de la unió monetària)

▪ Governadors dels BC

▪ Dret de vot rotatiu –cada mes (des de l'entrada de Lituània són més de 18 països).

▪ Dos grups de països (els cinc grans tenen quatre vots; els altres, 11 vots).

❖ (més informació: <<http://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/decisions/html/index.es.html>>)

Política monetària: aspectes institucionals

➤ Funcions bàsiques de l'eurosistema

- ✧ Definir i implementar la PM de l'eurozona.
- ✧ Fer les operacions de divises (si cal).
- ✧ Posseir i gestionar les reserves oficials de divises dels estats membres.
- ✧ Promoure el bon funcionament del sistema de pagaments.
- ✧ BCE... supervisió prudencial de les entitats de crèdit (en el marc de la unió bancària).

➤ BCE: autoritat monetària de caràcter **federal i independent** (dels governs).

- ✓ El **cicle polític** fa que els governs siguin temporalment inconsistents en la lluita per l'estabilitat de preus → falta de credibilitat.
- ✓ Històricament, s'han mostrat més efectiva la PM gestionada per institucions **independents** del poder polític.
- ✓ El BCE n'informa periòdicament el Parlament Europeu (control democràtic).

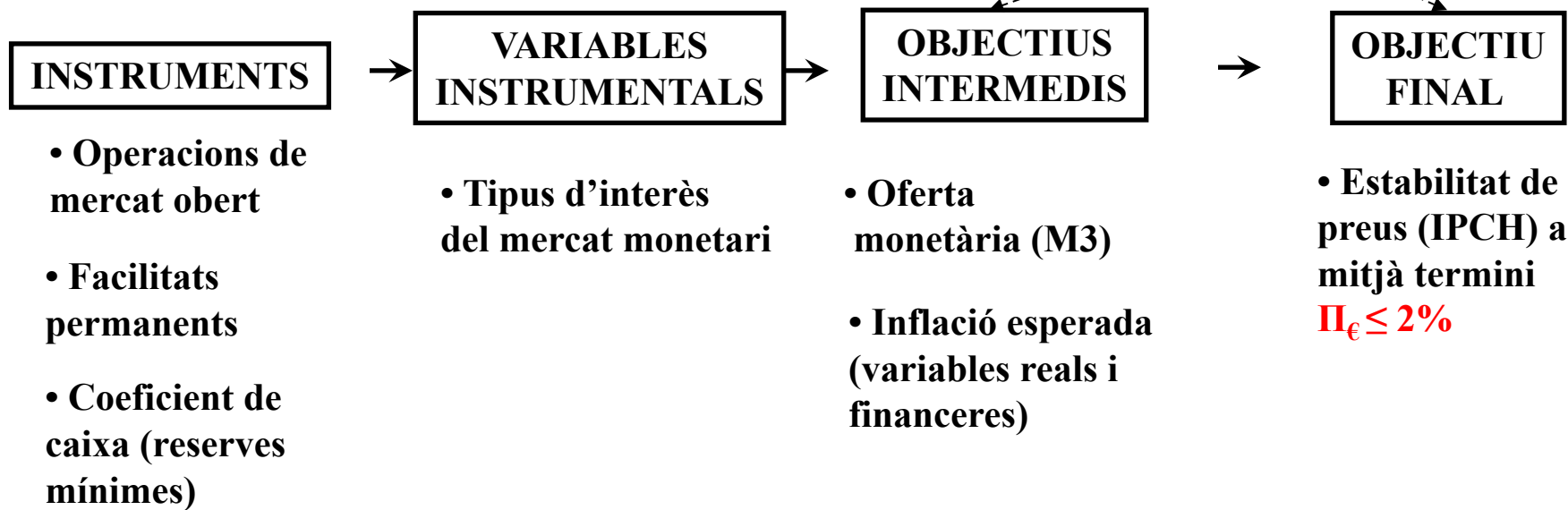
Política monetària: **cadena** de PM

- La **cadena de la política monetària** a l'eurozona.
Esquema del disseny general de la PM.

VÍDEO: estratègia de PM del BCE

<https://www.youtube.com/watch?v=H6ZOiwZIUhk>

*La PM no pot
controlar directament*

Política monetària: **objectiu final**

- **L'objectiu últim** o fonamental de la PM és l'**ESTABILITAT DE PREUS**.
  - ✓ El Tractat de Maastricht especifica que la **tasca principal** de l'eurosistema és mantenir l'estabilitat de preus (art. 282-2; 127 del TFUE).
    - ✧ ...també fomentarà altres polítiques (objectius **secundaris**: integració i estabilitat financera) sempre que no entren en conflicte amb l'estabilitat de preus.
  - ✓ "L'estabilitat de preus **es defineix** com un **augment anual** en l'índex de preus de consum harmonitzat (IPCH) per a la **zona euro pròxim, però per davall del 2%** en el **mitjà termini** (font: Consell de Govern del BCE).
    - L'objectiu es defineix en termes d'inflació dels preus dels **béns i serveis** (general).
    - **No** es consideren els preus del **actius**.
  - ✓ Per què cal una **política monetària** per a garantir l'estabilitat de preus?
    - A causa que la **inflació és un fenomen monetari** en el mitjà-llarg termini
...Teoria quantitativa dels diners $\rightarrow M \cdot V = P \cdot Y \rightarrow$ (taxes: $m+v=p+y$)
  - ✓ Per què una taxa d'inflació **positiva**, tot i que petita i estable?
    - Costos econòmics de la inflació... però també de la deflació.

Política monetària: objectiu

➤ **Riscos de la inflació elevada**

- Pèrdua de competitivitat.
- Distorsiona l'assignació eficient de recursos.
- Pèrdua de credibilitat de la política econòmica davant dels inversors estrangers → primes de risc.
- Desviació de recursos a operacions de cobertura.
- Redistribució no desitjada de la renda.
- Altres costos (en situacions d'inflació descontrolada).

➤ **Riscos de la deflació (de demanda)**

- En cas de recessió, impossibilitat de crear tipus d'interès reals negatius que estimulen la inversió i el consum (la PM no seria efectiva).
- Les expectatives de baixades addicionals de preus incentiven la congelació de la despesa i accentuen la insuficiència de demanda.
- Increment del cost real de devolució dels deutes acumulats.

Política monetària: **objectiu intermedi**

- **Objectius intermedis** → variables per a afrontar el control de la inflació.
  - Han de mostrar una forta relació amb l'objectiu final.
  - Han d'estar influïdes per variables controlades pel BCE (variables instrumentals).
- **Dos pilars** per a identificar si perilla l'estabilitat de preus:
  - ✓ **PRIMER PILAR. Anàlisi econòmica:**
    - Una àmplia revisió de l'evolució recent i perspectives probables de les **condicions econòmiques** → determinar les amenaces a l'estabilitat de preus a curt i mitjà termini.
      - ✧ Inclouen el creixement, l'ocupació, els preus, els tipus de canvi i les condicions externes.
    - Estudi de la taxa d'**inflació esperada**.
  - ✓ **SEGON PILAR** (tradicional). **Anàlisi monetària:**
    - S'estudia l'evolució d'**M3** juntament amb altres agregats de crèdit que, a mitjà i llarg termini, es mouen en proporció a la inflació: teoria quantitativa → $M \cdot V = P \cdot Y$
    - El procés d'innovació financera i la globalització han afeblit el vincle entre l'oferta monetària i la inflació (però no a llarg termini).
      - Necessitat d'**objectius intermedis addicionals**.
      - No obstant això, l'anàlisi monetària continua sent la *clau* en el llarg termini.
- ✓ Aquestes dues perspectives ofereixen marcs analítics **complementaris** per a donar suport a l'avaluació dels riscos per a l'estabilitat de preus.

Política monetària: **instruments**

- **Variable instrumental:** tipus d'interès a curt termini en el mercat monetari.
- **Instruments:** s'usen per a controlar la variable instrumental.

Importància dels mecanismes de transmissió monetària

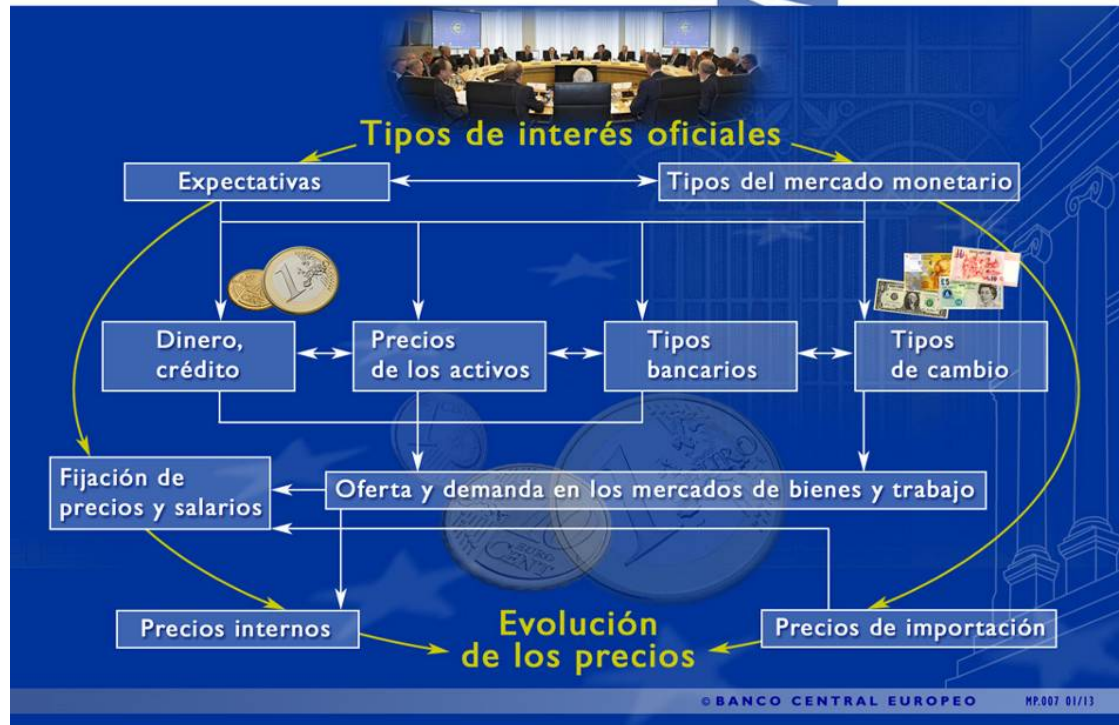
<https://www.youtube.com/watch?v=tvReklJ9ZKo>

**MECANISMO DE TRANSMISIÓN – CÓMO AFECTAN
A LOS PRECIOS LOS TIPOS DE INTERÉS**

POLÍTICA MONETARIA

VÍDEO
Instruments de PM

Política monetària: instruments

- **Variable instrumental:** tipus d'interès a curt termini en el mercat monetari.
- **Instruments:** s'usen per a controlar la variable instrumental. Els instruments **tradicionals** (previs a la crisi) són:
  - ✓ **Operacions de mercat obert:** subhastes del BCE, en general setmanals (n'hi ha a més llarg termini) a una taxa d'interès, és l'operació principal de finançament.
    - Aquestes subhastes són els mitjans pels quals el BCE **proporciona liquiditat** al sistema bancari i el tipus d'interès triat s'usa com la **taxa d'interès de referència**.
    - Com flueix la liquiditat de l'eurosistema a tots els racons del sistema bancari de l'eurozona? En cada subhasta.
      - ✧ Cada BCN recull les ofertes dels seus bancs comercials i passa la informació al BCE.
      - ✧ El BCE decideix quina proporció de les ofertes s'acceptarà i dóna instruccions als BCN.
      - ✧ Els bancs comercials poden difondre la liquiditat en el **sistema interbancari** (hi ha un sol tipus d'interès en el conjunt de la zona euro).
  - ✓ **Facilitats permanents**
    - Facilitat de dipòsit: taxa d'interès pagada als dipòsits dels bancs al BCE.
    - Facilitat marginal de crèdit: els bancs sempre poden manllevar diners directament al BCE a la taxa d'interès corresponent (préstec a un dia).
  - ✓ **Reserves mínimes exigides:** reserves per mantenir en el BCE.

Política monetària: **els reptes**

➤ **Retards de la política monetària**

- ✓ Lapse de temps entre la detecció d'una desviació significativa de l'objectiu final i que facen efecte les mesures adoptades.
  - Són de tres tipus: informació, execució i resposta.
  - **Caràcter preventiu** de les actuacions; són a mitjà i llarg termini (no activisme).
  - ✧ **Necessitat d'una política monetària *forward looking* (cap al futur).**

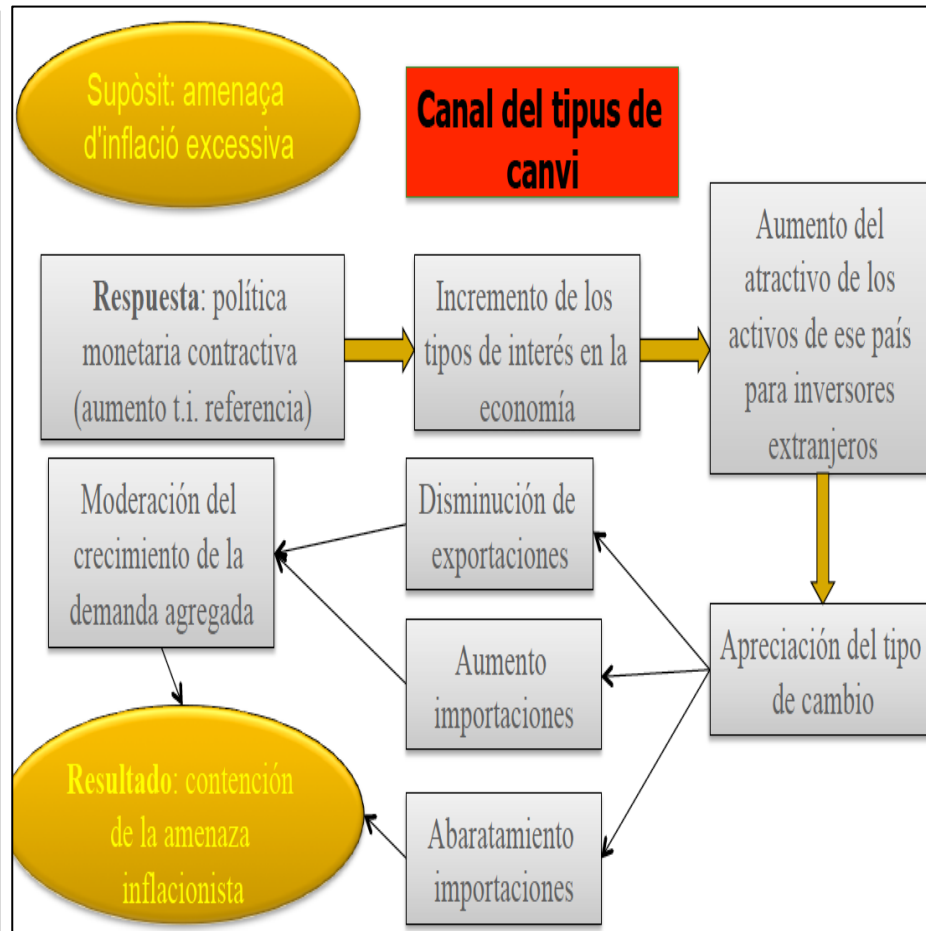
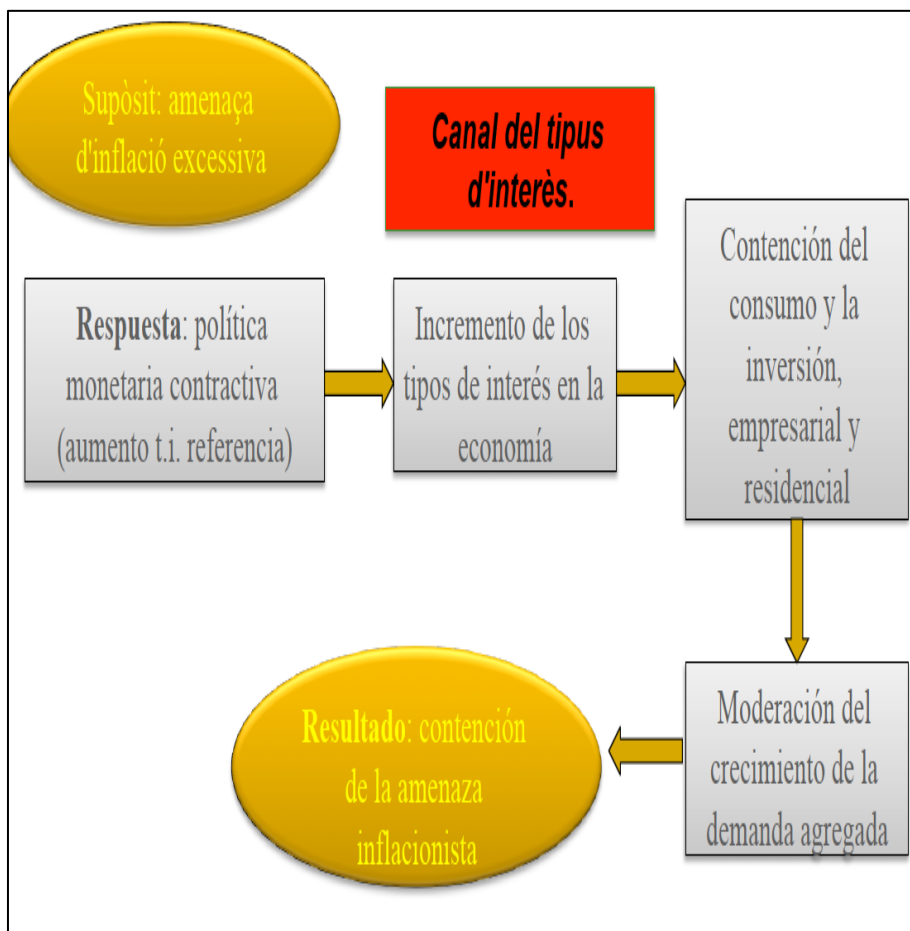
➤ **Política monetària **única** i heterogeneïtat dins de la UEM.**

- ✓ Un mateix xoc pot tenir efectes diferents en economies diferents (xocs asimètrics) i requerir, per tant, polítiques diferents.
- ✓ Una mateixa mesura de política monetària pot tenir conseqüències diferents, a través dels canals de transmissió dels impulsos de la PM, en economies heterogènies
  - ✧ Aquests **canals de transmissió**, que funcionen **simultàniament**, són, entre d'altres, els canals de **tipus de canvi**, de **tipus d'interès**, de crèdit i de preu dels actius.

Política monetària: els reptes

Exemples de mecanismes de transmissió

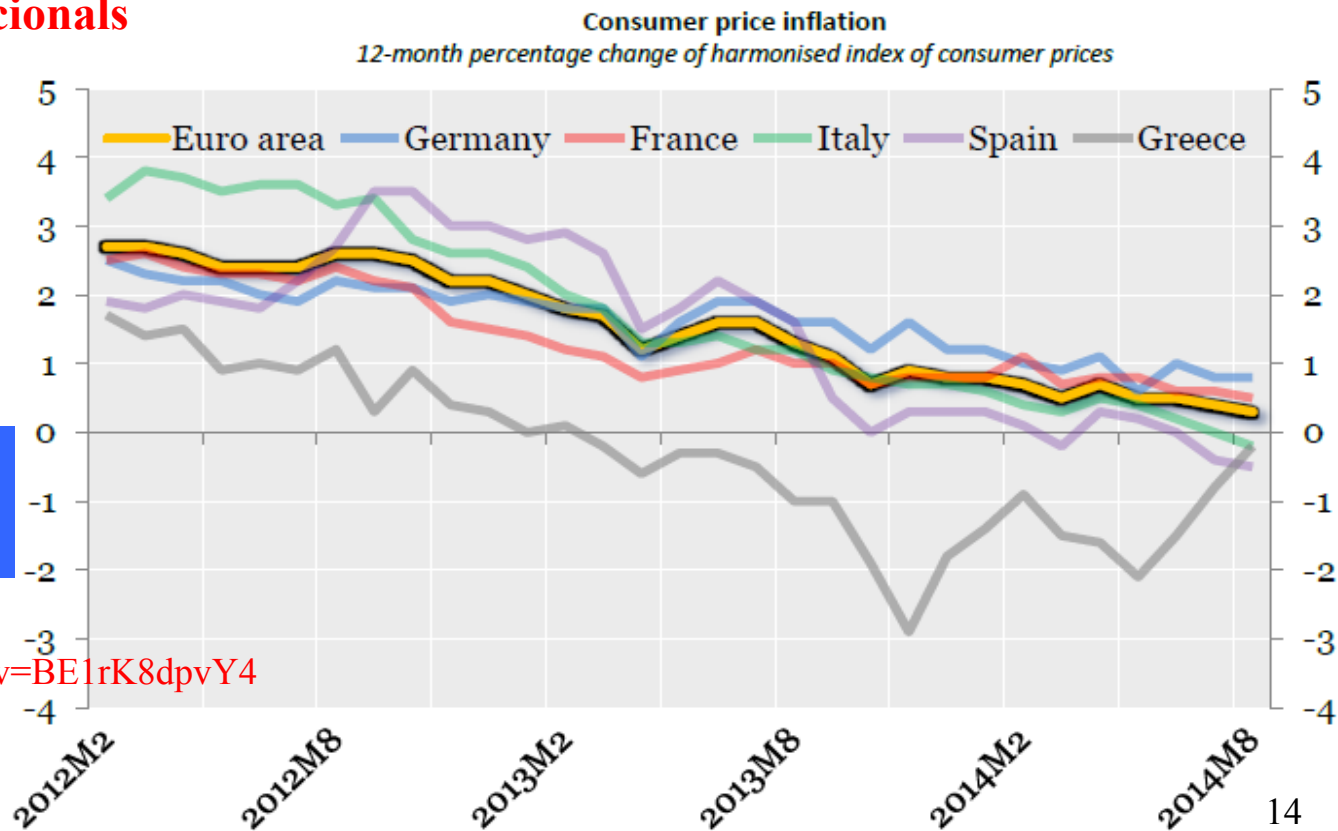

Política monetària: el BCE davant la crisi

➤ Inflació a l'eurozona

- **Risc de deflació**, sobretot en les economies més febles que, a més a més, van veure augmentar la **càrrega del deute** i que es dificultava l'ajust dels preus relatius.
- Insuficiència de les mesures convencionals. Tot i que la taxa d'interès era 0, la baixa inflació dificultà crear taxes d'interès real negatives (trampa de la liquiditat)→

mesures excepcionals

VÍDEO:
Expansió quantitativa

<https://www.youtube.com/watch?v=BE1rK8dpvY4>

Política monetària: el BCE davant la crisi

Flexibilització de les mesures tradicionals...

- La reducció dels tipus **d'interès** (després d'un augment temporal el juliol de 2008): el setembre del 2014 se situaren en el 0,05%; i el març del 2016 en el 0%. Una reducció dels diferencials d'interessos en les facilitats permanents (0,25%) i penalització dels dipòsits (-0,40%).
- Es permet als bancs accedir a l'import total de la **liquiditat** que necessiten al tipus d'interès de referència i s'**amplia el termini** del préstec (→ substitució progressiva del finançament extern privat de les economies perifèriques). En les operacions de refinançament a llarg termini arriben a tres anys (LTRO).
- S'amplia la llista dels actius admesos com a **garantia** en aquests préstecs.

...i adopció de **mesures no convencionals**, de vegades conegudes com a flexibilització quantitativa (*quantitative easing: QE*).

Política monetària: el BCE davant la crisi

Flexibilització de les mesures tradicionals i...

...**adopció de mesures no convencionals**, de vegades conegudes com a flexibilització quantitativa (*quantitative easing: QE*).

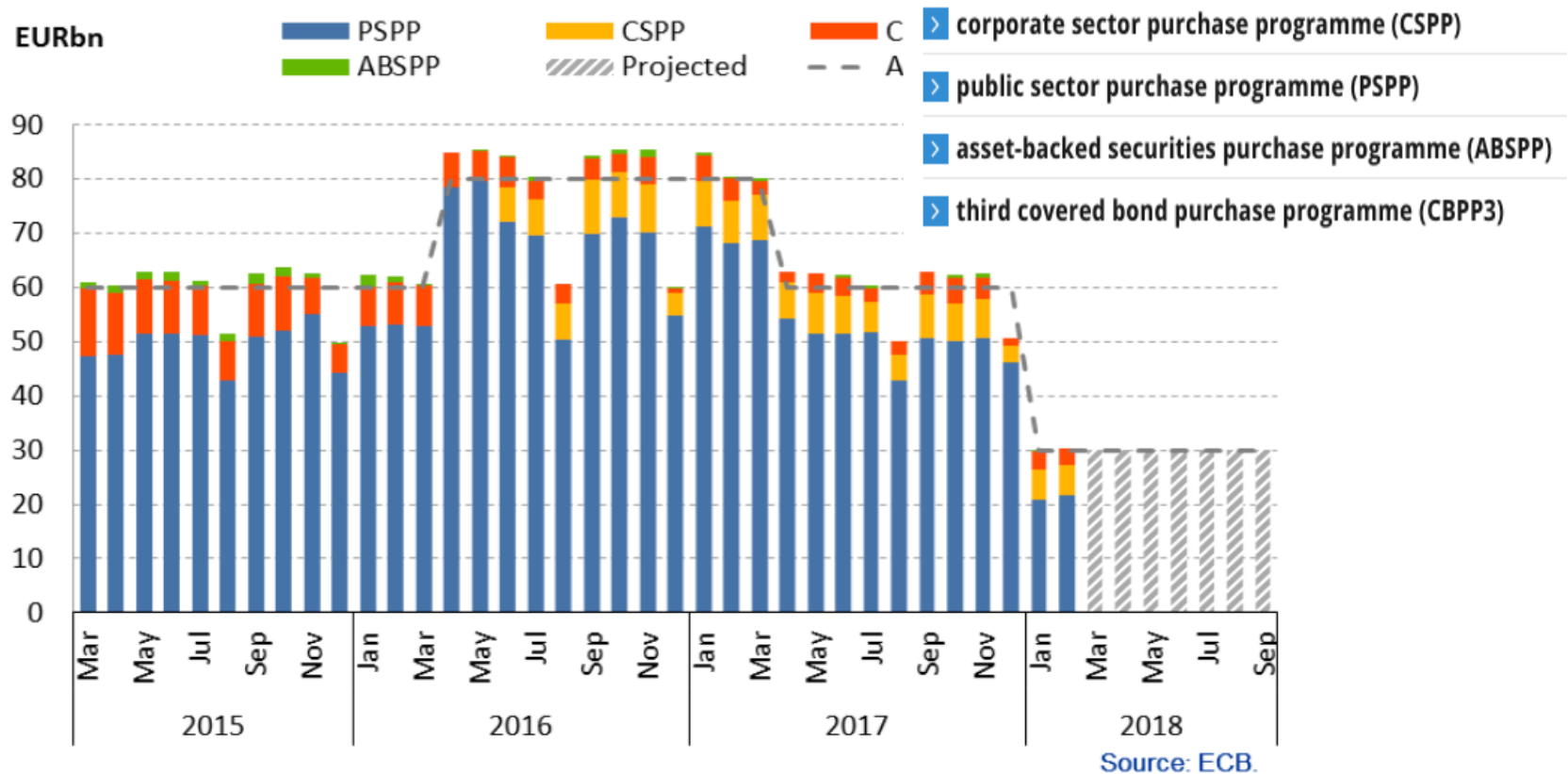
- Són **programes d'adquisició d'actius, públics o privats**: compra en el **mercat secundari** d'actius i bons dels governs, per a fer front a la crisi fiscal, per a donar **liquiditat i profunditat** a alguns segments dels mercats d'actius i restaurar uns **mecanismes de transmissió de la PM** més adequats.
  - Bons garantits; Programa per als mercats de valors (SMP); **operacions monetàries de compravenda** de deute públic (*Outright Monetary Transactions, OMT*); Programa per a comprar títols garantits per deute privat, dirigits a les PIME, i bons ($60 \cdot 10^9$ €) (octubre del 2014).
  - **Programa d'expansió quantitativa**: gener-març del 2015, s'estableix l'objectiu de **comprar actius** (privats i públics) per $60 \cdot 10^9$ € **mensuals** fins al setembre del 2016 (quantia total: 1,1 bilions d'euros) a fi de **combatre la deflació** (-0,3% IPCA, febrer 2015), reactivar el **crèdit** al sector **privat**, reduir la pressió sobre el sector **públic** i debilitar l'**euro** en els mercats canviaris ($\rightarrow$ més *X* netes $\rightarrow$ més *Y*). El 2016 s'amplia temporalment a $80 \cdot 10^9$ €/mes i fins al desembre del 2017. El **2018** comença la **normalització**.

Política monetària: el BCE davant la crisi

<https://www.ecb.europa.eu/mopo/implement/omt/html/index.en.html>

<https://www.ecb.europa.eu/explainers/show-me/html/index.es.html>

APP monthly net purchases, by programme

Monthly net purchases of public and private sector securities currently amount to €30 billion on average.

Polítiques macroeconòmiques a la UME

➤ Política monetària

- ✓ Principals aspectes institucionals
- ✓ La cadena de la política monetària
- ✓ La política monetària i la crisi financera

➤ **Política fiscal i Pacte d'Estabilitat i Creixement (PEC)**

- ✓ La política fiscal en una unió monetària
  - ✧ Estabilitzadors automàtics i política fiscal discrecional
  - ✧ Externalitats de la política fiscal
  - ✧ Alguns principis: teoria del federalisme fiscal
- ✓ La política fiscal en la UME
  - ✧ Subsidiarietat: disciplina i coordinació
  - ✧ El Pacte d'Estabilitat i Creixement (PEC) i les reformes

➤ La recent crisi i debilitats de la UME

Política fiscal **en una unió monetària**

- En una unió monetària, **la PF és l'únic instrument macroeconòmic disponible a escala nacional.**
  - ✓ El govern s'endeuta en recessió i paga en expansió en nom dels ciutadans.
  - ✓ En cas d'un xoc asimètric, la PF del govern actua com a substitut de les transferències entre països.
- Els **problemes** de la PF:
  - ✓ L'**eficàcia** de la política fiscal depèn de les expectatives del sector privat.
    - Si s'espera que una reducció d'impostos avui anirà seguida d'un augment d'impostos en el futur per a tornar el deute, no és probable que la PF expansiva impulse el consum privat avui (equivalència ricardiana).
  - ✓ Les PF nacionals afecten altres països de diverses formes (són els efectes secundaris (*spillovers*)).
  - ✓ La PF és molt **lenta** a l'hora d'implementar-se (elaboració dels pressupostos), però
    - ...hi ha una **distinció** crucial pel que fa al funcionament de la PF:
      - **Estabilitzadors automàtics** del pressupost.
      - Política fiscal **discrecional**.

Política fiscal en una unió monetària

- **Política fiscal discrecional:** hi ha una decisió voluntària de canviar els impostos o les despeses.
- **Estabilitzadors automàtics:** la política fiscal contracíclica és automàtica.
  - ✓ Com que no requereix cap decisió, no hi ha retard de decisió. Si l'economia s'alenteix:
    - Els ingressos fiscals disminueixen.
    - La despesa social s'eleva (per exemple, en prestacions per desocupació).
      - ✧ Com a norma general, quan el creixement del PIB disminueix un 1%, el dèficit públic s'agreuja en un 0,5% del PIB → hi ha expansió fiscal.
  - ✓ A causa dels estabilitzadors automàtics, les xifres del pressupost no revelen el que fan els governs amb la política fiscal... el **pressupost ajustat cíclicament** mostra quin seria el saldo, en un any determinat, **si el diferencial de producció (*output gap*) fóra zero**.
    - Un **diferencial negatiu** indica que l'economia funciona per davall del seu potencial.
- La **diferència** entre el **pressupost real** i l'**ajustat de cicle** és l'empremta dels estabilitzadors automàtics
  - L'**evolució en el saldo ajustat cíclicament** és una mesura fiable de l'orientació de la política fiscal (**política fiscal discrecional**) perquè separa les accions governamentals discrecionals dels efectes del cicle sobre els estabilitzadors automàtics

Política fiscal en una UM: **externalitats**

- **La PF dels països, hauria d'estar sotmesa a algun tipus de **coordinació**?**
  - ✓ **Sí, si les polítiques fiscals nacionals són una font d'externalitats...**
    - Els efectes de les accions de política fiscal d'un país es poden propagar a altres països a través de diversos canals, com ara l'ingrés i la despesa, la inflació, els costos d'endeutament i les dificultats financeres.
    - La difusió és probablement reforçada per la UM a través d'un augment del comerç.
- ...però la coordinació implica nous límits a la sobirania nacional.
- ✓ Per a respondre a aquesta pregunta, cal revisar els **canals pels quals es produeixen desbordaments** i examinar les diferències en el cas de la zona euro.
  1. Desbordaments dels cicles d'ingressos.
  2. Desbordaments de costos d'endeutament.
  3. El biaix cap al dèficit i la disciplina col·lectiva.
  4. Els dèficits excessius i la clàusula de no-rescat (*no-bailout*).

Política fiscal en una UM: externalitats

1. Desbordaments dels cicles d'ingressos

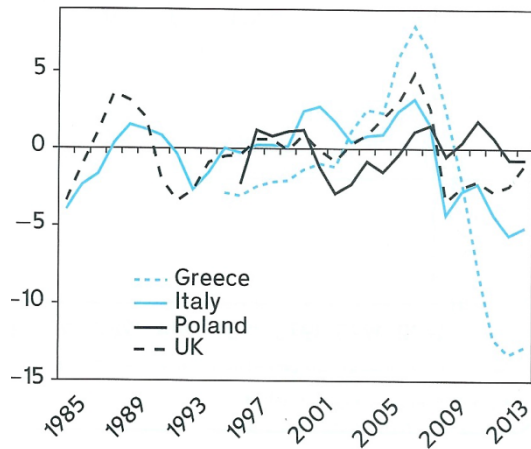
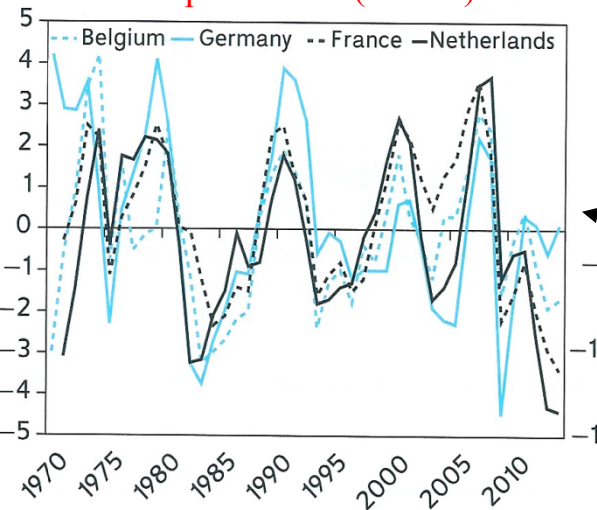
✓ Els **cicles econòmics es transmeten** a través de les exportacions i les importacions

- Quan un país entra en una fase d'expansió, importa més dels seus països socis.
  - ✧ Més desbordament com més comercien els països entre si.
- Els diferencials de producció per a quatre països de la UME →
  - ✧ Els cicles econòmics estan altament sincronitzats, molt abans de l'adopció de l'euro (→ menys xocs asimètrics).
  - ✧ Però tenen diferent intensitat (→ asimetria).

✓ Què implica això per a la política fiscal?

- Si dos EM d'una UM tenen **cicles sincronitzats**, p. ex. una recessió, tots dos requereixen una PF expansiva, però **fins a quin punt?** → **necessitat de coordinació**.
- Si els **cicles no estan sincronitzats**, una PF expansiva en un país que s'enfronta a una recessió pot introduir pressions inflacionistes al país que està en plena expansió, mentre que una PF contractiva en aquest últim pot aprofundir la recessió en el primer → **(més) necessitat de coordinació**.

Diferencial
de producció (% PIB)

Política fiscal en una UM: externalitats

2. Desbordament del cost d'endeutament (efecte sobre el tipus d'interès)

- ✓ En la mesura que el dèficit d'un país indueix una taxa d'interès més alta per a tots els països de la zona euro, pot reduir la inversió i el creixement a llarg termini.
  - Aquest és un argument feble perquè la zona euro està integrada en els mercats financers mundials i és poc probable que l'endeutament de qualsevol país membre provoqui un gran efecte sobre les taxes d'interès mundials i europees (és un país petit a escala mundial).
    - ✧ Però més endeutament pot fer augmentar les entrades de capitals, la moneda comuna es pot apreciar i la competitivitat deteriorar-se.

3. Biaix cap al dèficit i disciplina col·lectiva

- ✓ Els governs poden tenir incentius per a incórrer en dèficit, especialment quan les eleccions són prop, perquè la despesa pública és una font important d'ingressos per a tots els ciutadans i empreses (→ augment del deute públic → traspassa aquest cost al següent govern).
  - Biaix més important en els règims parlamentaris que involucren grans coalicions.
  - L'acumulació de deute reflecteix el fracàs del control democràtic dels governs.
  - En aquest context, es pot usar la disciplina col·lectiva (encara que no justificada per efectes de desbordament) com a substitut d'unes institucions nacionals adequades.

Política fiscal en una UM: externalitats

4. **Dèficits excessius (i sostenibilitat del deute)** poden derivar en **impagaments**

✓ En principi, si cada país tracta de resistir la propensió al dèficit, no hi ha necessitat de mesures col·lectives llevat que s'hi identifiquen *spillovers*:

- ✧ **Monetització** del deute per recurs al banc central del país → augmenta la **inflació** de la UME → força el BCE a prendre mesures de PM contractiva.
- ✧ **Risc de contagi**: si els mercats creuen que el deute públic d'un país és insostenible, poden veure amb recel tota la zona euro → **sortida de capitals i debilitat de l'euro** (inflació importada → PM contractiva).
- ✧ Si un país acumula tant de deute que no pot fer front al servei del deute → **risc d'impagament** → pot haver-hi **contagi** si afecta el valor de l'euro i altres actius.
- ✧ Si la mera amenaça d'impagament d'un país membre fa que els altres governs membres se senten obligats a **rescatar-lo** → aquest risc s'ha identificat clarament en el Tractat de Maastricht → **clàusula de no-rescat (no-bailout)**.
  - ✧ Els articles 125-123 prohibeixen a l'eurosistema, i a totes les altres institucions públiques, incloent-hi els governs nacionals, proporcionar suport directe a altres governs de l'eurozona.

però, **quina credibilitat té el compromís de no-rescat???**

Política fiscal en una UM: **alguns principis**

- L'existència **d'externalitats** és un argument a favor de **compartir responsabilitats polítiques** entre els països independents.
- Però també hi ha **contraarguments**... La qüestió rellevant és

... **en quin nivell de govern** (regional, nacional, supranacional) **s'han de dur a terme les polítiques?** La *teoria del federalisme fiscal* s'ocupa d'aquesta qüestió.

- ✓ Dos arguments per a **compartir les responsabilitats** (coordinació o delegació):
  - Desbordaments / **externalitats**
  - **Rendiments creixents a escala**: algunes polítiques són més eficaces quan es porten a terme a gran escala (per exemple, l'ús dels diners, la defensa...).
- ✓ Dues raons per a conservar la **sobirania nacional**:
  - **Heterogeneïtat de preferències**: com que en algunes àrees la diversitat dins de la UE és gran, és difícil dissenyar normes supranacionals òptimes.
  - **Asimetries d'informació**: la informació és més fàcil d'aconseguir en l'àmbit local que en una escala més global.

...però **no proporciona una resposta general**; és un enfocament **cas per cas**, i sovint ens enfrontem als pros i contres sense arribar a una resposta convincent.

Política fiscal a la UME: principis

- A la UE s'aplica el **principi de subsidiarietat**.
- ✓ Els quatre arguments anteriors, a favor i en contra de la centralització a la UE, és poc probable que conduïsqen a conclusions clares. Així doncs, la qüestió és...

On ha de recaure la càrrega de la prova?

- La UE considera que la càrrega de la prova ha de recaure sobre els qui argumenten a favor de compartir tasques sobiranes.
- La presumpció és que **les decisions es mantenen a escala nacional**, llevat que es demostre que hi ha un cas de considerables rendiments creixents a escala o de fortes externalitats.

“En virtut del **principi de subsidiarietat**, la Unió, en els àmbits en què no té competència exclusiva, sols intervé en el cas que i en la mesura en què els objectius d'una acció determinada no puguin ser suficientment assolits pels estats membres, ni a nivell central ni a nivell regional i local, i puguin en canvi ser assolits millor, per raó de les dimensions o dels efectes de l'acció projectada, a nivell de la Unió”.

(article 5 del TUE)

Política fiscal a la UME: principis

Què significa tot això per a la **política fiscal de la zona euro**?

- ✓ En vertaders estats federals hi ha un nivell de **govern federal** poderós...
  - ...Quan els criteris econòmics d'una AMO no se satisfan, pot considerar-se, en principi, la creació d'una AM amb una **autoritat fiscal federal** forta a fi de neutralitzar les pertorbacions asimètriques i reduir costos socials.
  - ...però en la zona euro, el **pressupost de la Comissió** és massa **reduït** perquè pugui tenir cap paper macroeconòmic i, a més, no està dissenyat per a estabilitzar l'economia en aquest cas.
- ✓ La **disciplina fiscal** és **necessària**
  - Els governs nacionals poden aconseguir-la sense pèrdua de sobirania, però...
- ✓ La **coordinació de polítiques**, tot considerant les necessitats específiques dels països, seria **desitjable**
  - No obstant això, els governs són molt reticents a renunciar a un instrument important de política econòmica, la PF, que podria ser essencial per a respondre als xocs asimètrics.

...Per tant, **són necessàries regles comunes** perquè:

- Els governs solen incórrer en dèficit pressupostari → problemes de sostenibilitat.
- La integració financera pot afavorir PF expansives i dèficits pressupostaris (menys i.)
- Les PF *irresponsables* ja no es limiten pel perill de depreciació del tipus de canvi m. n.
- Un país que incorre sistemàticament en dèficits pressupostaris produeix **efectes externs** negatius en els socis de la unió monetària.

Política fiscal a la UME: **disciplina**

Disciplina de les PF a la UME (i la UE)...

- El **Tractat de Maastricht** va establir els **criteris** que, respecte al dèficit i el deute públic (3% i 60% del PIB respectivament), havien de complir els països de la UE per a passar a formar part de la UME, i també va estipular que els estats membres de la unió havien d'**evitar els dèficits públics excessius**...
- El **Pacte d'Estabilitat i Creixement (PEC)**, adoptat el 1997, estava destinat a mantenir aquesta **disciplina fiscal**.
  - Té una intenció clarament **preventiva**.
  - Però estableix un **procediment de dèficit excessiu**.
  - I preveu la imposició de **sancions** als països de l'eurozona que no el respecten.
- ✓ L'**objectiu principal** és garantir la **sostenibilitat** dels pressupostos públics (deute) i fer-la compatible amb la **flexibilitat** necessària per a respondre a una crisi econòmica (dèficit).
- La crisi del deute sobirà i els problemes de l'euro → **reformes del PEC**

Política fiscal a la UME: **coordinació**

Coordinació de les PF a la UME (i a la UE): sembla necessària.

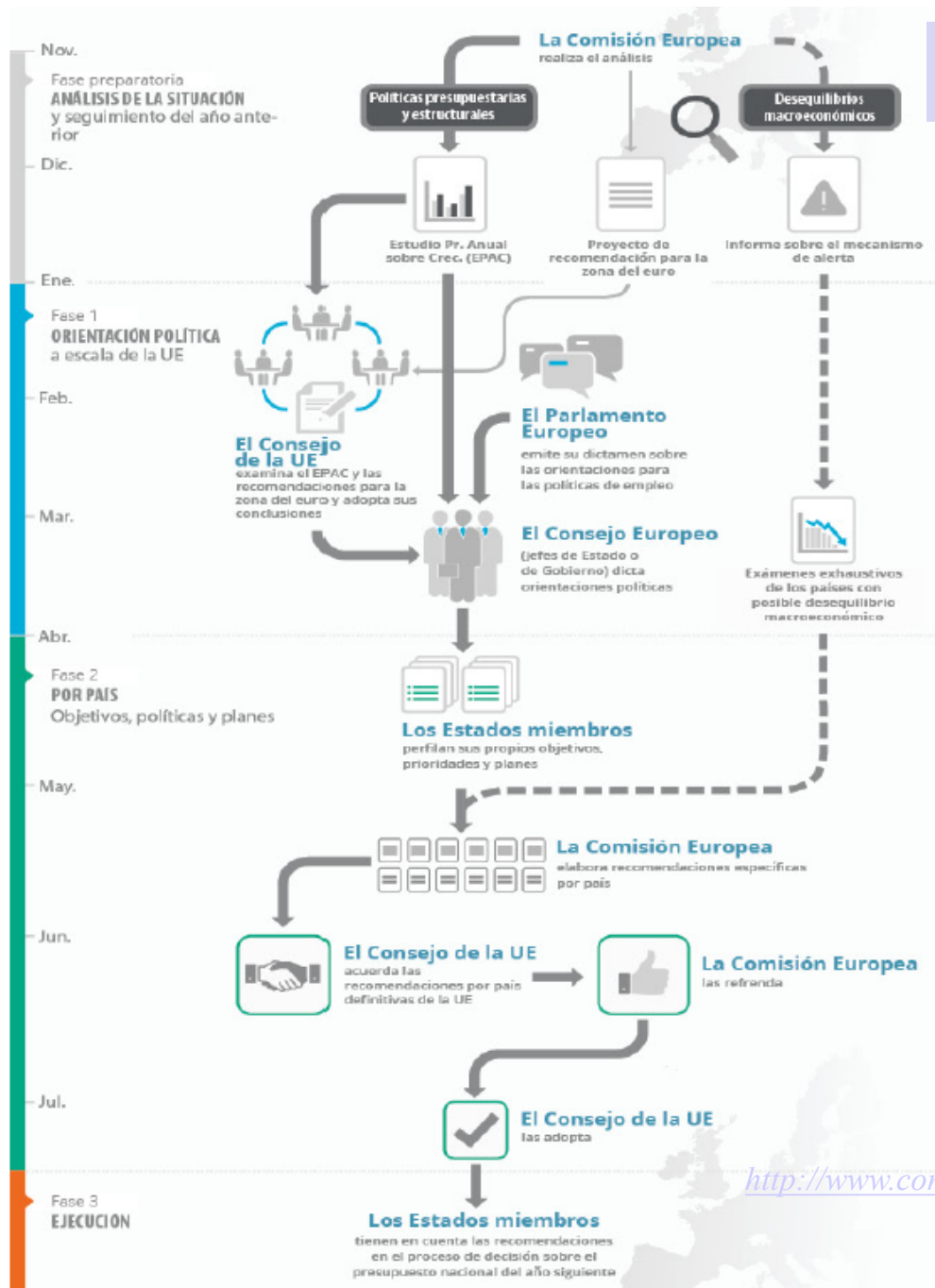
- El PEC **no elimina la sobirania nacional en la política fiscal**: els governs tenen el control complet sobre els pressupostos nacionals, però sembla convenient la coordinació de les PF. En aquest sentit...
- L'any 2010-2011 es va establir el **Semestre Europeu**, en què s'integren i s'organitzen la **supervisió i coordinació de les polítiques econòmiques i fiscals**, i les recomanacions de política de la Comissió.

- ✓ Comprèn la coordinació de **tres blocs de polítiques econòmiques**:
  - **Reformes estructurals**, dedicades a promoure el creixement i l'ocupació de conformitat amb l'Estratègia Europa 2020.
  - **Polítiques pressupostàries**, a fi de garantir la sostenibilitat de les finances públiques de conformitat amb el Pacte d'Estabilitat i Creixement.
  - **Prevenió de desequilibris macroeconòmics excessius**.

- ✓ El 2015 → integrar millor els interessos del **conjunt de la zona euro** i les dimensions nacionals; i fomentar la convergència.

...Però, **com funciona** el Semestre Europeu?

Semestre Europeu

1. Avaluació de la situació macroeconòmica a la UE i a la UME → **informe anual de creixement**.
2. Discussió i orientacions de política globals i potencials desequilibris per país.
3. Plans nacionals d'estabilitat –UME- (o convergència UE) → **programes d'estabilitat i convergència**.
4. Avaluació dels plans nacionals i recomanacions de la Comissió.
5. Acords definitius, ratificació i adopció → **conclusions i recomanacions per país**.
6. Elaboració i aprovació dels pressupostos nacionals seguint aquestes recomanacions.

<http://www.consilium.europa.eu/es/policies/european-semester/>

Elements del Pacte d'Estabilitat i Creixement

✓ Definició de **dèficit excessiu** i **deute excessiu**

- Els dèficits són excessius quan sobrepassen el 3% del PIB; el deute, el 60% del PIB.
- Els països de la UME es comprometen a mantenir una situació pressupostària “pròxima a l'equilibri o amb superàvit” a mitjà termini (→ saldo ajustat cíclicament, -0,5%).
- En **circumstàncies excepcionals** les disposicions se suspelen de forma automàtica.

✓ Vessant **preventiu** (per a animar els governs a evitar els dèficits excessius -UE)

- **Programa d'estabilitat (UME) o convergència (UE)**: pressió social i vigilància mútua. Els ministres de finances participen en un debat col·lectiu sobre la política fiscal de cada membre (ECOFIN) i s'estableix l'objectiu pressupostari a mitjà termini (**ara** es fa dins del **Semestre Europeu**).

✓ Vessant **correctiu** (UEM)

- Alerta anticipada i **recomanacions** quan es creu que el dèficit sobrepassarà el límit.
- **Procediment de dèficit excessiu** (PDE): si el dèficit és excessiu, es fan recomanacions → seguit de mesures correctores i, en última instància, si no es compleixen, sancions...

✓ Sancions (UEM)

- Si un país no pren les mesures correctives i no redueix el dèficit per davall del 3%, és sancionat. Multes que comencen en un 0,2% del PIB i s'eleva 0,1 p per cada 1% d'excés de dèficit, fins al 0,5% del PIB (Comissió → votació Consell MQ invertida).
- En el vessant preventiu també pot haver-hi sancions en forma de dipòsit no remunerat₃₁

El PEC: **experiència** i reformulació

- La **crisi del deute públic del 2010** proporcionà munició als qui argumenten que el PEC no és probable que arribi a l'objectiu d'establir una ferma disciplina fiscal a tots i cadascun dels països membres.
- Els **beneficis de la coordinació són limitats, la necessitat col·lectiva de disciplina és alta, però forçar la disciplina col·lectiva s'enfronta a la sobirania nacional**. Aquest conflicte és inevitable.
  - ✓ La **disciplina** no es pot fer complir sense l'amenaça de **sancions**.
  - ✓ Però en la pràctica:
    - ✧ L'ECOFIN de 25/11/03 va suspendre aplicar a França i Alemanya el procediment per dèficit excessiu (tot i que $DP > 3\%$) → el PEC va perdre credibilitat.
    - ✧ La UE va acabar per reformular el Pacte (març del 2005), en què introduí elements específics per a cada país quan s'ha d'avaluar la situació econòmica (→ pèrdua de credibilitat). Es tracta de dotar-lo de més flexibilitat (introdueix el concepte de dèficit cíclicament ajustat).
    - ✧ Durant els **primers deu anys** d'unió monetària, el procediment de dèficit excessiu ha sigut activat 22 vegades per membres de l'eurozona, que són objecte de sancions, i 12 més per altres països de la UE, que no poden ser multats. Però **les sancions no es van imposar mai**.
    - ✧ La primavera del 2011, 24 dels 28 països de la UE havien incorregut en dèficit excessiu → era **urgent una reforma del PEC**: havia sigut massa flexible.

El PEC: experiència i reformulació

- **Reformes** que tenen com a objectiu **enfortir i ampliar el PEC**, fixar noves normes per a les polítiques pressupostàries i econòmiques i completar el PEC
→ **supervisió més detallada dels pressupostos nacionals i més atenció als nivells de deute públic.**
  - ✓ ***Euro Plus Pact (Six pack)*** (2011): més vigilància per tal de prevenir desequilibris macroeconòmics públics i privats → Semestre Europeu + multes quasi automàtiques.
  - ✓ ***Two Pack*** (2013): supervisió més a fons i recomanacions més estrictes als EM en situació de dèficit excessiu o rescatats.
  - ✓ ***Pacte pressupostari*** (2013, tractat intergovernamental d'estabilitat, coordinació i governança): objectiu d'estabilitat pressupostària → norma nacional per tal de limitar el **dèficit estructural** al 0,5% del PIB o a l'1% si el deute públic <60% del PIB.
  - ✓ ***Clàusula de reformes estructurals i inversió*** (2016): aplicació més flexible del PEC si els països apliquen reformes.
- El PEC (**disciplina**) **no és suficient** → **el MEDE** és un fons de rescat per a països de la zona euro que proporciona assistència financera en forma de préstecs en condicions favorables (**solidaritat**), però només en casos extrems d'insolvència i condicionats a la reducció del dèficit primari → efectes procíclics.

El PEC: experiència i **reformulació**

- Trets principals de les reformes del PEC:
  - ✓ **Objectiu de dèficit: equilibri del pressupost primari cíclicament ajustat.**
    - És l'equilibri del **saldo estructural**: exclou els pagaments per interessos del deute i els efectes de les fluctuacions cícliques.
    - L'objectiu és permetre un ús anticíclic de la PF discrecional.
  - ✓ **Objectiu de deute (DP)**: l'evolució de la **ràtio DP/PIB** és un criteri per a avaluar les polítiques aplicades; si es redueix o es manté en un nivell baix, no hi ha amenaça d'impagament.
  - ✓ **Sancions (creïbles)**: el procediment de decisió ha de ser **més clar i automàtic**. Les recomanacions de la Comissió s'accepten automàticament llevat que una majoria qualificada (2/3 dels vots) s'hi manifeste en contra (**majoria qualificada invertida**).
  - ✓ **Compromís implícit** dels governs per a començar a planificar el fenomen de l'envelliment que tindrà implicacions pressupostàries importants en les despeses de sanitat i pensions (superàvits).
- En el Semestre Europeu es defineix un conjunt d'indicadors que han de servir de **mecanismes d'alerta** respecte de potencials desequilibris.

El PEC: PF contracíclicues?

➤ El PEC imposa polítiques fiscals procíclicues?

- Els pressupostos es deterioren durant les **recessions** econòmiques (estabilitzadors automàtics).
- La **reducció del dèficit** en una desacceleració pot aprofundir-la encara més.
- Una **multa** empitjora el dèficit i té un efecte procíclic.

→ El resultat és que s'han mantingut **PF procíclicues** durant la crisi en molts països (figura).

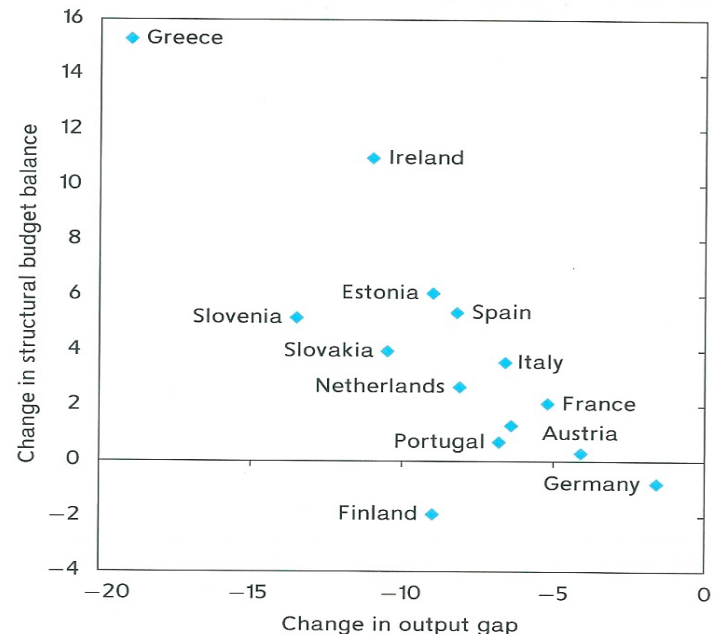
➤ Solució: mantenir un pressupost pròxim a l'equilibri, o amb superàvit, en anys normals.

- Si el pressupost en anys normals està equilibrat, deixa prou marge per als estabilitzadors automàtics i una mica de marge per a l'acció discrecional.
- Per aquesta raó, les **reformes del PEC han posat l'èmfasi en el saldo estructural**, perquè en les fases expansives l'augment d'ingressos permet controlar el dèficit sense cap esforç.

▪ Pressupost comú i solidaritat → ¿?

Canvi en el diferencial de producció i en el saldo pressupostari cíclicament ajustat (en %PIB) 2008-2014

- Una política contracíclica (estabilitzadora) requereix un empitjorament del saldo si empitjora el diferencial.
- El gràfic mostra que **els països que més han patit la crisi són els que han fet un esforç d'ajust pressupostari més gran**, és a dir, han aplicat una política **procíclica** més forta (només la PF d'Alemanya i Finlàndia és de caràcter anticíclic).

Polítiques macroeconòmiques a la UME

➤ Política monetària

- ✓ Principals aspectes institucionals
- ✓ La cadena de la política monetària
  - ✧ Objectius, instruments i reptes
- ✓ La política monetària i la crisi financera

➤ Política fiscal i Pacte d'Estabilitat i Creixement (PEC)

- ✓ La política fiscal en una unió monetària
- ✓ La política fiscal a la UME

➤ **La gran recessió (GR) i la debilitat de la UME**

- ✓ Crisi bancària, crisi del deute sobirà i crisi econòmica
- ✓ Reacció de la UME
- ✓ Fracassos de disseny de la UME i instruments actuals

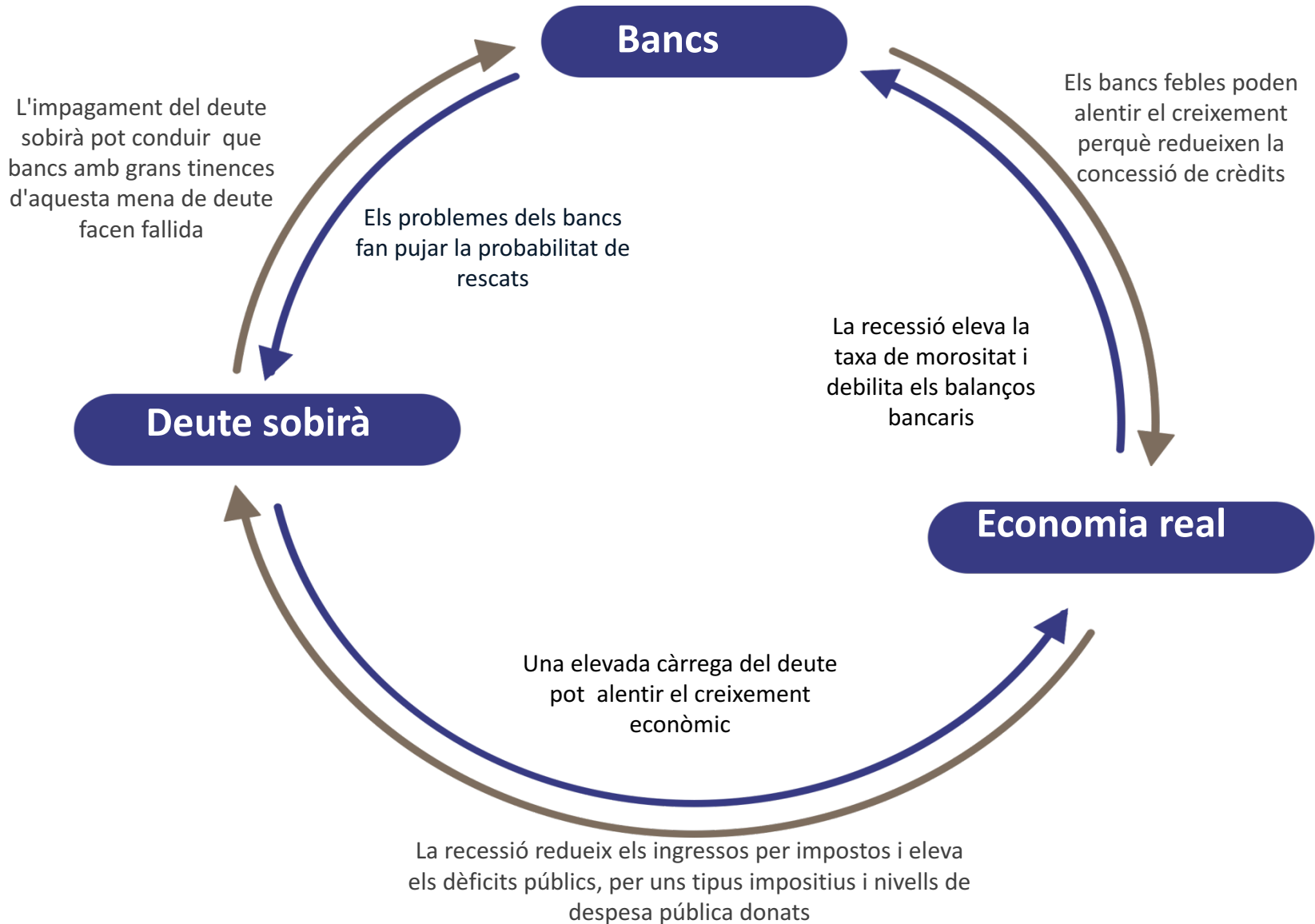
➤ ANNEXOS

Crisi bancària, del deute i econòmica

- Diverses causes de la **crisi del deute**
  - Despeses públiques fora de control (GR).
  - La crisi financera i la intervenció pública (IRL, ES).
  - Caiguda de la producció i la crisi persistent (PT, ES).
  - Deute públic elevat i persistent (IT).
- Perversa **interacció** entre el **sectors financer i públic**
  - A causa de la **crisi financera**, alguns governs van intervenir per tal de nacionalitzar els bancs i salvar-los de la fallida (UK, NL, IRL, ES, BE, CY i SL).
  - Això va provocar un augment del deute públic i del dèficit que, en alguns casos, esdevingué insostenible (IRL i CY) o difícilment sostenible (ES i SL).
  - Els bancs tenen una gran quantitat de bons del govern. La **crisi del deute** fa que es comence a especular que el deute públic en alguns països és insostenible (GR, IRL, PT, ES, IT i CY). A causa de la integració financera, aquest problema es va estendre ràpidament per tot Europa.
  - En conseqüència, el valor dels actius dels bancs es va reduir i la seua solvència i liquiditat va començar a ser qüestionada.

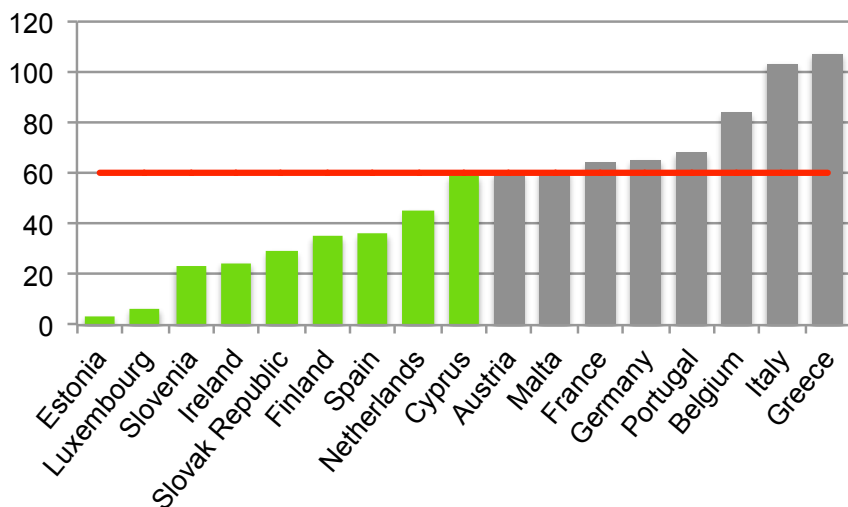
Crisis interrelacionades

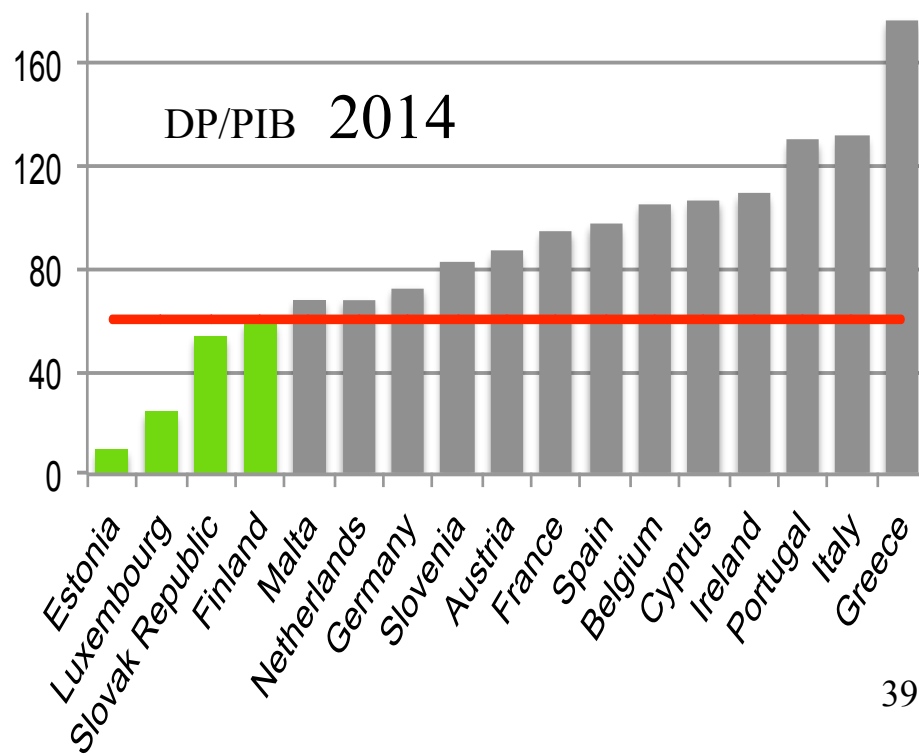
Política fiscal i crisi del deute

- ✓ El **deute públic** dels països europeus com a percentatge del PIB es va **incrementar** ràpidament en el context de la crisi financera.
- ✓ La **sostenibilitat** de les finances públiques d'alguns països europeus ha sigut qüestionada, i el cas més extrem és Grècia.
- ✓ Els problemes fiscals nacionals es van estendre a altres membres de la UEM (**externalitats** de les polítiques fiscals).
- ✓ La UE va reaccionar passant d'una simple coordinació a la **creació d'institucions** per a fer front als problemes del deute dels seus membres: **Mecanisme Europeu d'Estabilitat (MEDE)**.

DP/PIB 2007

DP/PIB 2014

Crisi bancària i del deute: la reacció de la UE

- **Fons Europeu d'Estabilitat Financera** (2010), **assistència financera en l'àrea euro**, de caràcter **temporal**, en un intent de fer front a la crisi del deute amb una sèrie de programes de rescat. Aquest intent es converteix en:
- **Mecanisme Europeu d'Estabilitat (MEDE)** de caràcter **permanent** operatiu a partir de l'octubre del 2012 (substitueix la Facilitat Europea d'Estabilitat Financera 2010).
  - ✓ Fons (500.000 milions d'euros)
    - Fons **supranacional** de la UME, administrat per la Comissió, de 60.000 milions d'euros.
    - Línia de crèdit **intergovernamental** de 440.000 milions d'euros.
    - 250.000 milions d'euros de l'**FMI**.
  - ✓ Rescats: s'apliquen programes de rescat (per trams i condicionals) a
    - Grècia (2010: 110 mil M€; 2012: 130 mil M€; 2015: 86 mil M€; complet el 2018), Irlanda (2010: 85 mil M€; complet el 2013) Portugal (2011: 78 mil M€, complet el 2014) Espanya (2012: 100 mil M€, complet el 2014) i Xipre (2013: 10 mil M€, complet el 2016).
- El **BCE** (2012) adoptà el **programa de compra** de bons en **mercats secundaris** (*Outright Monetary Transactions*) i d'actius públics i privats (*Securities Market Program*).
- Procés de creació d'una **unió bancària** (dotar la UME d'estabilitat financera) i necessitat de potenciar la unió del **mercant de capitals**.

Fraccassos de disseny de la UME

➤ Fraccassos de disseny de la UME

- La **dinàmica de l'expansió/recessió** és endèmica en el **capitalisme**; i la unió monetària, probablement, aguditza aquesta dinàmica.
- La **PM**, en principi única per a tots, pot fer front al xocs de caràcter **simètric**.
  - ✓ Tot i això, la implementació de la **PM durant la crisi**, usant el **QE**, ha sigut **asimètrica** (compra en mercats secundaris de DP dels països més afectats per la crisi o bons privats).
- Les **PF nacionals**, en principi, haurien de fer front als xocs **asimètrics**, però les limitacions imposades pel PEC i l'emissió de deute públic en una moneda no controlada pels governs nacionals (→ **absència d'un prestador d'última instància** a escala nacional) tendeixen a eliminar l'estabilitzador **pressupostari** automàtic → **fragilitat dels mercats de bons governamentals en una UM**:
  - A la UM els EM no poden garantir la devolució de les quantitats al venciment com podrien fer-ho en l'àmbit nacional → pot activar **crisis de liquiditat** → Desconfiança → venda de bons → augment dels tipus d'interès → dificultat de refinançament del govern → força, de forma automàtica, una **austeritat** intensa → aprofundeix la **recessió** → augmenta la ràtio deute/PIB → crisi → **problemes de solvència**.
- Els **programes d'austeritat es reforcen entre si** (sistema molt interdependent) i mostren el **fracàs** de dur a terme **PF adequades per al sistema en conjunt**.

Fracassos de disseny de la UME

➤ Fracassos de disseny de la UME

- El **procediment de desequilibris macroeconòmics** s'aplica de forma **asimètrica** → més pressió per a actuar als països que tenen dèficit a fi que reduïsquen la despesa que no sobre els qui tenen superàvit perquè l'augmenten → hauria de ser més simètric.
- Les mesures per millorar la **competitivitat** pressionen salaris a la baixa... però tothom tracta de mantenir la competitivitat → **biaix deflacionista**.

➤ El BCE com a prestador d'últim recurs... pot evitar les crisis de liquiditat.

- De fet, l'**anunci de comprar deute** sobirà il·limitadament del BCE (2012) va tenir un èxit espectacular perquè **reduí dràsticament els diferencials de tipus d'interès**.

➤ Hi ha motius per a una significativa unió pressupostària

- **Consolidació dels deutes dels governs nacionals**
  - Una **autoritat fiscal comuna** que **emet deute** en una moneda sota control de l'autoritat i que **impedeix moviments de capitals desestabilitzadors** dins de l'AE.
→ **Reequilibra el poder en favor dels sobirans enfront dels mercats financers.**
- **Mecanisme d'assegurança per a transferir recursos al país afectat pel xoc negatiu**
  - però... limitar l'assegurança pel **risc moral** (és comú als mecanismes d'assegurança).

➤ L'ajust seria menys costós i facilitaria l'acceptació entre els ciutadans.

Instruments actuales de la UEM

adoptados durante la crisis o inmediatamente después y vigentes

pasos recientes o en curso tras el Informe de los cinco presidentes

UNIÓN ECONÓMICA:

- ✓ Mayor coordinación de las políticas económicas y presupuestarias en el marco del Semestre Europeo
- ✓ Procedimiento específico para detectar y corregir los desequilibrios macroeconómicos
- Mayor énfasis en las prioridades de la zona del euro
- Consejos nacionales para el seguimiento de la evolución de la productividad
- Pilar europeo de derechos sociales

UNIÓN FINANCIERA:

- ✓ Regulación y supervisión más estricta de las entidades financieras y los mercados financieros
- ✓ Protección de los depósitos hasta 100 000 EUR
- Mayor reducción de riesgos en el sector bancario
- Más posibilidades de financiación para las empresas a través de los mercados de capitales
- Sistema Europeo de Garantía de Depósitos

instrumentos de la UEM

UNIÓN PRESUPUESTARIA:

- ✓ Convergencia de varios fondos de rescate en el Mecanismo Europeo de Estabilidad
- ✓ Mayor vigilancia de los presupuestos anuales y mayor énfasis en la evolución de la deuda
- Consejo Fiscal Europeo
- Pasos para simplificar las normas presupuestarias

RENDICIÓN DE CUENTAS DEMOCRÁTICA E INSTITUCIONES MÁS FUERTES:

- ✓ Intensificación del diálogo con el Parlamento Europeo y los Parlamentos nacionales
- Nuevo inicio del diálogo social en la UE
- Pasos hacia un refuerzo de la representación exterior en las instituciones internacionales

Comisión Europea
COM(2017) 291 de 31 de mayo de 2017

Annexos

Vídeo: *Salir de la crisis: la visión europea*, Comissió Europea

Vídeo del 2012 però que assenyala els principals problemes i línies d'actuació que cal seguir per tal de reforçar la UME.

➤ ANNEXOS

- ✓ Mecanisme d'alerta: indicadors
- ✓ Deute públic (% del PIB): evolució i sostenibilitat

Semestre Europeu: mecanisme d'alerta. 2019

Table 1.1: MIP Scoreboard 2017

Year 2017	External imbalances and competitiveness						Internal imbalances					Employment indicators ¹		
	Current account balance - % of GDP (3 year average)	Net international investment position (% of GDP)	Real effective exchange rate - 42 trading partners, HICP deflator (3 year % change)	Export market share - % of world exports (5 year % change)	Nominal unit labour cost index (2010=100) (3 year % change)	House price index (2015=100), deflated (1 year % change)	Private sector credit flow, consolidated (% of GDP)	Private sector debt, consolidated (% of GDP)	General government gross debt (% of GDP)	Unemployment rate (3 year average)	Total financial sector liabilities, non-consolidated (1 year % change)	Activity rate - % of total population aged 15-64 (3 year change in pp)	Long-term unemployment rate - % of active population aged 15-74 (3 year change in pp)	Youth unemployment rate - % of active population aged 15-24 (3 year change in pp)
Thresholds	-4/6%	-35%	±5% (EA) ±11% (Non-EA)	-6%	9% (EA) 12% (Non-EA)	6%	14%	133%	60%	10%	16.5%	-0.2 pp	0.5 pp	2 pp
BE	-0.3	52.6	0.9	3.9	1.1	1.5p	-1.5	187.0	103.4	7.8b	0.7	0.3b	-0.8b	-3.9b
BG	3.1	-42.8	-3.3	19.4	13.6p	6.2	6.2	100.1	25.6	7.7	1.1	2.3	-3.5	-10.9
CZ	1.0	-26.5	5.4	8.2	5.9	9.1p	4.1	67.4	34.7	4.0	22.9	2.4	-1.7	-8.0
DK	8.1	56.3	-2.1	0.5	3.0	3.2	-1.4	204.0	36.1	6.0	4.1	0.7b	-0.4b	-1.6
DE	8.4	54.0	-2.5	6.5	5.1	2.9	4.9	100.1	63.9	4.2	4.0	0.5	-0.6	-0.9
EE	2.3	-31.4	2.9	2.6	12.4	1.8	3.6	106.4	8.7	6.3	9.7	3.6	-1.4	-2.9
IE	2.9	-149.3	-6.2	64.4	-17.2	9.5p	-7.5	243.6	68.4	8.4	4.3	0.9	-3.6	-9.0
EL	-0.8	-142.5	-2.8	-10.0	-1.0p	-2.2e	-0.8p	116.4p	176.1	23.3	-12.9	0.9	-3.9	-8.8
ES	1.8	-83.8	-2.5	9.8	0.0p	4.5	0.2p	138.8p	98.1	19.6	4.0	-0.3	-5.2	-14.6
FR	-0.6	-20.1	-2.9	2.7	1.3p	1.8	7.0p	148.2p	98.5	10.0	4.3	0.5	-0.3	-1.9
HR	3.6	-62.4	0.0	20.0	-4.3d	2.8	1.2	98.4	77.5	13.5	3.9	0.3	-5.5	-17.7
IT	2.3	-5.3	-3.1	2.0	1.1	-2.0p	2.1	110.5	131.2	11.6	4.3	1.5	-1.2	-8.0
CY	-5.0	-121.5	-6.6	6.9	-2.7p	1.3p	8.7p	316.3p	96.1	13.0	-2.3	-0.4	-3.2	-11.3
LV	0.6	-56.3	1.7	7.8	14.7	5.5	0.3	83.5	40.0	9.4	6.1	2.4	-1.3	-2.6
LT	-0.7	-35.9	2.3	9.7	16.0	5.4	3.7	56.1	39.4	8.0	14.0	2.2	-2.1	-6.0
LU	5.0	47.0	-0.9	25.2	7.1	4.1	-15.5	322.9	23.0	6.1	-1.7	-0.6	0.5	-6.9
HU	4.0	-52.9	0.1	11.3	6.7	3.3	0.9	71.4	73.3	5.4	-8.0	4.2	-2.0	-9.7
MT	8.4	62.6	-2.3	11.2	1.7	4.1p	2.9	120.2	50.9	5.2	4.7	4.4	-1.1	-1.2
NL	8.3	59.7	-1.6	1.2	-0.2p	6.0	3.0p	252.1p	57.0	5.9	2.0p	0.7	-1.0	-3.8
AT	2.1	3.7	0.3	2.3	3.7	3.5	4.3	122.5	78.3	5.7	1.8	1.0	0.3	-0.5
PL	-0.3	-61.2	-3.4	28.4	4.5p	1.7	2.7	76.4	50.6	6.2	6.3	1.7	-2.3	-9.1
PT	0.4	-104.9	-0.7	14.6	3.5p	7.9	1.3p	162.2p	124.8	10.9	1.8	1.5	-3.9	-10.9
RO	-2.2	-47.7	-5.5	37.0	11.9p	4.0	1.7p	50.8p	35.1	5.9	8.1	1.6	-0.8	-5.7
SI	5.7	-32.3	-2.0	18.6	3.4	6.2	0.8	75.6	74.1	7.9	5.1	3.3	-2.2	-9.0
SK	-2.0	-65.6	-1.9	6.7	6.9	4.4	5.9	96.1	50.9	9.8	17.9	1.8	-4.2	-10.8
FI	-0.7	2.4	-2.6	-4.3	-2.5	0.5	8.2	146.4	61.3	8.9	-3.8	1.3	0.2	-0.4
SE	4.0	1.8	-5.4	-4.3	3.7	4.6	13.1	194.4	40.8	7.0	6.8	1.0	-0.2	-5.1
UK	-4.6	-8.6	-10.7	-1.0	5.4	2.4	8.4	169.0	87.4	4.8	-1.6	0.9	-1.1	-4.9

Figures highlighted are the ones at or beyond the threshold. Flags: b: Break in series. d: Definition differs. e: Estimated. p: Provisional.

¹ For the employment indicators, see page 2 of the AMR 2016.2) House price index e = source NCB for EL. 3) For Nominal unit labour cost HR, d: employment data use national concept instead of domestic concept. 4) Unemployment rate, Activity rate, Long-term unemployment rate and Youth unemployment rate: BE: Revision in the survey methodology; IE: introduction of the new Labour Force Survey in substitution to the Quarterly National Household Survey as data source; DK: data collection improvement, introduction of computer-assisted web interviewing.

Source: European Commission, Eurostat and Directorate General for Economic and Financial Affairs (for Real Effective Exchange Rate), and International Monetary Fund data, WEO (for world volume exports of goods and services)

Deute públic: evolució i sostenibilitat

$$B_t = B_{t-1} + Dèficit_t \quad B_t = B_{t-1} + rB_{t-1} + G_t - T_t \rightarrow B_t = (1+r)B_{t-1} + G_t - T_t$$

B = deute; $G - T = DP$ = dèficit primari (despeses menys ingressos); Y = PIB

$$\frac{B_t}{Y_t} = (1+r) \frac{B_{t-1}}{Y_t} + \frac{PD_t}{Y_t} \quad \frac{B_t}{Y_t} = (1+r) \frac{Y_{t-1}}{Y_t} \frac{B_{t-1}}{Y_{t-1}} + \frac{PD_t}{Y_t}$$

Si g és la taxa creixement de l'output $\frac{Y_{t-1}}{Y_t} = \frac{1}{1+g}$; minúscules per a variables dividides per Y

$$b_t = pd_t + \frac{(1+r)}{(1+g)} b_{t-1} \quad \text{Afegint } (-b_{t-1}) \text{ a les dues bandes i reordenant}$$

$$b_t - b_{t-1} = pd_t + \frac{(r-g)}{(1+g)} b_{t-1}$$

Per tal de mantenir la ràtio deute-PIB estable o decreixent ($b_t - b_{t-1} \leq 0$) si la taxa d'interès del deute és més gran que la taxa de creixement nominal, és necessari assolir un superàvit primari.